



Co-funded by  
the European Union

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ  
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГІДНОСТІ  
ДИТИНИ: ПРОТИДІЯ  
НАСИЛЬНИЦЬКИМ МЕТОДАМ  
ВИХОВАННЯ**

**МАТЕРІАЛИ**

**Міжнародної науково-практичної конференції**

**24-25 квітня 2025 року**



**Одеса**

**2025**

**Оргкомітет конференції:**

**Давиденко В'ячеслав**, ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, полковник поліції;

**Корнієнко Максим**, проректор університету, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції;

**Беляк Ольга**, директор КЗ «Одеський фаховий педагогічний коледж», кандидат педагогічних наук, доцент, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист;

**Домброван Наталія Василівна**, начальник відділу організації наукової роботи ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції;

**Ковальова Олена Володимирівна**, професор кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник, майор поліції;

**Матвєєва Лілія Георгіївна**, завідувач кафедри загальноправових дисциплін, доктор юридичних наук, професор, полковник поліції;

**Пальшков Костянтин Євгенович**, професор кафедри загальноправових дисциплін, кандидат політичних наук, доцент;

**Пишна Алла Георгіївна**, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції, кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції;

**Харченко Наталія Михайлівна**, практичний психолог, кандидат психологічних наук.

Статті друкуються в авторському варіанті. Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували запропоновані обсяги.

**Забезпечення принципу гідності дитини : протидія насильницьким методам виховання** : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 р.). – Одеса : ОДУВС, 2025. – 214 с.

Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності.

**САЙТ КОНФЕРЕНЦІЇ**



## ШАНОВНІ УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Щиро радий вітати вас на відкритті цього важливого для всіх нас заходу. Конференція «Забезпечення принципу гідності дитини: протидія насильницьким методам виховання» об'єднує представників науки, освіти, органів державної влади та місцевого самоврядування, правоохоронних структур, міжнародної спільноти та здобувачів освіти довкола надзвичайно важливої та чутливої теми – виховання дітей у світі, який змінюється.

Проведення цієї конференції – не випадковість. Це наш свідомий крок як університету, який виховує майбутніх захисників правопорядку, і як інституції, що прагне долучатися до формування нової, гуманістичної парадигми взаємин між дорослим і дитиною. Конференцію організовано у рамках проєкту Erasmus+ за напрямом Жана Моне «Ненасильницькі практики виховання: досвід ЄС», і ми щиро вдячні Європейській Комісії за підтримку, яка відкриває нові горизонти для діалогу, навчання і співпраці.

Сьогодні ми як країна переживаємо складні часи. Повномасштабна війна принесла в життя багатьох дітей біль, втрати, зміну середовища. Дитинство під час війни – це надзвичайно вразливий простір. І ми не маємо права допустити, щоб до зовнішньої травми додавалося ще й насильство у родині. У цій ситуації надзвичайно важливо посилити культуру ненасильницького виховання, зробити її не лише ідеєю, а й практикою.

Одночасно з викликами національної безпеки, Україна переживає сьогодні часи глибоких трансформацій – у суспільстві, в освіті, в культурі виховання. Ми платимо надзвичайно високу ціну за право жити у державі, де поважають права людини. І тому повага до гідності дитини набуває особливого значення. Бо захист дитини від насильства – це не лише про закон. Це про довіру. Про моральну відповідальність. Про людяність.

Роль закладів вищої освіти в цьому процесі – виняткова. Ми не просто навчаємо праву чи правоохоронній діяльності. Ми формуємо світогляд майбутніх правоохоронців. А в рамках проєкту Erasmus+ до курсу з ненасильницьких практик виховання залучені й майбутні педагоги. І якщо в основі світогляду наших здобувачів освіти буде місце принципу гідності дитини – ми зможемо побудувати країну, де ніколи не будуть виправдовувати насильство ні в родині, ні в школі, ні в суспільстві.

Сьогоднішня конференція – це платформа для обговорення кращих практик, викликів і перспектив.

Разом із вами ми відкриваємо чотири змістовно глибокі платформи, серед яких: правове забезпечення захисту дітей від насильства: міжнародний, європейський, національний рівні; захист дітей від насильства: психологічні аспекти; дитинство без насильства: роль фахівців та громадськості; ненасильницькі політики та практики виховання дітей: досвід ЄС та України.

Це – не лише академічна подія. Це – простір для змін.

Я висловлюю вдячність усім, хто приєднався до конференції – вченим, юристам, педагогам, психологам, поліцейським, представникам громадського сектору тощо. Особливо хочу наголосити на участі у нашому заході здобувачів освіти, яким немає 18-ти років – це символічне підтвердження того, що нам важливо чути та враховувати думку дітей з питань, які безпосередньо їх стосуються.

Бажаю плідної роботи, натхнення та відкритого діалогу.

Слава Україні!

*Ректор Одеського державного  
університету внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук  
**В'ячеслав ДАВИДЕНКО***

**ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 1.  
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД  
НАСИЛЬСТВА: МІЖНАРОДНИЙ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ,  
НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВНІ.**

**ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВОВА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗАХИСТУ  
ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА**

**БАЗИЛЯК Ірина**

*здобувач вищої освіти 2-го курсу*

*Навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту*

*Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник: **СЛАВНА Оксана***

*доцент кафедри конституційного права та прав людини*

*Національної академії внутрішніх справ*

*кандидат юридичних наук, доцент*

Вперше про права людини міжнародна спільнота почала говорити в контексті реакції на жорстокі методи ведення воєн, що стало основою створення гуманітарного права. Після розвитку ідей гуманізму протягом XVIII-XIX століть, в людства виникло більше розуміння поняття «права людини», що мало свій відбиток на становленні міжнародного права прав людини. Перші нормативні акти, які створювались внаслідок цього, були спрямовані на боротьбу з рабством.

«Нове дихання» в розвитку права людини отримали після завершення Першої світової війни, коли Ліга Націй почала розглядати питання захисту прав національних, етнічних, релігійних, мовних меншин тощо, що мало великий вплив на розвиток теорії та практики міжнародного захисту прав людини.

Вже після Другої світової війни дане питання постало перед ООН. Згідно ст. 1 Статуту організація зобов'язана «здійснювати міжнародне співробітництво в сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру й у заохоченні та розвитку поваги до прав людини й основних свобод для всіх, без розрізнення раси, статі, мови та релігії». Це положення і дозволило проголосити Загальну декларацію прав людини в 1948 році [1, с. 186].

Питання прав дітей є окремою важливою складовою поняття прав людини. В силу свого віку, вразливості, емоційного стану та фізичного розвитку вони потребують додаткового піклування та захисту. Саме

для цього різні міжнародні установи та організації співпрацюють між собою, та видають нормативні документи, що стосуються конкретно прав дітей.

Основоположним міжнародно-правовим актом є Декларація прав дитини, яку проголосила 20 листопада 1959 р. Генеральна Асамблея ООН. Також тоді відзначається Всесвітній день дитини. Одним з її принципів є захист від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості й експлуатації. Вона не повинна бути об'єктом торгівлі в будь-якій формі [2].

На основі Декларації, 20 листопада вже 1989 року, Асамблея ухвалила Конвенцію ООН про права дитини. Вона складається з 54 статей, визначає, що кожна дитина має свої фундаментальні права, які є непорушними. Деякі із статей встановлюють відповідальність держави у захисті прав дітей від експлуатації, вживання наркотиків, викрадення і торгівлі дітьми. Також держави зобов'язані вживати заходи щодо реабілітації та соціальної реінтеграції дітей, яких зневажали або експлуатували [3].

25 травня 2000 року резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 54/263 було схвалено додатковий протокол до конвенції «Щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії». Він почав діяти 18 січня 2002 року. Цей документ вимагає від держав-учасниць заборонити торгівлю дітьми, дитячу проституцію та порнографію.

У 2012 році Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства [4]. Необхідність у прийнятті конвенції виникла через високий рівень насильства та сексуальної експлуатації дітей, які набули великих масштабів як на національних, так і на міжнародних рівнях. Це перший міжнародний договір, в якому розглядається питання сексуального насильства над дітьми, яке відбувається вдома або в сім'ї. Конвенція передбачає кримінальну караність осіб, які вчиняють будь-які сексуальні дії з дітьми, а також втягують їх в дитячу проституцію та порнографію. Також даний документ передбачає деякі заходи запобігання здійсненню таких дій над дітьми, серед них визначені: відповідне інформування і освітні заходи з дітьми, здійснення нагляду за порушниками, вивчення, тестування дорослих, які працюють з дітьми.

Стаття 34 зобов'язує держав-учасниць конвенції захищати дитину від усіх форм сексуальної експлуатації та розбещень. Тому з метою запобігання схиланню і примушуванню дітей до будь-якої сексуальної діяльності, використання їх в проституції чи порнографічній

діяльності, вони вживають необхідних заходів на національному рівні та у співпраці з іншими державами.

Також положення конвенції передбачають створення комітету, який здійснює контроль за її дотриманням державами-учасницями та стан протидії і запобіганню таким діям щодо дітей.

3 2015 року ООН проголосила 18 листопада Всесвітнім днем запобігання актам сексуальної експлуатації дітей, жорстокому поводженню з ними та насильству щодо них та зціленню дітей, які постраждали від таких актів. На жаль, з початком повномасштабної війни статеві злочини стали частиною агресії росіян, щодо цивільного населення, часто, через свою беззахисність жертвами стають навіть немовлята. Багатьох неповнолітніх примусово вивозять на територію ворога. Станом на серпень 2023 року ця цифра становила близько 20 тис. дітей. Це кількість офіційно зафіксованих звернень. Реальну цифру встановити неможливо, доля дітей на ворожій території невідома [5].

Ця дата є безумовно важливою, але про дотримання прав дітей та їхній захист необхідно говорити кожного дня.

Окрім національного законодавства країна-агресор порушує також міжнародні норми. Резолюції Ради безпеки ООН визначають 6 серйозних порушень щодо дітей, серед яких є гвалтування та інші форми сексуального насильства.

Дії російських військових порушують право Женеві, тобто, залежно від контексту та мотиву, можуть класифікуватися як воєнні злочини, злочини проти людяності або геноцид [6].

#### **Література:**

1. Міжнародне право: Навч. посібник/ За ред. М.В. Буроменського – К.: Юрінком Інтер, 2006. 336 с.

2. Декларація прав дитини, прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_384#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text) (дата звернення: 16.04.2025).

3. Конвенція про права дитини, від 20.11.1989. Редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) (дата звернення: 16.04.2025).

4. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_927#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text) (дата звернення: 16.04.2025).

5. Верещук розповіла, скільки дітей, незаконно вивезених до Росії, повернули в Україну. *Радіо Свобода*. Веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vereshchuk-dity-vyvezeni-do-rosiji/32541019.html> (дата звернення: 16.04.2025).

6. Європейський день захисту дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства. *Вища школа адвокатури*. веб-сайт. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/18-lystopada-yevropejskuj-den-zahystu-ditej-vid-seksualnoyi-ekspluatatsiyi-ta-seksualnogo-nasylstva> (дата звернення: 16.04.2025).

## ЗАПОБІГАННЯ ДИТЯЧІЙ ПРАЦІ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ГІДНОСТІ ДИТИНИ

**БЕРЕЖНА Дарія**

*студентка 3 курсу 4 групи*

*Інституту права та безпеки*

*Одеського державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: ПАЩЕНКО Олександр*

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін*

*Інституту права та безпеки*

*Одеського державного університету внутрішніх справ*

*кандидат юридичних наук*

Проблема дитячої праці залишається актуальною для багатьох країн світу, зокрема і для України. Незважаючи на міжнародні норми та національне законодавство, спрямоване на захист прав дітей, випадки залучення неповнолітніх до трудової діяльності, що порушує їхні права та ставить під загрозу фізичний, емоційний і соціальний розвиток, досі трапляються.

Стаття 1 Конвенції ООН про права дитини (1989) визначає, що «дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, який застосовується до цієї особи, вона не досягає повноліття раніше», а Конвенція МОП № 138 про мінімальний вік для прийняття на роботу (1973) встановлює, що «дитина – це особа, яка не досягла мінімального віку для працевлаштування, визначеного національним законодавством». В свою чергу, в законодавстві України, а саме: в Сімейному кодексі України стаття 6 визначає, що «правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття»; Цивільний кодекс України (2003) визначає категорії «малолітня особа» (до 14 років) та «неповнолітня особа» (від 14 до 18 років), що деталізує правовий статус дітей залежно від віку; а Кодекс законів про працю



України встановлює «особливі умови працевлаштування для осіб до 18 років, визнаючи їх дітьми у трудових правовідносинах». Тобто, як міжнародні, так і національні нормативно-правові акти загалом визначають дитиною особу, яка не досягла 18-річного віку, хоча в національному законодавстві можуть бути передбачені додаткові категорії залежно від віку та контексту правовідносин.

Що ж таке «дитяча праця»? Міжнародна організація праці дає визначення дитячій праці як «роботу, яка позбавляє дітей їхнього дитинства, їхнього потенціалу і їхньої гідності, і що є шкідливим для їх фізичного і розумового розвитку» [1]. Конвенція по заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці №182, яка була ухвалена МОП від 17.06.1999 року і ратифікована Законом України від 05.10.2000 2022-III, дає чіткий перелік «найгірших форм дитячої праці», які зазначені в статті 3. Насамперед, до них входять такі найгірші форми дитячої праці, як:

1. усі форми рабства або практика, подібна до рабства, як наприклад, продаж дітей та торгівля ними, боргова кабала та кріпосна залежність, а також примусова чи обов'язкова праця, включаючи примусове чи обов'язкове вербування дітей для використання їх у збройних конфліктах;

2. використання, вербування або пропонування дитини для заняття проституцією, виробництва порнографічної продукції чи для порнографічних вистав;

3. використання, вербування або пропонування дитини для незаконної діяльності, зокрема, для виробництва та продажу наркотиків, як це визначено у відповідних міжнародних договорах;

4. робота, яка за своїм характером чи умовами, в яких вона виконується, може завдати шкоди здоров'ю, безпеці чи моральності дітей [2].

Дитяча праця, особливо у її найгірших формах, перелік яких було зазначено вище, позбавляє дітей дитинства, потенціалу та гідності, завдаючи шкоди їх фізичному і розумовому розвитку, чим порушує права дітей, які передбачені в Конституції України (1996), Сімейному кодексі України (2002), Законі України «Про охорону дитинства» (2001), Конвенції ООН про права дитини (1989) та факультативні протоколи до неї, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (2007) та інших в національних та міжнародних нормативно-правових актах.

Варто зазначити, що у Кодексі законів про працю України (1971) встановлюється мінімальний вік працевлаштування та умови роботи для неповнолітніх. Згідно зі статтею 188, молодше шістнадцяти років

на роботу не приймаються, але з дозволу батьків можна працевлаштовувати осіб з п'ятнадцяти років. Для навчання допускається легка робота для здобувачів освіти у віці від чотирнадцяти років, яка не шкодить здоров'ю і не заважає навчанню, за згоди батьків [3]. Стаття 192 забороняє залучати осіб молодше вісімнадцяти років до нічних, надурочних і робіт у вихідні.

У 2024 році ЮНІСЕФ випустив «Ситуаційний аналіз становища дітей в Україні 2024», зосереджений на їхніх правах у сферах здоров'я, освіти, захисту та безпеки. Звіт має на меті надання інформації та стимулювання діалогу і партнерства для покращення умов життя дітей під час війни. У 2021 році 43,2% домогосподарств з дітьми опинилися в бідності, а до 2023 року прогнозувалося зростання цього показника до 65,6%. Війна погіршила ситуацію для багатодітних сімей: їхня бідність у 2022 році досягла 84,7%, а серед домогосподарств з безробітними членами вже перевищила 80%. У 2024–2025 роках близько 456 тисяч дітей в Україні зайняті фізичною працею, з яких 24% — віком від 7 до 12 років. Як зазначає Держслужба з питань праці, що «більшість дітей працюють для власних коштів (45%) або через скрутне становище сім'ї (33%). Лише 14% вбачають у праці можливість здобути професійний досвід, а майже чверть планує припинити роботу після поліпшення матеріальних умов родини» [4].

За даними Міжнародної організації праці (МОП) та Дитячого фонду ООН (UNICEF), у світі спостерігається збільшення кількості дітей, які змушені працювати. Пандемія COVID-19 призупинила глобальні зусилля з викорінення дитячої праці вперше за останні 20 років. У звіті, опублікованому у 2021 році, повідомляється, що з 2016 року число дітей віком від 5 до 17 років, які працюють у небезпечних умовах – таких, що можуть зашкодити їхньому здоров'ю, безпеці чи моралі – зросло на 6,5 мільйона, досягнувши 79 мільйонів. В Африці на південь від Сахари швидко зростання населення, гостра бідність і недостатні соціальні гарантії спричинили залучення до праці додаткових 16,6 мільйона дітей за останні чотири роки. Загальна кількість дітей, що працюють, сягнула 160 мільйонів (збільшення на 8,4 мільйона: 63 мільйони дівчаток і 97 мільйонів хлопчиків), з яких 79 мільйонів зайняті на шкідливих роботах [5]. Це означає, що майже один з десяти дітей у світі працює.

Таким чином, запобігання дитячій праці є ключовим елементом забезпечення гідності, прав та розвитку дітей. Залучення дітей до трудової діяльності, особливо у шкідливих або небезпечних умовах, негативно впливає на їхній фізичний, психічний та соціальний розвиток, позбавляючи можливості на повноцінне дитинство та освіту.

Міжнародні документи разом з національним законодавством України, визначають норми захисту дітей від експлуатації та встановлюють мінімальний вік для працевлаштування. Ці норми гарантують дітям захист від економічної експлуатації і небезпечної праці, що може зашкодити їхньому здоров'ю, розвитку або освіті. Захист дітей від примусової праці є не лише правовою необхідністю, а й моральним обов'язком суспільства, адже саме діти формують майбутнє держави. Створення безпечного середовища для їхнього розвитку, освіти та соціалізації сприятиме становленню повноцінних громадян, здатних реалізувати свій потенціал.

#### **Література:**

1. Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці: Про дитячу працю і трудові права неповнолітніх. 05 липня 2024 року. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/inspektsiia-pratsi-informuie-pro-dytiachu-pratsiu-i-trudovi-prava-nepovnotitnikh/>.

2. Конвенція про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці №182 від 17.06.1999, ратифіковано Законом № 2022-III ( 2022-14 ) від 05.10.2000. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993\\_166#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166#Text).

3. Кодекс законів про працю України №322-08 від 10.12.1971 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.

4. Східне міжрегіональне управління Державної служби України з питань праці: Дитяча праця: глобальний виклик і гостра соціальна проблеми для України під час війни. 20 грудня 2024 року. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/dytiacha-pratsia-hlobalnyi-vyglyk-i-hostrasotsialna-problemy-dlia-ukrainy-pid-chas-viiny/>.

5. Child Protection Charter: Дитяча праця: глобальні оцінки 2020 року, тенденції та перспективи на майбутнє. URL: <https://childhub.org/uk/child-protection-online-library/dytyacha-pratsya-hlobalni-otsinky-2020-roku-tendentsiyi-ta-perspektyvy-na-maybutnye>.

### **ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО БЕЗПЕКУ ШКІЛ : ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ**

***ВОЛОШАНІВСЬКА Тетяна***

*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін*

*Інституту права та безпеки*

*Одеського державного університету внутрішніх справ*

*доктор юридичних наук, доцент*

Будь-яка сучасна, розвинута держава світу приділяє багато уваги та здійснює свою діяльність задля забезпечення безпеки усіх учасників освітнього процесу, оскільки діти це майбутнє та благополуччя нації, питання інтелектуального виховання та розвитку дітей має критичне значення. Держава на чолі з навчальними закладами несуть безпосередню відповідальність за створення належного безпечного освітнього середовища. Саме таке середовище сприяє отриманню якісної освіти із мінімальними ризиками та небезпечними складовими.

Належне, якісне правове підґрунтя формування безпечного освітнього середовища є запорукою позитивного розвитку правовідносин у цьому напрямку. Органи державної влади повинні на належному рівні здійснювати законодавче закріплення механізмів забезпечення безпечного освітнього середовища наймолодших українців, враховуючи інтереси усіх суб'єктів цих правовідносин.

Згідно з Законом України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. «безпечне освітнє середовище» – належні умови в освітніх закладах, наявність яких унеможливають заподіяння суб'єктам освітнього процесу будь-якої шкоди (фізичної, моральної, майнової). Безпечне освітнє середовище охоплює напрями щодо дотримання санітарних, протипожежних будівельних правил безпеки; норми у сфері кіберпростору; захист індивідуальних даних; безпеки вживання якісних продуктів харчування та надання належних послуг у сфері харчування; не застосування будь-якого прояву насильства (фізичного, психологічного, економічного); відсутність дискримінації, приниження честі, гідності, ділової репутації (шляхом булінгу, розповсюдження неправдивих чуток, в тому й числі із використанням мережі інтернет, кіберпростору); створення безпечних умов, які унеможливають придбання, вживання та розповсюдження та території навчального закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних та психотропних речовин [1].

Безпека освітнього середовища у навчальному просторі відіграє ключову роль для створення належних умов інтелектуального розвитку дітей України. Для ефективного, якісного навчання підростаючому поколінню необхідно враховувати зовнішні та внутрішні чинники, які безпосередньо мають вплив на навчання та визначають ступінь безпечності. Серед таких чинників можна виділити наступні: комунікація між учасниками освітнього процесу, політичне становище в країні, загрози воєнного стану та активних військових дій, відносини між батьками та керівництвом закладу освіти тощо. Безпечне освітнє середовище включає в себе створення сприятливої атмосфери, де усі учасники освітнього процесу, особливо учні,

відчувають себе безпечно, як фізично так і психологічно. Але усього цього можливо досягнути шляхом використання ефективних методів взаємодії суб'єктів захисту прав дітей з урахуванням їх потреб та соціально-емоційного стану під час навчання.

У вересні 2024 року з нагоди Міжнародного дня захисту освіти від нападів Генеральний секретар ООН заявив, що освіта не лише є основним правом людини сама по собі – вона є важливою для реалізації всіх прав людини. Кожна розвинута цивілізована країна світу повинна постійно інвестувати в освіту, докладати усіх зусиль для захисту учасників освітнього процесу, притягувати до відповідальності тих, хто здійснює атаки на навчальні заклади. Антоніу Гутерреш закликав всі країни повністю підтримати та впровадити Декларацію про безпеку шкіл, підтримати Глобальну коаліцію із захисту освіти від нападів та зробити все можливе для того, щоб діти та молодь могли продовжувати своє навчання – як під час війни, так і після припинення бойових дій. Необхідно зберігати право на освіту кожної дитини, незалежно від місця її проживання [2].

Декларація, розроблена у Женеві у першій половині 2015 року у ході міждержавних консультацій на чолі з урядами Норвегії та Аргентини, надає державам можливість висловити свою широку політичну підтримку захисту освітніх установ від нападів [3]. Декларація – це засіб, за допомогою якого держави приймають Вказівки із захисту шкіл та університетів від використання у військових цілях під час збройних конфліктів. Окрім зобов'язання ухвалити Вказівки та включити їх положення у національне законодавство і практику, підписанти Декларації також погоджуються: збирати дані та розслідувати напади на освітні установи; розробляти адаптивні до конфлікту підходи до освіти; забезпечувати продовження освіти під час збройного конфлікту [4].

Декларацію про безпеку шкіл підтримали найвищі рівні в ООН, зокрема Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш; колишній Верховний комісар з прав людини Зейд Раад Аль Хусейн; і Спеціальний представник з питань дітей і збройних конфліктів Вірджинія Гамба, кожен з яких закликав усі держави-члени ООН підтримати Декларацію.

Поряд з іншими зарубіжними країнами, Україна імплементувала Декларацію про безпеку шкіл та стала соотою країною, яка повністю підтримала основні положення цього міжнародного документу. Реалізація положень декларації відбулась шляхом прийняття та затвердження Кабінету Міністрів України плану заходів про безпеку шкіл з подальшим її впровадженням.

Вище зазначена Декларація містить основоположні зобов'язання для запобігання і вчасного реагування на напади та використання закладів освіти під час збройного конфлікту у військових цілях. Важливо зауважити, що серед країн, які прийняли Декларацію до виконання є держави на території яких немає військових конфліктів, однак є і такі держави, де має місце збройна агресія.

Аналізуючи Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл» від 4 серпня 2021 р. № 898-р. хочемо більш детально зупинитись на кожному з напрямків та положень, що містяться у плані заходів. Перший напрямок спрямований на забезпечення ефективної системи моніторингу нападів на заклади освіти. Другий не менш важливий напрямок спрямований на захист закладів освіти від нападів та їх відновлення у разі пошкодження. Третій потужний напрямок плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл є забезпечення безперервності навчання. Вважаємо за потрібне звернути увагу на четвертий напрямок з плану заходів – забезпечення системності підходів до захисту освіти в умовах збройного конфлікту. Держава повинна не епізодично звертати увагу на механізми захисту реалізації права на освіту усіх учасників освітнього процесу, а на систематичній основі забезпечувати та контролювати ці процеси.

Отже, Декларація про безпеку шкіл – міжурядове політичне зобов'язання захистити студентів, викладачів, школи та університети від найгірших наслідків збройного конфлікту. Саме у Декларації про безпечні школи викладено низку зобов'язань щодо посилення захисту освіти від нападів і обмеження використання шкіл і університетів у військових цілях. Вона спрямована на забезпечення безперервності безпечної освіти під час збройного конфлікту. На сьогоднішній день до цієї міжнародної політичної угоди приєдналася 121 держава світу.

Якщо деталізувати позитивні сторони Декларації, то дійсно вона створює та об'єднує співтовариство націй, обов'язком яких є повага природи походження шкільних закладів, взаємодопомога, розвиток та обмін досвідом захисту закладів освіти під час збройних конфліктів. Саме Декларація містить конкретні пропозиції конкретних заходів, які необхідно вживати щоб стримати військову агресію спрямовану на використання навчальних закладів, кардинально знизити ризик нападів на заклади освіти та руйнування інфраструктури та пом'якшити наслідки таких нападів. Країни, які ратифікували цю Декларацію зобов'язані збирати інформацію про військові напади на заклади освіти, сприяти розслідуванню військових злочинів пов'язаних з освітою, надавати необхідну допомогу постраждалим. Підтримуючи

Декларацію, держави також зобов'язуються відновити доступ до безпечної освіти та розвивати системи освіти, які будуть чутливими до конфліктів і сприятимуть повазі між соціальними та етнічними групами.

#### **Література:**

1. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>.
2. Заява Генерального секретаря з нагоди Міжнародного дня захисту освіти від нападів. URL: <https://ukraine.un.org/uk/278190%D0%B7%D0%B0%D1%8F%D0%B2%D0%B0%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D>.
3. Декларація про безпеку шкіл. URL: [https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/safe\\_schools\\_de](https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/safe_schools_de).
4. Розроблені політиками у галузі освіти та експертами з планування на рівні міністерств, стратегії і програми, що враховують можливі наслідки конфлікту (“conflict-sensitive”) та можливі ризики (“risk-informed”), покликані усувати претензії та образи, що підживлюють конфлікт. Докладніше про такі стратегії, політики і програми йдеться в посібнику INEE Guidance Note on Conflict Sensitive Education (INEE, 2013). URL: <http://www.ineesite.org/en/resources/inee-guidance-note-on-conflict-sensitive-education>.

### **ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ**

***ГАЙЧУК Анастасія***

*курсант 2 курсу*

*Донецького державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: УМРИХІНА Ірина*

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін*

*Донецького державного університету внутрішніх справ*

*доктор філософії*

Правове забезпечення прав дітей – це комплекс міжнародних і національних нормативних документів, які гарантують, захищають та регулюють права дитини в усіх сферах її існування. Фундаментом міжнародного захисту є Конвенція ООН про права дитини, яку Україна затвердила в 1991 році. Цей документ визнає дитину як повноцінного володаря прав та зобов'язує державу забезпечувати її

інтереси, обороняти від будь-яких форм насильства, використання та дискримінації, а також гарантувати доступ до освіти, охорони здоров'я та сімейного виховання [1].

В Україні права дітей прописані в Конституції, Сімейному кодексі, Законі «Про охорону дитинства» та інших нормативно-правових актах [2, с. 5]. Держава не тільки гарантує захист прав, але й формує спеціальні органи, уповноважених осіб та інституції для реалізації цих прав. До них належать служби у справах дітей, органи опіки та піклування, суди, освітні та медичні заклади [3, с. 150–152].

Окреме місце належить роботі Уповноваженого Верховної Ради з прав людини та Уповноваженого з прав дитини, які здійснюють контроль за дотриманням прав неповнолітніх. Також важливу роль відіграє співпраця з міжнародними організаціями, на зразок ЮНІСЕФ, які допомагають у покращенні системи захисту прав дитини в Україні.

Порушення прав дітей на окупованих землях – надзвичайно серйозна проблема, що торкається як фізичної безпеки дітей, так і їхніх соціальних, освітніх, культурних та психологічних прав. В умовах збройного конфлікту та окупації порушуються базові положення міжнародного гуманітарного права та Конвенції ООН про права дитини.

На окупованих територіях діти часто стають жертвами бойових дій, обстрілів, мінної небезпеки. Вони втрачають доступ до якісної освіти, медичної допомоги, а також нормальних умов для життя та розвитку. Відомі випадки депортації дітей, примусового вивезення до інших країн, зокрема до росії, що є прямим порушенням міжнародного права та може бути кваліфіковано як воєнний злочин.

Окрім фізичного насильства чи примусових переміщень, порушується право дітей на національну ідентичність. Їх змушують навчатися за чужими стандартами, з використанням пропаганди, що спотворює історію, культуру та мову. У деяких випадках дітей позбавляють батьківського піклування або змінюють особисті дані, щоб унеможливити повернення до родини.

Також фіксуються випадки психологічного тиску, ідеологічного впливу, залучення дітей до військових формувань, що грубо порушує норми міжнародного гуманітарного права.

Ці дії є предметом розслідувань міжнародних організацій, зокрема ООН, ЮНІСЕФ, а також Міжнародного кримінального суду. Україна, у співпраці з міжнародними партнерами, продовжує документувати злочини проти дітей на тимчасово окупованих територіях, щоб забезпечити справедливість та притягнення винних до відповідальності [4, с. 57].



Дії України та міжнародної спільноти щодо захисту прав дітей на окупованих землях мають багатогранний характер та включають юридичні, гуманітарні, інформаційні та дипломатичні заходи. Україна активно діє, щоб зберегти зв'язок з дітьми, які опинилися на тимчасово захоплених територіях, та захистити їхні права. Розробляються державні програми реінтеграції, психологічної допомоги, відновлення документів, освіти та соціальної підтримки для дітей, котрі вимушені були залишити ці території або були повернені з примусового вивезення.

Однією з ключових ініціатив стало створення Національного інформаційного бюро, яке збирає відомості про депортованих дітей, та запуск платформи «Діти війни», що сприяє фіксуванню порушень прав дитини. Також діє Координаційний штаб з питань захисту прав дітей в умовах воєнного стану [5, с. 6].

Водночас Україна безперервно звертається до міжнародних організацій із закликами впливати на державу-агресора та допомагати у поверненні незаконно вивезених дітей. Вагому роль у цьому відіграє ЮНІСЕФ, Офіс Верховного комісара ООН з прав людини, Міжнародний комітет Червоного Хреста, а також Міжнародний кримінальний суд, котрий вже видав ордер на арешт осіб, причетних до примусової депортації українських дітей.

Країни-партнери надають допомогу у вигляді підтримки розслідувань воєнних злочинів проти дітей, гуманітарної допомоги для сімей з дітьми, освітніх програм для переселених дітей та дипломатичного тиску, зокрема через санкції.

Окремо слід відзначити дипломатичні зусилля України, спрямовані на формування глобальної коаліції для повернення дітей – «Bring Kids Back UA», що об'єднує уряди, міжнародні організації та громадські ініціативи задля захисту та повернення кожної дитини додому.

Отже, Україна і світова спільнота продовжують злагоджену боротьбу за права дітей, які стали жертвами війни, та працюють, щоб повернути їм дитинство, безпеку та справедливість.

Вирішення проблеми порушення прав дітей на окупованих територіях потребує цілісного й системного підходу. Передусім важливо гарантувати незмінний дипломатичний та міжнародно-правовий тиск на державу-агресора з боку України та світової спільноти. Це включає фіксацію фактів злочинів проти дітей, проведення розслідувань, притягнення винних до відповідальності, а також активну участь міжнародних організацій.

Одним із ключових напрямів є організація безпечного повернення незаконно вивезених дітей та створення дієвої системи їхньої реінтеграції. Це передбачає надання психологічної допомоги, забезпечення освіти, медичного супроводу та відновлення зв'язків із родинами.

Не менш важливою є активна інформаційна робота, спрямована на донесення правди про ситуацію на окупованих територіях до світової спільноти. Це сприяє не лише міжнародній солідарності, а й посиленню тиску на агресора.

Усі ці заходи мають бути довготерміновими та послідовними, адже захист прав дітей у таких умовах – це не тільки боротьба за їхнє сьогодні, а й за майбутнє усієї країни.

#### **Література:**

1. Конвенція ООН про права дитини від 1989 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) (дата звернення 15.04.2025).

2. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 15.04.2025).

3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 року. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 15.04.2025).

4. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо ситуації із забезпеченням прав дитини в умовах збройної агресії проти України, 2024. 61 с. URL: <https://surl.gd/kalgxi> (дата звернення 15.04.2025).

5. Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, 2022. 7 с. URL: <https://surl.lu/tddzgk> (дата звернення 15.04.2025).

## **ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ ЯК СКЛADOVA ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ**

**ГРИГОР'ЄВА Валерія**  
студентка 3 курсу 4 групи  
відділення підготовки студентів денної форми навчання  
Інституту права та безпеки  
спеціальності 081 «Право»  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: **СЕРЕДНИЦЬКА Інга**

Захист прав дитини є невід'ємною складовою демократичного та правового суспільства, а запобігання насильству над дітьми – ключовим напрямом політики у сфері прав людини. Дитинство – особливий період розвитку особистості, коли формуються моральні засади, світогляд і відчуття безпеки. Будь-який прояв насильства – фізичного, психологічного, сексуального чи економічного – не лише завдає непоправної шкоди здоров'ю та психіці дитини, але й грубо порушує її основоположні права.

Поняття «насильство» та «жорстоке поводження» часто вживають як синоніми. Як соціальні явища, вони дійсно тісно пов'язані, але важливо розрізнити їх. Визначення «жорстокого поводження з дитиною» міститься в статті 1 Закону України «Про охорону дитинства» та статті 3 Порядку взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів та установ під час забезпечення соціального захисту дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 року № 800 [1].

Що ж саме означає насильство? Це навмисний фізичний або психологічний вплив, який одна особа спрямовує проти іншої всупереч її волі. Воно може завдавати фізичної, моральної або майнової шкоди, або містити загрозу такої шкоди з кримінальною метою. Такий вплив реалізується через виконання певних умисних дій. Людина, яка чинить насильство, усвідомлює характер цих дій, передбачає їхні наслідки і бажає чи свідомо допускає їх виникнення.

Варто зазначити, що насильство охоплює фізичне, психологічне, сексуальне насильство, а також недбалість у вихованні та догляді з боку батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за дитину. Окрім цього, воно може охоплювати будь-які дії насильницького характеру, нехтування, зловживання або відсутність бажання чи здатності забезпечити належний догляд та підтримку. Насильство може мати місце в сім'ї, вдома, на вулиці, в організаціях, школах або в громадах, з якими дитина контактує [2, с.33-36]. Наприклад, Анатолій, якому 13 років, живе у прийомній сім'ї. Одного разу його прийомні батьки вигнали з дому після сварки. Хлопець кілька днів ночував на вулиці, отримуючи їжу від них лише раз на день.

Згідно з положеннями статті 10 Закону України «Про охорону дитинства», кожна дитина має гарантоване право на свободу, особисту безпеку та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах повинні базуватися на взаємоповазі і справедливості, виключаючи приниження честі та гідності дитини.

Держава здійснює захист дітей від:

- a. усіх форм домашнього насильства та інших проявів жорстокого поводження;
- b. експлуатації, включаючи сексуальне насильство, зокрема з боку батьків або законних представників;
- c. залучення до злочинної діяльності, вживання алкоголю, наркотиків та психотропних речовин;
- d. залучення до екстремістських релігійних культів і використання для створення або розповсюдження порнографії, примусу до проституції або жебрацтва, втягнення в азартні ігри та інше [3].

Конвенція про права дитини, а саме стаття 19 зазначає, що держави-учасниці зобов'язані впроваджувати всі необхідні законодавчі, адміністративні, соціальні та просвітницькі заходи для захисту дітей від будь-яких форм фізичного та психологічного насильства, знущань чи недбалого ставлення [4]. Це стосується також випадків експлуатації, включаючи сексуальне насильство з боку батьків, законних опікунів чи інших осіб, які піклуються про дитину. Окрім цього, за необхідності ці захисні заходи повинні передбачати ефективні процедури для створення соціальних програм, спрямованих на надання необхідної підтримки дітям та їхнім опікунам. Насамперед, це включає також різні способи запобігання, виявлення, повідомлення, розслідування та лікування випадків жорстокого поводження з дітьми. Якщо це необхідно, можуть бути ініційовані судові процедури.

Тому, запобігання насильству над дітьми є одним із ключових пріоритетів у сфері забезпечення прав людини, оскільки діти є найбільш вразливою категорією населення, яка потребує особливого захисту. Насильство над дітьми має глибокі та довготривалі наслідки не лише для їхнього фізичного і психоемоційного стану, а й для соціального розвитку суспільства загалом. Успішне запобігання таким проявам можливе лише за умови комплексного підходу – поєднання законодавчих, освітніх, соціальних та психологічних заходів.

Політика захисту прав дитини повинна бути інтегрованою частиною державної та муніципальної політики у сфері прав людини. Ефективне реагування на виклики, включаючи замовчування випадків насильства, недоліки у кваліфікації фахівців та стереотипне

сприйняття проблем, потребує не лише вдосконалення правових механізмів. Воно також вимагає проведення широких просвітницьких кампаній, міжвідомчої співпраці та активної участі громадянського суспільства.

Отже, запобігання насильству над дітьми – це не лише обов'язок держави, а й моральна відповідальність кожного члена суспільства. Створення безпечного, підтримуючого та правозахисного середовища для дитини є найкращою інвестицією в майбутнє.

#### **Література:**

1. Постанова КМУ «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю» від 3 жовтня 2018 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-%D0%BF#Text>.

2. Навчально-методичний посібник: Запобігання та протидія появам насильства: діяльність закладів освіти. Київ, 2020 рік. С.198. URL: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.unicef.org/ukraine/sites/unicef.org.ukraine/files/2020-07/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA\\_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.unicef.org/ukraine/sites/unicef.org.ukraine/files/2020-07/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%)

3. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

4. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року №995\_021. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).

### **THE PROTECTION OF CHILDREN FROM VIOLENCE IN INTERNATIONAL LAW: THE ROLE OF INTERNATIONAL FINANCIAL ORGANIZATIONS IN SHAPING CHILD-SAFE POLICIES**

***IVANOVA R. Yu.***

*Ph.D. in Law, Associate Professor*

*Professor of the Department of International and European Law*

*Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law*

*ORCID: 0000-0001-8257-4486*

Today, legal violence against children is accomplished within a child's home and family. The beating child, in this context, cannot reason away

parental violence, whether physical or psychological, as violence and therefore he or she subordinates to this enforced oppression.

Children face violence in the broadest scope while growing up in a family environment. Violence perpetrated by a parent or caretaker is most of the time accepted as normal at home. It usually accompanies a child in the form of shock and harassment. Additionally, these families try their best to give their children love and affection.

Modern brutalities also include giving vent to the negative feelings that the child's parents have following their shocked encounter with the child when he is at home. These feelings, together with others the parents bring out in their family life, add up to a child living with the fear of violent outbursts. Children who react in this way are highly prone to self-destructive actions.

For example, the World Bank's undertakings in Ukraine have aimed at reinforcing social safety nets and modernizing child protection services. The Social Safety Nets Modernization Project includes components aimed at supporting vulnerable families, which indirectly assists in violence prevention. The IMF's economic monitoring and policy advising works usurps social spending even as children protection services and education are included in spending.

The EIB has invested in Ukraine's infrastructural works emphasizing schools, hospitals, and other public places to be welcoming and child friendly which help in positive child development. The EBRD finances public sector governance and administration reforms and supports the adoption of appropriate inclusive policies aligned with the international convention on the rights of the child.

Alongside providing funding, international financial institutions define policies dealing with the welfare of children through soft law mechanisms and other conditionalities. These include the incorporation of social safeguards into the loan agreement, environmental and social assessments, as well as technical assistance on human development.

Through multilateral financial organization (IFO) support, Ukraine has improved the legislative and administrative frameworks aimed at the protection of children's rights. The World Bank's assistance in child and social services reform and the EIB's investment in child-friendly infrastructure showcase how financial mechanisms can bring about transformative changes in the social care system in Ukraine, which works in parallel with global standards.

Remarkable also has been the contribution of international organizations towards establishing the benchmarks of national policy reform. Funding agreements in themselves are loaded with human rights conditionings,

especially with regard to children's welfare, and these tend to formulate more restrictive policies.

The other side of the coin, however, still faces some problems. Absence of sufficient monitoring systems, politicized funding streams, and a lack of local knowledge and expertise all stand to undo financially focused child initiatives. Civil society involvement in policy implementation processes for monitoring, oversight, transparency, and accountability is equally imperative.

Bans on violence against children requires flexibility not only for international conventions, but strategic collaboration with influential arms of policy enabling change work towards governance which birngs about children's protections policy development frameworks that are democratic and enduring. Weaved synergistically regions from national governments, civil society, and finance international form systemic policies to ensure protective low-risk environments and dignified childhood spaces for each and every child.

#### References:

1. Council of Europe. (2022). *Strategy for the Rights of the Child (2022–2027)*. URL: <https://www.coe.int/en/web/children/strategy-2022-2027>.
2. European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). (2023). *Social Inclusion Strategy and Results Framework*. URL: <https://www.ebrd.com/news/publications>.
3. European Investment Bank (EIB). (2024). *Ukraine: Supporting Resilient Recovery and Child-Friendly Infrastructure*. URL: <https://www.eib.org/en/projects/all-projects>.
4. FRA – European Union Agency for Fundamental Rights. (2022). *Children's rights in the EU: Mapping legal, policy and funding frameworks*. URL: <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/childrens-rights-eu>.
5. International Monetary Fund (IMF). (2023). *Ukraine: Memorandum of Economic and Financial Policies*. URL: <https://www.imf.org/en/Publications>.
6. Save the Children. (2021). *Safe at Home: Strengthening Non-Violent Parenting Worldwide*. URL: <https://www.savethechildren.net>.
7. United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>.
8. World Bank. (2022). *Social Safeguards Operational Manual*. URL: <https://www.worldbank.org>.

9. World Bank. (2023). *Ukraine Social Safety Nets Modernization Project*. URL: <https://projects.worldbank.org>.

## **ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНО ПРАВА ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

***ІВАШКОВСЬКИЙ Антон***

*курсант 103 взводу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: ГАЛУНЬКО Віра  
професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ Одеського державного університету внутрішніх справ  
доктор юридичних наук, професор*

В умовах воєнного стану, спричиненого збройною агресією Російської Федерації проти України, питання захисту прав дитини набуло особливої гостроти. Військові дії несуть катастрофічні наслідки для найменш захищеної категорії населення – дітей. Зокрема, це проявляється у примусовій депортації дітей з окупованих територій, неодноразових актах фізичного та психологічного насильства, вербування й використання у бойових діях з метою терактів та відмові в доступі до гуманітарної допомоги. В цьому контексті варто зауважити, що саме ці дії є грубим порушенням не лише національного, але й міжнародного законодавства.

Яскравим прикладом може слугувати теракт, який здійснено в місті Кам'янець-Подільський у лютому 2025 року. Відповідно до офіційної інформації наданої правоохоронцями, російські спецслужби завербували 17 річного студента та місцевого наркозалежного з метою здійснення терористичного акту на території України. Затриманим повідомлено про підозру за ч. 3 ст. 258 Кримінального кодексу України (терористичний акт, що призвів до загибелі людини) [1]. Вербування неповнолітнього студента для терористичної діяльності є серйозним порушенням міжнародних правових норм. І Україна, і Російська Федерація, ратифікувавши Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, зобов'язалися запобігати участі осіб до 18 років у збройних конфліктах [2]. Таким чином, вербування неповнолітнього студента з метою вчинення теракту є грубим порушенням норм міжнародного права.



Проте, це далеко не єдиний випадок порушення норм міжнародного права, зокрема законів та засобів ведення війни державою-агресором. Так, у селі Олександрівка що на Херсонщині російські військові скоїли жахливе правопорушення. П'ятеро окупантів увірвалися до будинку, де перебували мати з дітьми. Поки один із них утримував жінку, інші по черзі наносили тілесні ушкодження її малолітнім дітям. Наслідки були трагічними: діти померли від отриманих травм і крововтрати. Крім того, за словами омбудсмена, загинув трирічний хлопчик, якого двоє російських солдатів згвалтували на очах у матері. Сексуальне насильство є грубим порушенням статті 27 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року. Згвалтування, як військовий злочин, вважається одним із найтяжчих злочинів і може бути складовою геноциду [3].

Окрему увагу, слід приділити питанням примусової депортації українських дітей до Росії, що є грубим порушенням норм міжнародного права. Російська Федерація організовує незаконне вивезення дітей із тимчасово окупованих територій України. Такі дії порушують Женевські конвенції та Конвенцію ООН про права дитини, а також можуть розглядатися як акт геноциду. У зв'язку з цим Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами для повернення депортованих дітей на батьківщину [4].

Станом на сьогодні, захист прав дітей є одним із ключових напрямків державної політики України. Національне законодавство України містить низку правових механізмів захисту дітей, зокрема Закон України «Про охорону дитинства», який визначає основні права дитини та гарантії їх реалізації у мирний і воєнний час [5]. Відповідно до цього закону всі діти, незалежні від національності, мови, віросповідання чи соціального статусу, мають рівні права та свободи.

Отже, нинішня ситуація в Україні потребує максимальної мобілізації зусиль держави та міжнародної спільноти для захисту прав дитини. Надзвичайно важливо розширити програми соціально-психологічної реабілітації для дітей, які пережили окупацію, депортацію або втратили рідних. Ключовими завданнями є повернення незаконно вивезених дітей, реабілітація постраждалих, відновлення доступу до освіти та медичної допомоги, а також притягнення до відповідальності винних у злочинах проти дітей.

### **Література:**

1. Теракт біля ТЦК у Кам'янці-Подільському: затримано російських агентів, які підірвали кур'єра з вибухівкою. URL: <https://armyinform.com.ua/2025/02/17/terakt-bilya-tczk-v-kamyanczi-podilskomu-> (дата звернення 15.03.2025).

2. Грубі порушення прав людини внаслідок збройної агресії проти України: загальний огляд. URL: <https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/hrubi-porushennia-prav-dyutynu-vnaslidok-zbroinoi-ahresii-protu-ukrainy-zahalnyi-ohliad> (дата звернення 15.03.2025).

3. Зафіксували факти згвалтування військовими РФ дітей на Херсонщині – Денісова. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3490462-zafiksuvali-fakti-zgvaltuvanna-vijskovimi-rf-ditej-na-hersonsini-denisova.html> (дата звернення 15.03.2025).

4. Омбудсман: доповідь уповноваженої з прав дитини РФ – прямий доказ для МКС щодо депортації українських дітей! URL: [https://www.Ombudsman.gov.ua/news\\_details/ombudsman-dopovid-upovnovazhenoyi-z-prav-ditini](https://www.Ombudsman.gov.ua/news_details/ombudsman-dopovid-upovnovazhenoyi-z-prav-ditini) (дата звернення 15.03.2025).

5. Про охорону дитинства : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 15.03.2025).

## **SOME ASPECTS OF LEGISLATIVE REGULATION OF COUNTERING BULLYING IN UKRAINE**

***KARPENKO Roman***

*Associate Professor at the department of civil law disciplines  
Dnipro State University of Internal Affairs  
PhD in Legal Sciences, Docent*

The rule of law recognizes a person, his life and health, honor and dignity, inviolability and security as the highest value, emphasizing that "no one may be subjected to torture, cruel, inhuman or degrading treatment or punishment", which is directly enshrined in Articles 3 and 28 of the Constitution of Ukraine. Therefore, the rule of law guarantees the inalienability of the rights and freedoms of the individual, the protection of human dignity and equality. According to Article 16 of the Convention on the Rights of the Child, which is the main international legal document in the field of protection of children's rights, "the child has the right to protection from unlawful attacks on his honor and dignity".

According to data presented at the international Cyber Security Forum 2018 (CSF 2018), 48% of adolescents aged 14–17 have been victims of blackmail, 46% have witnessed aggressive online behavior, and 44% have received aggressive messages. In Ukraine, according to various data, about 67% of children have experienced bullying among their peers. About 40% of children who have experienced bullying never tell their parents about it. 12 At the same time, 44% of those who have observed their peers being

bullied did not react to such facts due to fear of being subjected to similar bullying [1, p. 18].

Motivations for bullying include envy, revenge, feelings of hostility, the desire to restore justice; the struggle for power; the need to obey a leader, neutralize a rival, self-affirmation, etc., up to satisfying the sadistic needs of individuals [2]. Children who engage in aggressive behavior at school towards their peers and teachers are prone to criminal activity in adulthood. Children who have been bullied are also at risk, as their accumulated resentment often turns into aggressive criminal acts [3].

So, clearly understanding the severity of this problem, which takes place in all schools, not only in Ukraine, but throughout the world, we understand that children need help (legal, moral) and understanding, and only the correct legal approach (of various structures: school, police, family, social environment) to the problem, communication and the application of all preventive measures (which can also be carried out by police officers) will help to overcome this negative phenomenon.

#### **References:**

1. Myskevych T. Regulation of the problem of bullying at the legislative level: the first steps of Ukraine and world experience. Public opinion on lawmaking. 2019. № 1 (166). P. 18–22.

2. Kurtova S. Bullying in school. Osvita.UA. 2014. URL: [http://osvita.ua/school/lessons\\_summary/upbring/42788/](http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/42788/).

3. Brochkovska Yu., Stelmakh S. Bullying as a socio-psychological problem. Scientific Bulletin of the Lviv14th State University of Internal Affairs: Psychological Series. 2011. № 2. P. 145-154.

## **ТІЛЕСНІ ТА ІНШІ ПРИНИЖУЮЧІ ГІДНІСТЬ ДИТИНИ ПОКАРАННЯ : ТЛУМАЧЕННЯ КОМІТЕТУ ООН З ПРАВ ДИТИНИ**

**КОВАЛЬОВА Олена**

*професор кафедри адміністративної діяльності поліції  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент,  
старший науковий співробітник*

Питання захисту дітей від насильства знаходяться в фокусі уваги міжнародної спільноти. Покладення краю усім формам насильства щодо дітей є однією із цілей (16.2) Глобальних цілей сталого розвитку на 2015 – 2030 роки [1]. Крім того, основоположна норма, спрямована на захист дітей від насильства, міститься в Конвенції ООН про права дитини (ст.19), в якій наголошено на важливості вживання *всіх*

*необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину, тобто підкреслено необхідність комплексного підходу з боку держави до цих питань [2].*

Окремий фокус уваги зосереджений на забороні тілесних та інших принижуючих гідність дитини покараннях як одному із різновидів насильства щодо дітей.

Так, одним із перших документів міжнародного рівня, в якому надається тлумачення терміну «тілесні покарання та інші жорстокі види покарання, що принижують гідність», є Зауваження загального порядку №8 Комітету ООН з прав дитини (2006 рік) [3]. Слід звернути увагу, що Комітет вживає «тілесне» або «фізичне» покарання як синоніми. Це важливо для розуміння поширення цього тлумачення в контексті ст. 150 Сімейного кодексу України, який оперує терміном «фізичне покарання» [4]. До таких покарань в розумінні Комітету ООН з прав дитини відносяться *будь-які покарання, при яких застосовується фізична сила і які покликані заподіяти певний ступінь болю або дискомфорту (незалежно від їх легкості)* [3]. У зауваженні також наводиться невичерпний перелік прикладів таких покарань, зокрема: *нанесення дітям ударів («биття», «відшльопування», «тріпка») рукою або будь-яким предметом (батоном, палицею, ременем, тупфелем, дерев'яною ложкою тощо); стусани, струшування, жбурляння дітей, дряпання, щипання, кусання, смикання за волосся або вуха, ляпаси, примус дітей залишатися в незручних позах, припикання, опшарювання, примусове ковтання, наприклад, гострих спецій або промивання рота милом* [3].

Крім тілесних покарань, які у будь-якому разі визнаються Комітетом ООН з прав дитини принизливими, виокремлюють й інші, не пов'язані із застосуванням фізичної сили покарання, які також принижують гідність дитини, наприклад: *образа, наклеп, перетворення дітей на предмет знущань, загрози, залякування чи висміювання дитини* [3].

При цьому Комітет ООН з прав дитини наголошує на неприйнятності положень щодо «розумного покарання» та «права на виправлення» [3], на які зазвичай посилаються, аргументуючи допустимість тілесних покарань з боку батьків з метою виховання.

Важливо підкреслити, що в Зауваженні загального порядку №8 робиться наголос на освітньому та підтримуючому, а не каральному втручанні. Незважаючи на те, що всі повідомлення про насильство щодо дітей необхідно належним чином розслідувати та забезпечити їх захист від значної шкоди, мета полягає в тому, щоб запобігти використанню батьками насильницьких або інших жорстоких чи таких, що принижують гідність, покарань [3].

В даному випадку, на нашу думку, вважається за можливе розглянути питання щодо розробки в рамках програм для кривдників окремих програм для батьків з питань ненасильницьких методів виховання дітей та передбачити їх обов'язкове направлення на такі програми у разі застосування до дітей домашнього насильства у вигляді тілесних та інших принижуючих гідність дитини покарань.

В 2011 році Комітет ООН з прав дитини видав Зауваження загального порядку № 13 «Право дитини на свободу від усіх форм насильства», в п. 17 яких наголошено на тому що, *частота, серйозність шкоди та намір завдати шкоди не є обов'язковими умовами для визначення насильства* [5], тобто жодна форма насильства щодо дітей, якою б легкою вона не була, не може толеруватись або виправдовуватись. Із цього правила не може бути винятків.

Крім того, в даних Зауваженнях загального порядку підкреслено, що *судження дорослого про найкращі інтереси дитини не може переважати над зобов'язанням поважати всі права дитини за Конвенцією, тобто тлумачення найкращих інтересів дитини не можна використовувати для виправдання тілесних та інших принижуючих гідність дитини покарань* [5].

Станом на квітень 2025 року 68 держав домоглися заборони тілесних покарань дітей в усіх сферах [6], серед них і Україна. Однак наявність правових норм не є абсолютним запобіжником застосування відповідних покарань до дітей. Відповідно до звіту масового опитування мешканців м. Одеси, проведеного в 2023 році в рамках проєкту “Ненасильницькі практики виховання: досвід ЄС”, 8% респондентів безпосередньо зазначають про те, що дають ляпаси, запотиличники, шльопають по сідницям дітей; 7% - ставлять дітей у кут, 3% - карають ременем [7, с. 22], що відповідно до тлумачення Комітету ООН з прав дитини є проявами тілесних покарань. 27% респондентів зазначали, що як форму покарання до дітей використовують лайку, крик [7, с. 22], що підпадає під тлумачення покарань, які принижують гідність дитини.

Станом на листопад 2024 року Комітет ООН з прав дитини зробив 546 зауважень/рекомендацій з питань заборони тілесних покарань 198

державам. Рекомендації полягають у тому, щоб послідовно забороняти тілесні покарання в будь-якому місці, включно з домом, і підтримувати це відповідними заходами [8, с.37].

Тому слід наголосити на важливості комплексного підходу до питань захисту дітей від насильства, зокрема від тілесних та інших принижуючих гідність дитини видів покарань, вжиття не лише законодавчих, а й адміністративних, соціальних і просвітніх заходів, на яких наголошується в ст. 19 Конвенції ООН про права дитини. Вкрай важливими вбачаються саме заходи, спрямовані на підвищення рівня обізнаності батьків про ненасильницькі практики виховання дітей. Оскільки ні правова заборона, ні притягнення батьків до відповідальності не є запорукою опанування батьками ненасильницьких методів виховання дітей. Крім того, важливо формувати відповідні педагогічні компетентності не лише у батьків, які вже застосовують насильницькі методи виховання до власних дітей, а діяти на випередження – пропагувати відповідні курси для майбутніх батьків або впроваджувати певні освітні модулі в закладах освіти.

#### Література:

1. 17 Цілей сталого розвитку. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/>.
2. Конвенція про права дитини. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).
3. General comment no. 8 (2006), The right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment (arts. 19 ; 28, para. 2 ; and 37, inter alia). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/583961?v=pdf>.
4. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
5. General comment no. 13 (2011). The right of the child to freedom from all forms of violence. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g11/423/87/pdf/g1142387.pdf>.
6. Global progress towards prohibiting all corporal punishment. URL: <https://endcorporalpunishment.org/wp-content/uploads/legality-tables/Global-progress-table-commitment.pdf>.
7. Аналітичний звіт за результатами масового опитування дорослого населення м. Одеси / Ковальова О., Князева О., Кунявський М., Пальшков К., Харченко Н. Одеса: ОДУВС, 2024. 73 с.
8. Ненасильницькі практики виховання дітей: досвід ЄС : навчальний посібник / Ковальова О.В., Пальшков К.Є., Харченко Н. Одеса: ОДУВС, 2025. 222 с. С.37.

## РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРАВ ДИТИНИ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ МЕХАНІЗМИ

**КРИЖАНОВСЬКА Олена**

*завідувач кафедри адміністративного права і процесу  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

*Актуальність теми.* Принцип гідності дитини є основоположним у міжнародних актах та національних правових системах, які спрямовані на захист прав дитини. Проте, на жаль, насильницькі методи виховання все ще застосовуються в деяких країнах та освітніх установах, що порушує цей принцип. Оскільки насильство може мати довгострокові психологічні, емоційні та соціальні наслідки для дитини, важливо вжити ефективних заходів для його попередження.

Визнання принципу гідності дитини закріплено в основних міжнародних правових документах, таких як Конвенція ООН про права дитини (1989). Стаття 19 цієї конвенції визначає обов'язок держави захищати дітей від всіх форм насильства, жорстокого поводження та експлуатації [1]. У рамках Європейської соціальної хартії, стаття 17 також підкреслює право дітей на захист від насильства, психологічних і фізичних страждань, включаючи покарання у вигляді тілесних покарань [2].

Проблема насильницьких методів виховання була також розглянута в Європейському суді з прав людини (справа "A v. the United Kingdom", 1998), де Суд вказав, що застосування тілесних покарань до дітей є порушенням їхнього права на гідність та особисту недоторканність [3].

Насильницькі методи виховання включають фізичне покарання (удари, побої), моральне насильство (приниження, знуцання), а також емоційне насильство (страх, маніпулювання почуттями дитини для досягнення певної поведінки). Такі методи не тільки порушують фізичне здоров'я дитини, а й впливають на її психологічний стан, створюючи уявлення про власну неповноцінність і залежність від зовнішнього контролю.

Наслідки насильницьких методів виховання мають довготривалі психо-соціальні наслідки. Дослідження психоаналітика Джона Боулбі, який вивчав теорію прив'язаності, показують, що фізичні покарання та моральне насильство порушують розвиток здорової емоційної прив'язаності до батьків та інших значущих дорослих, що в свою чергу може спричинити проблеми у міжособистісних стосунках в

майбутньому [4, с. 23]. Діти, які зазнають насильства, мають більше шансів стати жертвами або агресорами в майбутньому. Крім того, такі методи призводять до розвитку депресії, тривожних розладів та низької самооцінки. Діти, які переживають насильство, можуть мати проблеми з контролем емоцій, що призводить до агресивної поведінки або соціальної ізоляції.

Альтернативи насильницьким методам виховання включають використання позитивних підкріплень, встановлення чітких, але справедливих меж і підтримки емоційного розвитку дитини через створення безпечного середовища. Марія Монтесорі, пропонувала методи, які базуються на повазі до особистості дитини, її внутрішніх потреб і можливостей, а також на створенні навчального середовища, яке заохочує до саморозвитку без використання насильства [5, с. 46]. Важливо зазначити, що підтримка дитини повинна ґрунтуватися на заохоченні її прагнення до самоконтролю, а не на використанні примусу чи покарань.

Держава відіграє ключову роль у створенні правових механізмів для боротьби з насильницькими методами виховання. В Україні прийнято ряд законів та нормативних актів, спрямованих на забезпечення прав дітей, таких як Закон України "Про охорону дитинства" [6] та "Про запобігання та протидію домашньому насильству" [7], активно розвиваються програми підтримки батьків, зокрема програма "Здоров'я матері і дитини", яка спрямована на інформування батьків про важливість позитивного виховання без насильства.

Закон України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" забороняє будь-які форми насильства в сім'ї, включаючи насильницькі методи виховання дітей [7]. Проте, для ефективної реалізації цього закону потрібно не лише надання правових інструментів, а й широке просвітництво серед населення щодо наслідків насильства. Одним із важливих кроків є створення програм для батьків, спрямованих на навчання безпечних та ефективних методів виховання. Також зусилля держави спрямовані на створення механізмів для боротьби з насильством через створення кризових центрів для жертв насильства, куди можуть звертатися діти та їх батьки.

У забезпеченні принципу гідності дитини важливу роль відіграють органи правопорядку, зокрема підрозділи ювенальної превенції. Основним завданням цих підрозділів є моніторинг випадків насильства щодо дітей, проведення профілактичних заходів серед населення, а також своєчасне виявлення фактів насильства та здійснення правового



реагування. Важливим напрямом роботи таких підрозділів є також співпраця з органами освіти, соціальними службами та медичними закладами для виявлення та надання допомоги дітям, які зазнали насильства.

В Україні одним з ключових підрозділів, що займається питаннями безпеки дітей у навчальних закладах, є Служба освітньої безпеки Національної поліції. Цей підрозділ організовує профілактичні заходи для учнів і педагогів, надає рекомендації щодо створення безпечного освітнього середовища та забезпечує безпеку дітей під час навчання і позашкільних заходів. Крім того, Служба освітньої безпеки проводить розслідування інцидентів насильства в школах та інших освітніх установах, а також надає правовий захист учасникам освітнього процесу.

Однак проблемою залишається недостатня обізнаність громадян про альтернативні методи виховання, а також культурні стереотипи, що виправдовують фізичні покарання. Соціологічні дослідження, проведені в Україні, показують, що понад 30% батьків готові застосовувати фізичне покарання до своїх дітей. Зокрема, 72% опитаних батьків визнали, що вони «шльопали» своїх дітей, 20% - били чи штовхали їх, 29% - використовували ремінь, а 29% - били по обличчю. Крім того, 11% матерів та опікунів вважають, що фізичне покарання є необхідним для виховання дітей [8, с. 9].

*Висновки.* Забезпечення принципу гідності дитини вимагає комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавства, розробку соціальних програм для батьків, а також активну роль органів правопорядку, зокрема підрозділів ювенальної превенції та служби освітньої безпеки.

Для ефективної протидії насильницьким методам виховання необхідно посилити кримінальну та адміністративну відповідальність за застосування фізичного та морального насильства, а також розробити нові нормативні акти, які б сприяли запобіганню насильству в родині і навчальних закладах. Важливими є також програми підтримки батьків, які навчають ефективним і безпечним методам виховання, що сприятиме формуванню культури ненасильницького підходу. Підрозділи ювенальної превенції повинні активно виявляти випадки насильства та забезпечувати правове реагування, в той час як служби освітньої безпеки мають попереджати насильство в школах та інших навчальних закладах.

Одним з важливих аспектів є подолання культурних стереотипів, які виправдовують фізичні покарання, що вимагає зміни суспільних переконань і інтеграції тем прав дитини в освітні програми. Тільки

завдяки спільним зусиллям держави, правоохоронних органів і громадських організацій можна досягти реальних змін у боротьбі з насильницькими методами виховання та забезпеченні прав дитини.

#### **Література:**

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 № 995\_021.  
URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).
2. Європейська соціальна хартія від 03.05.1996 № 994\_062.  
URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_062#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text).
3. Case of A. v. the United Kingdom. Application no. 100/1997/884/1096.23 September 1998. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58232>.
4. Джон Боулбі. Створення та руйнування емоційних зв'язків - теорія прихильності. К.: Видавництво: Канон-Плюс. 2015. 270 с.
5. Дичківська І.М., Поніманська Т.І. М. Монтесорі: теорія і технологія. К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. 304 с.
6. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III.  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.
7. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
8. Політика та процедура захисту дітей: БФ «Карітас Жовква УКГЦ». Україна, Жовква. 2022. 32 с.

## **НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ**

***КУЧИНСЬКИЙ Євгеній***

*курсант 104 навчального взводу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: ГАЛУНЬКО Віра  
професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
доктор юридичних наук, професор*

Для початку зазначимо, що в Україні сформовано розгалужену систему національного законодавства, завданням якого є забезпечення захисту прав та благополуччя дітей. Цей правовий каркас демонструє прагнення України відповідати міжнародним вимогам, водночас адаптуючись до унікальних національних особливостей та викликів у

сфері захисту неповнолітніх громадян. Конституція України проголошує, що всі діти мають однакові права, незважаючи на їхнє походження або ж факт народження у шлюбі чи поза ним. Законодавство передбачає суворе покарання за будь-які форми насилля та експлуатації дітей. Загальні гарантії захисту прав дитинства також містяться у Основному Законі України.

Зокрема, основою системи захисту дітей в Україні є ЗУ «Про охорону дитинства». Цей ключовий Закон закладає юридичні, соціальні та організаційні принципи захисту дітей на території України. Стаття 1 цього Закону дає визначення дитині відповідно до міжнародних норм. Закон встановлює державний обов'язок щодо гарантування прав дитини на життя, медичне обслуговування, освіту, соціальну підтримку та недоторканність особистості [5]. Тобто, цей Закон дає визначення терміну «дитина», встановлює ключові засади державної стратегії в цій галузі та окреслює відповідальність різних державних установ у контексті забезпечення прав дитини. Зокрема, стаття 10 цього Закону забезпечує кожній дитині право на захист від будь-яких форм знущання та насильства, тоді як стаття 20 передбачає додатковий захист для дітей, котрі зіткнулися зі складними життєвими викликами.

Сімейний кодекс України встановлює ключові аспекти батьківської відповідальності та прав дітей у родині. Зокрема, в ньому прописується зобов'язання батьків турбуватися про благополуччя дитини: її здоров'я, становлення, навчання та повагу до її особистості. Значущим є те, що Сімейний кодекс України категорично забороняє батькам експлуатувати дітей, а також застосовувати до них тілесні покарання чи інші методи впливу, які принижують гідність дитини.

Українське законодавство також розширює сферу захисту дітей через спеціальні закони. ЗУ «Про запобігання та протидію насильству в сім'ї» містить окремі положення щодо забезпечення безпеки дітей від сімейного насильства. Стаття 4 цього закону чітко визначає поняття дітей-свідків домашнього насильства, а також дітей, які стали безпосередніми жертвами такого насильства, поширюючи захист на випадки психологічної шкоди [4]. Закон визначає взаємоузгоджену систему дій, де взаємодіють поліція, служби соціального захисту, медичні установи та освітні заклади, з метою всебічної боротьби з насильством в сім'ї. Також передбачено заборонні приписи та інші види захисту, які можуть бути оперативно застосовані задля гарантування безпеки неповнолітніх. Зазначимо, що «обов'язки щодо дотримання/упровадження даного нормативно-правового акту покладені на підрозділи Національної поліції України» [3].

ЗУ «Про соціальну роботу із сім'ями, дітьми та молоддю» встановлює наріжний камінь для забезпечення соціальної підтримки сімей та дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Цей законодавчий акт окреслює ключові засади соціальної роботи, серед яких – відкритість, збереження таємниці особистої інформації, а також добровільна участь, при цьому стаття 7 особливо виділяє соціальні сервіси, призначені для дітей [6]. Закон передбачає формування спеціалізованих соціальних інституцій задля підтримки сімей у кризових ситуаціях та попередження сирітства, що демонструє превентивний підхід до захисту прав дитини. Крім цього, він встановлює правила взаємодії між різними гілками влади, які опікуються питаннями дитячої опіки.

Кримінальний кодекс України визначає юридичні наслідки за злочини, що шкодять дітям, охоплюючи різноманітні статті, які регламентують відповідальність за такі дії. Зокрема, статті 164-169 встановлюють покарання за невиконання батьківських обов'язків, використання праці дітей, а також за торгівлю дітьми. Кодекс передбачає посилені санкції за злочини, вчинені щодо неповнолітніх, що підкреслює особливу вразливість дітей та зобов'язання держави забезпечувати їх захист. Наприклад, стаття 304 стосується залучення неповнолітніх до злочинної діяльності, тоді як стаття 156 визначає кримінальну відповідальність за розбещення неповнолітніх [2].

Варто зазначити, що «на тлі нинішньої воєнної ситуації в Україні питання захисту прав дитини набуває надзвичайної ваги. Це зумовлено як великою кількістю неповнолітніх, що постраждали від збройного конфлікту, так і сумною статистикою незаконного вивезення дітей за межі держави» [1]. Тому попри вагомий фундамент правового захисту, українська система опіки над дітьми стикається з численними викликами на тлі бойових дій. Збройний конфлікт, що триває, породив нові уразливості для дитячого населення, серед яких – переміщення, втрата родинного зв'язку, психологічні травми та зростання ризиків експлуатації. Руїнування інфраструктури блокує доступ до навчання, медичного обслуговування та соціальної підтримки, а надмірне навантаження на ресурси ускладнює забезпечення належної якості надання послуг.

Для подолання наявних труднощів Україні варто здійснити перегляд та вдосконалення законодавчої бази щодо захисту прав дітей, зокрема, розробивши окремі положення, що стосуються дітей у зонах бойових дій. Йдеться про прискорення процедур встановлення опіки над дітьми, які втратили зв'язок з рідними, розширення програм психологічної реабілітації та організацію спеціалізованого навчання

для фахівців, залучених до роботи з дітьми, що зазнали впливу конфлікту. Погоджуємось з думкою, що критично важливо розробити та ухвалити ЗУ «Про Радника – уповноваженого Президента України з прав дитини». Цей документ має визначити правовий статус та забезпечити гарантії ефективного функціонування цієї посади. Крім того, для досягнення максимального захисту та повної реалізації прав дитини, доцільно розглянути можливість створення мережі регіональних Уповноважених з прав дитини [1].

Нещодавні зміни в національному законодавстві, спрямовані на посилення захисту дітей, зосереджені на розбудові всеосяжного правового базису. Воно має на меті реагувати на виклики, як усталені, так і новоявлені, для безпеки та добробуту дитини. Серед вдосконалень – посилення законодавства, що стосується порушення прав дітей в інтернеті, оновлення алгоритмів виявлення випадків жорстокого поводження та реагування на них, а також формування надійніших систем спостереження за дітьми, які потребують особливої уваги.

На наше переконання, законодавство також можна вдосконалити, запровадивши більш деталізовані протоколи для виявлення та надання допомоги дітям, які постраждали від насильства, спричиненого війною, або стали жертвами торгівлі людьми. Окрім цього, варто формалізувати за допомогою нормативно-правових актів співпрацю між військовими підрозділами та службами, що опікуються захистом дітей, аби забезпечити першочергову увагу до прав дітей навіть в епіцентрах активних бойових дій. Це може передбачати розробку єдиних стандартних оперативних процедур щодо евакуації дітей з небезпечних місць та організації возз'єднання розлучених сімей.

Також Україна може розглянути можливість внесення тимчасових змін до чинних процедур, враховуючи реалії воєнного стану, наприклад, спрощені вимоги до документів для отримання послуг, у випадку втрати офіційних паперів через вимушене переселення, а також посилені заходи захисту персональних даних особливо вразливих дітей. Окремі положення можуть бути передбачені для дітей з інвалідністю, які стикаються з додатковими труднощами у конфліктних ситуаціях і можуть потребувати спеціалізованої підтримки. Крім того, оновлена правова база має враховувати важливість залучення самих дітей до процесу ухвалення рішень, що стосуються їхнього життя. Це відобразатиме підхід до захисту дітей, що ґрунтується на правах дитини, збалансовуючи безпеку з повагою до особистої свободи та гідності.

Отже, хоча Україна заклала надійний фундамент нормативно-правових актів для охорони дітей, сучасний воєнний стан вимагає гнучких рішень, щоб кожна дитина, особливо ті, хто зазнав впливу війни, мав змогу отримати необхідний захист і допомогу. Усуваючи ці недоліки та відповідаючи на виклики, Україна здатна посилити свою систему захисту дітей навіть у важких умовах воєнного часу, показуючи непохитну відданість захисту прав і благополуччя своїх громадян, незважаючи на надзвичайні обставини, з якими стикається країна.

### **Література:**

1. Костишин Е. І., Шевців Ю. О. Інституційно-правовий механізм захисту дітей в Україні в умовах воєнного стану. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. № 1. С. 29-36.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001, № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.03.2025).

3. Могильний О. С. Впровадження міжнародних стандартів протидії домашньому насильству щодо дітей до сучасного українського законодавства. Актуальні проблеми ювенальної деліктології: Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (ДДУВС, 05.11.2021). 2021. С. 148-151.

4. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017, № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 17.03.2025).

5. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001, № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 16.03.2025).

6. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001, № 2558-III. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text> (дата звернення: 17.03.2025).

## **ПРАВА ДИТИНИ У РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

**ЛАЗАРЄВ Віктор**

*професор кафедри теорії та історії держави та права  
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Конституція України визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю, сенсом існування нашої держави. При цьому, особливе місце в системі конституційних прав і свобод людини займають права людей, які потребують найбільшої уваги і захисту з боку суспільства та держави – це права дитини [1, с. 49]. У будь-яких правовідносинах де є діти, важливо звертати увагу на коректне дотримання їх прав та інтересів, надання ефективної допомоги у разі потреби, вміння правильно реагувати на звернення, учасником якого може бути дитина, вміло та коректно спілкуватися з різними категоріями дітей, уникати конфліктних ситуацій. Діти потребують особливої уваги, тому що вони є найменш захищеними, залежать від рішень дорослих, непоодинокі випадки, коли вони не можуть самостійно звернутися по допомогу внаслідок порушення їх прав, оскільки не мають навичок та розуміння щодо захисту своїх інтересів [2, с. 159]. Саме тому, захист прав дитини потребує підтримки з боку держави.

Значну роль у забезпеченні дотримання прав дитини відіграє Конституційний Суд України (КСУ). У своїх рішеннях, КСУ підіймає різнобічні питання стосовно захисту прав дитини. Зокрема, у Рішенні від 08.06.2016 р. № 3-рп/2016 КСУ зазначає: «держава має забезпечувати належні умови для виховання, фізичного, психічного, соціального, духовного та інтелектуального розвитку дітей, їх соціально-психологічної адаптації та активної життєдіяльності, зростання в сімейному оточенні в атмосфері миру, гідності, взаємоповаги, свободи та рівності. Пріоритетом у правовому регулюванні сімейних відносин є забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку» [3].

Зважаючи на Конвенцію про права дитини від 20 листопада 1989 року [4], у Рішенні від 08.06.2016 р. № 3-рп/2016 КСУ визначає, що в Україні «за кожною дитиною право користуватися благами соціального забезпечення, включаючи соціальне страхування, і вживають необхідних заходів щодо досягнення повного здійснення цього права згідно з їх національним законодавством; ці блага в міру необхідності надаються з урахуванням наявних ресурсів і можливостей дитини та осіб, які несуть відповідальність за утримання дитини, а також будь-яких міркувань, пов'язаних з одержанням благ дитиною чи від її імені» [3].

Також, стосовно захисту прав дитини, у своєму Рішенні від 04.03.2004 р № 5-рп/2004 КСУ визначає: «за положеннями статті 53 Конституції України право на освіту гарантовано кожному (частина перша); держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах (частина третя). Право на освіту гарантується кожній людині на принципах рівності, визначених статтею 24 Конституції України. Визнання права кожної людини на освіту відповідає, зокрема, Загальній декларації прав людини (стаття 26), Міжнародному пакту про економічні, соціальні та культурні права (стаття 13)»[5].

У своєму Рішенні від 03.02.2009 р. № 3-рп/2009 КСУ виходить з того, що «створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї, сприяння усиновленню дітей, створення системи заохочення і підтримки усиновлювачів належать до основних засад державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» [6].

Варто зазначити й те, що у Рішенні від 11.02.2014 р. № 1-рп/2014 КСУ зазначає: «В аспекті конституційного звернення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України щодо права повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця на обов'язкову частку у спадщині необхідно розуміти так, що таке право мають, зокрема, повнолітні діти спадкодавця, визнані інвалідами в установленому законом порядку, незалежно від групи інвалідності» [7].

Дослідження Рішень Конституційного Суду України, що присвячені захисту прав дитини, дозволяє сформулювати наступні висновки:

- у Рішеннях Конституційний Суд України не надав окремих визначень понять «дитина» або «права дитини». Водночас, у своїх Рішеннях, він оперує визначеннями, які надані цим поняттям у національному законодавстві, міжнародних нормативно-правових актах;

- Конституційний Суд України наголошує на пріоритетності захисту прав дитини як одного з фундаментальних принципів конституційного ладу держави. У прийнятих Рішеннях Конституційний Суд України наголошує на тому, що забезпечення прав дитини відповідає як національному законодавству, так і міжнародним нормативно-правовим актам, зокрема Конвенції ООН про права дитини;

- аналіз Рішень Конституційного Суду України свідчить про формування цілісного підходу до захисту прав дітей, який охоплює



аспекти освіти, соціального забезпечення, сімейних правовідносин та спадкування, а також інших питань.

### **Література:**

1. Кудрявцева О. Конституційні засади захисту прав і свобод дитини в Україні: досвід, проблеми, перспективи. *Історико-правовий часопис*. 2014. № 1. С. 49-53.

2. Позігун І. О. Міжнародні стандарти захисту прав дітей. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Т. 3. С. 158-163. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.3.26>.

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу сьомого частини дев'ятої статті 11 Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" (справа про припинення виплати допомоги при народженні дитини) : Рішення Конституційного суду України від 08.06.2016 р. № 3-рп/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-16#Text> (дата звернення: 16.04.2025).

4. Конвенція про права дитини : Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) (дата звернення: 16.04.2025).

5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини третьої статті 53 Конституції України "держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах" (справа про доступність і безоплатність освіти) : Рішення Конституційного суду України від 04.03.2004 р. № 5-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-04#Text> (дата звернення: 16.04.2025).

6. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини другої статті 211 Сімейного кодексу України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною) : Рішення Конституційного суду України; Окрема думка від 03.02.2009 р. № 3-рп/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-09#Text> (дата звернення: 16.04.2025).

7. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Запорожцева Олександра Семеновича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України (справа про право на обов'язкову частку у спадщині повнолітніх непрацевдатних дітей спадкодавця) : Рішення Конституційного суду України від 11.02.2014 р. № 1-рп/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-14#Text> (дата звернення: 16.04.2025).

## **ПРАВО ДИТИНИ НА ЗАХИСТ ВІД НАСИЛЛЯ ВИЗНАЧЕНЕ В МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТАХ**

**МАКСИМЕНКО Олена**

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3039-1773>*

Право дитини на захист від будь-якого виду насилля є одним із найвищих пріоритетів у міжнародному механізмі захисту прав людини. Не рідко доросла людина здатна дозволити собі зневажливе повчання, виховання і поводження з дитиною, інколи перевищуючи дозволені межі – застосовує насильницькі дії. Не дивлячись на те, що в кожній країні існує свій механізм захисту дитини від насилля, з кожним роком кількість потерпілих дітей не зменшується. За даними ВООЗ, насильство над дітьми тягне за собою тяжкі наслідки: порушення фізичного та психічного здоров'я протягом усього життя, а також зниження соціальних і професійних результатів для країни і являється глобальною проблемою. За статистикою, чверть усіх дорослих зазнали фізичного насильства в дитинстві. Кожна п'ята жінка та 1 із 13 чоловіків повідомляли про сексуальне насилля в дитинстві. Щорічно спостерігається понад 41 000 смертей дітей до 15 років. Така інформація не показує справжній ступінь проблеми, оскільки значна частина смертей через жорстоке поводження з дітьми неправильно кваліфікується: як падіння, опіки, утоплення та інші причини ніби не пов'язані з насиллям [1].

Життя та розвиток дитини повністю залежить від дорослих поряд, тобто від батьків або осіб, що їх замінюють. У статті 1 Конвенції ООН

«Про права дитини» визначено, що дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше [2]. Тож, не випадковим є те, що право дитини на захист від насилля задекларовано в міжнародних стандартах та визначено як обов'язкове для дотримання кожною країною, яка приєдналася до них. Зокрема, у статті 5 Загальної декларації прав людини встановлено, що «Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, чи такого, що принижує його гідність, поводження і покарання» [3], що вказує на будь-яку людину, не залежно від її віку, статі, релігійного чи соціального стану та інших особистісних особливостей. Окрім того, у Декларації прав дитини 1959 р. є конкретні норми, які направлені на захист дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації. З урахуванням специфіки людської істоти у неповнолітньому віці, у преамбулі Декларації прав дитини визначено, що «дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування». Тож, принцип 5 Декларації передбачає, що «дитині, яка є фізично, розумово або соціально неповноцінною, повинні надаватися спеціальне лікування, освіта та догляд», а принцип 6 закріплює, що «Дитина має, якщо це можливо, зростати під опікою і доглядом її батьків в атмосфері приязні, моральної та матеріальної безпеки. Суспільство і органи влади повинні забезпечити необхідний догляд за дітьми, які залишилися без піклування сім'ї або без адекватних засобів підтримки». Також важливо згадати про принцип 9, який визначає, що «Дитина має бути захищена від усіх форм недбалого ставлення, жорстокості та експлуатації» [4].

Окрім того, у статті 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права зазначено, що «Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню чи покаранню. Зокрема, те, що жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим дослідям» [5].

Важливим міжнародним документом є також Конвенції про права дитини, яка своїми нормами забороняє будь-яке насилля щодо дитини. Зокрема, у статті 37(а) визначено, що Держави-учасниці забезпечують, щоб жодна дитина не піддавалась катуванням та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючим гідність видам поводження чи покарання, а стаття 39 Конвенції закріплює, що «Держави-учасниці вживають всіх необхідних заходів для сприяння фізичному та психологічному відновленню і соціальній інтеграції дитини, яка є

жертвою будь-яких видів нехтування, експлуатації чи зловживань, катувань чи будь-яких жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження, покарання чи збройних конфліктів. Таке відновлення і реінтеграція мають здійснюватися в умовах, що забезпечують здоров'я, самоповагу і гідність дитини» [2]. Іншими словами, норми Конвенції забороняють прояви насилля щодо дитини, а також визначають порядок надання допомоги дітям, які стали жертвами насильницького впливу.

Не менш важливим документом, який захищає дітей від насилля є Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 р., де у пункті 7 Частини I встановлено, що «Діти та підлітки мають право на особливий захист від фізичних та моральних ризиків, на які вони наражаються», а в статті 17 Хартії передбачено захист «дітей та підлітків від недбайливості, насилля або експлуатації» [6]. У зазначеному контексті варто також згадати і про положення Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, від 10 грудня 1984 р. [7] та Факультативний протокол до цієї Конвенції, від 18 грудня 2002 р. [8], який заснував Підкомітет з недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання Комітету проти катувань.

У рамках Ради Європи прийнята Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, від 26 листопада 1987 р. [9].

Тож кожна держава формує законодавство із урахуванням вище зазначених норм міжнародних документів. Україна не є виключенням. У Конституції України, статтею 3 визнано, що недоторканність і безпека людини являються в Україні найвищою соціальною цінністю, а в статті 28 Конституції закріплено абсолютну заборону катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання. Визначено також, що жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям. Окрім того, у статті 52 Конституції закріплено, що «Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує благодійницьку діяльність щодо дітей» [10].

Отже, право дитини на захист від насилля є одним із найголовніших прав людини. З урахуванням сучасних викликів, на наш погляд, більш доречним буде розглядати зазначене право у більш широкому та вузькому значенні. У широкому значенні право дитини

на захист від різних видів насильства визначено нормами міжнародних стандартів, а у вузькому значенні – нормативними документами окремих країн. Тож, у даному дослідженні нами окреслено основні положення міжнародних документів та згадано про конституційні гарантії захисту прав дитини від насилля в Україні. У випадках застосування до дитини будь-якого насилля, винну особу буде покарано згідно Закону.

#### **Література:**

1. Child maltreatment. *www.who.int* (англ.). URL: <https://web.archive.org/web/20200411122953/https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>.
2. Конвенція про права дитини, 20 листопада 1989 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).
3. Загальна декларація прав людини. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_015#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text).
4. Декларація прав дитини. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_384#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text).
5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_043#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text).
6. Європейська соціальна хартія (переглянута). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_062#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text).
7. Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, від 10 грудня 1984 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_085#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text).
8. Факультативний протокол до цієї Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_f48#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_f48#Text).
9. Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_068#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_068#Text).
10. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

## **ПРАВОВА ОСНОВА ЗАХИСТУ ДІТЕЙ УКРАЇНИ**

***МОСІЄНКО Яна***

*курсант 104 навчального взводу факультету підготовки фахівців  
для органів досудового розслідування  
Одеського державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: ГАЛУНЬКО Віра  
професор кафедри адміністративної  
діяльності поліції факультету підготовки фахівців  
для підрозділів превентивної діяльності НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
доктор юридичних наук, професор*

Захист дітей є одним із фундаментальних зобов'язань будь-якої сучасної держави, що відображає зобов'язання суспільства захистити своїх найуразливіших членів суспільства. Україна протягом свого становлення як незалежної держави створила багатогранну законодавчу базу, спрямовану на забезпечення прав, безпеки та благополуччя дітей. Ця основа являє собою складну взаємодію національного законодавства, конституційних гарантій, міжнародних угод і поточних реформ, спрямованих на вирішення як давніх, так і нових проблем у сфері захисту дітей в умовах воєнного стану.

В основі системи охорони дитинства України лежить Конституція, яка встановлює основні принципи охорони дитинства та сім'ї. Стаття 52 конкретно проголошує, що діти є рівними у своїх правах незалежно від походження та обставин народження, при цьому відповідальність за добробут дитини покладається як на сім'ю, так і на державу [1]. Конституційна основа створює подвійну систему відповідальності, визнаючи як пріоритет сім'ї у вихованні дітей, так і обов'язок держави втручатися, коли це необхідно, для захисту інтересів дітей. Конституція прямо забороняє експлуатацію дітей і насильство над дітьми, надаючи найвищу правову владу ініціативам щодо захисту дітей в українському суспільстві.

Основою прав дитини є, насамперед, ключові законодавчі акти, яскравим прикладом яких є ЗУ «Про охорону дитинства» [4]. Цей Закон в статті 1 чітко визначає дитинство як окрему та захищену фазу, яка заслуговує на посилені заходи захисту. Він закріплює фундаментальні права дітей і водночас окреслює обов'язки держави щодо їх захисту. Цю основу підкріплює Сімейний кодекс України, який регулює сімейні стосунки та визначає протоколи втручання, коли благополуччя дітей знаходиться під загрозою. Кодекс надає перевагу найкращим інтересам дитини в сімейних суперечках, включаючи встановлення положень щодо альтернативного догляду.

Конкретні вразливі сфери потім розглядаються через секторальне законодавство. Зокрема, прикладами є ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству», ЗУ «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», а також закони, що забезпечують

доступність освіти та медичних послуг для дітей. «Малолітня особа має право індивідуально контактувати з органами опіки та піклування, службами у справах неповнолітніх, центрами підтримки сімей, дітей та молоді, а також іншими уповноваженими структурами з метою забезпечення захисту власних прав, свобод і легітимних потреб» [2].

Варто також зазначити, що міжнародні зобов'язання України суттєво формують її систему захисту дітей. Ключовою подією стала ратифікація Конвенції ООН про права дитини, яка зобов'язала Україну привести національне законодавство у відповідність до міжнародних норм. Подальші зобов'язання охоплюють також і Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництвом галузі міждержавного усиновлення та низку європейських документів. Вони встановлюють мінімальні стандарти та рекомендації, які поступово інтегруються в українське законодавство [5].

На наше переконання, запровадження цих захисних заходів потребує участі кількох державних органів різних рівнів. Міністерство соціальної політики контролює розробку політики, а спеціалізовані служби у справах дітей працюють на регіональному та місцевому рівнях. Ця адміністративна структура включає соціальні служби, навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, правоохоронні органи, які функціонують узгоджено для забезпечення комплексного захисту. Таким чином, «держава стоїть на варті дитячої безпеки, протидіючи будь-яким проявам насильства: фізичного чи психологічного тиску, образ, зневаги, недбалого ставлення та жорстокості. Також держава забезпечує надання дітям та опікунам необхідної допомоги, спрямованої на запобігання та виявлення фактів знущання над дитиною» [2].

Останні реформи докорінно змінили підхід України до захисту дітей. Помітною ініціативою була деінституціоналізація — перехід від інституційної опіки до сімейної опіки для дітей, позбавлених батьківського піклування. Ця реформа, керована ЗУ «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», є фундаментальним зрушенням, визнаючи вирішальну важливість сімейного середовища для здорового розвитку. Реформи ювенальної юстиції так само перейшли до підходів, орієнтованих на дітей, зосереджуючись на реабілітації, а не виключно на покаранні [3].

Запровадження воєнного стану в Україні після повномасштабного вторгнення держави-агресора у 2022 році викликало гостру потребу в виняткових правових заходах для захисту дітей. Законодавство містить норми, які сприяють прискореній евакуації дітей із зон конфлікту та

впорядковуюють процедури опіки над дітьми-сиротами та дітьми, розлученими з сім'ями. Окремі нормативні акти зосереджуються на евакуації дітей зі шкіл-інтернатів, створенні координаційних центрів для дітей та впровадженні ретельних перевірок дітей, які перетинають кордони, з метою протидії торгівлі людьми.

Спеціальне законодавство стосується захисту дітей, які постраждали від війни, зокрема зміни до ЗУ «Про охорону дитинства» [4]. Ці зміни запроваджують посилені гарантії для дітей, які перебувають у зонах активних бойових дій. Ці положення дозволяють негайну евакуацію, в обхід стандартних процедур згоди батьків, якщо життя дитини знаходиться під загрозою. Кабінет міністрів також видав численні постанови, які встановлюють механізми розшуку дітей, розлучених зі своїми родинami, надання спеціалізованих психологічних послуг дітям, які постраждали від війни, та координацію зусиль міжнародної допомоги.

Запровадження воєнного стану, у свою чергу, сприяло розробці спеціалізованої правової бази, присвяченої документуванню військових злочинів проти дітей. Це, зокрема, створення під егідою Генеральної прокуратури єдиного реєстру спеціально для постраждалих дітей. Законодавчі положення тепер передбачають окремі протоколи для опитування дітей, які є свідками або жертвами військових злочинів. Ці протоколи ретельно розроблені, щоб мінімізувати ризик повторної травматизації, забезпечуючи при цьому збереження важливих свідчень. Крім того, законодавство полегшує дітям-переміщеним особам доступ до можливостей дистанційної освіти та спрощує процедури отримання медичних та соціальних виплат.

Особлива увага приділяється дітям, які проживають на тимчасово окупованих територіях. Законодавство встановлює механізми для захисту їхнього українського громадянства, сприяння їх потенційному поверненню на контрольовані Україною території та визнання недійсними будь-яких примусових усиновлень або змін їх правового статусу, нав'язаних окупаційною владою. ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» містить конкретні положення, спрямовані саме на захист прав дітей в умовах окупації. Це пов'язано з тим, що «після аналізу численних випадків порушень прав дітей, варто наголосити, що наразі держава-агресор систематично порушує всі права українських дітей. Ці права чітко закріплені в Конституції України, у Конвенції ООН про права дитини, а також у відповідних правових нормах» [5].



Вважаємо, що Україна постає перед проблемою балансування своїх зусиль з реагування на надзвичайні ситуації та довгострокових системних реформ. Поточні законодавчі зміни створюють можливості для виправлення наявних недоліків, тоді як подальший шлях до європейської інтеграції дає додатковий поштовх для узгодження стандартів захисту дітей з найкращими міжнародними практиками. Захист дітей, постраждалих від війни, залишатиметься першочерговим, вимагаючи непохитної відданості як негайному втручання, так і структурним покращенням у системі правового захисту.

Отже, правова основа захисту дітей в Україні є динамічною системою, яка демонструє стійкість та адаптивність перед обличчям екстремальних викликів. Усуваючи прогалини в імplementації та постійно посилюючи захист найбільш уразливих дітей, особливо тих, які постраждали від війни, Україна може посилити виконання основного зобов'язання щодо захисту всіх дітей і гарантування їхніх прав навіть у найважчих обставинах.

#### **Література:**

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996, № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.03.2025).

2. Пашнєв Б. О. Нормативно-правова база захисту дітей від насильства. Актуальні проблеми соціального розвитку в суспільстві змін : матеріали 1-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 27-29 квітня 2023 р.). Харків, 2023. С. 127-130.

3. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005, № 2342-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> (дата звернення: 15.03.2025).

4. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001, № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 14.03.2025).

5. Трень Т. О., Боняк В. О. Порушення прав дитини в Україні в умовах війни. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.). ч. I. Дніпро: ДДУВС, 2024. С. 259-261.

## **МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ**

**ПІДКЕВИЧ Владислав**

*курсант 2 курсу*

*Донецького державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: УМРИХІНА Ірина*

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін*

*Донецького державного університету внутрішніх справ*

*доктор філософії*

У сучасному світі, де права дитини визнаються однією з ключових цінностей, опитування неповнолітніх набуває особливого значення. Збір даних серед дітей та підлітків є важливим інструментом для формування ефективної соціальної, освітньої, медичної та правової політики. Проте такий процес вимагає особливої делікатності, відповідальності та суворого дотримання етичних норм. Міжнародні стандарти, зокрема Конвенція ООН про права дитини, а також керівні принципи ЮНІСЕФ, Ради Європи та інших організацій, визначають ключові вимоги до безпечного, добровільного та інформованого залучення неповнолітніх до соціологічних та наукових досліджень. У цьому контексті важливо враховувати не лише правовий статус дітей, але й їх психологічні особливості, здатність до розуміння мети дослідження та захист від потенційних ризиків. Досліджуючи дану тематику хотілося б висвітлити основні принципи, які регулюють проведення опитувань серед неповнолітніх, та проаналізуємо особливості їх практичного застосування у світлі міжнародного досвіду.

Конвенція ООН про права дитини є основоположним актом в якому є низка норм які регулюють дане тематику а саме: ст. 12 висвітлює положення про право дитини вільно висловлювати свою думку з усіх питань, що її стосуються, причому думці дитини приділяється належна увага відповідно до її віку та зрілості; ст. 13 надає право дитині на свободу вираження поглядів, включаючи свободу шукати, одержувати та передавати інформацію та ідеї будь-якого роду; ст. 16 захищає дитину від свавільного або незаконного втручання в її особисте і сімейне життя, недоторканність її житла, таємницю її кореспонденції або від незаконних посягань на її честь і гідність; ст. 37 забороняє жорстоке, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання [1].

Основні стандарти мають універсальний характер та комплексний підхід тому нижче наведено уніфіковані та раціональні логічно структуровані.

Інформована згода отримання добровільної та усвідомленої згоди на участь в опитуванні як від самої дитини (відповідно до її віку та рівня розуміння), так і від її батьків або законних опікунів. Надання зрозумілої інформації про мету, процедуру, тривалість опитування, можливі ризики та переваги участі.

Конфіденційність та анонімність забезпечення нерозголошення особистої інформації учасників та їхніх відповідей. Пояснення дітям, як буде забезпечено їхню анонімність.

Мінімізація ризиків уникнення питань, які можуть викликати у дітей негативні емоції, стрес або травму. Забезпечення психологічної безпеки під час опитування.

Добровільність участі забезпечення того, щоб участь в опитуванні була цілком добровільною, і дитина мала право відмовитися від участі або припинити її на будь-якому етапі без негативних наслідків.

Зрозумілість та доступність використання зрозумілої мови, адаптованої до віку та рівня розвитку дітей. Забезпечення доступності опитування для дітей з особливими освітніми потребами [2].

Отже роглянувши даний матеріал можна дійти висновку що проведення опитувань серед неповнолітніх вимагає особливої уваги та дотримання міжнародних стандартів, які гарантують етичність, безпеку та достовірність отриманих даних. Важливим аспектом є також отримання інформованої згоди як від самих дітей, так і від їхніх батьків або законних представників.

Особливості опитування неповнолітніх включають врахування вікових та психоемоційних характеристик, адаптацію мовного стилю та змісту питань, створення комфортного і безпечного середовища для висловлення власної думки. Застосування міжнародних стандартів не лише захищає права дитини, а й підвищує якість соціологічних досліджень, сприяючи отриманню більш надійної та репрезентативної інформації.

#### **Література:**

1. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року.  
URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021).

2. Тематичні дослідження UNICEF. *Ethical Research Involving Children* URL: <https://childethics.com>.

## **ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ В УКРАЇНІ**

**ПОЛАГІВ Аліна**  
здобувачка вищої освіти 4 курсу

*Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності  
Львівського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: ЯСІНЬ Ілона  
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін  
Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності  
Львівського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

Домашнє насильство є надзвичайно великою проблемою. Перш за все складнощі викликає те, що багато випадків залишаються безкарними через сором, залежність від кривдника, страх та інші почуття потерпілих осіб. Особливо незахищеними від цього правопорушення є діти. В Україні триває боротьба з цим явищем, зокрема прийнято спеціальні закони, ратифіковано міжнародні договори, створюються органи, які допомагають потерпілим від цього діяння. Хоча захист дітей від домашнього насильства є одним з пріоритетних напрямів державної політики в Україні, проте й надалі існує багато проблем, пов'язаних з цим правопорушенням.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Згідно з цим Законом потерпілими є особи, які зазнали домашнього насильства в будь-якій його формі. Одними з таких осіб, які найчастіше страждають від домашнього насильства є діти. Для того, щоб визнати їх потерпілими мають бути наявні такі ознаки: 1) вікова (особа, яка не досягла 18 років); 2) особа зазнала насильства в будь-якій формі; 3) особа стала свідком домашнього насильства. Дві останні ознаки є альтернативними, тобто потрібно встановити хоча б одну з них. Особливістю є саме те, що потерпілою дитина може бути не тільки тоді, коли вона безпосередньо зазнала домашнього насильства у будь-якій формі, але й коли стала свідком такого насильства [5, с. 42].

Домашнє насильство щодо дітей може бути вчинене з різноманітних причин, зокрема можна виділити такі: відсутність

соціальних норм, негативні моделі поведінки батьків, фізичні чи психічні проблеми, невмінням долати кризи та сприймати індивідуальність дитини. Часто це наслідок того, що батьки самі зазнали насильства в дитинстві або стали батьками занадто рано, не маючи належних навичок виховання. Тому підвищення педагогічної культури батьків є важливим фактором профілактики домашнього насильства [4, с. 159].

Домашнє насильство може проявлятися в одній з чотирьох основних форм. Фізичне насильство охоплює дії або бездіяльність, що шкодять фізичному чи розумовому здоров'ю дитини, включаючи тілесні покарання, побиття, примушування до вживання наркотиків чи алкоголю. Сексуальне насильство передбачає використання дитини для задоволення сексуальних потреб дорослого або іншої дитини, що характеризується зловживанням владою та порушенням довіри. Психологічне насильство виявляється у словесних образах, погрозах, приниженні гідності, звинуваченнях, демонстрації нелюбові, обмані та висуванні невідповідних віку вимог. Економічне насильство проявляється в незабезпеченні її основних потреб у харчуванні, одязі, житлі, освіті та вихованні, зловживанні дитячими коштами [2, с. 33].

Особливої актуальності набуває тема домашнього насильства в умовах війни. На початку повномасштабного вторгнення кількість повідомлень про домашнє насильство зменшилася, експерти припускають, що це пов'язано з бар'єрами, які виникли з початком війни, але з часом, коли люди облаштувались у більш безпечних регіонах України, кількість звернень зростає. І знову ж таки найбільш незахищеними в цей період залишаються діти. Часто правоохоронні органи не визнають дітей потерпілими від домашнього насильства. Інформацію про дитину навіть не включають до протоколу. Особливо не дотримуються законодавства в тій частині, де зазначено, що дитина-свідок має визнаватися потерпілою. Це є неприпустимим, оскільки дитина, яка зазнала домашнього насильства, а також та, яка стала свідком цього правопорушення є постраждалою, незалежно від того, хто звернувся в правоохоронні органи (сама дитина чи інші особи) і незалежно в якій формі воно здійснювалося [3, с. 488].

Отже, домашнє насильство є досить поширеним правопорушенням як в Україні, так і у світі зокрема. Особливо вразливими є діти. Зважаючи на вік дітей, для правоохоронних органів вони часто стають «невидимими». Незважаючи на те, що в Україні це діяння криміналізовано, прийнято спеціальні нормативні акти, ратифіковано міжнародні договори, зокрема Стамбульську конвенцію, проблема домашнього насильства залишається актуальною. Тому потрібно й

надалі працювати в цьому напрямку, вдосконалювати національне законодавство й практику його застосування відповідними органами. Це все надасть змогу якісніше допомагати постраждалим і запобігати поширенню цього явища. Особливої уваги потребує захист і допомога дітям, які стали свідками домашнього насильства. Крім державного регулювання для запобігання домашньому насильству потрібно підвищувати обізнаність суспільства й створювати атмосферу нетерпимості до всіх форм насильства щодо всіх осіб і дітей зокрема. Тільки об'єднавши зусилля можна досягти становища, у якому всі діти почуватимуться безпечно.

#### **Література:**

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

2. Борець Т. О. Щодо питання проблеми насильства над дітьми в сучасному суспільстві. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. 2019. С. 32-34.

3. Павленко Т. А., Корабель М. Г. Домашнє насильство щодо дітей в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №10. С. 486-488.

4. Спіріна Т. П., Цвігун А. Ю. Домашнє насильство над дітьми як соціально-педагогічна проблема. *Ввічливість*. 2023. Вип. 2. С. 157-162.

5. Тимчишин А. М., Тичина Д. М. Доктринальні підходи до кримінально-правових ознак домашнього насильства відносно дітей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. Вип. 82 (3). С. 40-46.

## **ПРАКТИКА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СЕКСУАЛЬНІ ДОМАГАННЯ ЩОДО ДІТЕЙ: ДИСКУСІЇ ПИТАННЯ**

**ПОЛІТОВА Анна**

*доцент кафедри права*

*Маріупольського державного університету*

*кандидат юридичних наук, доцент*

19 грудня 2024 року набув чинності Закон України від 22.05.2024 № 3733-IX «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильства стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими

явищами», яким було доповнено статтею 173-7. Сексуальне домагання. Такий крок пов'язаний в першу чергу саме з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) та необхідності приведення національного законодавства у відповідність до неї.

Відповідно до ст. 40 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, до сексуального домагання відноситься будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної або фізичної поведінки сексуального характеру, метою або наслідком якої є порушення гідності особи, зокрема шляхом створення залякувального, ворожого, принизливого або образливого середовища. За вчинення таких діянь особа притягується до кримінальної відповідальності або неї можуть бути застосовані інші юридичні заходи згідно з національним законодавством.

Що ж стосується законодавства України, то ч. 1 ст. 173-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КупАП) встановлює відповідальність за сексуальне домагання, тобто умисне вчинення проти бажання особи образливих, принизливих дій сексуального характеру, виражених вербально або невербально (слова, жести, рухи тіла), у тому числі з використанням електронних комунікацій. Але такий виклад диспозиції вказує на те, що законодавець виділив лише такі форми як вербальну та невербальну, окремо відзначивши з використанням електронних комунікацій, не звернувши увагу на «фізичну поведінку сексуального характеру».

Відзначимо, що види сексуального домагання можуть полягати у:

- небажаних дотиках, притисканні, терті, щипанні, поплескуванні, «випадковому погладжуванні волосся», спонуканні до сексу та інших діях сексуального характеру, тобто це фізичні дії;

- неприйнятних коментарях щодо зовнішності, наполегливих вимаганнях побачень, імітації звуків тварин, образливих надписах та жартах щодо статі, посвистуванні, недоречних розповідях про сексуальні подвиги, публічних приниженнях, погрозах, залякуванні, непристойних зауваженнях – вербальні (словесні) дії;

- сексуальних жестах, оголенні в транспорті, демонстрації статевих органів, виявленні сексуальних намірів, мастурбації, перегляді порноконтенту – невербальні дії[1].

О. Бібік відзначає, що у параграфі 184і Кримінального кодексу Федеративної Республіки Німеччини зазначено, що «якщо будь-яка особа, яка фізично торкається іншої особи сексуально специфічним

способом і таким чином домагається її, карається позбавленням волі на строк до двох років або штрафом, якщо діяння не карається більш суворим покаранням. Щодо правової системи Латвії, відповідальність за сексуальне домагання регулюється Законом «Про адміністративне стягнення у сфері управління, громадського порядку та використання державної мови». Безпосередньо статтею 11.2. профільного закону встановлено, за небажане для особи фізичні, словесні чи письмові дії сексуального характеру, спрямовані на образи гідності особи, введення її в стан залякування, ворожнечі, принизливих або образливих умов, передбачена відповідальність у вигляді штрафу у розмірі до ста сорока штрафних одиниць. А найбільші штрафні санкції за подібні діяння у Сполучених Штатах Америки, які регулюються як федеральними законами, так і законодавством окремих штатів, розмір яких може становити до 250 000, 00\$» [2].

Що ж стосується практики притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 173-7 КУпАП, то станом на 17.04.2025 року в Єдиному державному реєстрі судових рішень є 15 постанов суду за цією справою (див. Рисунок 1).

### Єдиний державний реєстр судових рішень

Доступ до Реєстру здійснюється в тестовому (обмеженому) режимі. Для запобігання загрозам життю і здоров'ю суддів та учасників судового процесу, а також у разі виявлення ознак кіберзагрози, доступ до Реєстру або окремих рішень у ньому може бути обмежено.

ГоловнаЗаконодавствоКонтактиПравилаДопомогаПовний доступ

**Пошук за контекстом**  
Введіть фрагмент тексту судового рішення

|   |  |
|---|--|
| <p><b>Суд та судді</b></p> <p>Регион суду: <input type="text" value="Оберіть"/></p> <p>Найменування суду: <input type="text"/></p> <p>Інстанція: <input type="text" value="Оберіть"/></p> <p>ПІБ судді: <input type="text"/></p> <p><b>Судове рішення</b></p> <p>Реєстраційний № рішення: <input type="text"/></p> <p>Період ухвалення (постановлення): з <input type="text" value="01.01.2024"/> по <input type="text"/></p> <p>Період надходження: з <input type="text"/> по <input type="text"/></p> <p>Форма судового рішення: <input type="text" value="Оберіть"/></p> | <p><b>Судова справа</b></p> <p>Форма судочинства: <input type="text" value="Оберіть"/></p> <p>Категорія справи: <input type="text" value="Справи про адмінправопорушення (з 01.01.2015)"/></p> <ul style="list-style-type: none"><li><input type="checkbox"/> Адміністративні правопорушення, що посяг</li><li><input type="checkbox"/> Сексуальне домагання</li><li><input type="checkbox"/></li><li><input type="checkbox"/></li><li><input type="checkbox"/></li></ul> <p>Справа №: <input type="text"/></p> <p>Статуси сторін судового процесу: <input type="text" value="Фізична особа"/></p> |
|---|--|

За заданими параметрами пошуку знайдено документів: 15

**Рисунок 1. Кількість постанов суду щодо сексуального домагання**



Проаналізовані нами постанови щодо предмета нашого дослідження свідчать про два випадки щодо вчинення таких діянь щодо неповнолітніх, зокрема:

- «04.01.2025, близько 21:00 год. в АДРЕСА\_3, на сходовій клітці, гр. ОСОБА\_1 здійснював сексуальні домагання проти волі малолітньої ОСОБА\_2, ІНФОРМАЦІЯ\_2, а саме: поцілував її, після чого притис до стіни та здійснював принизливі дії сексуального характеру та робив непристойні пропозиції з сексуального характеру. Своїми діями ОСОБА\_1 вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ч.1 ст.173-7 КУпАП» [3];

- «ОСОБА\_1 6 лютого 2025 року, близько 7 години 00 хвилин, у смт. Вишково, на вулиці Веленце умисно, проти бажання малолітньої ОСОБА\_2, ІНФОРМАЦІЯ\_2, вчинив образливі та принизливі дії сексуального характеру, виражені невербально.

ОСОБА\_1 в судове засідання не з'явився, подав до суду заяву, в якій просив справу про адміністративне правопорушення стосовно нього розглянути в його відсутність, свою вину у вчиненні ним адміністративного правопорушення, передбаченого ст.173-7 ч.1 КУпАП, визнав повністю» [4].

Зауважимо, що міжнародні документи передбачають захист прав дітей, серед яких: Конвенція про права дитини (у ст. 34 зазначено про запобігання схилянню або примушуванню дитини до будь-якої незаконної сексуальної діяльності; використанню дітей з метою експлуатації у проституції або в іншій незаконній сексуальній практиці; використанню дітей з метою експлуатації у порнографії та порнографічних матеріалах); Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (у ст. 1 зазначено, що цілями Конвенції є: запобігання сексуальній експлуатації та сексуальному насильству стосовно дітей і боротьба із цими явищами; захист прав дітей, які стали жертвами сексуальної експлуатації та сексуального насильства; сприяння національному та міжнародному співробітництву в боротьбі із сексуальною експлуатацією та сексуальним насильством стосовно дітей); Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії (ст. 2 – визначення «торгівлі дітьми», «дитячої проституції», «дитячої порнографії»). Але сексуальне домагання у зазначених міжнародних документах не використовується та відсутнє його тлумачення.

Відзначимо, що сексуальне домагання у більшості зарубіжних наукових публікацій присвячено питанню сексуального домагання на робочому місці. Окрім того, наприклад, у Законі про захист

працівників (з поправками до Закону про рівність 2010 р.) покладає на підприємства підвищену відповідальність за вжиття «розумних кроків» для запобігання сексуальним домаганням на робочому місці, як це визначено в Законі про рівність 2010 р. [5]. Що ж стосується сексуальних домагань щодо дітей, то здебільшого акцент робиться на освітньому середовищі та зауважується, що сексуальні домагання у початковій та середній школі можуть проявлятися в таких формах, як неприємні сексуальні коментарі, жести та жарти, штовханна, «смикання за коси» [6, с. 504-505].

Таким чином, вважаємо, що встановлення адміністративної відповідальності за сексуальні домагання є позитивним кроком щодо виконання Україною п. 22 Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Разом з тим, ратифікувавши Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція) та доповнивши Кодекс України про адміністративні правопорушення ст. 173-7. Сексуальне домагання, законодавець, на нашу думку, не врахував суспільну небезпечність таких діянь, адже вчинення сексуальних домагань щодо малолітніх та неповнолітніх завдає психологічних травм з непередбачуваними наслідками. Саме тому, практика щодо притягнення до відповідальності за сексуальне домагання щодо дітей є неоднозначною та не зрозумілою, адже завжди малолітні та неповнолітні постраждалі особи – це окрема категорія, яка потребує особливого захисту та уваги. Це створює дискусію щодо необхідності встановлення кримінальної відповідальності за сексуальне домагання.

### Література:

1. Це – сексуальні домагання! – Jurfem. *Jurfem*. URL: <https://jurfem.com.ua/sexualni-domahannya/> (дата звернення: 18.04.2025).
2. Коли спілкування вважається сексуальним домаганням? *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/koli-splkuvannia-vvazajetsia-seksualnim-domaganniam> (дата звернення: 18.04.2025).
3. Постанова Вінницького міського суду Вінницької області від 28 січн. 2025 р. Справа № 127/1372/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/124762527> (дата звернення: 18.04.2025).

4. Постанова Хустського районного суду Закарпатської області від 14 лют. 2025 р. Справа № 309/485/25. Провадження № 3/309/172/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125213680> (дата звернення: 18.04.2025).

5. Wawiye L. Sexual harassment: new legal requirements for employers. *Home | People Management*. URL: <https://www.peoplemanagement.co.uk/article/1862289/sexual-harassment-new-legal-requirements-employers> (date of access: 18.04.2025).

6. Yarber William L., Barbara Werner Sayad. Human Sexuality: Diversity in Contemporary Society. Tenth ed. McGraw-Hill Education. 2018. P. 504–505.

## МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

**ПОНОМАРЕНКО Віктор**

*викладач кафедри адміністративно-правових дисциплін  
факультету №2*

*Донецького державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: САХНО Артем*

*доцент кафедри адміністративно – правових дисциплін  
факультету №2*

*Донецького державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник*

Захист дітей від насильства є пріоритетом як національних, так і міжнародних правових систем. Міжнародне право у сфері прав людини визначає обов'язок держав забезпечити кожній дитині право на захист від усіх форм фізичного або психічного насильства, знущань, недбалого ставлення, експлуатації, в тому числі сексуальної, та жорстокого поводження.

Основним документом, що закріплює міжнародні стандарти у цій сфері, є Конвенція ООН про права дитини [1], стаття 19 якої, зобов'язує держави вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітницьких заходів щодо захисту дітей від насильства. Іншими важливими міжнародними актами є: Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії [2], Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Ланцаротська конвенція)[3],

а також Загальний коментар №13 Комітету ООН з прав дитини [4, с.135].

Україна, як держава-учасниця вказаних міжнародних договорів, зобов'язана адаптувати своє законодавство до визнаних міжнародних стандартів. У вітчизняному правовому полі ключовими нормативно-правовими актами є: Конституція України [5], Сімейний кодекс України [6], Закон України "Про охорону дитинства" [7], Кримінальний кодекс України [8], а також Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»[9].

Конституція України як Основний Закон держави гарантує особливий захист дітей. У статті 52 зазначено, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а будь-яке насильство над дитиною або її експлуатація переслідуються за законом [5]. Це конституційне положення реалізується через систему галузевих нормативно-правових актів, які регламентують запобігання та протидію насильству, порядок надання допомоги постраждалим дітям, а також відповідальність за порушення їхніх прав.

Одним із ключових спеціальних законів є Закон України «Про охорону дитинства» [7]. У ньому закріплені основні принципи державної політики у сфері захисту дітей, включаючи обов'язок держави створювати безпечне середовище для гармонійного розвитку дитини. Закон визначає обов'язки органів державної влади, органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, правоохоронних органів і громадськості щодо запобігання насильству.

Значного розвитку зазнало законодавство у сфері запобігання домашньому насильству. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [9] вводить нову термінологію, визначає дітей як постраждалих або свідків насильства, визначає форми насильства (фізичне, психологічне, сексуальне, економічне), запроваджує спеціальні заходи реагування — термінові заборонні приписи, обмежувальні приписи, внесення даних до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства, а також механізми взаємодії між суб'єктами, залученими до виявлення, реагування і профілактики таких проявів.

У Кримінальному кодексі України [8] також містяться норми, що безпосередньо спрямовані на захист дитини: статті 150, 150-1, 151, 153, 155, 156, 301-1, 304, 348-2 та інші передбачають кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, розбещення, торгівлю дітьми, виготовлення дитячої порнографії, насильницькі дії сексуального характеру щодо осіб, які не досягли 14

або 16 років. Окрема увага приділяється дітям як особливо вразливим потерпілим у процесі досудового розслідування — передбачено участь психолога або педагога під час допиту дитини, обмеження кількості допитів, заборону безпідставного розголошення даних про дитину.

Однак, незважаючи на значні нормативні здобутки, практична реалізація міжнародних стандартів на національному рівні залишається недостатньо ефективною. Серед ключових проблем варто виділити відсутність належної координації між суб'єктами, залученими до системи захисту дітей; обмежений доступ до спеціалізованої допомоги для постраждалих; відсутність єдиного алгоритму реагування та повідомлення про випадки насильства; слабку інтеграцію психолого-соціального супроводу у правозастосовчу діяльність. До цього додаються ще й труднощі у формуванні сталої судової практики щодо тлумачення і застосування міжнародно-правових норм, оскільки суди не завжди звертаються до положень Конвенції ООН чи практики Європейського суду з прав людини під час розгляду справ, що стосуються дітей. Особливої уваги потребує питання обов'язковості повідомлення про факти насильства, що вимагає чіткої регламентації та захисту осіб, які повідомляють про порушення.

Імплементація міжнародних стандартів потребує не лише вдосконалення законодавства, а й системного підходу до освіти фахівців, підвищення правової культури населення, зміцнення співпраці з громадськими організаціями та міжнародними партнерами. Важливим кроком є створення ефективної системи раннього виявлення випадків насильства та підтримки дітей у кризових ситуаціях.

Таким чином, запровадження міжнародних стандартів захисту дітей в Україні є динамічним процесом, який потребує постійного оновлення законодавства, розвитку інституційної спроможності та міждисциплінарної співпраці.

### **Література:**

1. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 року / Офіційний сайт Верховної Ради [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text). URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).

2. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії від 01.01.2000 року/ Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_b09#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text).

3. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 року/

Офіційний сайт Верховної Ради [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_927#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text) України. URL:

4. Загальний коментар №13 Комітету ООН з прав дитини від 18.04.2011 року. URL: <https://www.unicef.org/southafrica/media/1541/file/ZAF-general-comments-committee-on-rights-of-the-child-2014.pdf>.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України.1996.№ 30.Ст. 141.

6. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III. Відомості Верховної Ради України.2002.№ 21-22.Ст.135.

7. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 року № 2402-III. Відомості Верховної Ради України.2001.№30.Ст.142.

8. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України.2001.№25-26.Ст.131.

9. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 року № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 5.Ст. 35.

## **НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА**

**СКРИПКІНА Анастасія**

*здобувачка вищої освіти 4 курсу*

*Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності*

*Львівського державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: **ЯСІНЬ Ілона***

*доцент кафедри кримінально-правових дисциплін*

*Навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності*

*Львівського державного університету внутрішніх справ*

*кандидат юридичних наук, доцент*

Проблема насильства над дітьми залишається однією з найактуальніших глобальних проблем сучасного суспільства. Оскільки діти є найвразливішою та недостатньо захищеною частиною населення. Незважаючи на розвиток міжнародних та національних інструментів захисту прав дитини, значна кількість дітей у всьому світі продовжує страждати від різних форм насильства, зокрема, фізичного, психологічного, економічного, сексуального.

Основоположним міжнародним документом у сфері захисту прав дітей є Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989 р. Вказаний міжнародний документ став першим юридично обов'язковим

міжнародним документом, який забезпечує захист прав дитини. Конвенція закріплює основні принципи серед яких: право на освіту, право на охорону здоров'я, недискримінація, вищий інтерес дитини, повага до думки дитини, право на життя, виживання та розвиток, повага до думки дитини, право на захист від насильства та експлуатації [1].

Стаття 19 Конвенції, закріплює захист дітей від насильства і зобов'язує держав-учасниць, вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних та соціальних заходів для захисту дитини від усіх форм фізичного чи психологічного насильства, образ чи зловживань, недбалого піклування, жорстокого поводження або експлуатації, включаючи сексуальну експлуатацію [1].

Згодом для посилення захисту дітей від конкретних форм насильства на міжнародному рівні було розроблено та прийнято три факультативні протоколи. Першим з них став Факультативний протокол щодо торгівлі людьми, дитячої проституції і дитячої порнографії, прийнятий 25.05.2000 р. Цей протокол спрямований на запобігання та обов'язкову боротьбу з сексуальною експлуатацією дітей [2]. Наступний Факультативний протокол щодо участі дітей у збройних конфліктах від 25.05.2000 р. [3]. Сьогодні даний протокол має неабияку значимість, адже у зв'язку з введення в Україні воєнного стану, діти знаходяться під особливою загрозою. Під час збройного конфлікту дітей можуть викрадати, переміщати проти їх волі в інше місце проживання, а також використовувати насильницьким шляхом для вчинення протиправних дій.

Останнім є Факультативний протокол щодо процедури повідомлень від 20.11.2014 р., який дозволяє дітям подавати індивідуальні скарги про порушення їхніх прав до Комітету ООН з прав дитини [4].

Інші важливі міжнародні документи, які регламентують питання захисту прав дітей є: Конвенція Міжнародної організації праці № 182 про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці (1999 р.), яка захищає дітей від економічної експлуатації, Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами (1949 р.), яка частково охоплює питання захисту дітей від сексуальної експлуатації, Конвенція про статус біженців (1951 р.) та Протокол щодо статусу біженців (1967 р.), які надають спеціальний захист дітям-біженцям, зокрема від насильства, Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (2006 р.), яка захищає дітей від насильницьких зникнень.

Важливим міжнародним документом, який хоч і не містить спеціальних положень щодо захисту прав дитини, проте визначає загальні засади захисту від насильства, в тому числі і щодо дітей, є Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950 р.) [5].

Першим міжнародним документом, який криміналізував всі форми сексуального насильства над дітьми, включаючи насильство, яке вчиняється в сім'ї або через використання комунікаційних та інформаційних технологій була Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства над дітьми [6].

Важливим міжнародним документом, який хоч і не прямо, проте опосередковано зачіпає положення щодо запобігання домашньому насильству, яке стосується в тому числі дітей є Конвенція Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством стосовно жінок та домашнім насильством, інша назва Стамбульська конвенція, яка була ратифікована Україною 20 червня 2022 року [7].

Нормативно-правове регулювання питання захисту прав дітей на національному рівні, передбачає низку законів та інших нормативно-правових актів. Насамперед, це Конституція України, норми якої гарантують захист прав дітей в Україні. Зокрема, у ст. 52 найвищого Закону України зазначено, що діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом [8].

Сімейний кодекс України визначає основні засади шлюбу, права та обов'язки батьків, дітей та інших членів сім'ї, а також окреслює правові наслідки щодо невиконання ними цих обов'язків та порушення прав. Основні обов'язки батьків щодо виховання дітей визначені у ст. 150 Сімейного кодексу [9].

Серед інших нормативно-правових актів, які регулюють питання захисту прав дітей є: Закон України «Про охорону дитинства» № 2402-III від 26.04.2001 р.; Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 7.12.2017 р.; Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 р. № 800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю»; Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»; Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту України та Міністерства внутрішніх справ України від



07.09.2009 р. № 3131/386 «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї»; Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.02.2019 р. № 278 «Порядок проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 р. № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодія педагогічних працівників із іншими органами та службами»; Лист Міністерства освіти і науки України від 30.10.2018 р. № 1/9-656 «Про перелік діагностичних методики щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей». Відповідальність за застосування насильства стосовно дітей і не тільки передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України.

Підсумовуючи вище викладене, слід вказати, що міжнародні стандарти захисту дітей від насильства значною мірою відображені в нормах національного законодавства. Нормативно-правові акти, які запровадженні на міжнародному, європейському та національному рівнях спрямовані в першу чергу на захист прав дітей, забезпечення найкращих інтересів дитини, захист від протиправних посягань, забезпечення належного застосування всіх необхідних заходів для запобігання та протидії усіх форм насильства, які застосовуються до дітей.

#### **Література:**

1. Конвенція ООН про права дитини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 року. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).
2. Факультативний протокол щодо торгівлі дітьми дитячої проституції і дитячої порнографії від 25 травня 2000 року. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_b09#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09#Text).
3. Факультативний протокол щодо участі дітей у збройних конфліктах від 25 травня 2000 року. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_795#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_795#Text).
4. Факультативний протокол щодо процедури повідомлень від 20 листопада 2014 року. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_l60#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l60#Text).

5. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text).

6. Конвенція Ради Європи Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства ратифікована Законом України № 4988-VI від 20.06.2012 року. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_927#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text).

7. Конвенція Ради Європи про запобігання та боротьбу з насильством стосовно жінок та домашнім насильством від 11.05.2011 року. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_001-11#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text).

8. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

9. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року №2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

## **ДІТИ ТА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ: ТИПОЛОГІЯ ПОРУШЕНЬ ТА МЕХАНІЗМИ ФІКСАЦІЇ**

**СЛАВНА Оксана**

*доцент кафедри конституційного права та прав людини  
Національної академії внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

Безпрецедентне зростання кількості та інтенсивності збройних конфліктів у світі призводить до непропорційно високого рівня страждань серед найбільш вразливої категорії населення - дітей. Вони стають безпосередніми жертвами насильства, свідками жахливих подій, втрачають сім'ї, домівки, доступ до освіти та медичної допомоги.

Міжнародні організації фіксують відсоток випадків насильства щодо дітей в умовах збройних конфліктів, і констатують, що він сягнув історичного максимуму, що підкреслює гостру необхідність всебічного дослідження цієї проблеми. Відтак, згідно з даними Організації Об'єднаних Націй за останній рік зафіксовано зростання випадків насильства щодо дітей в умовах збройних конфліктів на 21 відсотковий пункт, що є найвищим показником за всю історію спостережень. Кількість епізодів вбивств та каліцтв зросла на 35 відсотків, що відображає ситуацію в таких регіонах, як сектор Газа, Буркіна-Фасо, Демократична Республіка Конго, М'янма, Сирійська Арабська Республіка, Сомалі, Судан та Україна [1].

Забезпечення захисту прав дитини в умовах збройних конфліктів становить ключовий пріоритет для України та міжнародної спільноти, що зумовлено особливою вразливістю зазначеної категорії населення та їхньою обмеженою здатністю до самозахисту. У контексті численних збройних протистоянь, що фіксуються у світі, зокрема агресії Російської Федерації проти України, констатовано критичний рівень порушень прав дитини. Україна є об'єктом скоєння воєнних злочинів. Деструктивні наслідки російської агресії проти України для дітей стають дедалі очевиднішими у контексті триваючої військової експансії Російської Федерації.

Воєнні злочини проти дітей являють собою жахливий спектр порушень міжнародного гуманітарного права та прав людини, що мають руйнівні наслідки для їхнього фізичного, психічного та соціального розвитку. Систематизація цих злочинів у типологію дозволяє краще розуміти їхню природу, масштаби та особливості, що є необхідним для ефективного запобігання, документування та забезпечення відповідальності.

На основі міжнародного права, зокрема Римського статуту Міжнародного кримінального суду, Конвенції ООН про права дитини та резолюцій Ради Безпеки ООН щодо дітей і збройних конфліктів, можна виокремити наступні основні категорії воєнних злочинів, що безпосередньо спрямовані проти дітей або непропорційно сильно їх зачіпають: - умисне позбавлення життя дитини під час збройного конфлікту. Це може бути прямий наслідок бойових дій, цілеспрямованих атак на цивільне населення, позасудових розправ або геноциду; - нанесення дитині тяжких тілесних ушкоджень або шкоди її здоров'ю, що призводить до стійкої втрати працездатності або інвалідності; - умисне заподіяння дитині сильного болю або страждань, як фізичних, так і психічних, з метою отримання інформації, покарання, залякування або дискримінації; - будь-які сексуальні дії, вчинені щодо дитини без її добровільної згоди, включаючи зґвалтування, сексуальне рабство, примусову проституцію, примусову вагітність, примусову стерилізацію та інші форми сексуальної експлуатації; незаконне позбавлення дитини волі з метою її використання як солдата, для сексуальної експлуатації, примусової праці або інших незаконних цілей [2].

Цілеспрямовані або невивіркові атаки на освітні та медичні заклади, що позбавляють дітей права на освіту та охорону здоров'я, а також можуть призводити до загибелі та поранень. Умисне створення умов, що перешкоджають доставці життєво необхідної допомоги, що може призводити до голоду, епідемій та смертності серед дітей.

Незаконне переміщення або депортація дітей з їхнього звичного місця проживання, що руйнує сім'ї, позбавляє їхнього соціального оточення та може призвести до подальших порушень прав. Вербування та використання дітей-солдатів [2]. Залучення дітей віком до 18 років до складу збройних сил або збройних груп для участі у бойових діях, виконання військових завдань, розвідки, обслуговування військової техніки або інших військових цілей. Це є одним з найтяжчих воєнних злочинів проти дітей, що позбавляє їх дитинства, наражає на небезпеку та завдає глибоких фізичних і психологічних травм [3].

Функціонування державних органів України у сфері гарантування прав та свобод дитини в умовах воєнного стану включає в себе реагування на всі випадки порушення прав дітей, ініційовані державою-агресором, проте інструментарій для здійснення зазначеного реагування характеризується значними обмеженнями. Попри складність ситуації та щоденні виклики, зумовлені міжнародним збройним конфліктом, Україна демонструє інтенсивність зусиль, спрямованих на забезпечення захисту прав дитини.

Збір інформації та фіксація всіх випадків порушень прав дитини в умовах російсько-української війни є критично важливим процесом для встановлення істини, притягнення винних до відповідальності, надання допомоги постраждалим та запобігання майбутнім злочинам. Цим займаються різноманітні суб'єкти на національному та міжнародному рівнях, використовуючи різні методи та інструменти.

Відтак, серед державних органів уповноважених на збір інформації та фіксацію порушень прав дитини слід виокремити Офіс Генерального прокурора, який здійснює досудове розслідування воєнних злочинів та злочинів проти людяності, включаючи ті, що скоєні проти дітей. Збирає докази, фіксує свідчення потерпілих та свідків. В свою чергу, національна поліція України фіксує факти правопорушень, проводить першочергові слідчі дії, приймає заяви та повідомлення про злочини. На Службу безпеки України покладається обов'язок у розслідуванні злочинів, що становлять загрозу національній безпеці, включаючи воєнні злочини. Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини здійснює моніторинг дотримання прав дитини, приймає скарги, проводить власні розслідування та готує звіти, а також має спеціальних представників з питань прав дитини. Міністерство соціальної політики України та його структурні підрозділи збирають інформацію про дітей, які постраждали від воєнних дій, надають соціальну та психологічну підтримку, документують випадки порушень прав. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України збирає

інформацію про порушення прав дітей на тимчасово окупованих територіях.

Основні методи та інструменти, які використовуються для збору та фіксації злочинів проти дітей, полягають у: опитування дітей, батьків, опікунів, свідків; проведенні зйомки наслідків обстрілів, руйнувань, тілесних ушкоджень, інших доказів злочинів; зборі документів, таких як медичні висновки, офіційні звіти, листування, інші документи, що підтверджують факти порушень; моніторингу повідомлень ЗМІ, соціальних мереж, офіційних звітів; проведенні експертиз для фіксації тілесних ушкоджень, встановлення причин смерті; зборі та систематизація даних у електронних базах, використання геолокації, супутникових знімків; наданні психологічної допомоги дітям, які стали жертвами або свідками порушень їхніх прав, що є важливим для отримання достовірних свідчень та їхнього подальшого відновлення.

Відтак, визначена типологія порушень прав дитини, що ґрунтується на міжнародному праві, включає насильницькі злочини проти особистості, злочини, що позбавляють дітей фундаментальних прав та благ, а також психологічне насильство, кожне з яких завдає глибоких та довготривалих наслідків для їхнього розвитку та майбутнього.

В умовах активного збройного конфлікту, Україна, попри значні виклики та обмежені ресурси, демонструє активність у фіксації цих злочинів. Ключову роль у цьому процесі відіграють державні органи, такі як Офіс Генерального прокурора, Національна поліція, СБУ, Офіс Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, Міністерство соціальної політики та Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Застосовуються різноманітні методи документування, включаючи збір свідчень, фото- та відеофіксацію, аналіз документів та відкритих джерел, а також залучення психологічної підтримки для дітей-потерпілих.

Проте, ефективна фіксація та подальше правосуддя вимагають консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін на національному та міжнародному рівнях, вдосконалення методологій документування з урахуванням специфіки роботи з дітьми, забезпечення їхньої безпеки та конфіденційності, а також створення дієвих механізмів притягнення винних до відповідальності.

### **Література:**

1. Дворецька О. Експертний документ «Забезпечення безпеки дітей під час збройних конфліктів: досвід України». Глобальна платформа Саміту Перших Леді та Джентельменів. URL: <https://summitflg.org/ekspertyj-dokument-zabezpechennya-bezpeky-ditej->

pid-chas-zbrojnyh-konfliktiv-dosvid-ukrayiny/ (дата звернення: 12.04.2025).

2. Римський статут Міжнародного кримінального суду. (1998, 17 липня). United Nations. U.N. [https:// Doc. A/CONF.183/9. zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_588#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text).

3. Конвенція ООН про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах : Факульт. протокол від 23.06.2004 № 1845-IV.

## **ПРАВО ДИТИНИ НА ГІДНІСТЬ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ**

**ЧУБУК Уляна**

*курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців  
для підрозділів превентивної діяльності НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: СУХАРЄВА Анна  
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції  
Одеського державного університету внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук, доцент*

Відповідно до Конвенції ООН про права дитини, забороняється будь-яке свавільне або незаконне посягання на честь і гідність дитини. Попри значущість цього права, у чинному законодавстві України відсутнє чітке визначення поняття людської гідності дитини. Його формалізація є необхідною у зв'язку з віковими особливостями розвитку дітей, які підвищують їхню вразливість до зовнішніх впливів та ускладнюють правовий захист. Питання забезпечення гідності дитини становить фундаментальну основу правового статусу неповнолітніх осіб та інтегроване у міжнародне й національне законодавство.

Однією з ключових проблем у реалізації прав дитини є обмежене забезпечення її права на вільне висловлення поглядів. У переважній більшості випадків дитину у правових відносинах представляють батьки, опікуни, органи опіки чи спеціалізовані установи. Однак, право дитини бути почутою не повинно зводитися лише до сфери сімейних відносин, а має реалізовуватись у всіх галузях, зокрема в освіті.

Забезпечення гідності дитини є одним із ключових принципів міжнародного права у сфері захисту прав дитини. Гідність дитини є невід'ємною складовою її правового статусу та одним із ключових принципів міжнародного права у сфері захисту прав дитини. Вона має бути гарантованою на всіх етапах життя, починаючи з моменту народження.

Міжнародні правові документи, зокрема Конвенція ООН про права дитини, Лансаротська конвенція та Європейська конвенція з прав людини, містять положення, спрямовані на захист дітей від дискримінації, насильства, експлуатації та інших форм порушення їхніх прав. У сучасних умовах важливим завданням є імплементація цих норм у національне законодавство та їх ефективне застосування. Ст.10 Закону України «Про охорону дитинства» передбачає, що кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність та захист гідності. Дисципліна і порядок у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватися на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини. П. 7 ст. 150 Сімейного кодексу України від 10.01.2002 № 2947-III передбачає, що забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування інших покарань, що принижують людську гідність дитини.

Конвенція ООН про права дитини закріплює статус дитини як суб'єкта прав, наголошуючи на необхідності її захисту від дискримінації, насильства та експлуатації. Особливо важливими є положення про право дитини на гідність, що пов'язане з принципами недискримінації, пріоритету найкращих інтересів дитини, права на освіту та захисту від жорстокого поводження. Принцип недискримінації зобов'язує держави-учасниці забезпечити рівність прав усіх дітей незалежно від їхніх характеристик, що є підґрунтям для реалізації права на гідність [1].

Значущим аспектом забезпечення гідності дитини є право на освіту, зокрема доступ до безоплатної початкової освіти, є суттєвим чинником у забезпеченні її гідності, сприяючи рівним можливостям розвитку. Освіта формує не лише знання, а й повагу до прав людини та культурних цінностей. Відтак, реалізація права дитини на гідність потребує інтегрованого підходу, що охоплює правові, соціальні та освітні заходи.

Документом, що заклад основ права людини, є Загальна декларація прав людини, яка закріплює рівність усіх людей у правах та визнає гідність кожної особи як фундаментальну цінність. Ці принципи поширюються й на дітей, що зумовлює необхідність їхнього особливого захисту. Зокрема, стаття 1 проголошує рівність усіх людей у гідності та правах, а стаття 5 забороняє жорстоке поводження, що є основою для захисту дітей від насильства, експлуатації та дискримінації [2].

Попри міжнародні стандарти, порушення прав дітей залишаються поширеним явищем у світі. Серед основних проблем – дитяча праця, домашнє насильство, булінг та обмежений доступ до освіти, особливо у зонах конфліктів і соціально незахищених регіонах. Подолання цих викликів вимагає комплексного підходу, включаючи законодавчі зміни, соціальні програми та просвітницькі заходи.

Право дитини на сімейне життя є ключовим для її розвитку та соціалізації. Європейська конвенція з прав людини, встановлює гарантії недоторканності особистого простору дитини, захисту сімейних зв'язків та запобігання незаконному втручанню держави у сімейні відносини. Однак у випадках загрози добробуту дитини можливе вилучення її із сім'ї, що потребує дотримання принципу пропорційності та захисту найкращих інтересів дитини. Механізми реалізації прав, передбачених ЄКПЛ, включають діяльність Європейського суду з прав людини, який забезпечує контроль за дотриманням Конвенції [3].

Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) неодноразово розглядав справи щодо незаконного вилучення дітей та порушення їхнього права на приватне і сімейне життя відповідно до статті 8 Європейської конвенції з прав людини. У справі *Kutzner v. Germany* (2002) Суд визнав неправомірним рішення органів опіки щодо вилучення дітей із родини на підставі низького рівня освіти батьків, оскільки вони були спроможні забезпечити належний догляд. Це рішення засвідчує, що право дитини на особисту автономію та недоторканність приватного життя охоплює не лише захист від жорстокого поводження, а й обмеження безпідставного втручання з боку держави. Будь-яке обмеження цих прав повинно бути юридично обґрунтованим і відповідати найкращим інтересам дитини [4].

Аналогічно, у справі *Elsholz v. Germany* (2000) ЄСПЛ дійшов висновку, що безпідставне обмеження контактів батька з дитиною після розлучення порушувало статтю 8 Конвенції, що підкреслює важливість збереження сімейних зв'язків. Таким чином, практика Суду утверджує пріоритет права дитини на родинні зв'язки та автономію особистого життя [5].

Особливу увагу варто звернути на Конвенцію Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (Лансаротську конвенцію). Вона встановлює загальноєвропейські стандарти криміналізації сексуального насильства щодо дітей, заходи запобігання таким злочинам і підтримки потерпілих. Так, практика ЄСПЛ, зокрема справа *E. and Others v. the United Kingdom* (2002), акцентує на необхідності ефективної реакції державних органів у



випадках зловживань та гарантування права дітей на правовий захист Суд визнав, що соціальні служби Великої Британії виявили недбалість, не вживши своєчасних та ефективних заходів для захисту дітей, які зазнавали тривалого фізичного, психологічного та сексуального насильства [6].

Крім того, Суд констатував порушення статті 13 Конвенції, що гарантує право на ефективні засоби правового захисту. Було встановлено, що постраждалі не мали дієвих механізмів для оскарження бездіяльності відповідальних установ та захисту своїх прав. Зазначене рішення ЄСПЛ акцентує увагу на обов'язку держав забезпечувати ефективний захист дітей від усіх форм насильства. Воно також вказує на системні проблеми в роботі правозахисних механізмів, зокрема на відсутність належної відповідальності посадових осіб за прояви службової недбалості [7, 8]. Недостатність інституційних механізмів реагування на подібні ситуації свідчить про потребу реформування системи захисту прав дитини на національному рівні, зокрема в частині превенції, моніторингу та правового захисту.

Таким чином, забезпечення прав дитини, включаючи її гідність та особисту недоторканність, вимагає комплексного підходу, що передбачає законодавче забезпечення, ефективне правозастосування, просвітницьку діяльність і міжнародну співпрацю. Формування безпечного правового і соціального середовища, у якому кожна дитина почуватиметься захищеною, є необхідною умовою для розвитку справедливого та гуманного суспільства. Проблемою сучасного українського суспільства залишається ставлення до дитини не як до повноцінного члена суспільства, а як до особи, над якою дорослий має якісь переваги.

### **Література:**

1. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789 XII від 27.02.91 Режим доступу: URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_015#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) від 4 листопада 1950 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Конвенцію ратифіковано Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97. Режим доступу: URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text).

4. *Kutzner v. Germany* (2002)  
file:///C:/Users/ASUS/Downloads/CASE%20OF%20KUTZNER%20v.%20GERM.

5. *Elsholz v. Germany* (2000)  
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58763%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58763%22]})

6. *E. and Others v. the United Kingdom* (2002)  
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-183436%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-183436%22]}).

7. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 20 червня 2012 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). Конвенцію ратифіковано з заявами Законом України № 4988-VI від 20.06.2012. Режим доступу: URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_927#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text).

8. Юридичний аналіз рішення у справі Е. та інші проти Сполученого Королівства: український переклад  
URL:<https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/?library=ECHR&id=01125435>.

## ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ

***ШРАМЕНКО Віталіна***

*курсант 1 курсу експертно-криміналістичного інституту  
Національної академії внутрішніх справ  
Науковий керівник: ГУЗЕНКО Євгеній  
доцент кафедри тактичної підготовки  
Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності  
Національної академії внутрішніх справ  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5459-2780>*

У сучасному світі проблема насильства являється однією з найгостріших соціальних проблем на фоні чого набуло не аби якої актуальності домашнє насильство, адже діти, як найбільш вразлива частина суспільства, страждають найчастіше. Насильство в сім'ї здебільшого проявляється у вигляді агресії, нанесенням фізичної та моральної шкоди дитині, завдання тілесних ушкоджень дитині зі сторони її найближчого оточення – батьків або інших членів сім'ї, що несе за собою негативні наслідки. Перебування в такому оточенні впливає на становлення індивідуальності, емоційний стан постраждалого та може спричинити довготривалий ефект через досвід перебування в агресивному для дитячої психіки оточенні. Подібні переживання можуть призвести до серйозних психологічних

порушень, погіршення емоційного розвитку, зниження самооцінки, розвиток тривожних або депресивних станів.

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Фізичне включає побої, штовхання, заподіяння болю чи шкоди здоров'ю. Психологічне насильство проявляється у формі принижень, погроз, образ або ігнорування, що формує в дитини почуття страху та неповноцінності. Сексуальне насильство охоплює будь-які дії сексуального характеру, вчинені щодо дитини, і має особливо важкі наслідки для психіки. Економічне насильство — це умисне позбавлення необхідних ресурсів: їжі, одягу, медичної допомоги або навчання.

Порушення хоч одного з видів насильства карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років [2].

В Україні право повідомляти та реагувати на випадки домашнього насильства мають різні суб'єкти, керуючись законодавством.

Право повідомляти має: дитина, яка зазнала насильства, або її законний представник, будь-яка особа, яка стала свідком випадку домашнього насильства, незалежно від її родинних чи інших зв'язків з постраждалою особою чи кривдником, підприємства, установи, організації, а також окремі громадяни, яким стало відомо про факт домашнього насильства.

Право реагувати зобов'язані : Органи Національної поліції України, органи опіки, служби у справах дітей, заклади освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

Механізм взаємодії суб'єктів спрямований на забезпечення ефективної та практичної реалізації прав постраждалих осіб, визначених Законами України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” [3].

Ювенальна поліція забезпечує захист прав дітей та боротьбі з домашнім насильством. Основною її функцією є своєчасне виявлення та реагування на випадки насильства, скоєного щодо неповнолітніх, а також профілактика подібних правопорушень. Ювенальні поліцейські здійснюють перевірку повідомлень про насильство в сім'ї, збирають

докази та координують дії з іншими органами соціального захисту, медичними установами та освітніми закладами.

Захист дітей від домашнього насильства є надзвичайно важливим для забезпечення їхнього психоемоційного та фізичного благополуччя. Насильство в сім'ї має руйнівний вплив на розвиток дитини, особливо коли мова йде про психологічні травми, які часто залишаються на довгі роки. Для ефективного захисту дітей необхідно виявляти насильство на ранніх стадіях і надавати своєчасну допомогу, що включає не лише правовий захист, а й психологічну реабілітацію. Важливим аспектом є активна роль суспільства, зокрема медичних працівників, освітніх установ та соціальних служб, у виявленні та попередженні таких ситуацій. Сумісні зусилля держави та громадськості дозволяють створити безпечне середовище для кожної дитини, що є основою її нормального розвитку та майбутнього.

#### **Література:**

1. Закон України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” № 2229-VII від [https:// 07.12.2017](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text). URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text.

2. Кримінальний кодекс України. Стаття 126-1. Домашнє насильство. URL : [https://protocol.ua/ua/kriminalniy\\_kodeks\\_ukraini\\_stattya\\_126\\_1/](https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_stattya_126_1/).

3. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статті” №658 від 22 серпня 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.

### **ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ ЧЕРЕЗ УМОВИ ТРИМАННЯ У ВИХОВНИХ КОЛОНІЯХ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТИСК ЯК ФОРМА НАСИЛЬНИЦЬКОГО “ВИХОВАННЯ”**

***ЮШКЕВИЧ Олена***

*доцент кафедри теорії та історії держави та права  
Харківського національного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

Права дітей є одним із фундаментальних напрямів захисту прав людини, що визнаються міжнародною спільнотою як такі, що потребують особливого захисту. Однак ситуація з дотриманням цих прав у контексті кримінально-виконавчої системи, зокрема щодо

засуджених неповнолітніх, викликає серйозне занепокоєння. Однією з найбільш прихованих і недостатньо досліджених проблем є психологічне насильство, яке системно застосовується як інструмент дисциплінування та контролю у виховних колоніях. Така форма насильства, попри відсутність фізичного впливу, має тривалі наслідки для психіки, правової свідомості та соціальної адаптації засуджених неповнолітніх.

Відповідно до ст. 19 Кримінально-виконавчого кодексу [1] (далі – КВК України) виховні колонії виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх. Виховні колонії згідно національного законодавства та актів міжнародного права мають функціонувати окремо для осіб чоловічої та жіночої статі. Законодавство передбачає, що такі установи мають бути адаптованими до вікових, психофізіологічних та гендерних особливостей неповнолітніх, що є необхідною умовою для реалізації їх права на гуманні умови тримання та ефективну ресоціалізацію.

Аналіз положень КВК України [1] свідчить про наявність окремих норм, які регулюють специфіку виконання покарань щодо неповнолітніх осіб, засуджених до позбавлення волі. Водночас із загальної кількості статей лише 16 безпосередньо присвячені визначенню правового статусу неповнолітніх засуджених, умовам їх утримання, обсягу прав і обов'язків, а також заходам заохочення та дисциплінарного впливу.

Права та обов'язки засуджених неповнолітніх регламентовані загальними положеннями КВК України [1] та положеннями глави 21 «Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками і неповнолітніми».

На думку науковців, чинні положення, які визначають особливості виконання покарання у вигляді позбавлення волі стосовно неповнолітніх, свідчать про їх поверховий та фрагментарний характер. Зазначається, що законодавче регулювання відмінностей у порядку та умовах відбування покарання для неповнолітніх переважно обмежується формальними пільгами – зокрема, можливістю отримання більшої кількості посилок, передач чи бандеролей. Однак такі послаблення не є проявом комплексного чи індивідуалізованого підходу до неповнолітніх, який би враховував їхній віковий, психологічний, соціальний і емоційний розвиток. Внаслідок цього відсутня належна правова основа для реалізації ефективних виховних і ресоціалізуючих заходів, адаптованих до потреб дітей [2, 3].

Станом на сьогодні в Україні функціонує лише одна виховна колонія – Кременчуцька, що розташована у Полтавській області, яка є

чоловічою за типом та профілем. Це єдиний спеціалізований заклад пенітенціарної системи, призначений для тримання неповнолітніх осіб, засуджених до позбавлення волі. Такий стан речей є наслідком як загального зменшення кількості засуджених неповнолітніх, так і реформ у сфері кримінально-виконавчої політики, орієнтованої на гуманізацію підходів до ювенального правопорушення. Водночас концентрація всіх неповнолітніх засуджених в одному закладі породжує низку проблем, пов'язаних із транспортуванням, утриманням та індивідуальним підходом до роботи з дітьми, що відбуваються покарання, і вимагає перегляду національної стратегії поводження з неповнолітніми правопорушниками.

Аналіз моніторингових візитів та правозахисних звітів виявляє, що фактичні умови утримання засуджених неповнолітніх часто суперечать як національному законодавству, так і міжнародним стандартам.

Члени групи національного превентивного механізму на постійній основі відвідують державну установу «Кременчуцька виховна колонія» та публікують відповідні звіти, що містять попередні зауваження, факти, виявлені під час відвідування [4]. За результатами попереднього відвідування установи у 1019 році було встановлено: порушення національного законодавства та недотримання міжнародних стандартів у сфері умов тримання засуджених в дільниці соціальної адаптації, камерах дисциплінарного ізолятора, медичній частині та дільниці карантину, діагностики і розподілу установи; порушення національного законодавства у сфері поводження із засудженими у частині застосування до них заходів заохочення; порушення прав і свобод засуджених на охорону здоров'я і медичну допомогу.

У 2023 році було виявлено, що перебуваючи в дільниці медичній частині та дільниці карантину, діагностики і розподілу, переважно більшість часу вихованці тримаються в ізольованих одна від одної камерах, які обладнано зовнішніми металевими дверима та додатково внутрішніми дверима, які виготовлені з металевих прутів у вигляді ґрат, які зачиняються на ключ. Вихованці, перебуваючи у цих камерах, безпідставно обмежуються у праві вільного пересування у межах дільниці медичній частині та дільниці карантину, діагностики і розподілу; що спеціально обладнаними місцями і приміщеннями, де засуджені повинні зберігати свої особисті речі, перебуваючи у дільниці, відсутні. Таким чином, засуджені, перебуваючи у дільниці медичній частині та дільниці карантину, діагностики і розподілу, змушені зберігати валізи, сумки та рюкзаки зі своїми особистими

речами під ліжками у камерах; практично всі засуджені одягом та взуттям за сезоном у повному обсязі не забезпечені; належний температурний режим в житлових приміщеннях не дотримується тощо.

Під час відвідування приміщень дільниці соціальної адаптації, камерах дисциплінарного ізолятора контрольним вимірюванням площі чотирьох камер встановлено, що відстань між стінами була меншою за два метри, а освітлення камер є недостатнім. Крім того, засуджені утримуються в камерах поодиноці, так як вони розраховані для тримання однієї особи. В актах міжнародного законодавства зазначено, що одиночне ув'язнення може мати надзвичайно руйнівні наслідки для психологічного, соматичного та соціального здоров'я для утримуваних осіб. Крім цього, воно може створювати умови для навмисного жорстокого поводження з ув'язненими.

Серед найбільш поширених форм психологічного тиску, які використовуються у виховних колоніях, можна виділити: ізоляцію як обмеження побачень, телефонних дзвінків, листування та контактів із родиною; систематичне приниження, словесне знуцання, зневага з боку персоналу, погрози, залякування, створення атмосфери страху, що використовуються для контролю над поведінкою підлітків, замість виховної роботи; сваволу та непередбачуваність дій адміністрації, які створюють відчуття безправ'я і психологічної нестабільності, що підриває довіру до правової системи загалом.

Одним із ключових недоліків системи виховних колоній є придушення індивідуальності неповнолітніх засуджених. Жорстка ієрархічна структура з акцентом на безумовну дисципліну та підпорядкування створює середовище, де ігноруються права підлітків і відсутній індивідуальний підхід. Адміністрація, орієнтуючись на формальне дотримання порядку, часто ставить його вище за потреби та добробут вихованців, що має негативні моральні та психологічні наслідки.

Такі практики призводять до серйозних психологічних наслідків тривожності, депресій, апатії, відчуження, втрати мотивації до навчання, відмови від спілкування, зниження здатності до соціальної адаптації. Усе це є формами психологічного насильства, яке порушує гарантоване ст. 1 КВК [1] право засудженого на повагу до гідності особи.

Більше того, внаслідок постійного психологічного тиску у виховних колоніях, засуджені неповнолітні формують негативне ставлення до суспільства, відчуття безвиході та правової несправедливості. Це не лише знижує ефективність ресоціалізації, але

й створює умови для повторного вчинення правопорушень після звільнення.

Враховуючи вищевикладене, є нагальна потреба у реформуванні системи виховної роботи, яка має базуватися на повазі до прав дитини, а не на репресивних методах та створенні індивідуальних програм ресоціалізації, які враховують психологічний стан засуджених та їхні соціальні потреби. Отже, ефективне забезпечення прав неповнолітніх засуджених неможливе без повної відповідності умов тримання положенням КВК України [1] та міжнародним стандартам у сфері прав людини. Лише через подолання практик психологічного тиску та насильницького “виховання” можна досягти справжнього виправлення та інтеграції дітей у суспільство після відбуття покарання.

### **Література:**

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#n124>.

2. Бурда С. Я., Приймак І. В. Виконання та відбування покарань у вигляді позбавлення волі неповнолітніми: кримінально-правові та кримінально-виконавчі аспекти. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2023. Вип. 1. С. 36-41. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5637/1/5.pdf>.

3. Канібер Ю. М. Вплив стану діяльності виховних колоній на рецидивну злочинність Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: зб. тез. доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС/ МВС України, Харків. нац. ун-т внутріш. справ, Кримінол. асоц. України. Харків: ХНУВС, 2019. С. 90-93. URL: [https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18\\_04\\_2019/pdf/41.pdf](https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/18_04_2019/pdf/41.pdf).

4. Звіт про результати відвідування державної установи «Кременчуцька виховна колонія» (18-19.10.2023). Київ, 2023. 19 с.



## **ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 2. ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ.**

### **РОЛЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ЦЕНТРА У НАДАННІ КОМПЛЕКСНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В СІМ'Ї**

**БОГУЧАРОВА Олена**

*професор кафедри соціально гуманітарних дисциплін  
Донецького державного університету внутрішніх справ  
доктор психологічних наук*

Захист прав і законних інтересів дитини – це пріоритет кожної країни. Упровадження такого захисту не є виключенням і для української держави. Якщо у цьому контексті звернутися до аналізу щорічного Індексу прав дитини (KidsRights Index), то до війни Україна посідала 88-е (0,738 бала) та 91-е (0,733 бала) місце, 2019-2020 рр. відповідно. Безумовно це не дуже гарні показники. Проте, вже у 2024 р. в Україні, як і в інших країнах, де точаться запеклі бойові дії та тривають військові конфлікти, на 21% зросла кількість серйозних порушень прав дитини, зокрема в Україні ще більше погіршився Індекс прав дитини. У світлі таких показників украї актуальним завданням є аналіз фактів домашнього насилля та неналежного виконання своїх обов'язків батьками щодо виховання дітей в українській родині. Оскільки саме домашнє насилля є однією з причин порушень фізичного і психічного здоров'я дитини, а також дитячої смертності. В Україні загибель дітей від неприродних причин смерті (вбивства, нещасні випадки, травми, зґвалтування) складають значний відсоток смертей дітей у віці від 1 року до 16 років, при цьому майже половину з них пов'язані з смертю від злочинних посягань.

Статистична крива злочинних посягань особливо зросла з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну. Так, прес-служба Офісу генерального прокурора в березні 2025 р. повідомила, що більше ніж 2421 дітей постраждали в Україні внаслідок повномасштабної збройної агресії, у тому числі від представників російських військ, які вбили 604 дитини. У свою чергу, прес-служба Національної поліції України поінформувала про те, що зниклими безвісти вважаються понад 2000 дітей. Кожна п'ята дитина в Україні втратила родича або друга, з'явилися діти-біженці. На жаль, 3-й та 4-й роки повномасштабної війни в Україні стали для дітей ще більш

смертоносними: кількість жертв серед дітей зросла майже на 50 % в 2024-2025рр., у порівнянні з 2023 р. Загалом з лютого 2022 року вбито або поранено понад 2520 дітей. Справжня кількість жертв, імовірно, набагато більша, оскільки це лише підтверджені ООН цифри [4].

Як не сумно, але статистика показує, що 30-40% всіх насильницьких злочинів відбуваються у сім'ї. За свідченням дітей, з жорстокістю вони зустрічаються вперше у власній сім'ї, з боку батьків та старших сестер і братів; приблизно в 45-49% сім'ях має місце насильство над дітьми [1]. Якщо врахувати всі погрози, залякування, побиття тощо, то практично кожна українська дитина хоч один раз зіштовхувалася з проявами жорстокості, тиску або насильства зі сторони своїх батьків. У 2018 р. внаслідок злочинів домашнього насильства неповнолітнім було нанесено тяжкі та особливо тяжкі тілесні ушкодження – 1712 осіб та 1474 особам дітей відповідно, вбито 92 дитину (115-118 ст. ККУ), звалтовано 60 дітей (152 ст. ККУ) [4].

Звертаючись до статистики з приводу вчинення домашнього насильства, можна бачити, що, за даними Національної поліції України, до війни надійшло 209 тис. звернень громадян з приводу домашнього насильства, з них 3400 – від дітей у 2020 р. Водночас тільки за перші два квартали 2023 року війни від дітей до Національної соціальної сервісної Служби України надійшло – 3060 звернень щодо фактів домашнього насильства [4]. Кількість дитячих звернень могла б бути й більшою. Проте, випадки насилля над дітьми, жорстокого з ними поводження мають глибоко прихований – латентний характер. Частина випадків замовчується самими постраждалими дітьми, бо не всі діти та й батьки також добре усвідомлюють, що таке покарання. Так, домашнє насильство це не тільки побиття, жорстоке поводження чи якісь інші фізичні дії. Крики, образи та приниження, позбавлення економічних благ (житла, харчування, заборона добровільної праці або, навпаки, схиляння до примусової праці), протиправне посягання на статеву недоторканість дитини – члена сім'ї – це теж прояви знуцання над дитиною вдома. Окрім всього, не тільки зафіксовані факти щодо жорстокого поводження з дітьми відображають втрату української сім'ї здатності забезпечувати належне виховання дітей, зниження ролі держави у протидії негативних соціальних тенденцій. Опосередковано про це свідчить й рівень бездоглядності та безпритульності українських дітей, який, принаймні, за інформацією Національної соціальної сервісної служби досить високий та часто пояснюється тим, що діти «бігуть» від жорстоких дій власних батьків [2]. Так, загальна кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування у 2022 р. становила 66 552 дитини.

Безпритульних дітей в Україні до війни нараховувалося *офіційно від 100 тис. до 200 тис.* Водночас, як зауважив дитячий омбудсмен, статистика загалом викликає недовіру. Тобто вона вища.

Розглядаючи сімейне насильство над дітьми можна одночасно виокремити два аспекти наслідків цього явища: травматизація жертви і зростання напруги у суспільстві. Звісно, головною мішенню домашнього насилля є не стільки нанесення шкоди фізичному здоров'ю дитини, скільки її психічному, ментальному здоров'ю. Наслідки домашнього насильства полягають в зростанні злочинності неповнолітніх, дитячому алкоголізмі та наркоманії, інфекційної захворюваності, безпритульності й бездоглядності. Притому очевидно відбувається зміцнення криміногенну, омолодження криміналітету. У цьому розрізі, звісно, причинами є не патологія чи злочин окремих осіб, як часто оцінюють різні представники відомств та інституцій, зокрема департамент з усиновлення та захисту прав дитини Мінмолодьспорту, МВС та служби неповнолітніх тощо. Насправді за такого підходу відбувається «медиалізація» насильницьких дій кривдника стосовно дітей, а звідти, вважається, що усе зводиться до проявів психічної патології однієї занадто жорстокої особистості батьків. Або, навпаки, наявний ухил у правову, кримінальну площину, тобто наявна «криміналізація», бо усе пояснюється віктимною поведінкою дитини-«жертви». Причому іноді правники кажуть про віктимізацію «жертви», яка й спричинила прояви жорстокості. Зауважимо, що у дітей, які перенесли насилля, спостерігаються емоційні когнітивні, поведінкові порушення, труднощі в комунікації й навіть, ПТСР.

Науковці виділяють сьогодні декілька причин жорстокого поводження з дітьми в родині: 1) специфіка розвитку українського суспільства, яке толерує жорстоке поводження з дитиною, має високий рівень терпимості до насильства, та пояснює його як дисциплінарні заходи з виховання дитини; 2) особливості внутрішньої структури української родини й моделі спілкування, що стають тригерами проявів насильства (низькі доходи, постійний брак грошей, молода сім'я тощо); 3) особистісний профіль українських батьків та дітей.

Ураховуючи зазначені специфіку у запобіганні домашнього насильству в Україні, стає очевидним, що профілактичні, превентивні заходи потребують комплексних підходів. Сучасний підхід у наданні допомоги дітям, які постраждали від насилля, продемонстрований в комунальних закладах Кропивницький міський центр комплексної реабілітації та надання соціальних послуг для осіб з інвалідністю Кропивницької міської ради та таким само закладом у м. Кременчук.

Сутність цього підходу полягає в тому, що центром комплексної мультидисциплінарної допомоги стає дитина, притому що ця допомога надається в межах міжвідомчої взаємодії. Притому у тих випадках там, де збережена сім'я, допомога здійснюється в сімейному контексті, а де діти залишилися без батьківського піклування в емоційно позитивній атмосфері та з широким впровадження ювенальних технологій в діяльність органів опіки та піклування, установ соціального обслуговування сім'ї та дітей із залученням підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України.

Філософією допомоги та ефективної роботи з дітьми, які постраждали від домашнього насилля, мають бути:

- допомога замість покарання;
- конфіденційність;
- співробітництво замість контролю;
- мобілізація ресурсів родини замість заохочення сімейної пасивності щодо фактів насильства;
- розвиток мережі установ соціального обслуговування сім'ї та дітей, де спеціалісти різних відомств взаємодіють, а не конкурують із широким впровадженням ювенальних технологій в діяльність органів і установ системи профілактики.

Отже, запобігання домашнього насильства та жорстокого поводження з дітьми потребує комплексних підходів, зокрема аналізу сімейного насильства та жорстокого поводження з дітьми як соціально-психологічної, політичної, культурної та гендерної проблеми. Ключовими завданнями у вирішенні проблеми дітей, які зазнали жорстокого поводження або залишилися без батьківського піклування, є надання міжвідомчої, мультидисциплінарної допомоги у взаємодії та співпраці в інтересах дитини.

#### **Література:**

1. Психолого-педагогічні та правові засади діяльності поліції із захисту прав дитини : навч. посіб. / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. Д. В. Швеця ; [Д.В. Швець, О. М. Бандурка, О. І. Федоренко та ін.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ Харків: ХНУВС, 2020 284 с.

2. Цільмак О. М. Головні ознаки дромоманії у дітей та критерії їх діагностики працівниками відділу ювенальної превенції. *Право і Безпека*. 2016. № 3 (62). С. 159–164.

3. The KidsRights Index 2024 Report: Rezhim dostupu: <https://WWW.KIDSRIGHTSINDEX.ORG>.

4. Rezhim dostupu: <https://economistua.com/diti-bez-domu/> - EconomistUA.com.

## БУЛІНГ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ : РОЗУМІННЯ ОЗНАК ТА НЮАНСІВ

**БОТНАРЕНКО Ірина**

*старший науковий співробітник*

*науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності*

*Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності*

*Національної академії внутрішніх справ*

*кандидат юридичних наук*

Знущання і цькування в закладах освіти – доволі розповсюжене явище в сучасному суспільстві, а тому дедалі більше викликає занепокоєння у батьків, вчителів, педагогів та, власне, широкої громадськості в особі дорослих представників. Саме втручання дорослих осіб є ключем (основою) до запобігання цьому явищу. Батьки та педагоги повинні бути обізнаними про поведінкові та емоційні ознаки насильницьких стосунків з метою вчасного розпізнання та вжиття відповідних заходів подолання агресії і злочинного тиску на особу. Оскільки знущання є, передусім, проблемою стосунків, дорослі також повинні вміти ідентифікувати ознаки жорстокого або грубого поводження в дитячих взаємовідносинах. Тому у цьому дослідженні ми зупинимось на характерних ознаках, якими окреслюється розуміння поняття та небезпечного явища «булінг».

Указана проблематики дедалі більше привертає увагу вітчизняних фахівців різних наукових галузей: соціології, психології, педагогіки. Правники сконцентровуються на висвітленні й аналізі особливостей правового регулювання булінгу як в Україні, так і закордоном. «Поняття булінгу стало міжнародним соціально-психологічним і педагогічним терміном, за яким стоїть сукупність соціальних, психологічних та педагогічних проблем» [1, с. 2].

З аналізу наукових праць, присвячених указаній проблематиці, ми прослідковуємо позиції дослідників, які визначають такі ознаки досліджуваного явища. Так, К.М. Плутицька, до ознак булінгу відносить:

- *навмисність*. Ця ознака стосується лише характеру дії, а не наслідків. Науковиця акцентує увагу саме на тому, що шкільний булінг вчиняють переважно неповнолітні, які усвідомлюють характер свого діяння, проте не завжди розуміють та передбачають результат своєї поведінки – наслідки, до яких такі діяння можуть призвести. Тому розрізняє «навмисність» та «умисел» (усвідомлення особою суспільно

небезпечного характеру свого діяння (дії чи бездіяльності) передбачення його суспільно небезпечних наслідків і бажання або свідомого допущення їх настання);

- *систематичність (повторюваність)*. Булінгом є лише ті дії, які систематично повторюються протягом певного часу;

- *агресивність*. Така поведінка проявляється як у фізичному так і психологічному насильстві;

- *булінг є поведінкою*. Взаємодія суб'єкта з навколишнім середовищем, опосередкована зовнішньою (рухомою) і внутрішньою (психічною) активністю;

- *наявність булінг-структури*. Наявність булера, жертви, спостерігачів;

- *уразливість жертви*. Тобто наявний дисбаланс сил між кривдником і жертвою [2, с. 79].

З окресленими К.М. Плутицькою ознаками булінгу погоджується М.В. Приходько, виокремлюючи при цьому ще одну головну ознаку цього феномену – *наслідки для жертви* у виді фізичного або психологічного насильства. Зазначена ознака, на переконання фахівчині, буде відрізняти булінг від суміжних за змістом понять (наприклад, конфлікту, суперечки) [3, с. 60]. Хочемо акцентувати увагу на тому, погоджуючись з дослідниками, що наслідки булінгу, окрім короткострокового впливу, мають також серйозну довгострокову дію, що може проявлятися як у жертв, так і в кривдників протягом навіть дорослого життя. Негативного впливу зазнають і спостерігачі, а також загалом навчальна атмосфера в класі та школі. Невіддільним наслідком поширення булінгу серед дитячого середовища є перехід до агресивних дій, які мають злочинний характер, що викликає небажані негативні тенденції у функціонуванні молодіжного середовища та суспільства загалом [4, с. 218].

Л. Кішлі основною характеристикою булінгу визначає емоційне приниження, образу почуттів людини, висловлювання принизливих оцінок щодо іншої людини, що призводить до виключення її з групи, а тому надає сім ознак булінгу: 1) *емоційне приниження*, що включає вербальні і невербальні способи вираження; 2) *прояв емоційно образливої і принизливої поведінки* впродовж тривалого періоду; 3) *непривітна і недовірлива поведінка*; 4) *втручання у приватне життя людини*; 5) *погіршення психологічного і фізичного стану людини*, на яку спрямована агресія; 6) *намір завдати шкоду іншій людині*, щоб ця людина пережила події, що завдають травму; 7) *агресор займає вище становище, ніж його жертва*, і, відповідно, дозволяє собі дії, що

принижують гідність і завдають моральної або фізичної шкоди іншій людині [5].

А. Король зазначає, що усі дії кривдника, попри різні сценарії поведінки мають спільні риси: 1) *дисбаланс влади*. Булер та жертва обов'язково різні за соціальним статусом, фізичною чи психологічною адаптованістю до середовища, різної статі, раси, релігії, сексуальної орієнтації тощо; 2) *намір нашкодити*. Умисел викликати фізичний чи психологічний біль у жертви; 3) *погроза подальшої агресії*. Тобто розуміння подальшої систематичності таких дій [6, с. 85].

Необхідно звернути увагу на ознаки булінгу, на яких акцентують увагу науковці-експерти, і які прописано в чинному законодавстві, зокрема Порядку реагування на випадки булінгу (цькування), затвердженого наказом МОН України від 28 грудня 2019 року № 1646:

«Ознаками булінгу (цькування) є систематичне вчинення учасниками освітнього процесу діянь стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, а саме: а) умисне позбавлення їжі, одягу, коштів, документів, іншого майна або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні освітніх послуг, примушування до праці та інші правопорушення економічного характеру; б) словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи; в) будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська, образи, жарти, погрози, поширення образливих чуток; г) будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, завдання ударів; д) інші правопорушення насильницького характеру» [7].

Ще однією ознакою булінгу, на яку ми б хотіли звернути увагу, є те, що суб'єктами насильницьких дій є учасники освітнього процесу, при чому булінг обов'язково вчиняється щодо малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, тобто булер та жертва булінгу знайомі між собою.

Таким чином, підсумовуючи ознаки, за якими вчені розпізнають булінг як вид протиправної насильницької поведінки, можна узагальнити, що ними є: 1) це різновид насильства, дія якого виявляється у фізичному чи психологічному пригнобленні, утиску, приниженні іншої особи; 2) систематичність дій; 3) цілеспрямованість

дій; 4) умисел; 5) дисбаланс (нерівність) сил; 6) наслідки (шкода) для жертви; 7) жертва і булер знайомі між собою.

Отже, розпізнання ознак, які вказують на прояви булінгу, є першим кроком в попередженні та протидії булінгу. Зважаючи на значну поширеність досліджуваного явища, завдання з його викорінення повинно займати одне з основних місць в державній політиці у сфері освіти в частині забезпечення та розвитку безпечного і здорового освітнього середовища в закладах освіти. Не слід забувати, що жорстокість по відношенню до однієї людини спричиняє жорстокість і до інших, тому протидія насильницьким проявам щодо будь-якої особи, а, особливо, щодо дитини, вимагає вжиття найдієвіших і, разом з тим, достатньо жорстких, а також злагоджених на всіх рівнях системних заходів, що неможливо без досконалого знання характерних ознак і розуміння проявів цього явища.

### **Література:**

1. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема: рекомендаційний бібліографічний покажчик / уклад. Бондаренко Т. І. ; ред. Іоаніді О. В. ; ЦБС Поділ. р-ну, б-ка ім. В. Некрасова. Київ, 2020. 69 с.

2. Плутицька К. М. Підходи до розуміння булінгу як форми шкільного насильства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2017. Вип. 29, ч. 2. С. 78–80. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu\\_jur\\_2017\\_29%282%29\\_\\_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_29%282%29__21).

3. Приходько М. В. Адміністративна відповідальність за булінг (цькування) в Україні: дис. ... д-ра філософії за спец. 081 «Право». Київ, 2022. 231 с.

4. Coloroso Barbara. The bully, the bullied, and the bystander: from pre-school to high school: how parents and teachers can help break the cycle of violence. Canada, 2002. P. 218.

5. Randall P. Bullying in Adulthood: Assessing the Bullies and Their Victims / P. Randall. – Florence, KY, USA: Brunner-Routledge, 2001. URL: <http://site.ebrary.com/lib/bckharkiv/Doc?id=10053591>.

6. Король А. Причини та наслідки явища булінгу. *Відновне правосуддя в Україні*. 2009. № 1–2. С. 84–93.

7. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 р. № 1646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text>.

## **ВПЛИВ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї НА РОЗВИТОК ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ**



**ВОРОТНИЦЬКА Софія**

*студентка I курсу кафедри психології*

*Державного університету економіки і технологій*

*Науковий керівник: ТЮГАНОВА Марія*

*асистент кафедри психології*

*Державного університету економіки і технологій*

Сучасне українське суспільство переживає складні соціальні трансформації, які супроводжуються зростанням рівня агресії, стресу та деструктивних моделей поведінки в родинях. Насильство в сім'ї, на жаль, залишається поширеним явищем, яке має руйнівний вплив на психологічний стан дитини, її емоційний розвиток та соціалізацію. Дослідження показують, що діти, які зазнають або спостерігають насильство в сім'ї, мають вищий ризик формування девіантної поведінки, включаючи агресію, правопорушення, втечі з дому та залежності. Незважаючи на актуальність цієї проблеми, питання взаємозв'язку між насильством у родині та девіантною поведінкою дітей потребує глибшого наукового аналізу в контексті українських реалій. Метою даної наукової роботи є вивчення впливу різних форм сімейного насильства на розвиток девіантної поведінки дітей, а також виявлення особливостей прояву цих порушень у різному віці, для подальшого формування ефективних профілактичних та корекційних програм.

Девіантна поведінка трактується як сукупність дій або окремі вчинки, що суперечать загальноприйнятим у суспільстві правовим чи моральним нормам. У дитячому та підлітковому віці девіантна поведінка часто набуває форми протестної реакції, яка може бути способом самоствердження чи відповіддю на сприйнятту несправедливість або упереджене ставлення з боку дорослих. Такі прояви нерідко супроводжуються недостатнім усвідомленням моральних орієнтирів, що свідчить про актуальність цілеспрямованого формування у дітей і підлітків внутрішньо прийнятих соціальних і етичних норм [5]. Важливо з раннього віку виховувати потребу в дотриманні принципів суспільного співжиття, взаємоповаги, порядності, а також формувати ціннісне ставлення до власного життя і здоров'я, так само як і до благополуччя інших людей. Діти, які зазнали насильства, можуть сприймати агресію як норму, що призводить до повторення насильницьких моделей у власній поведінці. Вони часто демонструють девіантні форми поведінки, такі як правопорушення, вживання психоактивних речовин, участь у кримінальних групах.

Наукові дослідження переконливо свідчать про те, що насильство в сім'ї є одним із ключових чинників формування девіантної поведінки у дітей. Зазнаючи фізичного, емоційного або психологічного насильства з боку найближчого оточення, дитина перебуває у хронічному стані стресу, що призводить до порушення її емоційного стану, виникнення тривожності, депресивних реакцій, зниження самооцінки та почуття незахищеності. Такі діти часто не мають змоги сформувати адекватну самоідентифікацію, що ускладнює їхню адаптацію в соціальному середовищі та сприяє проявам асоціальної, агресивної або демонстративної поведінки як засобу самозахисту чи самоствердження [2].

Теорія соціального навчання, обґрунтована А. Бандурою, пояснює, що дитина засвоює поведінкові моделі, спостерігаючи за близькими дорослими. В умовах насильницького сімейного середовища дитина часто інтеріоризує агресію як нормативну форму взаємодії, що в подальшому проявляється у конфліктності, порушенні дисципліни, вандалізмі або навіть правопорушеннях [3]. Відсутність позитивного прикладу емпатійного, ненасильницького вирішення конфліктів формує викривлене уявлення про допустимі межі поведінки, а також знижує здатність до соціальної рефлексії.

Насильство, каральні методи виховання та конфлікти між батьками є поширеним явищем у сім'ях девіантних молодих людей. Як правило, у таких родинях батьки не застосовують основоположні виховні стратегії — зокрема, ефективну дисципліну, належний контроль і конструктивне розв'язання проблем, що суттєво впливає на становлення девіантної поведінки. Значна частина девіантної молоді має досвід серйозних конфліктів із батьками, що нерідко завершувалися розлученням і, відповідно, формуванням неповної сім'ї. Відповідно до положень теорії соціального контролю, наявність обох батьків у сім'ї забезпечує кращі умови для любові, турботи та контролю над дітьми. Натомість неповним сім'ям складніше створити належне середовище для попередження девіантної поведінки [4].

Крім того, діти, які зазнали насильства, мають високий ризик формування стійких психосоматичних і когнітивних порушень, які ускладнюють навчання, комунікацію, а також реалізацію власного потенціалу [2]. Згідно з даними нейропсихологічних досліджень, хронічна травматизація в дитинстві впливає на формування лімбічної системи мозку, відповідальної за емоційну регуляцію, що ще більше підсилює схильність до імпульсивних і девіантних реакцій.

У соціальному аспекті насильство веде до маргіналізації дитини, ізоляції її від однолітків, що провокує відчуття самотності та

ворожості до світу. Брак підтримки, емоційної близькості й довіри до дорослих підриває базове почуття безпеки, формуючи песимістичні очікування від соціальної взаємодії. Як наслідок, діти часто створюють альтернативні системи цінностей, що суперечать загальноприйнятим нормам, і реалізують себе через протестну, девіантну поведінку.

Зрештою, досвід насильства формує у дитини специфічні життєві сценарії, в яких агресія, домінування або самознецінення стають усталеними формами реагування. Такі сценарії нерідко переносяться у доросле життя, спричиняючи міжгенераційне відтворення насильства та девіації. Таким чином, вплив насильства в сім'ї на дитину є системним і довготривалим: він охоплює психічні, поведінкові, когнітивні та соціальні сфери розвитку, унеможлиблюючи повноцінне становлення особистості та сприяючи виникненню девіантних патернів поведінки.

### **Література:**

1. Волков В. А. «Сімейне насильство як чинник формування девіантної поведінки підлітків». // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*, №2, 2017. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhp\\_2017\\_2\\_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhp_2017_2_6) (Дата звернення: 12.04.2025).
2. Савченко Л. В. «Особливості проявів девіантної поведінки у дітей, що зазнали жорстокого поводження в сім'ї». // *Психологічні науки: проблеми і здобутки*, 2019. URL: [https://psychology-journal.kiev.ua/article/view/2019\\_2\\_5](https://psychology-journal.kiev.ua/article/view/2019_2_5) (Дата звернення: 12.04.2025).
3. Bandura A. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1977. URL: <https://www.worldcat.org/title/social-learning-theory/oclc/300273020> (Дата звернення: 12.04.2025).
4. Miloradova N. E., Tiuhanova M. S. Social factors in the choice of coping strategies by adolescents with deviant behaviour. *Habitus*. 2024. No. 67. P. 70–75. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.67.8>.
5. Teicher M.H., Andersen S.L., Polcari A. et al. “The neurobiological consequences of early stress and childhood maltreatment.” // *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, Vol. 27, Issue 1–2, 2003. URL: [https://doi.org/10.1016/S0149-7634\(03\)00029-2](https://doi.org/10.1016/S0149-7634(03)00029-2) (Дата звернення: 12.04.2025).

## **ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ, ЩО ПЕРЕЖИЛИ НАСИЛЬСТВО: МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ**

**ГАЙЧУК Анастасія**

курсант 2го курсу факультету №1

Донецького державного університету внутрішніх справ

*Науковий керівник: МУХІНА Галина  
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін  
Донецького державного університету внутрішніх справ  
кандидат педагогічних наук, доцент*

Загальновідомо, що насилля над дітьми здатне мати важкі психологічні наслідки, які впливають на подальший розвиток та добробут дитини. Діти, які пережили насилля, можуть відчувати постійний стрес, тривожність та страх, що може проявлятися в їхній поведінці та емоціях. Вони часто стають замкнутими, не можуть довіряти іншим людям та мають труднощі з вибудовуванням здорових стосунків у майбутньому [1, с. 78].

Такі діти можуть страждати від низької самооцінки та почуття безпорадності. Вони можуть розвивати депресивні симптоми, зокрема відчуття безнадії, втрату зацікавленості до життя, а також мати труднощі з концентрацією уваги та виконанням завдань. Інколи психологічно-травмовані діти можуть мати проблеми з емоційною регуляцією, проявляючи агресію чи, навпаки, відокремлення від інших [2, с. 45].

Як зазначає А. Сидоренко діти, які стали жертвами насилля, можуть також переживати посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), що включає нав'язливі спогади, кошмари та панічні атаки [3, с. 160]. Такі діти можуть мати труднощі з адаптацією до звичайного соціального життя, адже насилля суттєво порушує їхнє відчуття безпеки та стабільності.

О. Шевченко, досліджуючи окреслену проблему, акцентує увагу на тому, що у довгостроковій перспективі, такі психологічні травми можуть призвести до порушень у розвитку особистості, зниження здатності до навчання та роботи в колективі. Крім того, діти можуть перенести ці травми у доросле життя, що здатне спричинити проблеми у стосунках, кар'єрі та здоров'ї. Насилля над дітьми має глибокий та тривалий вплив на їх емоційний та психічний стан, що потребує професійної підтримки та втручання для зцілення та розвитку [4, с. 45].

Психологічна реабілітація дітей, які пережили травму чи насильство, включає різноманітні методи для відновлення їх емоційного та психологічного стану. Один із ефективних способів — терапія через гру, яка дає дітям змогу виразити свої переживання через ігрові ситуації, адже вони часто не можуть передати емоції словами. Арт-терапія, зокрема малювання або музика, дозволяє дітям працювати з емоціями та знижувати рівень стресу.

Когнітивно-поведінкова терапія допомагає змінити негативні мисленнєві патерни та справлятися з тривогою й депресією. Терапія з тваринами, зокрема з собаками чи кіньми, також сприяє емоційному відновленню та відчуттю безпеки [5, с. 204]. Групова терапія дає змогу дитині відчувати підтримку однолітків, а релаксаційні методи, як медитація або йога, знижують рівень стресу та допомагають контролювати емоції.

На думку, Л. Ковальова підходи до реабілітації дітей варіюються, враховуючи різновид насилля, якого зазнала дитина, оскільки кожен з них здатен викликати різні психологічні наслідки. Якщо дитина зазнала фізичного насильства, основний акцент робиться на лікуванні фізичних ушкоджень та зменшенні тривожності [6, с. 134].

Зазначимо, що у випадках сексуального насильства велика увага приділяється відновленню емоційної стабільності дитини. І тому в цьому контексті надзвичайно важливим є створення безпечного середовища для вільного вираження почуттів та допомога у формуванні здорових меж у взаєминах.

Як зазначає Л. Литвинова психологічне насильство, яке часто виражається як емоційна чи психологічна маніпуляція, потребує специфічного підходу і тому у психотерапевтичному процесі основний акцент робиться на відновленні самооцінки дитини, розвитку навичок емоційної регуляції та когнітивній перебудові для подолання негативних переконань про себе [7, с.112].

Слушною, на нашу думку, є теза І. Печерського стосовно того, що психологічна реабілітація повинна включати підтримку дитини щодо розвитку у неї соціальних навичок та відновлення її довіри до дорослих [8, с. 76].

Загальновідомо, що сім'я та найближче коло відіграють ключову роль у реабілітації дітей, котрі зазнали насильства і тому саме родина має стати міцним джерелом підтримки, забезпечуючи дитині відчуття любові, турботи та захисту. Важливо, щоб батьки та близькі вміли слухати, не засуджуючи, та підтримували дитину у процесі лікування [9, с. 101].

На думку І. Кравченко робота з сім'єю в процесі реабілітації може включати сімейну терапію, де навчають здоровим способам спілкування та взаємодії, що дозволяє зміцнити емоційні зв'язки та допомогти дитині впоратися з травмою. Відтак роль сім'ї та оточення полягає не тільки у фізичній підтримці, а й у забезпеченні психологічного комфорту та створенні умов для гармонійного розвитку [10, с. 94].

Слід зазначити, що інтеграція з іншими службами є важливою частиною реабілітації дітей, які пережили насильство. Освітні служби допомагають створити стабільне навчальне середовище, підтримуючи емоційний стан дитини через психологів і вчителів. Медичні служби займаються лікуванням фізичних травм і надають психотерапевтичну допомогу для зменшення стресу та травми. Соціальні служби забезпечують правову та соціальну підтримку, допомагаючи родині отримати необхідні ресурси та захистити права дитини [11, с. 124]. На нашу думку саме злагоджена робота цих служб забезпечує комплексну підтримку і сприяє більш ефективному відновленню дитини.

Отже, психологічна реабілітація дітей, що пережили насильство, є важливим і комплексним процесом, який включає різноманітні методи та підходи, спрямовані на відновлення емоційного та психологічного здоров'я. Терапія через гру, арт-терапія, когнітивно-поведінкова терапія та терапія з тваринами допомагають дітям виразити свої переживання та справлятися з наслідками травм. Підтримка родини, групова терапія та релаксаційні методи відіграють важливу роль у відновленні довіри та емоційної стабільності. Комплексний підхід, що включає ці методи, сприяє ефективному процесу реабілітації та поверненню дитини до здорового психологічного стану.

#### **Література:**

1. Іванов О. О. Психологічні наслідки насилля над дітьми. Київ: Академія, 2015. 123 с.
2. Ковальчук І. С. Дитяча психологія, Одеса: Остром, 2017. 231 с.
3. Сидоренко А. М. Психологічні травми та стресові розлади у дітей. Київ: Знання. 2020.
4. Шевченко О. А., Наслідки насильства над дітьми для їх психічного розвитку. Дніпропетровськ: Прометей. 2020.
5. Кравченко О. О. Терапія з тваринами для емоційного відновлення. Київ: КМ Академія. 2018.
6. Ковальова Л. І. Фізичне насильство та реабілітація. Одеса: Арка. 2017.
7. Литвинова Л. В. Психологічне насильство та його наслідки для дітей. Київ: Освіта. 2018.
8. Печерський І. П. Занедбаня дітей: психологічні наслідки та методи допомоги. Чернівці: Глобус, 2020.
9. Петрова М. С. Роль сім'ї в реабілітації дітей після насильства. Одеса: Педагогічна думка, 2021.
10. Кравченко І. Г. Соціальне оточення та його вплив на реабілітацію дітей. Львів: Наукова думка, 2017.

11. Левченко М. А. Соціальні служби та їх роль у захисті прав дітей. Одеса: Юридичний центр. 2020.

## **ЕМОЦІЙНІ ТА ПСИХІЧНІ НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДЛЯ ДІТЕЙ**

**ГЛИНЯНСЬКА Анастасія**

*студентка I курсу кафедри психології*

*Державного університету економіки і технологій*

*Науковий керівник: ТЮГАНОВА Марія*

*асистент кафедри психології*

*Державного університету економіки і технологій*

Сім'я здійснює суттєвий вплив на формування особистості. Саме в родинному колі закладаються моральні орієнтири, норми поведінки, формується емоційна стабільність і задовольняються базові індивідуальні потреби. Сімейне виховання має забезпечити дитині гармонійний розвиток, любов, підтримку й безпеку, проте, на жаль, не завжди ці умови дотримуються. Часто права дитини ігноруються або порушуються, що створює загрозу її фізичному і психічному здоров'ю [3, с. 339].

На сьогоднішній день домашнє насильство над дітьми залишається гострою соціальною проблемою. У родинях можуть проявлятися різні форми жорстокого поводження з дітьми. Фізичне насильство – це умисне завдання шкоди дитині дорослими, що може викликати серйозні проблеми зі здоров'ям або навіть смерть. Інший вид домашнього насилля над дітьми – сексуальне. Воно характеризується залученням дитини в сексуальні дії дорослими, незалежно від її згоди, з метою задоволення або вигоди. Наголошується, що згода дитини не скасовує факту скоєного насильства, адже вона не володіє свободою волі й не здатна усвідомити всі негативні наслідки для себе. Наступний вид – психічне насильство, яке визначається як тривалий негативний вплив на дитину, що шкодить її особистісному розвитку та сприяє виникненню психологічних порушень. Ще одним видом домашнього насильства, який часто залишається поза увагою суспільства, є нехтування потребами дитини. Багато хто навіть не усвідомлює, що байдужість до фізичних, емоційних чи освітніх потреб дитини також є формою жорстокого поводження [2, с. 187-188]. Останнім видом у цій класифікації є економічне насильство. Його суть полягає в позбавленні дитини майна чи коштів, що може призвести до негативних наслідків для її життя. Така форма домашнього насильства полягає в обмеженні

або повній відмові в забезпеченні її основних потреб, економічному контролі, використанні грошей для маніпуляцій, а також примушуванні до важкої праці [4].

Більшість дітей, що зіштовхнулись з домашнім насильством, переживають глибоку психічну травму. Це в свою чергу призводить до формування особливостей в їхньому характері, емоціях та поведінці, що ускладнює їхнє життя. Діти, які зазнали різної форми насилля, нерідко самі починають проявляти агресію, спрямовану переважно на тих, хто слабший – молодших дітей чи тварин. Їхні агресивні дії спостерігається під час гри, а спалахи гніву іноді виникають без причини. Але є і такі випадки, коли діти навпаки, стають надто пасивними та нездатними захистити себе. В обох випадках – чи то агресія, чи замкненість – спостерігаються труднощі у спілкуванні з однолітками. Емоційно занедбані діти, через намагання будь-якою ціною привернути до себе увагу, нерідко стають ізольованими в колективі ровесників та викликають роздратування у дорослих. Їх називають «емоційно голодними», адже вони готові сприймати будь-який прояв уваги. Через це вони потрапляють у небезпечні ситуації, коли їхні потреби використовують недоброзичливі люди. Діти, які стали жертвами сексуального насильства, часто набувають знань про інтимні стосунки, не властивих їхньому віку. Це може проявлятися у їхній поведінці, під час ігор із ровесниками чи з іграшками. Навіть дошкільнята, які пережили подібне, з часом можуть самі ініціювати неприйнятні дії, залучаючи до них інших дітей [1]. Психологічне насильство негативно впливає на розвиток дитини та її самооцінку, знижуючи відчуття власної цінності. Те, як дитина сприймає себе, значною мірою залежить від ставлення близьких дорослих з перших років життя – як вони реагують на її потреби, досягнення та що говорять про неї в її присутності. Постійне переживання насильства, в тому числі психологічного, може призвести до серйозних змін у дитині і в різних вікових періодах ці зміни можуть різнитися між собою. Дітям молодшого віку притаманний стан «холодної спостережливості», який проявляється у відсутності емоцій та почуттів, проте деколи зберігається лише пасивне спостереження того, що відбувається навколо. Також для таких дітей характерні заляканість, побоювання різних фізичних контактів та сумний вигляд. У дітей дошкільного віку, які пережили домашнє насильство, може спостерігатися підвищена лякливість і здригання у відповідь на оклики, гучні звуки та раптові дії. Проявляються ознаки «рольової інверсії», коли діти беруть на себе роль емоційної підтримки для батьків-агресорів: намагаються задовольнити їхні примхи, обіймають,



цілують, активно висловлюють любов, демонструють поступливість, догоджання та піклування, щоб уникнути чергового спалаху насильства. Дошкільнята демонструють агресивність до однолітків, істеричність через невеликий привід або взагалі без нього, проявляють фізичні ознаки стресу та тривожного стану, зокрема погане самопочуття. Діти шкільного віку, які зазнали насильства з боку сім'ї, часто мають поведінкові особливості, схожі до реакцій дошкільнят, однак з'являються й додаткові ознаки. Нерідко вони намагаються маніпулювати іншими, віддаляються від оточення і занурюються в себе. Окрім того, діти цього вікового періоду можуть проявляти озлобленість, у тому числі й до тварин, мають гіперактивну поведінку, підвищену стомлюваність, труднощі з концентрацією уваги та інші прояви хронічної тривоги. Щодо підлітків, що відчули на собі домашнє насилля, то вони поведуться так само, як і діти шкільного віку. На додачу, вони ще схильні до обману та протиправної поведінки, великою мірою проявляють ворожість, ініціюють бійки чи долучаються до них. Вони доволі часто мають занижену самооцінку, схильність до суїцидальних думок і страждають від психосоматичних захворювань і розладів психіки в результаті хронічного стресу. Участь у групових подіях може призводити до дисоціативних переживань, коли діти підліткового віку оцінюють себе як сторонню людину, відокремлену від ситуації [5].

Отже, домашнє насильство над дітьми є серйозним порушенням їхніх прав і несе за собою значні наслідки для фізичного, психічного та емоційного стану дитини. Незалежно від форми, таке насильство залишає травматичний слід, завдає шкоди здоров'ю, негативно впливає на подальший розвиток дитини, її самооцінку, здатність будувати стосунки та адаптуватися в суспільстві.

#### **Література :**

1. Віннічук Ю. Домашнє насильство над дітьми: його види і наслідки. Квасилів : Квасилівський ЗДО. URL : <http://leleka.rv.ua/domashnye-nasyl-stvo-nad-dit-my-yogo-vydy-i-naslidky.html>.

2. Герасимчук М. В. Види насильства над дітьми та їх наслідки. Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів: матеріали Першої (I) науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 250 с. URL : <http://sciencesociety.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/01/Zbirnyk-NT.pdf#page=188>.

3. Мазан В. Соціально-психологічні наслідки домашнього насилля над дітьми. Дитинство без насилля : суспільство, школа і сім'я на

захисті прав дітей : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. проф. О.Кікінежді. Тернопіль : Стереарт, 2014. 802 с. URL : <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7958/1/Mazan.pdf>.

4. Сушик Н. Сутність, види, фактори виникнення насильства над дітьми в сім'ї. Тернопіль : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей», 2014. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/4384/1/violenc.pdf>.

5. Psychologist legalaid. Психологічне насильство над дитиною як форма домашнього насильства. Ознаки та особливості прояву. URL: [https://psychologist.legalaid.gov.ua/psychologichne\\_nasylstvo](https://psychologist.legalaid.gov.ua/psychologichne_nasylstvo).

## **АДАПТАЦІЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ НАСИЛЬСТВО**

**ГРИНЕВИЧ Катерина**

*курсантка 2 курсу факультету №1*

*Донецького державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: МУХІНА Галина*

*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін*

*Донецького державного університету внутрішніх справ*

*кандидат педагогічних наук, доцент*

*Насильство над дітьми* — це одна з найболючіших проблем сучасного соціуму, яка стосується не тільки сімейного кола, а й школи, громади, держави загалом. Воно порушує фундаментальні права дитини та завдає непоправної шкоди її фізичному, психічному та емоційному стану. Важливо розуміти, що насильство буває різним — не лише фізичним.

*Фізичне насильство* — це умисне завдання болю чи шкоди дитині через удари, штовхання, побиття, опіки або інші дії, що можуть призвести до травм або серйозних порушень здоров'я.

Психологічне або емоційне насильство проявляється через постійне приниження, залякування, образи, критику, ізоляцію чи ігнорування. Це руйнує самооцінку дитини, викликає страх, тривожність і може призвести до депресії чи навіть суїцидальних думок.

Сексуальне насильство охоплює будь-які сексуальні дії або домагання до дитини, включно з демонстрацією порнографічного матеріалу чи вчиненням дій сексуального характеру. Цей вид

насильства залишає глибокий слід у психіці й вимагає професійної реабілітації.

*Економічне насильство* — це ситуація, коли дитину позбавляють базових речей: їжі, одягу, медичної допомоги, можливості навчатися, або ж примушують працювати чи займатися жебрацтвом

Соціальне насильство проявляється в обмеженні доступу дитини до спілкування, участі у соціальному житті, а також у дискримінації за ознаками національності, статі, здоров'я чи соціального статусу [1].

*Зневага або недбале ставлення* — це відсутність належної турботи з боку дорослих: нехтування потребами дитини в безпеці, розвитку, освіті, емоційній підтримці, що призводить до затримок у розвитку й відчуття покинутості.

Кожен із цих видів насильства небезпечний по-своєму, і часто вони поєднуються, посилюючи загрозу для дитини. Усвідомлення цієї проблеми — перший крок до її подолання. Важливо, щоб соціум навчився не мовчати, а діяти — захищати, підтримувати й відновлювати дитину, котра стала жертвою насильства [2].

Насильство над дитиною залишає складні та часто тривалі наслідки, що впливають на її фізичне, психічне та емоційне здоров'я. Фізичне насильство може призвести не тільки до травм та порушення фізичного розвитку, а й до постійного відчуття страху, напруження та тривожності. Психологічне насильство, зокрема образи, приниження та ігнорування, формує у дитини низьку самооцінку, непевність у собі, відчуття непотрібності. Це може стати причиною труднощів у навчанні, спілкуванні з однолітками та дорослими, а також виникнення замкнутості або агресивної поведінки.

Сексуальне насильство викликає глибокі душевні травми, пов'язані зі страхом, соромом, почуттям провини. Такі діти часто мають розлади сну, тривожні розлади, можуть замикатися в собі чи демонструвати емоційні спалахи. Економічне насильство, коли дитину позбавляють базових життєвих потреб або змушують працювати, веде до фізичного виснаження, психологічної втоми та відчуття безпорадності. Соціальне насильство у вигляді ізоляції чи дискримінації ускладнює формування соціальних навичок, викликає самотність, втрату зацікавленості до спільної діяльності.

Зневага до дитини, коли її потреби не задовольняються або її ігнорують, створює відчуття покинутості та нестачі підтримки. У таких умовах дитина не отримує належної емоційної опори й може відставати у розвитку, мати труднощі з навчанням, не вміти довіряти іншим та налагоджувати здорові взаємини [3].

Адаптація та відновлення дітей ,котрі пережили насильство, є складним і тривалим процесом, що потребує індивідуального підходу та залучення кваліфікованих спеціалістів. Одним із найважливіших методів допомоги є психологічна підтримка. Індивідуальна психотерапія дає змогу дитині в безпечному оточенні висловити свої переживання, здолати страхи, тривожність і сформувати нову, позитивну модель сприйняття себе та навколишнього світу. Ефективними є також групові форми терапії, де діти можуть ділитися досвідом з іншими та не почувати себе самотніми.

Арт-терапія, ігротерапія, музикотерапія та інші творчі методи допомагають дитині виразити свої емоції, навіть якщо вона не готова говорити про них словами. Такі форми підтримки не лише знижують емоційне напруження, а й сприяють відновленню емоційного балансу та розвитку комунікативних умінь.

Надзвичайно важливою є участь родини у процесі відновлення. Підтримка з боку батьків або опікунів, побудова довірливих взаємин створення безпечної домашньої атмосфери зміцнюють психологічну стійкість дитини. У випадках, коли сім'я є джерелом травми, важливо залучити .

Допомога не мусить бути обмеженою у часі. Підтримка має бути системною, постійною та орієнтованою на потреби дитини. Надзвичайно ефективними є мультидисциплінарні команди, що складаються з психологів, соціальних працівників, педагогів та лікарів. Їхня спільна робота дозволяє забезпечити комплексний підхід до відновлення дитини.

І також держава відіграє ключову роль у захисті дітей від насильства. Вона забезпечує правову базу, функціонування служб у справах дітей, соціальних та правоохоронних структур. Також організовує роботу кризових центрів, притулків і програм реабілітації. Освітні та медичні заклади зобов'язані вчасно виявляти випадки насильства та направляти дітей до відповідних служб.

Громадські організації активно доповнюють державну систему: вони надають психологічну та юридичну допомогу, ведуть просвітницьку роботу, підтримують родини, проводять тренінги для дорослих і дітей. Завдяки співпраці держави й громадськості формується ефективна система підтримки постраждалих дітей, яка поєднує допомогу, захист і профілактику [4].

Отже, адаптація та одужання дітей, які пережили насильство, є складним, але потрібним процесом, що вимагає участі не лише фахівців, а й усієї громади. Кожна дитина має право на безпечне оточення, турботу та підтримку, особливо після травматичних подій.

Своєчасна психологічна допомога, стабільна підтримка з боку сім'ї, доступ до освіти та медичних послуг створюють умови для поступового відновлення емоційної рівноваги та соціальної адаптації.

#### **Література:**

1. Немирівський міський центр ПМСД. *Види насильства та їх класифікація*. URL : <https://nemmcpmsd.vn.ua/index.php/novyny-1/99-vydu-nasylstva-ta-ikh-klasyfikatsiia>.

2. Савенко В. П., Корогод С. В., Чорна А. Г., Толошна Н. В., Шаблистий В. В. *Причини та наслідки вчинення насильства по відношенню до дітей : метод. рек. / В. П. Савенко, С. В. Корогод, А. Г. Чорна, Н. В. Толошна, В. В. Шаблистий*. Дніпро : ДДУВС, 2023. URL: <https://dduvs.edu.ua/struktura-universitetu/pidrozdili>.

3. *Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / за ред. Т. М. Титаренко*. Київ : ІСПП НАПН України, 2019. URL: <https://www.academia.edu/40028931>.

4. Центр безоплатної правової допомоги. *Правовий захист дітей від насильства в сім'ї* URL: <https://legaid.gov.ua/novyny/pravovuj-zahyst-ditej>.

## **ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО ЖИТТЯ ПІСЛЯ ПЕРЕЖИТОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З ВІЙНОЮ**

***ДОЦЕНКО Вікторія***

*професор кафедри психології, соціології та педагогіки  
Харківського національного університету внутрішніх справ  
кандидат психологічних наук, доцент*

***МІЛОРАДОВА Наталія***

*професор кафедри психології, соціології та педагогіки  
Харківського національного університету внутрішніх справ  
доктор психологічних наук, професор*

Війна в Україні стала жорстокою реальністю, яка безпрецедентно вплинула на життя мільйонів громадян, серед яких особливої уваги потребують діти. Вони опинилися в епіцентрі травматичних подій, зіткнулися з насильством, втратами, руйнуваннями та постійним відчуттям загрози. Ці переживання залишають глибокий слід у їхній психіці, визначаючи подальший розвиток та адаптацію до нових умов життя. Безсумнівно, що в умовах триваючої війни, розуміння психологічних механізмів адаптації дітей, які зіткнулися з воєнним

насильством, є надзвичайно актуальним і потребує глибокого вивчення для розробки ефективних програм психологічної підтримки та реабілітації, спрямованих на мінімізацію довгострокових негативних наслідків травми. Пропонуємо розглянути ключові психологічні стратегії адаптації, що спостерігаються у дітей, які пережили насильство, пов'язане з війною.

В умовах війни діти можуть переживати широкий спектр насильства, як безпосередньо, так і опосередковано. Ці види насильства мають руйнівні наслідки для їхнього фізичного та психічного здоров'я [1, 3]:

1. Пряме фізичне насильство: бомбардування, обстріли, ракетні удари. Діти можуть бути безпосередньо поранені або загинути внаслідок військових дій, стати жертвами стрілянини, мін, вибухових пристроїв. Також, до них може бути застосована фізична сила з боку військових, представників окупаційної влади або інших осіб.

2. Діти обох статей можуть стати жертвами сексуального насильства з боку військових або цивільних осіб в умовах беззаконня та хаосу. Дітей можуть використовувати у порнографії, проституції або інших формах сексуальної експлуатації.

3. Психологічне насильство. В умовах війни психологічне насильство набуває особливих форм і може включати: погрози розправою, загрози та залякування, переживання страху за своє життя та життя близьких через військові дії; спостерігання за пораненнями, смертями, катуваннями близьких або інших людей; розлучення з батьками або опікунами; вимушене розлучення через евакуацію, полон, смерть батьків; переживання горя та нестабільності через втрату звичного середовища та особистих речей; нав'язування ворожої ідеології, що може травмувати психіку дитини; відсутність підтримки, уваги та турботи в умовах стресу та нестабільності.

Однією з найбільш травматичних форм психологічного насильства, яка набуває особливої гостроти в умовах війни, є зміщення ролей та відповідальності. Коли звична ієрархія та система підтримки руйнуються, діти можуть опинитися в ситуаціях, що виходять далеко за межі їхнього віку та можливостей. Наприклад, діти, змушені брати на себе дорослі обов'язки (іноді діти змушені працювати, щоб допомогти сім'ї фінансово, особливо якщо дорослі втратили роботу, стали інвалідами або загинули). В екстремальних ситуаціях діти можуть несвідомо брати на себе роль емоційних «рятівників» для своїх батьків або інших дорослих, намагаючись їх підбадьорити або заспокоїти, що може призвести до емоційного виснаження дитини.

4. Нехтування: недостатнє забезпечення їжею, водою, житлом,

медичною допомогою; нездатність дорослих забезпечити безпеку дитини в умовах війни; переривання навчання, що негативно впливає на розвиток дитини. В умовах виживання дорослі можуть бути настільки зосереджені на власних потребах, що не помічають або ігнорують емоційні та фізичні потреби дитини, що також є формою психологічного насильства.

5. Кібернасильство в умовах війни набуває особливого та часто загостреного характеру, проявляючись у нових формах. Онлайн-булінг – переслідування та цькування в інтернеті, пов'язані з воєнною тематикою або особистими обставинами. Поширення травмуючого контенту, навмисне або випадкове зіткнення з фото- та відеоматеріалами насильства. Маніпуляція та дезінформація з метою психологічної травматизації або ідеологічної обробки.

Важливо розуміти, що ці форми насильства часто переплітаються та мають кумулятивний ефект на психіку дитини.

Воєнне насильство глибоко травмує психіку дітей, призводячи до повторного переживання травми через флешбеки та кошмари, а також до уникнення всього, що нагадує про жахливі події. У їхньому мисленні та настрої відбуваються негативні зміни, з'являються спотворені переконання та почуття безнадії. Підвищена збудливість проявляється дратівливістю, агресією та проблемами зі сном, а розлади прив'язаності ускладнюють формування здорових стосунків.

Пережитий стрес може спричинити регрес у розвитку та різноманітні соматичні симптоми. У короткостроковій перспективі діти демонструють гостру реакцію на стрес, первинну травматизацію та порушення прив'язаності.

Довгостроково воєнне насильство може призвести до розвитку ПТСР, депресивних і тривожних розладів, проблем з поведінкою, когнітивних порушень та підвищеного ризику віктимізації. Наслідки травми залежать від віку дитини, типу насильства, наявності підтримки та індивідуальної стійкості, а основними психологічними проявами є ПТСР, тривожність, депресія, поведінкові проблеми, труднощі у навчанні та стосунках, соматичні скарги, почуття провини та втрата довіри до дорослих. Тому захист дітей від усіх форм насильства в умовах війни є першочерговим завданням.

Після зіткнення з насильством, пов'язаним з війною, діти підсвідомо обирають різні психологічні шляхи, механізми самозахисту для адаптації до нових умов. Ці стратегії часто є несвідомими спробами захистити себе від подальшого болю та відновити відчуття контролю. Ось деякі з них:

- емоційне відсторонення (дисоціація) – дитина може емоційно

відмежовуватися від своїх почуттів та переживань, щоб зменшити біль. Це може проявлятися як відчуття нереальності того, що сталося, або відчуття себе стороннім спостерігачем;

- уникнення – діти можуть інстинктивно уникати думок, розмов, місць або людей, які нагадують їм про травматичні події, що допомагає їм тимчасово зменшити тривогу та дискомфорт.

- регресія – у стані сильного стресу дитина може повернутися до більш ранніх форм поведінки, які були характерні для молодшого віку (смоктання пальця, енурез, залежність від дорослих). Це є несвідомою спробою знайти розраду та безпеку;

- заперечення. Дитина може заперечувати серйозність того, що сталося, або свої власні емоційні реакції. Це є захисним механізмом, який допомагає їй не бути перевантаженою жахливими переживаннями;

- пошук безпеки та рутини. Діти інстинктивно прагнуть відновити відчуття безпеки та передбачуваності у своєму житті. Вони можуть наполягати на чітких розпорядках дня, звичних ритуалах, які дають їм відчуття контролю;

- пошук підтримки у однолітків. Діти можуть інстинктивно тягнутися до своїх ровесників, які пережили схожий досвід. Спілкування з ними може давати відчуття розуміння, спільності та підтримки;

- гра та творчість (малювання, ліплення, розігрування ситуацій) через які діти можуть несвідомо опрацьовувати свій травматичний досвід, виражати емоції, які важко передати словами, та знаходити власні способи розуміння того, що сталося;

- активне подолання (у межах можливостей). Деякі діти можуть інтуїтивно намагатися активно діяти, щоб відновити контроль над своїм життям. Це може проявлятися у допомозі іншим, волонтерстві або інших формах активності.

Важливо пам'ятати, що ці стратегії є природними реакціями на надзвичайний стрес. Однак, деякі з них можуть бути не завжди ефективними в довгостроковій перспективі і можуть потребувати професійної підтримки, щоб дитина змогла розвинути більш адаптивні способи подолання труднощів.

Ключова відповідальність за успішну адаптацію дітей, які постраждали від воєнного насильства, лежить на плечах дорослих. Їхня підтримка, розуміння та терпіння можуть значно полегшити цей складний процес. Постає питання, які конкретні стратегії допомоги у адаптації дитини до життя після воєнного насильства мають бути в арсеналі дорослих? Розгляньмо деякі з них [1, 2, 3]:



1. Забезпечення безпеки та стабільності, що включає створення безпечного простору. Дитина повинна відчувати себе фізично та емоційно захищеною. Це охоплює безпечне житло, передбачуваний розпорядок дня і повернення до звичних занять, таких як навчання, ігри та домашні обов'язки та мінімізацію впливу нових травматичних подій.

2. Емоційна підтримка та розуміння. Дорослим необхідно уважно слухати розповіді дитини і дозволити їй вільно виражати свої почуття (страх, гнів, смуток) без засудження. Важливо дати дитині зрозуміти, що її почуття є нормальними реакціями на ненормальні обставини.

Процес адаптації може бути тривалим і нелінійним. Тому батькам потрібно бути терплячими до змін у поведінці дитини та зрозуміти, що регрес є можливим.

3. Заохочення конструктивних копінг-механізмів. Необхідно забезпечити дитину можливістю гратися, малювати, ліпити, займатися музикою чи іншими творчими заняттями. Це допомагає виражати емоції та опрацьовувати травматичний досвід. Також, слід заохочувати дитину до рухливих ігор та спорту, що допомагає зняти стрес та напругу.

4. Звернення за професійною допомогою. Професійна психологічна допомога і підтримка можуть бути необхідними для опрацювання глибоких травм та розвитку адаптивних стратегій. Участь у групах підтримки з іншими дітьми, які пережили схожий досвід, може допомогти дитині відчувати себе не самотньою та отримати додаткову підтримку. Терапевтичні підходи, орієнтовані на травму (EMDR, КПТ, наративна терапія). Використання творчих методів (ігрова терапія, арттерапія, музикотерапія).

5. Формування вміння ефективно керувати стресом та негативними почуттями. Дорослі повинні сприяти розвитку в дитини конструктивних стратегій управління стресом та негативними емоціями через: навчання саморегуляції, ознайомлення з техніками заспокоєння, допомогу в ідентифікації та здоровому вираженні емоцій, зміцнення стресостійкості, підтримку її інтересів та заохочення позитивного мислення.

6. Створення позитивного середовища (вдома, школі) і підтримка соціальних зв'язків та спілкування з друзями і однолітками. Збереження соціальних зв'язків є важливим для відновлення відчуття нормальності. Участь у безпечних громадських заходах можуть допомогти дитині відновити почуття приналежності. А підтримка талантів та інтересів дитини, допоможе їй відчувати себе компетентною і успішною.

Успішність пристосування дітей до життя після воєнного насильства залежить від багатьох взаємопов'язаних факторів, а саме:

- вік дитини на момент травматичної події суттєво впливає на опрацювання пережитого, оскільки когнітивні, емоційні та нейробиологічні особливості різних вікових періодів визначають спосіб сприйняття, розуміння та реакції на травматичну подію;

- тривалість та інтенсивність пережитого насильства корелюють з глибиною та стійкістю травматичного стресу, обумовлюючи складність подальшої адаптації;

- наявність соціальної підтримки з боку сімейного оточення та інших значущих соціальних зв'язків. Підтримка виступає буфером проти негативних наслідків травми, сприяючи формуванню почуття безпеки та приналежності;

- індивідуальні особливості дитини, зокрема темперамент та рівень психологічної стійкості, є важливими внутрішніми ресурсами, що модулюють реакцію на травматичний досвід та визначають індивідуальну траєкторію адаптації;

- своєчасність та якість психологічної допомоги має критичне значення для довгострокового прогнозу.

Незважаючи на нагальність проблеми, сфера психологічної допомоги дітям, які постраждали від війни, стикається з низкою системних викликів. До них належать недостатня кількість кваліфікованих фахівців, що володіють спеціалізованими знаннями у галузі дитячої травми, та обмеженість фінансових і організаційних ресурсів, необхідних для забезпечення повноцінної психологічної підтримки. Додатковою перешкодою є існуюча стигматизація звернення за психологічною допомогою, що може ускладнювати доступ дітей та їхніх родин до необхідних послуг.

Подолання зазначених викликів потребує активної міжвідомчої співпраці між державними установами, громадськими організаціями та міжнародними партнерами для забезпечення комплексного та скоординованого підходу до надання допомоги. Перспективним напрямком є розробка та впровадження науково обґрунтованих та культурно чутливих програм психологічної реабілітації, спрямованих на відновлення психологічного благополуччя дітей, які пережили травматичний досвід війни, та сприяння їхній успішній реінтеграції в суспільство.

### **Література:**

1. Дитинство під час війни URL : <https://www.unicef.org/ukraine/stories/childhood-in-the-war>.

2. Діти і війна: поради батькам, які допоможуть вберегти ментальне

здоров'я малюка UR L: <https://howareu.com/materials/dity-i-viina>.

3. Мілорадова Н.Е., Тюганова М.С. Особливості копінг-стратегії дітей, які зазнали впливу воєнної агресії // Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки : збірник тез Міжнар. наук.-практ. конф. (21 лютого 2025 року) / упоряд. У. О. Цмоць. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2025. с. 343-344.

## **ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ У СІМ'Ї НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ДИТИНИ**

**КАЩИНА Ілона**

*студентка 3 курсу 4 групи  
відділення підготовки студентів денної форми навчання  
Інституту права та безпеки спеціальності 081 «Право»  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: **СЕРЕДНИЦЬКА Інга**  
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін  
Інституту права та безпеки  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

Сімейні конфлікти залишаються актуальною проблемою сучасності. Люди часто не бажають або не здатні зрозуміти один одного, що стає причиною виникнення суперечок, за якими нерідко змушені спостерігати діти. Такі ситуації негативно впливають не лише на стосунки між батьками, а й на формування та розвиток дітей.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про охорону дитинства» сім'я є природним середовищем для фізичного, духовного, інтелектуального, культурного, соціального розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього [1].

Згідно зі статтею 12 цього ж Закону за батьками або особами, які їх замінюють, закріплено обов'язок виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, духовний і моральний розвиток, навчання, створювати належні умови для розвитку її природних здібностей, поважати гідність дитини, готувати її до самостійного життя та праці [2].

Не рідко батьки навіть не помічають як їхні конфлікти, свідком яких стає дитина негативно впливають на її розвиток, емоційний стан і сприйняття сім'ї загалом, а також на формування уявлень про міжособистісні стосунки.

Що ж таке конфлікт і які реакції він викликає в дітей? Конфлікт – це зіткнення різно-спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок та поглядів окремих індивідів чи груп. Насамперед, конфлікт ґрунтується на суперечностях, зумовлених протилежними позиціями сторін або різними цілями чи засобами їх досягнення, а також незбіганням інтересів, бажань, прагнень індивідів тощо. Зазвичай конфлікт виникає, коли одна зі сторін починає діяти, ігноруючи інтереси іншої [3, с.3].

Одним із найсерйозніших чинників, що негативно впливають на виховання та особистісне формування дітей, є відмінності між чоловіком і дружиною у поглядах на життя та виховання дітей, розуміння обов'язків перед родиною та рівень відповідальності за стан сімейних справ.

Варто зазначити, що сімейні конфлікти можуть проявлятися по-різному, залежно від причин, що їх породжують, та відносин між членами родини. Ось кілька головних типів сімейних конфліктів:

☒ конфлікти через недостатнє слухання - одним з найчастіших джерел конфліктів є неефективне спілкування, коли один або кілька членів родини не приділяють уваги почуттям чи думкам інших;

☒ спори через фінансові проблеми - такі конфлікти можуть виникати через різні погляди на витрати, розподіл сімейними фінансами;

☒ конфлікти через непорозуміння - коли у людей відмінні позиції, думки та погляди, можуть виникати труднощі з взаємним розумінням одне одного.

Саме Кочетов А. та Верцинська Н. вважають, що уже в дошкільному віці внаслідок неправильного виховання в сім'ї виникають помилки в поведінці дитини: невміння гратися з однолітками, спілкуватися з ними, формується неправильне ставлення до старших і до самого себе. У їх основі є - невдачі в грі і трудових діях, що зароджують невпевненість у собі, образливість, впертість і навіть агресивність та озлобленість. Дефіцит успіху в грі і дефіцит спілкування ведуть до викривлення психічного розвитку [4, с.148].

На думку переважної більшості вчених, дисгармонія в подружніх стосунках створює несприятливе тло для емоційного розвитку дитини і може стати джерелом виникнення патологічних явищ у розвитку та становленні особистості дитини. Проблема взаєморозуміння, спілкування в сім'ї між подружжям, батьками і дітьми завжди розглядалася як одна з найважливіших передумов стабільності сім'ї, сімейного щастя і повноцінного виховання дітей [5, с.149].

Тож реакції дітей на сімейні конфлікти часто бувають непередбачуваними. Як зазначають численні дослідники: «спільними проявами є емоційні розлади — занепокоєння, підвищене збудження, порушення сну й апетиту, в результаті може почати формуватися не зовсім правильне уявлення про сім'ю та стосунки з оточенням загалом».

Підсумовуючи можна зазначити, що умовах сьогодення сімейні конфлікти становлять важливу соціально-психологічну проблему, суттєво впливаючи на розвиток дітей з психологічної точки зору. Незважаючи на закріплені законодавством обов'язки батьків щодо створення сприятливих умов для виховання дитини, конфліктні ситуації в сім'ї, навіть якщо вони не виникають із наміром, можуть викликати серйозні та тривалі негативні наслідки для емоційного стану, поведінки і формування особистості дитини.

#### **Література:**

1. Закон України «Про охорону дитинства»: від 26 квітня 2001р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 2402. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

2. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 2947. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

3. Олеся Ригель, Олександр Посацький: Психологічний аналіз чинників батьківсько-дитячих конфліктів. 2023.04.05. URL: <https://journals.dspu.in.ua/index.php/psychology/article/view/418>.

4. Чепур Марина. Вплив неправильних типів виховання у неблагополучній сім'ї на виникнення негативної поведінки у дітей. *Сучасна дошкільна освіта у наукових пошуках студентської молоді: матеріали II звітної вузівської науково-практичної конференції НДУ ім. М. Гоголя, 22.06.2022.*

## **ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЩОДО ДІТЕЙ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

**КОРОПАТОВ Олег**

*професор кафедри адміністративної діяльності поліції  
факультету підготовки фахівців  
для підрозділів превентивної діяльності НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

Під час ведення бойових дій діти є найуразливішою групою. За межами безпечного середовища, де захист дітей є пріоритетом, їм загрожують усі негативні наслідки збройних конфліктів. Переміщення, втрата дому й членів родини, а також розлука з батьками, від яких залежить їхнє виживання, мають довготривалий вплив на процес розвитку та дорослішання, відчутний навіть у дорослому віці. Оскільки дитячий організм усе ще розвивається, війна становить серйозну загрозу як для фізичного, так і для психічного здоров'я дітей [1].

Вік дитини характеризується нерозвиненістю психологічного та фізіологічного станів, відсутністю досвіду соціального спілкування, здатністю правильно оцінювати життєві ситуації, зокрема і з точки зору закону. Підлітки через свій особливий психофізіологічний стан, можуть вступати у конфлікт із суспільством, що найчастіше проявляється у вчиненні правопорушень [2].

У Законі України «Про охорону дитинства» зазначено, що дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах, – це дитина, яка потрапила в умови, що негативно впливають на її життя, стан здоров'я та розвиток у зв'язку з інвалідністю, тяжкою хворобою, безпритульністю, перебуванням у конфлікті із законом, залученням до найгірших форм дитячої праці, залежністю від психотропних речовин та інших видів залежності, жорстоким поведінням, зокрема домашнім насильством, ухилянням батьків, осіб, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків, обставинами стихійного лиха, техногенних аварій, катастроф, воєнних дій чи збройних конфліктів тощо, що встановлено за результатами оцінки потреб дитини [3].

Підтримую думку А.М. Бабенко, що протиправна діяльність серед дітей – індикатор сталого розвитку транзитивного суспільства і відносно масовий соціальний феномен, який має місце в усіх країнах, відповідно завжди привертає увагу суспільства. На превеликий жаль, наша країна у такий складний час не стала винятком. Підпали автомобілів військовослужбовців, знищення цивільної інфраструктури, наведення дронів (ракет) на будинки, крадіжки, бійки, угони автотранспорту, вживання алкогольних напоїв та наркотиків (їх збут), прояви жорстокості, насильства і навіть зґвалтування та вбивства стали для багатьох дітей нормою життя. Але найголовніше – це те, що діти-правопорушники щорічно поповнюють лави дорослих злочинців [4, с. 132].

«Профілактика» у широкому розумінні – це складна, об'єктивно обумовлена система керованої діяльності, що закономірно сформувалася на конкретному історичному етапі суспільного життя і

забезпечує науково-теоретичну та практичну реалізацію заходів, спрямованих на запобігання правопорушень [5, с. 61].

Відповідно до норм Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», під профілактикою правопорушень серед дітей слід розуміти діяльність органів і служб у справах дітей, спеціальних установ для дітей, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання [6].

Нажаль, під час дії режиму воєнного стану профілактиці правопорушень приділяється не належна увага. До дітей не доходить інформація, щодо патріотичних напрямів, змін в законодавстві, відповідальності неповнолітніх осіб, коли координатори зі сторони агресора вербують дітей для проведення злочинів, що посягають на Основи національної безпеки України.

В Україні за 3 місяці 2025 року зафіксовано 78 випадків підпалів автовок військовослужбовців, в 49 випадках до цих фактів причетні діти. У 2024 році таких фактів було 352 (248). Про це повідомив Начальник департаменту кримінального розшуку Національної поліції України Вадим Дзюбинський [7].

Як зазначає Романова А.С., органи Національної поліції повинні приділяти особливу увагу дітям під час війни. Мова йде не лише про попередження правопорушень вчинених дітьми, а й про дотримання їхніх прав і свобод. Одним із важливих аспектів є недопущення зростання кількості правопорушень серед дітей під час війни і облік осіб, які потрапили під негативний вплив на територіях де ведуться бойові дії [8, с. 410].

Наприклад, дитина може проживати у повноцінній сім'ї, не бути обділеною батьківською турботою, але одночасно переживати стресові ситуації, пов'язані з бомбардуваннями, обстрілами, переселенням у незнайомі регіони і в не дуже комфортні місця, що провокуватиме поведінку спротиву, бунтарства, певної незгоди з обставинами, особливо, у підлітковому віці. Тому на такі обставини теж потрібно вчасно реагувати, методом профілактичних, превентивних дій.

Профілактика правопорушень серед дітей – це діяльність органів Національної поліції України, громадських формувань правоохоронної спрямованості та інших державних і недержавних органів, спрямована на мінімізацію виникнення протиправної поведінки підлітків. Для досягнення цієї мети необхідне вивчення як суб'єктів правопорушень

(дітей), так і об'єктивних обставин їх вчинення (умов життя, соціального оточення, наявності зовнішніх негативних чинників), а також особливостей поведінки дітей, оскільки ефективна загальна профілактика як цілеспрямований вплив на дітей та умови їх життя неможлива без розуміння причин та механізмів вчинення правопорушень, а індивідуальна – без аналізу вчинків та умов життя конкретної дитини.

**Висновки.**

На даному етапі розвитку країни важливе значення для зниження рівня злочинності дітей матимуть наступні профілактичні заходи:

– збільшення заходів загальної профілактики серед дітей, щодо відповідальності неповнолітніх під час дії режиму воєнного стану;

– посилити роз'яснювальну роботу серед дітей, щодо правил поведінки на окупованих територіях, правил поводження з вибухонебезпечними речовинами, під час евакуації, під час переміщення через кордон України;

– активізувати сумісні заходи поліцейськими та представниками дитячих організацій при: формуванні відповідних програм з профілактики правопорушень;

– залучати дітей до суспільно-корисних оплачуваних справ, що підвищить матеріальний стан як окремої дитини, сім'ї так і сформує позитивний імідж правоохоронних органів;

– активізувати патріотичне виховання дітей.

### **Література:**

1. Вплив війни на дітей. URL: <https://warchildhood.org/ua/impact-of-war-on-children>.

2. Стеблинська О.С. Деякі негативні соціальні аспекти пияцтва і наркотизму та їх криміногенні властивості в структурі злочинності неповнолітніх / Визначальні тенденції генезу державності і права: зб. наук. пр. міжнар. наук.-практ. конф. «Треті Прибузькі юридичні читання». Миколаїв: Іліон, 2007. С. 482–484.

3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001. №2402-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

4. Бабенко А.М. Запобігання злочинності в регіонах України: концептуально-методологічний та праксеологічний вимір: монографія. Одеса: Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2014. 416 с.

5. Меркулова Ю. В. Запобігання делінквентній поведінці підлітків: психологічний аспект. Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. 136 с.

6. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 №20/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.



7. Автівки військових – під прицілом: 78 підпалів за три місяці. Новини регіонів. 16.04.2025 URL: <https://regionews.ua/ukr/news/ukraine/1744815671-avtivki-viyskovih-pid-pritsilom-78-pidpaliv-za-tri-misyatsi>.

8. Романова А.С. Ювенальна превенція під час війни: особливості реалізації повноважень. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»* розділ XI. Філософія права №4. 2022. С.408-411. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267870>.

## THE IMPACT OF VIOLENT PARENTING METHODS ON A CHILD'S PSYCHO-EMOTIONAL DEVELOPMENT

*MYASOYEDOVA Anastasia*

*3rd year student of the specialty 081 "Law"*

*Odesa State University of Internal Affairs*

*Scientific Advisor: KEIDALYUK Volodymyr*

*Lecturer of the Department of Police Administrative Activity of the*

*Odesa State University of Internal Affairs*

*Doctor of Philosophy in Law*

The problem of violence in family upbringing is one of the key challenges of modern Ukrainian society, as it concerns not only individual cases of violation of children's rights, but also deeply rooted in the mass consciousness of ideas about “discipline”, ‘authority’ of parents and alleged “justified harshness”. In this context, violent methods of upbringing are often perceived as a normal part of a child's socialization, especially in families with low levels of education, poverty, or traumatic experiences of previous generations. Violence, however, in any form - physical, emotional, verbal or symbolic - leads to serious disruptions in a child's psycho-emotional development, creating not only individual trauma but also potential social risks for the future.

A child's psycho-emotional development is the process of establishing emotional self-regulation, self-esteem, the ability to recognize, express and control feelings, and establish safe social relationships. All of these skills are critically dependent on a stable, safe, and responsive environment in the early years of life. Violence, on the other hand, transmits an image of danger, unpredictability, fear, and guilt to the child. Children exposed to regular violence often demonstrate high anxiety, sleep disturbances, fear of adults, problems with concentration, impulsivity, or emotional inhibition [1]. In adolescence, this is transformed into deviant behavior, depression, addictions, or self-destructive activity. No less dangerous is “hidden”

violence - systematic disregard for the child's needs, humiliation, and tacit punishment, which has no less traumatic effect than open aggression [2].

From the point of view of neuropsychology, it has been established that chronic childhood violence disrupts the normal functioning of the hypothalamic-pituitary-adrenal system, which is responsible for the response to stress. Functional changes are observed in the limbic system, in particular in the amygdala, the center responsible for the emotion of fear, as well as in the prefrontal cortex, which regulates self-control and emotional decision-making [3].

Thus, the child is not just “suffering” in the moment - his or her brain is literally being shaped by danger, which disrupts the ability to emotional maturity and social adaptation. Of particular concern is the so-called transgenerational effect: parents who themselves experienced violence in childhood often unconsciously repeat these patterns, justifying them as “educational” or the only possible ones. This way, violence is passed down from generation to generation, persisting as a social norm. According to research, more than 60% of adults who were victims of physical punishment in childhood consider such upbringing acceptable in their own families [4].

Moreover, children who grow up in an atmosphere of humiliation or intimidation often end up in toxic or abusive relationships as adults, lacking the experience of healthy communication. The legal aspect of the problem also raises questions: although international law (in particular, the UN Convention on the Rights of the Child) categorically prohibits any violence against children, until recently there were gaps in the national legislation of many countries, including Ukraine, prohibiting corporal punishment in the family. Only recently has active work begun on developing a multisectoral approach to combating domestic violence, implementing programs of parental education, early intervention, and psychological support for families. At the same time, a profound change in thinking requires not only laws, but above all, the formation of a culture of respect for the dignity of the child. A child is not an “object of education” but an independent personality with the right to a safe childhood, a voice, emotions, mistakes, and development in love, not fear.

To summarize, we can say that violent methods of upbringing are not just a pedagogical mistake, but a deep systemic violation that causes harm at the level of the psyche, body, social ties and intergenerational scenarios. Preventing domestic violence is not only about protecting an individual child, but also about investing in the future of a healthy, safe, and mature society.

#### **References:**

1. Afifi, T. O. et al. (2017). Harsh Physical Punishment and Mental Disorders: Results from a Nationally Representative Sample. *Pediatrics*, 130(2), 184-192.
2. Gurevich K.A., Tkachuk L.V.. Psychological aspects of domestic violence against children // *Social work in Ukraine*. 2020. No. 3. pp. 22-29.
3. Teicher, M. H., & Samson, J. A. (2016). Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57(3), 241-266.
4. UNICEF. *A Familiar Face: Violence in the lives of children and adolescents*. New York, 2017.
5. UN Committee on the Rights of the Child. General Comment No. 13 (2011): The right of the child to freedom from all forms of violence.

## **ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА: ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

***СЕРЕДНИЦЬКА Інга***

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

***ЦЕРКОВНА Олена***

*професор кафедри цивільно-правових дисциплін  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

Насильство щодо дитини є багатограним явищем, що виникає на перетині правової та психологічної площин. З одного боку, воно порушує фундаментальні права дитини — на життя, гідність, безпеку та розвиток [1]. З іншого — залишає глибокі емоційні й поведінкові наслідки, які можуть визначити її подальшу життєву траєкторію. Саме тому аналіз юридико-психологічних аспектів насильства є не лише науковим, а й суспільно важливим завданням.

Складність цієї проблеми полягає в недостатній інтегрованості правового та психологічного підходів. У правовому полі часто фіксуються лише зовнішні прояви насильства (наприклад, тілесні ушкодження), тоді як психологічна травма, яка не залишає слідів на тілі, може бути навіть більш руйнівною [2]. У свою чергу, фахівці психологічної сфери не завжди мають достатні знання щодо процедурних норм, які регулюють реагування на випадки насильства.

У юридичному контексті насильство над дитиною передбачає протиправну поведінку, що порушує гарантовані державою права та

свободи неповнолітніх. Зокрема, у Законі «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено поняття психологічного насильства як форми впливу, що спричиняє емоційну шкоду та може впливати на психічний розвиток особи [5]; ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства» гарантує дитині право на захист від усіх форм насильства [4]; ст. 150 Сімейного кодексу України покладає на батьків обов'язок виховувати дитину в дусі поваги до її прав і свобод, гідності, а також забороняє фізичні покарання [3].

У психологічній площині насильство розглядається ширше — як досвід пригнічення, болю, страху або знецінення, що чиниться щодо дитини незалежно від наявності фізичних ознак чи правової кваліфікації [6].

Основними формами насильства в обох підходах є: фізичне, сексуальне, психологічне, економічне, а також нехтування потребами дитини. Особливу увагу в останні роки приділяють саме психологічному насильству, яке найчастіше залишається невидимим для оточення, але має глибокі наслідки для емоційного та когнітивного розвитку дитини [7].

Психологічне насильство над дитиною має тривалу і багатозарову дію. Його наслідки нерідко залишаються невидимими для оточення, однак вони глибоко вкорінюються у свідомості та емоційній сфері дитини. Дослідники підкреслюють, що саме психологічне насильство найбільше корелює з розвитком посттравматичних розладів, депресій, тривожних станів, труднощів у побудові стосунків і самоідентифікації [8].

Дитина, яка тривалий час піддається систематичному знеціненню, погрозам, маніпуляціям або емоційному ігноруванню, часто втрачає базове відчуття безпеки та довіри до світу. Такі діти схильні до формування викривлених уявлень про себе — як «поганих», «негідних любові», що, у свою чергу, стає основою для подальших психологічних труднощів у підлітковому та дорослому віці.

Окрему увагу варто звернути на феномен «мовчазної дитини», яка не демонструє очевидних ознак страждання, проте перебуває в стані пригніченої тривоги, глибокої недовіри чи адаптивного оніміння. Психологи відзначають, що така форма реакції є результатом тривалого перебування у психотравмуючому середовищі, коли дитина вчиться не показувати біль, аби не провокувати нову агресію [9].

Наслідки психологічного насильства нерідко проявляються у вигляді шкільної дезадаптації, соціальної ізоляції, агресивної або автоагресивної поведінки. У дорослому житті ці патерни часто

закріплюються у формі емоційної залежності, страху перед авторитетом, порушення здатності встановлювати кордони.

Необхідним є окремлення аспектів домашнього насильства, зокрема до динити, яке можна розглядати, як форму насильства, яка чиниться членами сім'ї або особами, що спільно проживають, та має особливо небезпечні наслідки для дітей. Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», діти визнаються як суб'єкти, що можуть бути як безпосередніми жертвами, так і свідками насильства, що також становить загрозу їхньому психічному здоров'ю [3].

Проявами домашнього насильства щодо дитини можуть бути не лише фізичне покарання, а й ізоляція, приниження, контроль за поведінкою, маніпуляції, створення атмосфери страху або надмірної залежності. Часто ці дії прикриваються концептом «виховання», що ускладнює їхню ідентифікацію в юридичному полі.

Психологи зазначають, що переживання дитиною насильства в домашньому середовищі порушує базову довіру до світу, викликає глибокі почуття провини, тривожності, формує звичку до підкорення або навпаки — агресії як захисної реакції. Така дитина може демонструвати проблеми з навчанням, соціальною адаптацією, формуванням самооцінки. Особливо небезпечним є хронічне емоційне напруження, що сприймається як «норма» і стає фоном дорослішання [7].

Правозастосовна практика в Україні передбачає можливість притягнення до відповідальності осіб, які вчиняють домашнє насильство, за статтями Кримінального кодексу України, адміністративними нормами або в рамках сімейного судочинства. Однак ефективність таких заходів безпосередньо залежить від рівня підготовки фахівців, здатних розпізнати ознаки психологічного впливу і відокремити їх від соціально прийнятних форм дисципліни.

Узагальнюючи викладене, можна дійти висновків, що насильство щодо дитини — це не лише порушення прав людини, а й фактор довготривалих психологічних травм, які впливають на формування особистості, її здатність до самовираження, взаємодії з соціальним середовищем і реалізації потенціалу.

Юридико-психологічний підхід до аналізу цього явища дозволяє комплексно охопити як нормативно-правову основу реагування, так і внутрішній, емоційний світ дитини-жертви. Саме міждисциплінарна перспектива дає змогу не лише виявляти насильство, а й будувати ефективну систему допомоги й попередження.

З урахуванням викладеного можна запропонувати такі напрями вдосконалення системи захисту дітей як, розширення мережі спеціалізованих служб підтримки, зокрема «зелених кімнат» та кризових центрів для дітей, які зазнали насильства, розробити єдині стандарти психологічного супроводу постраждалих дітей на всіх етапах: від виявлення до реабілітації; Окремої уваги заслуговоює посилення просвітницької роботи з батьками та громадськістю щодо прав дитини, форм ненасильницького виховання та емоційної грамотності.

Лише в умовах синергії права та психології, державних інституцій і фахової спільноти можливо створити безпечне середовище для кожної дитини, в якому насильство буде не замовчуваною реальністю, а неприйнятним винятком, що викликає вчасну та ефективну реакцію суспільства.

### Література:

1. Конвенція про права дитини. № 50/155 від 21 грудня 1995 р. Офіційний переклад Конвенції надісланий листом МЗС № 72/14-612-138441 від 16.11.2023 URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).
2. Ревть А.Б., Гук О.В. Сучасні підходи до питання насильства щодо дітей в Україні. *Збірник наукових праць "Педагогічні науки"*. 2021. № 95. С 70-77 <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/view/4439>.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України* 2018. № 5. Ст.35 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
4. Про охорону дитинства. Закон України від 26 квітня 2001 № 2402- III. *Відомості Верховної Ради України* 2001. № 30. Ст.142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.
5. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. ст. 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
6. Чаплінська Л.В. Проблема психологічного насильства над дітьми дошкільного віку: причини, види та наслідки. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. С. 125-129.
7. Собко, Г. М., & Мох, Т. П. Психологічний стан дитини після психічного та фізичного насильства. *Київський часопис права*. 2023. №3. С. 160-165. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/365>.

8. Спіріна, Т., Цвігун, А. (2023). Домашнє насильство над дітьми як соціально-педагогічна проблема. Ввічливість. Humanitas.2023. Вип. 2 С. 157–162. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.23>.

9. Процик Л.С., Сидоренко О.Ю. Психолого-педагогічна профілактика насильства в учнівському середовищі. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України. Харків, 2019. Вип. 33. С.288-291.*

## **ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ НАСИЛЬСТВО**

**СНІЖКО Софія**

*курсант 2го курсу факультету №1*

*Донецького державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: МУХІНА Галина*

*доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін*

*Донецького державного університету внутрішніх справ*

*кандидат педагогічних наук, доцент*

Загальновідомо, що психологічні наслідки насильства для дітей можуть бути настільки глибокими і багатоаспектними, що їхній вплив триває протягом усього життя. Діти, які пережили насильство, можуть стискатися з важкими емоційними травмами, які формуються під впливом тривалого стресу, страху та відчуття безпорадності. Вони можуть страждати від порушень психічного здоров'я, таких як депресія, тривожні розлади, фобії та посттравматичний стресовий розлад. Відсутність психологічної підтримки та своєчасної реабілітації може призвести до хронічних розладів, порушень у когнітивному розвитку, а також затримок у навчанні та соціалізації. Психологічний стан таких дітей може проявлятися у вигляді внутрішніх конфліктів, неадекватних реакцій на стресові ситуації або поведінкових порушень, таких як агресія, замкнутість чи дезорганізованість [2, с. 45-58].

Одним із основних методів підтримки дітей, які пережили насильство, є психотерапевтичне втручання. Психотерапія допомагає дитині впоратися з глибокими емоційними переживаннями, які виникли через насильство, та відновити її психічне здоров'я. Когнітивно-поведінкова терапія(далі КПТ) є одним з найбільш ефективних методів роботи з дітьми, оскільки вона дозволяє змінити спотворені переконання та допомагає дитині знову навчитися сприймати себе і навколишній світ здоровим і безпечним способом. КПТ дозволяє дитині зрозуміти, що її реакції на насильство не є єдино

можливими, і вчить її новим способам поведінки, що допомагають знизити рівень стресу та тривоги [1].

На думку Н. Шмітд ігрова терапія є ще одним потужним методом психологічної підтримки, саме через гру дитина може не тільки виразити свої переживання, але й моделювати різні ситуації, що допомагає їй зрозуміти і пережити свої почуття в безпечному та неконфліктному контексті. Ігрова терапія допомагає дітям «переосмислити» їхній досвід насильства, через сюжетно-рольові ігри або використання спеціальних іграшок для вираження емоцій [3, с. 230].

Досліджуючи окреслену тему О. Левицька зауважує, що арт-терапія також є ефективним інструментом для допомоги дітям, які пережили насильство. Використання мистецтва, малювання, ліплення, музики чи театральних вистав дозволяє дитині висловити свої почуття, не використовуючи слів. Арт-терапія дає можливість зняти внутрішню напругу, яка накопичується внаслідок пережитого насильства, а також сприяє розвитку самоусвідомлення і самовираження і саме через творчість дитина може знайти способи переробити свій біль і переживання, а також побудувати більш здорову самооцінку [1, с. 241].

На нашу думку у цьому контексті психоедукація є важливим елементом підтримки дітей, які пережили насильство. Вона допомагає дітям зрозуміти свої емоції, що є нормальними реакціями на ненормальні ситуації, а також навчає їх правильним стратегіям для відновлення емоційного балансу. Як зазначає І. Федорова психоедукація дозволяє дітям усвідомити, що насильство — це не їхня провина, і навчити їх ефективно справлятися з наслідками пережитих травм. Дослідниця зауважує, що психоедукація важлива як для батьків, так і педагогів, адже саме психоедукація дає розуміння того, як підтримати дитину, яка пережила насильство, і як уникнути подальших травмуючих ситуацій [2].

Як постулює Н. Шмітд у реабілітації дітей, які пережили насильство, важливу роль відіграють техніки емоційної підтримки та розвитку стійкості. Стратегії для розвитку емоційної стійкості включають використання технік релаксації, медитацій та дихальних практик, які допомагають дитині справлятися з напруженням і стресом, відновлюючи внутрішній баланс [3, с. 230].

За висновком Н. Федорової для ефективного лікування та відновлення дітей, які пережили насильство, використовуються спеціалізовані програми, розроблені кризовими центрами та благодійними організаціями. Такі програми часто включають індивідуальні та групові сесії психологічної підтримки, де діти



отримують допомогу від досвідчених спеціалістів. Вони також можуть бути частиною реабілітаційних центрів, де діти проходять процес відновлення через терапевтичні заняття, тренінги і консультування. На думку науковиці особливо важливою є участь у групах підтримки, де діти можуть спілкуватися з іншими, хто пережив схожі ситуації, що допомагає зменшити відчуття ізольованості та страху [2].

Підсумуючи, слід сказати, що перспективи розвитку психологічної допомоги дітям після насильства повинні включати як вдосконалення існуючих методик, так впровадження новітніх наукових розробок у галузі психотерапії. Важливим напрямом є інтеграція мультидисциплінарних підходів, коли психологи, соціальні працівники, лікарі та юристи працюють разом для надання комплексної допомоги дитині. Саме мультидисциплінарний підхід дозволяє створити більш ефективну систему підтримки та запобігання повторних випадків насильства.

#### **Література:**

1. Левицька О. В. Психотерапевтичні методи в роботі з дітьми, що пережили насильство. Львів : Видавництво ЛНУ, 2016. 241 с.
2. Федорова Н. М. Психологія насильства: теоретичні та практичні аспекти. Київ : Наукова думка, 2017. 215 с.
3. Шмідт Н. І. Арт-терапія для дітей після травмуючого досвіду. Одеса : Астрей, 2019. 230 с.

### **ОБРАЗ Я ПІДЛІТКІВ ЗА РІЗНОГО ВПЛИВУ БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧИХ СТОСУНКІВ**

***СПОДАР Тетяна***

*магістрантка психології*

*ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом*

***ШЕРЕМЕТА-СТАНЬКО Наталія***

*практична психологиня, СЗШ № 23 м. Львова*

Умови сьогодення спонукають до кардинальних змін щодо поглядів на формування особистості сучасної молоді. Такі зміни пов'язані з політикою держави та відповідно пов'язані із потребою національного й духовного відродження суверенної України, необхідність перегляду державних закладів щодо позицій зміцненні інституту сім'ї, підвищення вимог до формування міжособистісних взаємин між дітьми і їхніми батьками.

Відносини в діаді «батьки-дитина» мають будуватися на беззаперечній любові до дітей і включати виховання на підвалинах

здорових стосунків, які привносяться підлітками у взаємодії з іншими людьми, тобто – у соціальне середовище. Водночас, саме взаємодія між батьками і дитиною слугує тим зразок, якого дотримується дитина. Вона є джерелом пізнання себе і світу, що дає початок формування Я образу, ідентичності особистості та створення Я-концепції. Уживаючи термін «Я-концепція», здійснюється означення певної сукупності певних настанов, які особистість спрямовує на себе. Через такі категорії та судження як: реальне «Я», тобто якою бачить чи уявляє себе дитина в даний момент; ідеальне «Я» – якою є мета, до якої вона прагне або якою хоче бути; дзеркальне «Я» – які її уявлення щодо того, що думають та як сприймають її інші тощо. Тобто уява про «Я-образи» дитини, їх формування здійснюється у соціальному середовищі і великий вплив мають найрідніші їй люди – батьки та інші члени спільноти, у яких вона живе та зростає. Найактуальніше цей процес відбувається в підлітковому віці і підтримка, правдиве схвалення батьками, буде мати суттєве значення якою зростатиме їхня дитина та як це вплине на її подальше життя.

За роки війни виникла ще одна серйозна проблема, яка вплинула на підлітків – значна кількість їх зростає у неповній родині. Причиною цього є трагедія, яку проживає дитина через тривалу відсутність когось із батьків, які перебувають на фронті чи втрата когось з рідних через війну. Не меншими є й її переживання через розлучення батьків, які почастишали в останні роки в українському суспільстві. Часто зберігається й тенденція виховання дитини у неповній сім'ї, де на себе бере функції виховання, догляду та психологічного супроводу дитини мати-одиначка. За статистикою в Україні близько 6,9 млн. сімей виховують неповнолітніх дітей і при цьому 47% дітей виховуються у неповних сім'ях. І, на жаль, взаємини між одним із батьків та підлітком можуть бути не найкращими.

Проблема становлення особистості вивчалася такими видатними українськими та закордонними вченими як: Г. С. Костюк, М. Й. Боришевський, О. Потебня, С. Д. Максименко, W. James, Ch. Cooley, S. Staines, C. Rogers, і при цьому приділялася значна увага ролі батьківсько-дитячих стосунків – у працях К. Horney, Л. В. Повалій, Н. М. Панасенко, О. В. Корчевиної, Ю. А. Белякової, О. А. Краснової та інших дослідників.

Як відомо, в Я-концепції закладена неповторна система сформованих і усвідомлених уявлень особистості про власні фізичні, інтелектуальні та інші якості; самооцінка; суб'єктивне сприйняття зовнішніх чинників, які впливають на неї [2]. Через ці якості створюються образи Я-фізичного, Я-тілесного, Я-інтелектуального

тощо, які можуть відображатися в реальних часових межах (Я-реальне) або ж як бажане чи можливо досягатиметься через певний проміжок часу, в майбутньому (Я-майбутнє). Вони можуть відтворювати ідеали підлітка (Я-ідеальне) чи його фантазії (Я-фантазійне). Чи це буде уявлення, яке в собі сформував і зберігає підліток про те, що про нього думають та як його сприймають інші (Я-дзеркальне). Але ж може формуватися й Я-ірреальне [1]. Кожне з них формується тільки через пізнання себе. Головною функцією Я-образу є забезпечити інтегрованість та цілісність, відобразити його сутність і досягти суб'єктивної гармонії. Оцінювання себе на основі усвідомлення власної діяльності, сформованої системи цінностей, переконань та створених власних ідеалів розширює й діапазон образів – так формуються Я-духовне, Я-соціальне та сімейне Я.

Самопізнання – це постійний активний процес, що змінює саму особистість, удосконалює її. Відповідно щось у поглядах підлітка може зазнавати перевірки, щось відкидатися і щось закріплюється, що має своє відображення на змісті «Я-концепції». Вона ж у значній мірі впливає на психічну активність, загалом на світосприйняття, зумовлює основну лінію поведінки людини.

Становлення і формування образу власного «Я» – це й період формування системи соціально-моральних самооцінок. У період підліткового віку самосвідомість дає можливість постійного дослідження своїх психічних характеристик, оцінювання поведінки і на їх основі відбувається формування самооцінки [3]. Саме самооцінка є тим складним внутрішнім утворенням, що відіграє роль саморегуляції поведінки і діяльності особистості.

Відомо, що батьківське тепло – це оптимістичний стиль виховання, який позитивно впливає на психічне та психологічне здоров'я підлітка. Гармонія і стабільність в сім'ї забезпечують стабільність та емоційно-психічний розвиток підлітків [6]. Батьківське відкидання дитини – це негативний стиль виховання, який створює негативний вплив на психічне здоров'я підлітка. Стосунки підлітка з батьками мають своє значення і у формуванні особистості та самооцінки – вона є оцінковим та емоційним аспектом власної гідності та поваги. Відповідно, коли підліток проживає хронічний стрес у стосунках з батьками, то це може вплинути на формування низької самооцінки. У той самий час як підлітки з високою самооцінкою менше зазнають стресу, уміють керувати своїми емоціями, то діти з низькою самооцінкою стають більш вразливими до тривоги і не володіють здатністю керувати своїми емоціями. Обмежена взаємодія з батьками часто стає причиною низької самооцінки підлітка, негативно впливає на його розвиток,

психічне здоров'я та відчуття задоволення від життя [5]. Як зауважує Д. Баумрінд, підлітки можуть демонструвати різні типи поведінки, що залежатиме від стилю їхнього виховання в сім'ї і тісно корелює з ним. Авторитарна батьківська позиція – високі вимоги до дитини і переважно низька батьківська чуйність має негативний вплив на підлітків. Діти авторитарних батьків вдаються до негативних поведінкових проблем, наприклад до залежної адитивної поведінки. Поблажливість батьків із низькими вимогами до досягнень своїх дітей також має свої недоліки. Надаючи високу підтримку підліткові і одночасна невимогливість, виробляє у нього халатне ставлення до будь якої діяльності. Їм важко дотримуватися правил і вимог, які ставить суспільне середовище. Недбалі батьки – це батьки, які не мають твердих правил у взаємодії зі своїми дітьми. Такі діти виростають з психічними проблемами, на кшталт імпульсивності і проблемами з залежністю [4].

Тобто, взаємодії між батьками і підлітком маю широкий спектр впливу на дитину, серед якого важливе значення має на формування Я образів.

Тематика дослідження соціально-психологічних умов формування «Я-образів» особистості, яка б була позитивного спрямування, є надважливою в умовах сьогодення. Її доцільність та актуальність викликана як цілим рядом соціальних, економічних та політичних змін в нашому суспільстві, а також тривалою війною, у якій перебуває Україна.

У дослідженні даної проблеми брали участь 46 підлітків, віком 12-13 років, які навчалися в СЗШ № 23. Для з'ясування особливостей Я образів використано методику «Дослідження різних образів «Я-концепції» та як доказу впливу батьківських стосунків обрано тест «Підлітки про батьків» (за методикою Е. Шафера).

Результати дослідження показали, що серед запропонованих якісних характеристик найбільшу кількість в образі Я теперішнього було віддано таким якостям як: чуйність (87%), рішучість (70%), розсудливість (65%). Дещо у меншій кількості учні відзначали стриманість (52%), наполегливість (46%) та пристрасність (46%). Незначна кількість підлітків вказувала на власній вразливості (33%), байдужості (13%), злопам'ятності (4%), образливості (8%) та мстивості (8%). Так само окремі учні – дівчата відзначили таку якість як сентиментальність (8%). Хоча були й такі, які вказали на власній грубості (6%) та розв'язаності (11%).

Подамо деякі особливості сприйняття себе учнями-підлітками в умовах сьогодення, в динаміці, майбутньому, порівняно з ідеальними образами та у сприйнятті їх соціальним оточенням.

У психолого-педагогічному підході для виховання дитини важливими є розвиток у неї емпатії та чуйності. За отриманими даними можна сказати, що вони як якісні моральні характеристики притаманні 87% досліджуваних учнів вже на момент дослідження і поряд із цим 91% прагне зберігати ці якості або досягнути їх. Водночас щодо розсудливості, то її вже в умовах сьогодення відзначили 65%, а прагнули досягти всі 100% досліджуваних. Хоча лише 56% оточення сприймає розсудливими.

За такою якістю як рішучість виявлено 70% учнів, хоча соціальне оточення сприймає здатність до рішучості тільки у 46% з них. Однак в майбутньому її прагнуть досягнути 96% досліджуваних. 46% досліджуваних вказували на власну наполегливість і 56% прагнули її досягти, хоча усвідомлювали як ідеал 91%. Однак, хитка позиція підлітка не завжди давала можливість реально оцінити їх наполегливість. Суспільне визнання як наполегливих учнів мали тільки 33%. Ще одна якісна характеристика – стриманість знайшла підтримку у 52% учнів, хоча прагнули оволодіти нею 63%, а 78% вважали, що можуть досягти її у майбутньому, оскільки визнавали її як ідеальну рису. Однак, соціальне оточення вважало, що вона характерна лише 46% досліджуваних.

Відповідно можна зауважити, що для підлітків характерна підвищена чутливість до того якими вони себе вважають і як їх сприймає оточення. У першу чергу таким оточенням є сім'я, клас, а отже однолітки. Виникнення будь-якої критики чи зауваження можуть сприйматися ними як приниження. Це очевидно й проявляється в тих підлітків, які відзначили свою схильність до образ – 9%, мстивості – 9%, злопам'ятства – 4%, підвищеної вразливості – 33% чи навіть як прояв грубості – 6%. Неадекватне ставлення могло породжувати й байдужість – вона виявлялася у 13% досліджуваних чи до надмірної розв'язаності, що було відзначено у 24% учнів.

Для підлітків важливим є визнання. Вони прагнуть бути особливими і проявити себе. Часто це спонукає їх робити щось, щоб досягати успіху і підкреслюють свої досягнення. Необхідно зауважити, що для цього віку характерний і важливий етап формування особистості. Саме тому їхня вразливість, почуття гордості та залежності набуває особливих відтінків. Вразливість викликана емоційною нестабільністю та гормональними змінами, які роблять підлітків чутливими до критики, невдач та відторгнення. Їм важливо,

щоб їх приймали такими як вони є. Вони потребують підтримки рідних. Так само дуже чутливі до оцінювання однолітків.

Цей період відзначається підвищеною самокритикою і боязню та страхами осуду. Вони бояться здаватися слабкими, тому можуть приховувати справжні почуття. Часто підлітки вдаються до порівняння себе з іншими, що породжує сумніви в собі, через що можуть недооцінювати своїх переваг та знецінювати свої достоїнства. У них починає з'являтися непереборне бажання подорослішати та відчуття самотійності. Кожна дрібничка у досягненні успіху викликає у них гордість і вони ще з більшим натхненням прагнуть довести, що можуть ухвалювати рішення без допомоги дорослих.

Водночас, почуття гордості може бути й психологічним захистом. Щоб не виглядати вразливими, вони можуть демонструвати зухвалість або байдужість. Це якраз і можна було побачити у відповідях окремих підлітків.

Однак, значна частина підлітків (58%) вказували й на залежності. В одних – це прояв емоційної залежності від думки інших. І їм важливо, що про них думають друзі, авторитетні дорослі. А в інших це поєднано із почуттям підтримки. Навіть, незважаючи на показну самотійність, вони ще дуже залежать від рідних і близьких у психологічному плані.

Вони дуже потребують схвалення від рідних. Для них важливим є баланс між почуттям незалежності й потребою в опорі. Вони хочуть бути самотійними, водночас потребують безпечного середовища для свого існування. Тобто у віці 12–13 років підлітки баланують між вразливістю та гордістю, прагнучи незалежності, але ще залишаючись залежними від підтримки дорослих і однолітків.

Підлітки сприймають по-різному чуйність і прив'язаність. Це змінюватиметься з віком і набуванням досвіду взаємин та виникненням рівня довіри до людей. Потреба в підтримці та незалежності може бути суперечливою стосовно турботи про них та емоційної близькості.

По-різному сприймається підлітками й така якість як пристрасність. Зазвичай вона асоціюється із сильними емоціями, рішучістю, боротьбою за власні ідеали. Для підлітків вона ціннісна, бо відображає внутрішній пошук сенсу, прагнення до справедливості чи самовираження. Це те, що може їх надихати і вказувати на відданість, наприклад, у творчості чи спорті. Серед цих учнів є такі, які успішні у спорті – займаються у секції футболу, карате; є також і ті, хто займається творчістю й також досягли вже успіхів – брали участь в різних конкурсах і здобували перемогу.

Водночас надмірна пристрасність може сприйматися як агресивність чи драматизація, особливо якщо вона не збалансована розсудливістю.

Поряд із цим, 9% досліджуваних відзначали сентиментальність. Підлітками ця якість сприймається двояко: одні підлітки емоційно чутливі і для них ця якість – прояв щирості та здатності співпереживати. Вони схильні до романтизму, ностальгії, зворушливих історій. Проте в розумінні інших – це прояв слабкості. У підлітковому середовищі часто існує культ стриманості. Якщо є відкритий прояв почуттів, то це може сприйматися як щось «дитячість» або «надмірне почуття». Особливо воно характерне серед тих підлітків, котрі орієнтуються на раціональність чи цинізм.

Тому підліткам важливо допомагати у сприйнятті і виробленні хороших якостей, розвивати здорову самооцінку, а надання підтримки без надмірного тиску – це допоможе зменшувати ті якості, які в житті можуть заважати в їхній ідентичності та самоактуалізації.

Учням пропонували також здійснити оцінювання свого ставлення до взаємодій з матір'ю. Вибір аналізу стосунків з матір'ю зумовлений обставинами сьогодення і тим, щоб не травмувати підлітків, які не мали батька, батько тривалий час перебував віддалено від сім'ї або ж не бере участі у виховному процесі.

Позитивний інтерес по відношенню до власної дитини відзначили 81% опитаних учнів. Водночас, директивність у ставленні до підлітка схарактеризували 9% учнів. Автономність у ставленні, на думку досліджуваних, виявляли 4% матерів і непослідовність –6% матерів. Жоден із підлітків не відзначив ворожого ставлення матері до нього. У своїх стосунках з дівчатами і хлопцями підліткового віку матері виявляли певні розходження.

Зокрема, психологічне прийняття матір'ю хлопця-підлітка або позитивне ставлення до нього виявлялося у прагненні матері досягти довіри. Хлопчики сприймали це як надмірне піклування та порушення їхньої незалежності, але аж ніяк не трактувалося як твердість позиції матері стосовно них. У той час як із доньками прояв позитивного ставлення матері вважалося як їх прийняття, але описувалося як ставлення до маленької дитини, яка постійно вимагає уваги, турботи, допомоги і піклування. Деякі дівчата вказували, що їх це обурювало, ніби вони самі по собі мало що можуть зробити у цьому житті. Однак, частині з них така позиція матері подобалася і ці дівчатка погоджувалися з постійною участю і опікою матері над ними. У будь якому випадку, дівчатка схвалювали, що матері часто приходили на допомогу дочці, у випадках суперечок або якихось життєвих

труднощів. Хоча матері виконували функцію бути постійно «на побігеньках», щоб задовольнити будь-яке бажання доньки.

Прояв директивності у стосунках із донькою описувався як суворий контроль з боку матері, як тенденцію до легкого застосування своєї влади, що часто засновувалася на її власних амбіціях. Більш виражений прояв директивності відзначили дві дівчинки з неповних сімей. При цьому матір ігнорувала і не приймала до уваги думки своєї дочки. Такі матері більше поклалися на суворість покарання, уперто вважаючи, що вони завжди праві, завжди мають рацію, а дитина ще занадто мала, щоб судити про щось або приймати самостійні рішення.

Директивність матері у сприйнятті хлопця-підлітка – це тенденція до заступництва. Тому така мати у стосунках з хлопчиком готова піти на компроміс заради досягнення своєї мети. З однієї сторони – це прояв влади над дитиною, а іншого боку готовність до компромісних дій тільки щоб захистити дитину. Хоча директивність матері у стосунках із сином підлітком трактувалося як нав'язування йому почуття провини стосовно неї.

Автономність у матерів помічений акцент на відсутності вимог-заборон відносно дівчини-підлітка. Автономність матері виключає яку-небудь залежність від дитини, її стану, вимог. Заперечуються також будь-які форми турботи й опіки стосовно дочки. Така мати оцінювалася дівчиною як поблажлива і невимоглива. Автономність матері у відносинах із сином сприймається ним як диктат. Підліток вважає, що мати, володіючи певною владою, із деякою маніакальністю прагне керувати ним і не визнає ніяких інших варіацій взаємостосунків. Мати при цьому не сприймала дитину як особистість, зі своїми почуттями, думками, бажаннями й прагненнями, вона використовувала «сліпу» силу влади й амбіцій, якій підліток зобов'язаний, незважаючи ні на що, підкорятися. При цьому адаптивна форма авторитету матері, заснована на довірі й повазі, а також прийнятні форми твердості й різкості (коли вона враховує ситуацію), виявляються не характерними для автономності матері у відносинах із сином-підлітком. На думку такого хлопця, ні емоційна прихильність, ні дружній стиль спілкування не можуть бути пов'язані з відгородженістю матері від справ сина.

Виявлена непослідовність у матерів також розцінюється підлітками по-різному. Серед підлітків, які вказали на таку взаємодію матері з ними були 4% дітей з неповних сімей – дівчинка і хлопчик. При цьому підлітки сприймали різку зміну стилю виховання і прийомів, застосованих матерями, що представляли собою перехід від дуже суворого – до ліберального й, навпаки, перехід від психологічного



прийняття дочки до емоційного відкидання її як власної дитини – як негативне і незрозуміле для них явище.

Отже, на основі проведеного дослідження можна констатувати, що поряд із позитивним впливом матері на формування Я образів підлітків, можна спостерігати й деякі погрішності у взаємодіях, що викликало потребу психологічного впливу стосовно поведінки матерів з підлітками, так і допомоги самим підліткам для створення більш позитивного образу Я.

### **Література:**

1. Винославська О. В., Бреусенко-Кузнецов О. А., Зливков В. Л. та ін. Психологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-е вид., переробл. і доповн. / ред. О. В. Винославська. К.: ІНКОС. 2009. 390 с.

2. Грищенко І. В. Активізація внутрішніх ресурсів підлітка. *Шкільному психологу усе для роботи*. 2018. №1. С. 17-26.

3. Пирлик М. А. Структурно-динамічна модель самооцінки. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Хмельницький. 2013. Вип. 5. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps\\_2013\\_5\\_44](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_5_44).

4. Baumrind Diana. *Effective Parenting During the Early Adolescent Transition*. 2 Edition. Book. Routledge: Family Transitions. 2021. 93 p.

5. Ruiz-Hernández J. A., Moral-Zafra E., Llor-Esteban B., Jiménez-Barbero J. A. Influence of parental styles and other psychosocial variables on the development of externalizing behaviors in adolescents: a systematic review. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*. 2018. Vol. 11.1. Pp. 9-21.

6. Zhang Q., Pan Y., Zhang L., Lu H. Parent-Adolescent Communication and Early Adolescent Depressive Symptoms: The Gender and Adolescents' Age Roles. *Frontiers in Psychology. Educational Psychology*. 2021. Vol. 12. – URL: <https://www.frontiersin.org/journals/psychology/articles/10.3389/fpsyg.2021.647596/full>.

## **ЗАГРОЗИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**СУХАРЄВА Анна**

*доцент кафедри адміністративної діяльності поліції  
Одеського державного університету внутрішніх справ,  
кандидат юридичних наук, доцент*

**НЕСТЕРОВСЬКА Ольга**

*курсант 2-го курсу факультету підготовки фахівців*

Освітній процес, який зазвичай є базою знань і розвитку, в умовах воєнного часу перетворюється на складне випробування. Сучасні українські діти опинилися перед безпрецедентним викликом – продовжувати навчання в умовах війни. Багато шкіл пошкоджені або зруйновані, багато вчителів та викладачів покинули свої домівки чи мобілізувалися, що призводить до нестачі кваліфікованих кадрів в освіті, зросли витрати з державного бюджету на фінансування майбутньої перемоги, а тому витрати на освіту зменшилися, багато дітей також були вимушені покинути звичні для себе умови, тому мають психологічний стрес. Постійні повітряні тривоги, перебої зі світлом та зв'язком, а також психологічний стрес, спричинений війною, створюють значні перешкоди для здобуття якісної освіти.

Серед вчених, які в тій чи іншій мірі здійснювали дослідження сучасних викликів та загроз в освітньому середовищі в умовах військової агресії необхідно відзначити таких як: Ковальова О.В., Берендєєва А.І., Сухарева А.О., Джафарова О.В., Шатрава С.О., Вітвіцький С.С., Сахно А.П., Кіблик Д.В., Шишкарьова О.Г., Костюк В.Л., Литвин В.В., Мозоль В.В., Кулакова Н.В., Сердюк О.О., Мердова О.М. Однак, дослідження наведених науковців не в повному обсязі розкривають загрози в освітньому середовищі та шляхи формування безпечного освітнього середовища для дітей в умовах військової агресії.

Юридичні основи захисту прав дітей на освіту в Україні базуються на міжнародних та національних нормативно-правових актах. Одним із основних документів є Конвенція ООН про права дитини, яка закріплює основні положення щодо розвитку різних форм середньої освіти, як загальної, так і професійної, забезпечувати її доступність для всіх дітей та вживають таких заходів, як введення безплатної освіти та надання у випадку необхідності фінансової допомоги. Закон України «Про повну загальну середню освіту», який закріплює термін «безпечне освітнє середовище», визначає організацію освітнього процесу в безпечному освітньому середовищі, містить норми, які визначають, що заклад освіти створює безпечне освітнє середовище з метою забезпечення належних і безпечних умов навчання, виховання, розвитку учнів, а також формує у них гігієнічні навички та засади здорового способу життя. Закон України «Про освіту» закріплює за засновником закладу освіти або уповноваженого ним органу (особи) здійснювати контроль за виконанням плану заходів, спрямованих на

запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти, розглядати скарги про відмову у реагуванні на випадки булінгу (цькування) за заявами здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та приймає рішення за результатами розгляду таких скарг [1; 2; 3].

Умови воєнного стану в Україні суттєво вплинули на всі сфери життя, зокрема й на освіту. Діти, як одна з найуразливіших категорій населення, стикаються з численними труднощами в навчальному середовищі – як фізичними, так і психологічними. Основними проблемами, які спіткають здобувачів освіти є:

☒ під час воєнного стану головною загрозою в освітньому середовищі стає безпосередня небезпека для життя та здоров'я дітей через обстріли, бомбардування, мінування територій, а також нестабільну ситуацію навколо шкіл, що розташовані неподалік від лінії фронту;

☒ воєнні події, психоемоційне напруження та нестабільність сприяють загостренню конфліктів у шкільному середовищі, що часто призводить до булінгу. Діти, перебуваючи в умовах постійного стресу, можуть проявляти агресію або, навпаки, ставати жертвами цькування;

☒ у період воєнного стану ризики жорстокого поводження з дітьми як у сім'ї, так і в навчальному закладі зростають. Це можуть бути як фізичне чи психологічне насильство, так і нехтування потребами дитини. В умовах війни, спричиненої агресією росії, багато родин втратили джерела доходу, житло або перебувають у кризових ситуаціях, що підвищує ризики насильства над дітьми;

☒ однією з загроз для школярів у воєнний період є доступність і поширення наркотичних засобів, алкоголю та тютюну. Через дестабілізацію суспільства та слабший контроль у громадах, з'являються випадки, коли неповнолітні залучаються до вживання або розповсюдження заборонених речовин;

☒ проблема неконтрольованого доступу сторонніх осіб до шкільних приміщень та збільшення кількості випадків потрапляння на територію закладу освіти заборонених предметів (зброї, боєприпасів, вибухонебезпечних матеріалів) набуває особливої актуальності в умовах війни. Збройна агресія РФ сприяє збільшенню нелегального обігу зброї та інших небезпечних предметів, що вимагає пильного контролю з боку поліції;

☒ з поширенням дистанційного навчання та активного користування інтернетом, зросла ймовірність, що діти можуть стати жертвами кібербулінгу, шахрайства у мережі. Також умови війни

створюють ґрунт для поширення ворожої дезінформації, кібератак та інформаційної пропаганди з боку Росії, що є небезпечним для дітей.

Одним з суб'єктів захисту прав дітей в освітньому середовищі є співробітники поліції. Поліцейські працюють не тільки над захистом дітей від протиправних посягань, а й над профілактикою правопорушень серед неповнолітніх. У школах проводяться правові лекції, де учням роз'яснюють відповідальність за вчинення правопорушень, а також шляхи їх уникнення. Це особливо важливо в умовах воєнного стану, коли діти можуть потрапити під вплив протиправних елементів або агентів російської федерації та несвідомо стати учасниками незаконних дій. Наприклад, росіяни зараз використовують дітей для підривної діяльності та іншої допомоги ворогу, а, як відомо, на дитячу психіку вплинути дуже легко, тому саме вони частіше стають помічниками ворога. Для запобігання таким випадкам інспектори СОБ провели у навчальних закладах понад 25 тисяч занять щодо вербування [4].

Сучасні виклики, спричинені воєнним станом в Україні, висвітлили надзвичайну важливість системного підходу до захисту прав дітей на освіту. Збройна агресія російської федерації поставила під загрозу не лише безпеку освітніх закладів, а й психоемоційний стан та розвиток підростаючого покоління. У цих умовах ключову роль у підтриманні освітнього середовища відіграє не лише школа, а й правоохоронні органи. Наразі поліція активно долучається до створення безпечного освітнього середовища, протидіє булінгу, насильству, незаконному обігу зброї, кіберризикам та іншим викликам, спричиненим війною. Саме завдяки професійній діяльності поліції та ефективній профілактичній роботі вдається мінімізувати ризики для учнів та зберегти їх право на освіту, навіть у надзвичайно складних умовах збройної агресії Російської Федерації.

Отже, вплив війни на освіту в Україні – це питання, яке потребує аналізу та обговорення, адже від нього залежить культурне майбутнє як країни загалом, так і наступних поколінь. Актуальність проблематики формування безпечного освітнього середовища важко переоцінити, адже якісна освіта неможлива без забезпечення фізичної, психологічної та емоційної безпеки всіх учасників освітнього процесу. Зростання кількості випадків булінгу, насильства, кіберзагроз та інших небезпечних ситуацій в освітніх закладах підкреслює необхідність комплексного підходу до створення середовища, де кожен учасник освітнього процесу може почуватися захищеним.

Особливу увагу необхідно приділяти закладам освіти, які наближені до прифронтових територій та де є загроза нападу з метою

раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти. В кожному ЗЗСО розробити алгоритм дій під час евакуації учасників освітнього процесу; зобов'язати та проконтролювати, щоб у таких ЗЗСО був уповноважений представник Національної поліції. Важливо, щоб кожен заклад освіти мав своєрідну базу партнерів із забезпечення безпечного освітнього середовища, оскільки його формування – комплексне завдання, яке потребує об'єднання ресурсів та зусиль багатьох суб'єктів.

#### Література:

1. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. Конвенцію ратифіковано Постановою ВР № 789-XII від 27.02.91. URL: [https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021](https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021).

2. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 р. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

3. Про освіту : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

4. А. Ковалевич (Чернякович) Інспектори СОБ провели у навчальних закладах понад 25 тисяч занять щодо вербування – Нацполіція. Громадське радіо. URL: <https://hromadske.radio/news/2025/04/01/inspektory-sob-provely-u-navchalnykh-zakladakh-ponad-25-tysiach-zaniat-shchodo-verbuvannia-natspolitsiia>.

5. У Торецьку поліція залишається поруч із жителями та евакуйовує дітей. Just a moment... URL: <https://mvs.gov.ua/news/u-torecku-policiia-zalisajetsia-poruc-iz-ziteliami-ta-evakuiovuje-ditei>.

## **ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 3. ДИТИНСТВО БЕЗ НАСИЛЬСТВА: РІЛЬ ФАХІВЦІВ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ.**

### **ДИТИНСТВО БЕЗ НАСИЛЬСТВА: РІЛЬ ФАХІВЦІВ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ**

***ГАЛУНЬКО Віра***

*професор кафедри адміністративної діяльності поліції  
факультету підготовки фахівців  
для підрозділів превентивної діяльності НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
доктор юридичних наук, професор*

Дитинство без насильства є фундаментальною передумовою для формування здорового суспільства, де кожна дитина має можливість зростати у безпечному середовищі, вільному від фізичного, психологічного чи економічного тиску. Проблема насильства щодо дітей залишається гострою як на міжнародному, так і на національному рівнях, що підтверджують численні дослідження, зокрема звіт ЮНІСЕФ «Покінчити з насильством. Шість стратегій для дій», який вказує на причинно-наслідковий зв'язок між досвідом насильства у дитинстві та подальшою поведінкою у дорослому віці: як приклад, хлопчики, які зазнавали жорстокого поводження, з більшою ймовірністю самі вдаватимуться до насильницьких дій, тоді як дівчата ставатимуть жертвами подібних правопорушень. Українські реалії демонструють загрозливу тенденцію зростання кількості кримінальних проваджень щодо домашнього насильства. За даними ОПЕНДАТАБОТ, у 2022 році таких проваджень було зареєстровано 1 498, у 2023 році – вже 2 705, а за 11 місяців 2024 року – 2 777, що свідчить про системне погіршення ситуації та необхідність активного втручання фахівців і громадськості. Викорінення насильства щодо дітей потребує комплексного підходу, що включає не лише правозастосовні механізми, а й ефективну превентивну політику, спрямовану на підвищення рівня обізнаності суспільства, розширення правових можливостей захисту дітей, удосконалення міжсекторальної взаємодії державних органів та інститутів громадянського суспільства. Відповідальність за створення безпечного середовища для дітей лежить як на державних органах, зокрема правоохоронних структурах, освітніх установах та службах у справах дітей, так і на неурядових організаціях, волонтерських ініціативах та суспільстві загалом [1;2].

Проблема домашнього насильства щодо дітей є надзвичайно актуальною та вимагає комплексного правового та соціального реагування. Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3], прояви насильства можуть мати різні форми та виходити як від дорослих щодо дітей, так і від самих дітей стосовно дорослих чи інших дітей. Законодавство визначає дитину-кривдника як особу, яка не досягла 18 років і вчинила домашнє насильство у будь-якій формі, а постраждалу дитину – як особу, яка зазнала насильства або стала його свідком. Домашнє насильство включає фізичні, сексуальні, психологічні та економічні діяння, що вчиняються у сім'ї, в місці проживання або між родичами, подружжям, колишніми партнерами чи іншими особами, які спільно проживають, незалежно від їхніх сімейних чи шлюбних відносин. Особливої уваги заслуговує економічне насильство, яке включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, коштів, документів чи можливості користування ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні лікування або реабілітації, заборону працювати чи навчатися та інші правопорушення економічного характеру. У загальному розумінні кривдником визнається будь-яка особа, яка вчинила домашнє насильство, незалежно від її віку чи інших характеристик. Ефективна протидія таким проявам вимагає скоординованої діяльності фахівців, у тому числі представників правоохоронних органів, освітніх установ, соціальних служб, медичних працівників, психологів, юристів та громадських активістів, а також активної участі громадянського суспільства, яке може відігравати ключову роль у попередженні насильства, наданні допомоги постраждалим та зміні суспільного ставлення до цього явища. Відповідно до статті 6 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3] фахівці, які залучені до виявлення, реагування та запобігання домашньому насильству, включають працівників органів Національної поліції, органів прокуратури, судової влади, органів опіки та піклування, соціальних служб, центрів надання безоплатної правової допомоги, закладів освіти, охорони здоров'я, спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, а також представників громадських організацій. Кожен із зазначених суб'єктів виконує власні функції, спрямовані на ефективний захист прав та інтересів дітей, які постраждали від насильства.

Працівники Національної поліції відповідно до статті 25 Закону України «Про Національну поліцію» [4] здійснюють превентивні заходи, реагують на звернення про вчинення насильства, проводять

оцінку ризиків та у разі необхідності виносять термінові заборонні приписи щодо кривдника. Прокурори забезпечують процесуальне керівництво розслідуванням кримінальних проваджень, пов'язаних із фактами домашнього насильства, та представляють інтереси постраждалих дітей у суді. Органи опіки та піклування згідно зі статтею 12 Сімейного кодексу України [5] мають право вилучати дитину із сім'ї у разі загрози її життю або здоров'ю, що є одним із засобів екстреного реагування на випадки насильства. Судова влада ухвалює рішення щодо притягнення винних осіб до відповідальності, розглядає справи про застосування обмежувальних приписів та визначає заходи щодо захисту прав дитини. Органи опіки та піклування здійснюють оцінку умов проживання дитини, можуть приймати рішення про вилучення її із сім'ї у разі наявності загрози життю та здоров'ю, а також сприяють у подальшому влаштуванні дитини до безпечного середовища.

Заклади освіти відповідно до статті 30 Закону України «Про освіту» [6] зобов'язані впроваджувати механізми виявлення випадків насильства щодо дітей, повідомляти уповноважені органи та забезпечувати надання психологічної підтримки постраждалим учням. Медичні працівники, відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України № 278 від 01.02.2019 [7], у разі виявлення ознак насильства зобов'язані негайно інформувати правоохоронні органи та надавати необхідну медичну допомогу. Центри надання безоплатної правової допомоги забезпечують юридичний захист постраждалих осіб, зокрема шляхом представництва їхніх інтересів у суді та сприяння у притягненні винних до відповідальності.

Важливу роль у боротьбі з домашнім насильством відіграють громадські організації, волонтери та ініціативні групи, які здійснюють правопросвітницьку діяльність, надають допомогу постраждалим, створюють притулки для тимчасового перебування жертв насильства та сприяють розробці ефективних державних політик у сфері захисту прав дітей. Таким чином, ефективне запобігання домашньому насильству та захист прав дітей потребує комплексної взаємодії державних органів, освітніх та медичних установ, правоохоронних структур і громадськості, що дозволяє забезпечити своєчасне виявлення випадків насильства, належну правову та соціальну підтримку постраждалих осіб, а також притягнення кривдників до відповідальності відповідно до норм чинного законодавства.

Громадськість відіграє ключову роль у запобіганні домашньому насильству, зокрема у сфері захисту прав дітей, сприяючи підвищенню рівня обізнаності, залученню суспільства до виявлення фактів



насильства, наданню допомоги постраждалим, участі у розробці та реалізації державної політики. Відповідно до статті 5 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [3] громадські об'єднання, благодійні організації, волонтерські ініціативи та інші представники громадянського суспільства мають право ініціювати правопросвітницькі кампанії, проводити навчальні заходи, надавати соціальну та правову допомогу, сприяти створенню та розвитку спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, взаємодіяти з органами влади для вдосконалення механізмів запобігання та реагування на випадки насильства.

Громадські організації реалізують програми, спрямовані на підвищення рівня правової культури населення, інформування про механізми захисту та відповідальність за вчинення насильницьких дій, розробляють рекомендації для органів влади щодо вдосконалення законодавства та державної політики. Вони також здійснюють моніторинг діяльності правоохоронних органів, судової системи, соціальних служб щодо належного виконання ними своїх обов'язків у сфері захисту постраждалих осіб. Важливим напрямом роботи громадськості є організація спеціалізованих притулків, центрів соціально-психологічної допомоги, гарячих ліній, що дозволяє постраждалим особам отримати тимчасовий прихисток, психологічну, медичну, юридичну підтримку. Активна участь громадськості у розробці та реалізації державних програм, зокрема через залучення до міжвідомчих робочих груп, експертних рад, дозволяє створювати ефективні механізми боротьби з домашнім насильством. Окремо варто відзначити роль волонтерських ініціатив, які забезпечують надання матеріальної допомоги, психологічної підтримки, допомагають у реабілітації та соціальній адаптації постраждалих.

Таким чином, громадянське суспільство є важливим суб'єктом у процесі запобігання та протидії домашньому насильству щодо дітей, оскільки сприяє формуванню суспільної нетерпимості до насильницьких дій, здійснює незалежний контроль за діяльністю державних органів, розвиває систему допомоги постраждалим та забезпечує ефективну взаємодію з органами влади для вдосконалення політики захисту дітей. Проблематика забезпечення дитинства без насильства полягає у недостатній поінформованості населення про механізми захисту, недостатній ефективності взаємодії між державними органами та громадськістю, а також у наявності латентних випадків насильства, коли жертви не звертаються за допомогою через страх або недовіру до правоохоронної системи.

Отже, забезпечення дитинства без насильства можливе лише за умови комплексного підходу, що включає вдосконалення законодавчого регулювання, посилення контролю за дотриманням прав дітей, розширення системи соціального захисту та активізацію участі громадськості у процесі попередження насильства. Ефективна реалізація цих заходів сприятиме формуванню безпечного середовища для дітей, запобіганню повторним випадкам насильства та захисту найкращих інтересів дитини відповідно до міжнародних стандартів та національного законодавства.

### **Література:**

1. Освітній омбудсмен України. Офіційний сайт.URL. <https://eo.gov.ua/chomu-zrostaie-kilkist-nasylstva-zhorstokoho-povodzhennia-z-dytynoiu-ta-iaak-tsomu-protystoiaty/2025/02/12/>.

2. En ding violence against children sis strategies for Action. Child Protection Section United Nations Children's. 2014.63с. URL.<https://www.unicef.org/media/66906/file/Ending-Violence-Against-Children-Six-strategies-For-Action.pdf>.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

4. Про Національну поліцію. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

5. Сімейний кодекс України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

6. Про освіту. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

7. Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 278 від 01.02.2019. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0262-19#Text>.

## **ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**ГРИНЬКІВ Олександра**  
*старший викладач кафедри спеціальних дисциплін  
Національної академії Державної прикордонної  
служби України імені Богдана Хмельницького  
доктор юридичних наук*

В умовах військової агресії суттєво зростають ризики порушення основоположних прав дитини, таких як право на життя, безпеку, освіту, медичний захист, свободу від насильства та експлуатації, тому, їх забезпечення в умовах воєнного стану є одним із ключових викликів для правової системи України. Особливу роль у цьому контексті відіграють правоохоронні органи, зокрема Національна поліція, яка є одним із ключових суб'єктів захисту дітей від протиправних посягань та забезпечення їх законних прав, діяльність якої спрямована на запобігання правопорушенням, контроль за дотриманням їх прав, протидію домашньому насильству та жорстокому поводженню, забезпеченню безпечного освітнього середовища, а також евакуацію дітей із зон активних бойових дій. У період воєнного стану особливим питанням у захисті дітей, є питання пов'язані з дітьми які залишилися без піклування батьків або стали жертвами воєнних злочинів, включно з незаконним переміщенням, депортацією та викраденням. Такі обставини вимагають від правоохоронних органів не лише оперативного реагування, а й розширення превентивних заходів, спрямованих на запобігання порушенням прав неповнолітніх. Так, неодноразово освітній омбудсмен України наголошував, що найголовніше право в освіті – це право на життя та здоров'я дітей, і його захист у період повномасштабної війни є пріоритетом, для якого вже вжито низку заходів. Визначення поняття «безпечне освітнє середовище» міститься у статті 2-1 Закону України «Про освіту», де під цим розуміється сукупність умов, які унеможливають загрози життю та здоров'ю здобувачів освіти й працівників закладів освіти. В умовах воєнного стану найбільший ризик спостерігається в прикордонних областях, що межують із державами-агресорами, а також у регіонах, наближених до лінії бойових дій, де присутня значна кількість вибухонебезпечних предметів, що становлять серйозну загрозу для дітей [1]. Відповідно до статті 33 Кодексу цивільного захисту України, евакуація здійснюється для вивезення осіб, які за віком або станом здоров'я не можуть самостійно вжити заходів для збереження життя і здоров'я, а також тих, хто відповідно до законодавства здійснює догляд за такими особами. Часткова евакуація може охоплювати й інші категорії населення за рішенням органів державної влади або посадових осіб, які визначені в цій нормі, проте такі заходи мають добровільний характер і не можуть застосовуватися щодо дітей примусово без згоди батьків або законних представників. Така правова колізія створює загрозу для життя та здоров'я дітей, які перебувають у небезпечних умовах і не можуть самостійно ухвалювати рішення про евакуацію, особливо в ситуаціях, коли батьки

з різних причин відмовляються від переміщення або взагалі відсутні [2]. Ювенальна поліція України відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України №1044 здійснює поліцейське піклування щодо неповнолітніх, які зазнають насильства з боку батьків або офіційних опікунів, зокрема проводить профілактичну роботу, здійснює контроль за дотриманням прав дітей, реагує на факти жорстокого поводження та за необхідності ініціює тимчасове вилучення дитини з небезпечного середовища. Проте примусове вилучення дітей у батьків або офіційних представників для переміщення у більш безпечні умови часто ускладнюється категоричною відмовою дорослих, навіть у випадках, коли залишення дитини в небезпечному середовищі становить безпосередню загрозу для її життя та здоров'я. У таких ситуаціях правоохоронці змушені діяти в межах чинного законодавства, яке передбачає необхідність отримання рішення органів опіки та піклування або судового рішення для примусового вилучення дитини, що може займати значний час і ставити під загрозу безпеку неповнолітнього. В умовах воєнного стану, коли оперативне реагування на загрози є критично важливим, відсутність механізму негайного примусового вилучення дітей із зон активних бойових дій або територій, де існує реальна небезпека для життя, створює додаткові ризики. Законодавство передбачає можливість негайного тимчасового вилучення дитини у разі безпосередньої загрози її життю або здоров'ю, однак у практичній площині це положення часто стикається з правовими та процедурними перепонами, які обмежують можливості правоохоронних органів діяти швидко. Враховуючи такі виклики, необхідне удосконалення нормативно-правової бази для створення чіткого механізму екстреного переміщення дітей із небезпечних територій, що включатиме можливість оперативного вилучення дитини без попередньої згоди батьків у випадках, коли їхні дії або бездіяльність ставлять під загрозу життя та здоров'я неповнолітнього. Таке законодавче врегулювання дозволить ювенальній поліції ефективніше виконувати свої обов'язки та сприятиме захисту прав дітей, особливо в умовах воєнного стану [3]. Відсутність чітко визначеного правового механізму, що регулював би порядок евакуації неповнолітніх, створює ризики для своєчасного та ефективного реагування держави у критичних ситуаціях. Усвідомлюючи цю проблему, Кабінет Міністрів України подав до Верховної Ради проєкт Закону № 12353 від 23.12.2024 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання проведення обов'язкової евакуації», який передбачає можливість примусового переміщення дітей з небезпечних територій

у разі безпосередньої загрози їхньому життю та здоров'ю. Запропоновані зміни спрямовані на створення правових підстав для оперативного ухвалення рішень щодо евакуації неповнолітніх, визначення відповідальних органів та осіб, які здійснюватимуть такі заходи, а також встановлення механізму контролю за їх реалізацією. Прийняття цього законопроекту має вирішальне значення для захисту дітей в умовах воєнного стану, адже практика свідчить, що відсутність нормативного врегулювання обов'язкової евакуації вже призводила до трагічних наслідків, коли через зволікання або юридичну невизначеність неможливо було своєчасно вивести дітей із зон активних бойових дій. Законодавчі зміни покликані усунути ці ризики, забезпечуючи оперативність ухвалення рішень, чіткість процедур та відповідальність органів державної влади та місцевого самоврядування за виконання заходів з евакуації. Запровадження таких норм дозволить мінімізувати загрози для життя та здоров'я дітей, створити дієвий механізм їх захисту та гарантувати дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини, зокрема принципу найкращих інтересів дитини, закріпленого в Конвенції ООН про права дитини [4]. У такому випадку через недосконалість чинного законодавства діти, чий права потенційно порушені, можуть самостійно або за допомогою батьків чи осіб, що їх замінюють, повідомляти про факти порушення їхніх прав або вчинення певних дій, спрямованих на забезпечення їхнього права на безпечне середовище. Відсутність чітко визначених процедур та механізмів реагування на такі звернення ускладнює можливість ефективного захисту прав неповнолітніх, особливо в умовах воєнного стану, коли ризики для життя та здоров'я дітей значно зростають. Наявність законодавчих прогалин може призводити до ситуацій, коли діти опиняються в небезпечних умовах без належного правового захисту, а відповідні державні органи або органи місцевого самоврядування не мають чіткої інструкції щодо порядку їх евакуації чи інших заходів безпеки, що є особливо критично, коли оперативність ухвалення рішень щодо захисту дітей є ключовою умовою їхнього виживання та дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини.

У цьому контексті важливу роль відіграє новостворена Служба освітньої безпеки, інспектори якої є спеціально підготовленими поліцейськими, що проходять навчання у закладах вищої освіти системи МВС, опановуючи вікову психологію, інклюзивну освіту, методи ефективної комунікації, домедичну допомогу та інші необхідні дисципліни. Їх діяльність не обмежується лише забезпеченням фізичної безпеки, адже вони також проводять роз'яснювальну роботу

серед дітей щодо уникнення небезпечної поведінки, формують культуру безпеки та реалізують превентивні заходи. Для створення безпечного середовища в закладах освіти запроваджуються комплексні заходи, зокрема кожна школа має закріпленого інспектора, що відповідає за правопорядок, здійснюється контроль доступу за допомогою металодетекторів, освітлюються пішохідні переходи поблизу шкіл, посилюється контроль за дотриманням правил дорожнього руху, встановлюються системи відеоспостереження, облаштовуються укриття та впроваджуються альтернативні джерела енергії, щоб забезпечити безперерйну роботу закладів навіть у критичних умовах. Окрім цього, діє заборона на продаж алкоголю і тютюнових виробів у безпосередній близькості до навчальних закладів, а також посилюються заходи пожежної безпеки, щоб унеможливити випадки загорянь чи інших надзвичайних ситуацій, які можуть загрожувати життю та здоров'ю учнів і педагогів. Всі ці заходи є частиною загальної стратегії держави щодо забезпечення прав дітей на безпечне освітнє середовище та їхнього захисту в умовах воєнного стану [5;1].

Отже, захист прав дітей в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим завданням для держави, оскільки збройний конфлікт створює критичні загрози для життя, здоров'я та добробуту неповнолітніх. Саме поліцейські відіграють основну роль у забезпеченні безпеки дітей, здійснюючи превентивні заходи, реагуючи на випадки насильства, контролюючи дотримання їх прав та сприяючи евакуації з небезпечних територій. Проте правозахисна діяльність у цій сфері стикається з низкою викликів, зокрема через недосконалість законодавства, що ускладнює оперативне реагування на загрози та своєчасне переміщення дітей із зон бойових дій, відсутність чітких механізмів обов'язкової евакуації, правові колізії щодо примусового вилучення дітей з небезпечного середовища, а також недостатня координація між органами державної влади та місцевого самоврядування призводять до ситуацій, коли неповнолітні опиняються під загрозою, не маючи можливості скористатися належним правовим захистом. У цьому контексті важливим є вдосконалення нормативно-правової бази, запровадження ефективного механізму реагування на порушення прав дітей, підвищення відповідальності посадових осіб за забезпечення безпечного середовища та розвиток системи превентивних заходів, а також комплексне реформування підходів до забезпечення прав дітей, включаючи розширення повноважень поліції у кризових ситуаціях,

посилення співпраці з міжнародними організаціями та впровадження сучасних методів захисту дітей відповідно до міжнародних стандартів.

### **Література:**

1. Про освіту. Закон України.  
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Кодекс цивільного захисту України. URL: [https:// zakon. rada.gov. ua/laws/show/5403-17#text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#text).

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Наказ МВС від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питання проведення обов'язкової евакуації. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55504>.

5. Поліцейський безпеки у школі – обов'язки та особливості співпраці. URL: <https://eo.gov.ua/politseyskyu-bezpeky-u-shkoli-obov-iazky-ta-osoblyvosti-spivpratsi/2024/01/30/>.

## **РОЛЬ ІНСПЕКТОРА СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

***ГУТНИК Аліна***

*інспекторка Служби освітньої безпеки  
Калуського РВП ГУНП в Івано-Франківській області  
докторка філософії у галузі права, капітан поліції*

В умовах воєнного стану вкрай актуальним є забезпечення безпеки учасників освітнього процесу. З цією метою 01.11.2024 затверджено постанову КМУ №1245 «Про реалізацію експериментального проекту щодо посилення безпеки освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти в умовах правового режиму воєнного стану» [1]. Відповідно до п. 17 Порядку, затвердженого вказаною постановою, закладами освіти, що беруть участь в експериментальному проекті, закріплюються поліцейські служби освітньої безпеки (далі – СОБ). Станом на 21.01.2025 майже 1200 закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) забезпечено інспекторами [2]. Ця кількість продовжує зростати, адже до кінця 2024-2025 н.р. у проекті мають взяти участь 2000 ЗЗСО, а отже – стільки ж інспекторів буде закріплено за кожним із них.

Інспектор СОБ у межах своїх повноважень здійснює активну просвітницьку роботу. Так, відповідно до вищезгаданої постанови

КМУ №1245, наказу МВС №663 від 01.10.2024 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти» [3] інспектор вживає заходів щодо запобігання та протидії булінгу, жорстокого поводження з дітьми; вживає заходів із запобігання вчинення дітьми самогубств, вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, алкогольних напоїв, тютюнових виробів; інформує учасників освітнього процесу про безпеку у кіберпросторі, щодо запобігання участі дітей у протиправній діяльності тощо.

Слід звернути увагу, що окремі напрямки роботи спрямовані не тільки на дітей, а стосуються усіх учасників освітнього процесу (батьки, педагоги та ін.). На жаль, у нашому суспільстві подекуди використовується авторитарний стиль виховання, який передається із покоління у покоління. Втім, батьків слід вчити, що насильство це не нормально. Класний керівник, адміністрація ЗЗСО може запрошувати інспектора СОБ на батьківські збори, спільні профілактичні бесіди з метою недопущення насильницької поведінки щодо дитини.

Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі, схвалена Указом Президента України від 25.05.2020 №195/2020 визначає що проблемою, яка потребує розв'язання є низький рівень культури безпечної, здорової поведінки та ненасильницької взаємодії у дітей шкільного віку, інших учасників освітнього процесу [4]. Спільна діяльність інспектора СОБ та працівників ЗЗСО спрямована на формування безпечного освітнього середовища та подолання цієї проблеми. Адже захист дитини розпочинається із її знань. Дитина в міру свого віку та інтелектуального розвитку повинна знати і розуміти правила безпеки на дорозі, вдома, при виявленні небезпечних предметів; що таке насильство, його форми і алгоритм дій у випадку вчинення насильства щодо дитини; права, обов'язки, відповідальність дітей тощо. Систематична просвітницька робота сприяє закріпленню та поглибленню цих знань на всіх етапах дорослішання дитини.

Інспектор СОБ не обмежений у форматі проведення заходів (уроки, квести, інтерактивні ігри тощо) та може проводити їх як одноосібно так і разом із іншими фахівцями (вчитель, класний керівник, психолог, соціальний педагог, працівники інших служб, наприклад ДСНС). Тему кожного просвітницького заходу можна і треба адаптовувати під актуальні виклики у державі. Останнім часом російські спецслужби розпочали активну роботу із вербування неповнолітніх. У пошуках легкого заробітку діти погоджуються стати «кур'єрами», закладають



вибухівки до будівель чи здійснюють підпал авто військовослужбовців, подекуди самостійно виготовляють вибухові пристрої. Так, 11.03.2025 у м. Івано-Франківськ російські спецслужби дистанційно підірвали саморобний вибуховий пристрій, які виготовили та переносили два завербовані підлітки [5]. Після цієї та інших схожих випадків, активізовано просвітницьку роботу інспекторів СОБ у цьому напрямку. І уже можемо спостерігати позитивні результати, адже при спробах вербування діти приходять до інспекторів СОБ у своїх закладах [6, 7].

Просвітницька діяльність також здійснюється залежно від потреб регіону, ЗЗСО та окремих класів. Наприклад, в окремих містах набуває популярності зачепинг – небезпечний спосіб переміщення на вагонах, потягах, трамваях, метро чи електричках. Майже за три місяці 2025 зафіксовано 8 випадків зачепингу, внаслідок яких постраждали 9 дітей [8]. Відповідно, інспектор СОБ реагує на такі виклики та інформує дітей про безпеку такого «хобі».

Тож, інспектор СОБ не лише забезпечує правоохоронну функцію, а й виконує важливі наставницьку та просвітницьку місії. Комплексний підхід до формування культури безпеки серед дітей та їхніх батьків сприятиме зниженню рівня правопорушень, насильства та небезпечної поведінки серед молоді. У майбутньому така система взаємодії може стати основою для більш широкого впровадження превентивних заходів у всіх закладах освіти України.

Після завершення воєнного стану модель СОБ може стати основою для сталого розвитку превентивної політики у школах. Адже питання безпеки, довіри між дітьми та правоохоронцями, а також формування навичок відповідальної поведінки залишаються актуальними у будь-який час.

### **Література:**

1. Про реалізацію експериментального проекту щодо посилення безпеки освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти в умовах правового режиму воєнного стану: постанова КМУ №1245 від 01.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1245-2024-%D0%BF#top>.

2. Координують, контролюють та допомагають: майже 1200 закладів загальної середньої освіти забезпечені інспекторами СОБ. Департамент комунікації МВС України. 21.01.2025. *МВС України* : веб-сайт. URL: <https://mvs.gov.ua/news/koordinuiut-kontroliuiut-ta-dopomagaiut-maize-1200-zakladiv-zagalnoyi-serednyoyi-osviti-zabezpeceni-inspektorami-sob>.

3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів

Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: наказ МВС України №663 від 01.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text>.

4. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі: указ Президента України №195/2020 від 25.05.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>.

5. СБУ та Нацполіція встановили, що теракт в Івано-Франківську 11 березня організувала рф: ворог підірвав власних агентів. 12.03.2025. *Служба безпеки України* : телеграм-канал. URL: <https://t.me/SBUkr/14338?single>.

6. Тернопільські поліцейські подякували та вручили подарунок школяреві, який повідомив про спробу вербування ворогом. 21.03.2025. *Національна поліція України* : веб-сайт. URL: [https://npu.gov.ua/news/ternopilski-politseyski-podiakuvaly-ta-vruchyly-podarunok-shkoliarevi-iakyi-povidomyv-pro-sprobu-verbuvannia-vorohom?fbclid=IwY2xjawJXImZleHRuA2FlbQIxMAABHSbEUPItmbDcfDQVX5C\\_pGnEwT59p\\_0qu0zxXyZO0KGIHwqOZPzdH0z4-Q\\_aem\\_X-6jr1JWJc3UdpKocbxeQA](https://npu.gov.ua/news/ternopilski-politseyski-podiakuvaly-ta-vruchyly-podarunok-shkoliarevi-iakyi-povidomyv-pro-sprobu-verbuvannia-vorohom?fbclid=IwY2xjawJXImZleHRuA2FlbQIxMAABHSbEUPItmbDcfDQVX5C_pGnEwT59p_0qu0zxXyZO0KGIHwqOZPzdH0z4-Q_aem_X-6jr1JWJc3UdpKocbxeQA).

7. Шестикласника з Кременця намагалися завербувати ворожі спецслужби: школяр повідомив про це інспектора СОБ. 20.02.2025. *Національна поліція України*: фейсбук сторінка. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1F4mi6PhGM/>.

8. Поліція закликає: зацепінг – не гра, а смертельний ризик! 18.03.2025. *МВС України* : веб-сайт. URL: <https://mvs.gov.ua/news/policiia-zaklikaje-zaceping-ne-gra-a-smertelniirizik>.

## **ОФЦЕР СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ НА ЗАХИСТІ ПРАВ ДІТЕЙ**

***ДОРОШКО Данило**  
курсант 103 навчального взводу  
факультету підготовки фахівців для  
органів досудового розслідування НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: **ЛЮБЧИК Віктор**  
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

У сучасному світі освіта відіграє ключову роль у формуванні майбутнього суспільства. Освітнє середовище має бути не тільки місцем для отримання знань, а й простором, де кожна людина почувається захищеною, має рівні можливості. Цією діяльністю займаються Офіцери Служби освітньої безпеки. Офіцери СОБ – це фахівці, які відповідають за безпеку освітнього середовища, їх діяльність спрямована на забезпечення прав і свобод кожного учасника освітнього процесу, працюють у школах, університетах та інших навчальних закладах. Основними завданнями є захист прав дітей та підлітків від будь-яких форм насильства, булінгу, дискримінації, протидія незаконним діям щодо педагогічного персоналу, забезпечення рівного доступу до освіти для всіх громадян, незалежно від соціального статусу, національності чи фізичних можливостей. Виявлення та запобігання порушенням прав людини в освітніх установах.

Одна з найпоширеніших тем є булінг. Дотримання та забезпечення рівних прав у навчальних закладах – одне з основних завдань офіцерів СОБ. За даними дослідження, 51,3% опитаних учнів зазначили, що коли-небудь стикалися з булінгом: 55,9%, дівчат і 46,2% хлопців [1]. Офіцери СОБ проводять профілактичні бесіди, тренінги, а також реагують на випадки булінгу, допомагаючи жертвам та притягуючи до відповідальності агресорів. Офіцери СОБ співпрацюють із соціальними службами, психологами та поліцією, щоб ефективно розв'язувати конфлікти та забезпечувати правову підтримку постраждалим, працюють, щоб жоден учень не зазнавав дискримінації за такими ознаками: стать, національність, релігія, соціальне чи економічне становище, фізичні можливості чи стан здоров'я. Наприклад, діти з особливими освітніми потребами часто стикаються з труднощами у навчанні через недостатню адаптацію шкільного середовища, саме офіцери СОБ сприяють впровадженню інклюзивної освіти, контролюють дотримання прав таких дітей та допомагають створити умови для їхнього комфортного навчання. У разі виникнення надзвичайних ситуацій (конфлікти, небезпечні інциденти, загроза життю учнів) офіцер має: швидко реагувати та координувати дії педагогічного складу; організувати евакуацію або необхідні заходи безпеки, співпрацювати з поліцією, медичними та соціальними службами. Щоб ефективно виконувати свої обов'язки, офіцер використовує різні методи: освітні заходи (тренінги, лекції, інтерактивні уроки), психологічне консультування (індивідуальна та групова робота), проводять моніторинг та аналіз ситуацій у школі

(анкетування, соціологічні дослідження) та здійснюють реагування на інциденти (оперативне втручання, розслідування, співпраця з батьками та вчителями). Окрім того, офіцери Служби освітньої безпеки відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки учасників освітнього процесу. Відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства освіти і науки України від 18 серпня 2023 року № 685/1013, який затверджує «Порядок раннього попередження та евакуації учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти», офіцери СОБ виконують такі обов'язки, а саме консультують заклади освіти щодо покращення організації охорони та оснащення технічними засобами безпеки, беруть участь у проведенні навчальних заходів для учасників освітнього процесу, спрямованих на відпрацювання дій у разі нападу або ризику нападу та евакуації. Також, перевіряють готовність та функціональність укриттів, а також оцінюють здатність закладу реагувати на надзвичайні ситуації. За пропозицією закладу освіти, офіцери СОБ беруть участь у розробці та оновленні паспорта безпеки закладу, що містить інформацію про потенційні ризики та заходи безпеки.

Ці заходи спрямовані на створення безпечного освітнього середовища та забезпечення готовності закладів освіти до можливих надзвичайних ситуацій [2]. Офіцер має розуміти закони та нормативні акти, що стосуються прав дітей та безпеки в освітніх установах, повинен володіти базовими навичками психологічної підтримки дітей, щоб допомогти тим, хто постраждав від булінгу чи насильства, здійснювати координацію та комунікацію: Офіцер СОБ має вміти співпрацювати з іншими спеціалістами, такими як психологи, соціальні працівники, правоохоронці, для ефективного вирішення проблем.

Отже, офіцер служби освітньої безпеки – це ключова фігура у забезпеченні прав дитини та безпеки в освітньому просторі, робота якого поєднує профілактику правопорушень, захист дітей від загроз, психологічну підтримку та правове виховання. Сучасна школа не може існувати без цього фахівця, адже саме він допомагає будувати суспільство, де кожна дитина почувається захищеною та має рівні можливості для розвитку. Впровадження та підтримка цієї професії на державному рівні є надзвичайно важливим кроком у створенні безпечного та правосвідомого суспільства майбутнього.

#### **Література:**

- 1 Поширеність булінгу. URL. [mon.gov.ua/news/prychynu-bulinhuz-resultaty-masshtabnoho-doslidzhennia-v-ukrainskykh-shkolakh](https://mon.gov.ua/news/prychynu-bulinhuz-resultaty-masshtabnoho-doslidzhennia-v-ukrainskykh-shkolakh).
- 2 Про затвердження Порядку раннього попередження та евакуації

учасників освітнього процесу в разі нападу або ризику нападу на заклад освіти. Наказ Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства освіти і науки України від 18 серпня 2023 року № 685/1013. URL.zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1583-23#Text.

## **УЧАСТЬ АДВОКАТА В ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА**

***ПИТОМЕЦЬ Артем***

*аспірант 2 курсу заочної форми навчання*

*Одеського державного університету внутрішніх справ*

*Голова АО «Південно-Українська Міжнародна асоціація адвокатів»*

*адвокат Національної асоціації адвокатів України*

*<https://orcid.org/0009-0001-1049-9736>*

Проблема насильства щодо дітей залишається надзвичайно актуальною у світовому, європейському та національному вимірах. Участь адвоката у правовому забезпеченні захисту прав дитини відіграє важливу роль, оскільки саме адвокат є основною фігурою, що гарантує реалізацію права на захист, яке є складовою частиною верховенства права та демократичної правової держави.

На міжнародному рівні питання захисту дітей регулюються низкою важливих документів. Насамперед, це Конвенція ООН про права дитини 1989 року, яка визнає дитину як самостійного носія прав і встановлює принцип недискримінації, пріоритет найкращих інтересів дитини, право на життя, виживання та розвиток, а також право бути вислуханою [1].

Важливим елементом забезпечення реалізації положень цієї Конвенції є діяльність Комітету ООН з прав дитини, який здійснює нагляд за дотриманням положень документа, надає рекомендації та роз'яснення, зокрема, щодо участі адвоката в процесах, що стосуються дітей [2].

У рамках європейського права значну роль відіграє Європейська конвенція з прав людини, а також практика Європейського суду з прав людини. Зокрема, в рішеннях Суду неодноразово наголошувалося на важливості своєчасного забезпечення правової допомоги дітям, які зазнали насильства або перебувають у конфлікті із законом [3].

На рівні Європейського Союзу існує низка документів, спрямованих на захист дітей від усіх форм насильства. До таких актів належать Директива 2011/93/ЄС щодо боротьби із сексуальним

насильством над дітьми, а також Комунікації Єврокомісії щодо зміцнення гарантій прав дітей.

В Україні питання захисту дітей від насильства врегульоване Конституцією, Кримінальним кодексом, Сімейним кодексом, Законами України «Про охорону дитинства», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а також нормами Кримінального процесуального кодексу, які регулюють участь захисника у справах за участі неповнолітніх.

Однією з основних проблем, що постають перед адвокатами, є недостатність ресурсів та складність координації дій між різними інституціями, що часто призводить до затримок у наданні правової допомоги дітям. Проте, завдяки активній діяльності правозахисних організацій і міжнародних програм, наприклад, ініціативам Європейського фонду з прав дитини, існують можливості для підвищення кваліфікації адвокатів та інтеграції сучасних технологій у процес розслідування і судових розглядів.

Захист дітей від насильства вимагає не лише оперативної правової реакції, але й профілактичних заходів. Адвокати активно співпрацюють із неурядовими організаціями, соціальними службами та освітніми установами з метою підвищення обізнаності громадськості про права дітей та методи їх ефективного захисту. Важливим аспектом є також проведення правових просвітницьких заходів, спрямованих на запобігання насильству, де адвокати виступають як експерти в галузі захисту прав дітей.

За даними Офісу Генерального прокурора, у перші п'ять місяців 2024 року було зареєстровано 1.521 кримінальне провадження за статтею 126-1 Кримінального кодексу України «Домашнє насильство», що на 36% більше порівняно з аналогічним періодом попереднього року [4]. Лише в третині справ адвокати долучаються до процесу на ранніх етапах розслідування, що негативно впливає на ефективність захисту прав дітей.

Участь адвоката в таких справах полягає не лише у процесуальному захисті дитини, а й у здійсненні супроводу при допитах, ініційованні психологічних експертиз, забезпеченні конфіденційності, зверненнях до органів опіки та піклування, а також участі в міжнародних та європейських механізмах захисту прав дитини.

ЮНІСЕФ наголошує, що ефективна правова допомога дітям, які постраждали від насильства, знижує ризики повторної віктимізації, а також сприяє формуванню у дітей довіри до правосуддя [5].

Варто зазначити, що адвокат, який бере участь у справах щодо захисту дітей, повинен мати відповідну спеціалізацію, розуміння

вікових особливостей та комунікативні навички, що дозволяють забезпечити ефективну правову допомогу в умовах особливої вразливості дитини.

Таким чином, участь адвоката в системі захисту дітей від насильства є ключовим інструментом реалізації права дитини на захист. Міжнародне, європейське та національне законодавство покладає на адвоката важливу місію – не тільки юридичний супровід, а й сприяння у створенні безпечного правового середовища для дітей.

#### **Література:**

1. Організація Об'єднаних Націй: Конвенція ООН про права дитини. Нью-Йорк : ООН, 1989.

2. Комітет ООН з прав дитини. Загальні коментарі до Конвенції ООН про права дитини. URL: <https://www.ohchr.org/en>.

3. Рада Європи. Європейська конвенція з прав людини. Страсбург: Рада Європи, 1950.

4. Офіс Генерального прокурора. Домашнє насильство: кримінальні провадження за 5 місяців 2024 року. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/domestic-violence-2024-5>.

5. ЮНІСЕФ. Насильство щодо дітей – статистичні дані та аналітика. URL: <https://www.unicef.org/>.

## **РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ПРАВ ДІТЕЙ**

**КЕЙДАЛЮК Володимир**

*викладач кафедри адміністративної діяльності поліції  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
доктор філософії з права*

**ГРУХ Дар'я**

*студентка 3 курсу спеціальності 081 "Право"  
Одеського державного університету внутрішніх справ*

В Україні діє багато громадських організацій, які присвятили свою діяльність дітям. Так, наприклад, Всеукраїнська фундація «Захист прав дітей» – це організація, яка активно працює над тим, щоб права дітей в Україні були захищені та дотримані [1]. Особливої актуальності це набуло під час воєнного часу, де права дитини масово порушуються, особливо зі сторони держави агресора. Наприклад, право на безпеку: діти живуть в умовах постійного страху та небезпеки, коли втрачають відчуття безпеки та захищеності; право на сім'ю: війна розлучає дітей з їхніми сім'ями, діти втрачають батьків або інших близьких родичів, так

само, відбувається незаконне вивезення дітей за межі України. В цих умовах роль громадських організацій стає критично важливою. Відомою громадською організацією в Україні є Ла Страда – Україна, яка працює для забезпечення гендерної рівності, миробудування, запобігання гендерно зумовленому насильству, зокрема, домашньому насильству, протидії торгівлі людьми та забезпечення прав дітей, сприяючи впровадженню стандартів прав людини в усіх сферах життя суспільства та держави. Одним з напрямів діяльності є захист прав дітей. Організацією був створений потужний тренінговий центр «Ла Страда – Україна», який є центром розроблення навчальних та тренінгових програм. Громадська організація відкрила досить потужний тренінговий центр, який функціонує заради покращення якості роботи осіб, які працюють з неповнолітніми Вони виступають як незалежні суб'єкти, що діють в інтересах дітей, надаючи їм необхідну допомогу та захист [2].

Також аналізуючи діяльність організацій, дотичних до захисту прав дітей, необхідно згадати ЮНІСЕФ, що працює у 190 країнах і територіях для охоплення дітей та молоді, які найбільше потребують допомоги. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) відкрив своє Представництво у Києві у 1997 р, у період часу діяльності Фонд надав Уряду України допомогу на загальну суму 130 млн дол. США, що дозволило розробити і реалізувати низку програм у галузі охорони здоров'я, води і санітарії, освіти та захисту прав дітей. Основна мета програми ЮНІСЕФ для України – сприяти реалізації прав дітей в Україні та скороченню прогалин у доступі дітей до найнеобхідніших послуг. Отже, роль ЮНІСЕФ в Україні є вкрай важливою та дієвою у сфері захисту та підтримки дітей. Саме ЮНІСЕФ підтримує більшість проектів, які реалізуються задля покращення прав неповнолітніх в Україні [3].

Права дитини за законодавством України визначені низкою нормативно-правових актів, які спрямовані на забезпечення, реалізацію та захист прав дитини у нашому суспільстві. Конституція України чітко визначає, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків. Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою[4]. Це означає, що держава зобов'язана створювати умови для того, щоб сім'ї могли повноцінно функціонувати, а діти – зростати в безпечному та сприятливому середовищі. Також у Конвенція ООН про права дитини вказано, що права дитини – це міжнародний договір, який гарантує



кожній дитині на планеті певний набір прав[5]. Це як універсальний «захисний щит», який держави зобов'язуються використовувати, щоб діти росли щасливими та здоровими. Основним законом у нашій державі, який захищає права та інтереси дитини є Закон України «Про охорону дитинства», який визначає, що дитина – це особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше[6].

Громадські організації відіграють ключову роль у процесі захисту прав дітей, оскільки є незалежними структурами, що можуть оперативніше реагувати на проблеми суспільства. Вони здійснюють моніторинг дотримання прав дитини, надають правову допомогу, забезпечують психологічну та соціальну підтримку. Діяльність таких організацій особливо важлива в період війни, оскільки держава не завжди встигає реагувати на всі виклики, пов'язані із захистом дітей. ГО можуть не лише забезпечувати допомогу у кризових ситуаціях, але й проводити адвокаційну діяльність, впливаючи на зміни у законодавстві та державній політиці.

Громадські організації (ГО) є незалежними суб'єктами, які діють на користь суспільства, зокрема дітей, про що зазначають науковці Мирошниченко. А., Бойко. В. та підкреслюють важливість співпраці між державою та громадянським суспільством для ефективного захисту дітей, особливо в умовах воєнних дій [7]. Діяльність ГО охоплює широкий спектр: від правової допомоги до соціальної підтримки, що дозволяє комплексно підходити до вирішення проблем дітей. Загалом, захист прав дітей є багатогранною проблемою, яка потребує спільних зусиль держави, громадських організацій, міжнародних партнерів та суспільства загалом. Умови війни вимагають ще більшої уваги до прав дітей, адже вони є найвразливішою категорією населення. Робота громадських організацій допомагає забезпечити комплексний підхід до вирішення цих проблем, надаючи необхідну підтримку дітям у складні часи.

Отже, громадськими організаціями зроблений значний внесок у підтримку неповнолітніх та їх батьків, розв'язані деяких ключових проблем та надані рекомендації щодо їх усунення державним органам, однак як недолік слід зазначити, що громадські організації недостатньо співпрацюють з державними органами задля спільної мети. Саме комплексний підхід надав би ще більш суттєвий результат у захисті прав дитини.

### **Література:**

1. Всеукраїнська фундація «Захист прав дітей». URL: <https://www.aufcr.com> ( дата звернення 02.04.2025 ).

2. Ла Страда – Україна. URL: <https://la-strada.org.ua/> ( дата звернення 02.04.2025 )

3. ЮНІСЕФ Україна. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/> ( дата звернення 02.04.2025 ).

4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4334> ( дата звернення 02.04.2025 ).

5. Конвенція про права дитини URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) ( дата звернення 02.04.2025 ).

6. Про охорону дитинства. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> ( дата звернення 02.04.2025 ).

7. Мирошниченко, А., Бойко, В. Роль держави та громадянського суспільства у захисті прав дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій. Молодий вчений, 1 (132) 2025. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6338/6199> ( дата звернення 02.04.2025 ).

## ЮВЕНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ У ЗАХИСТІ ДИТИНИ

**КОСТЕНКО Валерія**

*курсант 103 взводу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ*  
*Науковий керівник: ГАЛУНЬКО Віра*  
*професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ*  
*Одеського державного університету внутрішніх справ*  
*доктор юридичних наук, професор*

У сучасних реаліях правоохоронні органи в Україні відіграють ключову роль у дотриманні захисту прав дітей. Варто зазначити, що підрозділи правоохоронних органів у цій сфері беруть свій початок ще з часів проголошення незалежності, проте Україна постійно розвивається в правовому руслі світової інтеграції. Обравши курс на євроінтеграцію, вона зобов'язала себе забезпечити ефективне функціонування інститутів, які будуть гарантувати верховенство права, додержання прав і свобод людини й громадянина. Це викликало реформування, що торкнулось і колишніх підрозділів кримінальної міліції у справах дітей – зараз це підрозділи ювенальної превенції, що мають нові завдання та повноваження. Підрозділи ювенальної

превенції – суб'єкт адміністративної діяльності, який також забезпечує громадський порядок та громадську безпеку.

Діяльність підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України як напрямок правоохоронної діяльності Національної поліції України – це система різноманітних поліцейських заходів та повноважень, методів та способів їх реалізації, які здійснюються задля попередження вчинення правопорушень серед неповнолітніх чи зменшення їх негативних наслідків. Це й стало поштовхом до того, що підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України було створено у грудні 2017 року наказом МВС України відповідно до статті 23 Закону України «Про Національну поліцію», статті 5 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», статті 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 [1].

Основними завданнями підрозділів ювенальної превенції згідно п. 1 Розділу II «Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» є: профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення; вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб; провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти; взаємодія з іншими підрозділами НПУ, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей; здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання [1].

Специфіка роботи підрозділів ювенальної поліції полягає в тому, що об'єктом їх діяльності є спеціальний суб'єкт – неповнолітні та малолітні, тобто особи до 18 років. Однією з ключових особливостей

взаємодії поліцейських з неповнолітніми є обов'язкове врахування їхньої емоційної, фізіологічної та соціальної незрілості.

Адміністративно-правова діяльність підрозділів ювенальної превенції регулюється за допомогою великої кількості нормативно-правових актів. Загалом існує декілька рівнів у системі законодавства, які охоплюють організаційно-правові питання щодо профілактики адміністративних правопорушень залежно від їхньої юридичної сили, змісту, дії в просторі, часі та за колом осіб, а саме:

1) *міжнародно-правові акти*, які стали частиною національного законодавства, оскільки ратифіковані Верховною Радою України;

2) *Конституція України* – нормативний акт вищої юридичної сили, політико-правовий за своєю сутністю, що визначає найбільш важливі аспекти протидії правопорушенням, захисту прав, свобод громадян, забезпечення правопорядку тощо;

3) *закони України*, у тому числі кодифіковані, наприклад КУпАП, які визначають організаційні засади профілактичної роботи та протидії правопорушенням;

4) *підзаконні нормативні акти*, що передбачають форми й методи, порядок роботи підрозділів поліції як суб'єктів профілактики адміністративних проступків [2]. Варто зазначити, що профілактика дитячих правопорушень є найважливішим аспектом підтримки порядку та безпеки не лише в мирний час, а й під час воєнного часу. У цей час роль підрозділів ювенальної превенції стає більш важливою, так як окрім буденних завдань, ювенальні поліцейські стикаються з новими викликами, що спричиненні збройною агресією. Наразі серед пріоритетних напрямків у роботі є з одного боку профілактика ювенальної деліктності, з іншого – евакуація з небезпечних міст, де проводяться активні бойові дії, створення безпечного середовища для дітей.

Згідно з даними Національної поліції та Офісу Генерального прокурора [3, 4] станом на 02 березня 2023 року більше ніж 1 390 дітей постраждали внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації, а саме: 461 дитина загинула, більш ніж 929 дітей поранені, з початку 30 бойових дій до органів Національної поліції надійшло 10 277 звернень про безвісне зникнення дітей, з яких 10 092 дітей розшукано, в той же час 348 дітей залишаються в активному розшуку.

Військова агресія на території України, суттєво внесла зміни в повсякденну діяльність підрозділів ювенальної превенції. Варто відмітити, що характер діяльності ювенальних поліцейських також залежить і від регіону, так як одні міста та села стикнулися з величезною кількістю переселенців, другі з окупацією (деокупацією), а

треті – з активними бойовими діями у їхніх містах та селах. Це все вплинуло на специфіку адміністративної діяльності ювенальних поліцейських в умовах воєнного стану, зокрема щодо забезпечення безпеки дітей.

Основні напрямки їх діяльності наразі включають кілька важливих аспектів, спрямованих на забезпечення безпеки дітей та підтримку їхніх прав у складних умовах війни. Одним із пріоритетних напрямків є взаємодія з іншими підрозділами Національної поліції для виявлення та допомоги в евакуації дітей з небезпечних територій. Багато підрозділів поліції, зокрема спеціальні екіпажі, такі як "Білий Янгол", активно допомагають евакуювати дітей та їх батьків із зони бойових дій. Крім того, здійснюється контроль за родинами, в яких є діти, та регулярно надаються рекомендації щодо евакуації, щоб забезпечити максимальну безпеку.

Іншим важливим напрямком є проведення профілактичних заходів для запобігання військовим кіберзлочинам та забезпечення інформаційної безпеки дітей. Особливу увагу приділяють захисту від інформаційно-психологічних операцій (ІПСО), які можуть негативно впливати на психічний стан дітей, особливо в умовах війни.

Також ювенальні поліцейські займаються виявленням дітей, які потребують психологічної та соціальної підтримки, зокрема тих, хто постраждав внаслідок війни. Діти, які пережили активні бойові дії, зазнали масових руйнувань та втрати, повинні отримувати як негайну, так і довгострокову допомогу від держави та правоохоронців для того, щоб подолати наслідки пережитого стресу.

Водночас не менш важливою є робота з виявлення дітей, які стали жертвами насильства на тимчасово окупованих територіях. Війна не припиняє злочинів, зокрема сексуального насильства щодо дітей. Тому скоординована допомога з боку державних інститутів, громадських та міжнародних організацій є надзвичайно важливою. Ювенальні поліцейські виконують важливу роль у наданні такої допомоги.

Крім того, активно запроваджуються ініціативи для забезпечення гуманітарних потреб сімей з дітьми, зокрема у співпраці з волонтерами. Це стосується як внутрішньо-переміщених осіб, так і мешканців окупованих чи деокупованих територій, які потребують допомоги у вигляді продуктів харчування, засобів гігієни, одягу та інших необхідних речей.

Окрім діяльності ювенальної превенції, яка направлена на створення безпечного середовища, одним із основних завдань поліцейських є профілактика адміністративних правопорушень, недопущення залучення дітей до військових злочинів, превентивна

робота з дітьми щодо молодіжних рухів (роз'яснення, що такі дії передбачають за собою як адміністративну так і кримінальну відповідальність).

Підсумовуючи, робота підрозділів ювенальної превенції має критично важливе значення для забезпечення громадського порядку та підтримки молоді у мирний та воєнний час. Варто зазначити, що під час воєнного стану їхні завдання стають ще більш критичними, і вони повинні працювати над захистом неповнолітніх і підтриманням соціального порядку. Також сьогодні можна констатувати певний прогрес в організації діяльності сучасних підрозділів ювенальної превенції (порівняно з колишніми підрозділами КМСД), що простежується у посиленні компоненту захисту прав дітей, особливо тих, які перебувають у складній життєвій ситуації та в конфлікті із законом [5].

Разом з перевагами нової Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, організація роботи підрозділів все ще вимагає коректив. Так, в Інструкції не зазначено скільки дітей має територіально обслуговувати ювенальний поліцейський. Також співробітники підрозділу ЮП повинні володіти спеціальними знаннями з психології підлітків, адже неповнолітні особи до 18 років є особливо вразливою групою населення.

#### **Література:**

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18> (дата звернення 16.03.2025).

2. Школа С.М. Правові засади профілактичної роботи Національної поліції України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 3. С. 129-132. URL: [http://apnl.dnu.in.ua/3\\_2016/31.pdf](http://apnl.dnu.in.ua/3_2016/31.pdf) (дата звернення 16.03.2025).

3. Офіційний сайт Національної поліції. URL: <https://www.npu.gov.ua> (дата звернення 16.03.2025).

4. Офіційний сайт Генерального офісу прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення 16.03.2025).

5. Іщенко І.В. Проблеми та досягнення в організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України. Правовий часопис. 2018. С. 97-99. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd\\_2018\\_3\\_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/pppd_2018_3_16) (дата звернення 17.03.2025).

## **МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї**

***ЛИСТОПАД Олексій***

*доктор педагогічних наук, професор  
завідувач кафедри дошкільної педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

***ЛИСТОПАД Наталія***

*кандидат педагогічних наук  
викладач дошкільних дисциплін Комунального закладу  
«Одеський педагогічний фаховий коледж»*

Сучасний світ швидко розвивається в напрямку цифровізації, що відкриває нові можливості для освіти та соціальної підтримки дітей. Особливо це стосується дітей дошкільного віку, які зазнали насильства в сім'ї та потребують особливого педагогічного супроводу. Використання інформаційно-цифрових технологій у процесі допомоги таким дітям є надзвичайно актуальним та обґрунтованим. Інформаційно-цифрові технології надають педагогам, психологам та соціальним працівникам інструменти для діагностики, корекції та супроводу дітей, які зазнали насильства. Використання цифрових платформ, мобільних застосунків, інтерактивних ігор та віртуальних ресурсів сприяє створенню комфортного середовища для дітей та надає можливість враховувати їхні індивідуальні потреби [2].

Мета дослідження – аналіз можливостей інформаційно-цифрових технологій в організації педагогічного супроводу дітей, які постраждали від насильства в сім'ї.

За останні роки кількість випадків домашнього насильства зросла, що викликає необхідність пошуку ефективних методів роботи з постраждалими дітьми [5]. Діти, які зазнали насильства, мають емоційні та поведінкові порушення, тому потребують особливого підходу, який може забезпечити цифрове освітнє середовище [1]. Педагогічний супровід дітей, які постраждали від насильства в сім'ї – це системний процес надання психолого-педагогічної допомоги таким дітям, спрямований на їхній емоційний, когнітивний та соціальний розвиток. Педагогічний супровід дітей, які постраждали від насильства в сім'ї передбачає створення безпечного середовища, індивідуальний підхід та використання спеціальних методик, які допомагають дитині подолати наслідки травматичного досвіду.

Зібраний і проаналізований фактичний матеріал дозволяє визначити основні завдання педагогічного супроводу дітей, які постраждали від насильства в сім'ї: створення безпечного середовища – забезпечення психологічного комфорту, довіри та стабільності, корекція емоційного стану – робота з тривожністю, страхами, агресією чи замкненістю дитини, формування соціальних навичок – навчання комунікації, співпраці з однолітками та дорослими, підтримка когнітивного розвитку – адаптація освітнього процесу відповідно до можливостей і потреб дитини, допомога у формуванні позитивного образу «Я» – розвиток самооцінки та впевненості у власних силах.

Вдалося з'ясувати основні форми педагогічного супроводу дітей, які постраждали від насильства в сім'ї: індивідуальні та групові заняття (психологічні тренінги, арт-терапія, ігрова терапія), залучення цифрових технологій (інтерактивні платформи, мобільні додатки для емоційного розвитку), робота з батьками або опікунами (консультації, тренінги з виховання), співпраця з психологами та соціальними службами для комплексного підходу до підтримки дитини.

Матеріали здійсненого дослідження [2; 3; 4] дозволяють стверджувати, що інформаційно-цифрові технології дозволяють надавати психологічну та педагогічну підтримку навіть дистанційно, що є важливим для дітей, які не можуть відвідувати спеціалізовані установи. Завдяки використанню інформаційно-цифрових технологій можливо створювати адаптивні програми корекції для кожної дитини з урахуванням її індивідуальних потреб.

Результати дослідження дозволяють визначити основні напрями використання інформаційно-цифрових технологій у педагогічному супроводі: цифрові платформи та додатки (наприклад, інтерактивні освітні програми, казкотерапія, психологічні ігри); віртуальна та доповнена реальність для створення безпечного простору та терапевтичних занять; онлайн-консультації для батьків і педагогів з питань роботи з постраждалими дітьми; використання штучного інтелекту для аналізу стану дитини та надання рекомендацій спеціалістам.

Можна з упевненістю сказати, що в організації педагогічного супроводу дітей дошкільного віку, які постраждали від насильства в сім'ї, можна використовувати такі інформаційно-цифрові технології:

- мультимедійні освітні платформи («Казкотерапія онлайн» – цифрові ресурси, які містять інтерактивні казки з терапевтичним ефектом, «Монтессорі-онлайн» – додатки, що сприяють сенсорному та когнітивному розвитку через інтерактивні завдання, освітні відеоплатформи (YouTube Kids, EdPuzzle) – для перегляду



адаптованих анімаційних відео про емоції, безпеку та розвиток соціальних навичок);

- мобільні додатки для психологічної підтримки («Моя емоційна мандрівка» – мобільні додатки для розвитку емоційного інтелекту та саморегуляції (наприклад, EmotiPlay), «Calm Kids», «Headspace for Kids» – програми для медитації, заспокоєння та релаксації через казки та звукові ландшафти, «Breathe, Think, Do with Sesame» – допомагає дітям навчитись справлятися зі стресом через гру);

- віртуальна та доповнена реальність (VR-програми для створення безпечного середовища – ігрові додатки, що допомагають дітям навчитися взаємодіяти з іншими без страху; AR-додатки (Quiver, JigSpace) – дають можливість створювати інтерактивні заняття для емоційного розвитку;

- онлайн-платформи для комунікації та консультацій (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet – для індивідуальних або групових онлайн-консультацій із психологами та педагогами, телеграм-боти з психологічної підтримки – наприклад, боти для дітей, що навчають розпізнавати небезпеку та звертатися за допомогою, форуми підтримки для батьків і педагогів – спеціальні онлайн-спільноти, де фахівці можуть ділитися досвідом роботи з постраждалими дітьми);

- інтерактивні ігрові технології (розвивальні ігри для емоційного розвитку (Thinkrolls, Avokiddo Emotions) – допомагають дітям вчитися розпізнавати свої емоції, Minecraft: Education Edition – використовується для терапевтичних ігор, що сприяють соціалізації та розвитку комунікативних навичок, Digital Sand Therapy – віртуальні ігри з ефектом пісочної терапії для зняття напруги);

- використання штучного інтелекту (чат-боти для моніторингу емоційного стану дитини – автоматизовані системи аналізу відповідей дитини для виявлення психологічного дискомфорту, AI-асистенти для педагогів – сервіси, які допомагають розробляти індивідуальні програми навчання та підтримки (наприклад, Woebot Kids).

Результати здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок, що провадження інформаційно-цифрових технологій у педагогічний супровід дітей дошкільного віку, які постраждали від насильства в сім'ї, є важливим кроком у забезпеченні їхнього емоційного благополуччя та соціальної адаптації, що сприяє індивідуалізації підходу, розширює можливості підтримки та допомагає дітям швидше інтегруватися в суспільство, забезпечуючи їм безпечне та комфортне середовище для розвитку. Педагогічний супровід має бути гнучким, довготривалим та адаптованим до індивідуальних потреб кожної

дитини, щоб допомогти їй подолати негативний досвід та відновити гармонійний розвиток.

### **Література:**

1. Бек У. П., Гресько О. О. Захист прав дітей у випадках сімейного насильства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Серія ПРАВО*. Випуск 86: частина 2. 2024. С. 21–26. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.3>.

2. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Інформаційно-комунікаційні технології в дошкільній освіті: навчальний посібник для студентів зі спеціальності А2 Дошкільна освіта (0112 Training for pre-school teachers). Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. 304 с.

3. Листопад О. А., Мардарова І. К., Гуданич Н. М. Педагогічний супровід професійного становлення майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 2022, Вип. 3 (50) 1 частина С. 31–42. DOI: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2022-3-50-31-42>.

4. Листопад О., Мардарова І. Цифрова трансформація вищої освіти: теоретичний та практичний аспекти *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Педагогічні науки*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2024. Вип. 66. С. 143–152. DOI: [https://doi.org/10.31909/26168812.2024-\(66\)-19](https://doi.org/10.31909/26168812.2024-(66)-19).

5. Чорномаз О. Б., Костовська К. М., Сукмановська Л. М. Правове регулювання протидії та запобіганню домашнього насильства щодо дитини. *The Journal of Eastern European Law / Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 119. С. 70–79.

## **ДЕРЖАВА – ОСНОВНИЙ ГАРАНТ У ЗАХИСТІ ДІТЕЙ**

**ЛОБОДА Максим**

*курсант 104-го взводу факультету підготовки фахівців  
для органів досудового розслідування НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник : ГАЛУНЬКО Віра  
професор кафедри адміністративної діяльності поліції  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
доктор юридичних наук, професор*

Актуальність теми захисту прав та інтересів дітей є однією із пріоритетних напрямів державної політики України. Держава виступає

головним гарантом забезпечення прав дитини, створюючи законодавчу базу та інституційні механізми для їх реалізації та захисту. В Україні правовий захист дітей регулюється низкою нормативно-правових актів, які визначають обов'язки держави щодо охорони дітей.

Основним законом у цій сфері є Закон України «Про охорону дитинства», який закріплює дитинство як один із загальнонаціональних пріоритетів. Він гарантує кожній дитині право на життя, належну медичну допомогу, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання у сімейному середовищі. Закон також встановлює основні принципи державної політики у цій сфері, що базуються на дотриманні найкращих інтересів дитини [1].

Додаткові гарантії містяться у Конституції України (стаття 52), яка гарантує рівні права дітей незалежно від походження та сімейного статусу. Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом. Відповідальність за утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу [2].

Україна також дотримується міжнародних стандартів, закріплених у Конвенції ООН про права дитини, яку було ратифіковано 27 лютого 1991 року. Вона набула чинності 27 вересня того ж року. Відповідно до цього документа, держава зобов'язана гарантувати право на життя, ім'я, громадянство, освіту, охорону здоров'я та захист від усіх форм насильства. Також Конвенція передбачає забезпечення гідного рівня життя, права на свободу думки, совісті та віросповідання, а також доступ до правосуддя та соціального захисту [3].

В Україні реалізацією та захистом прав дітей займаються такі державні органи: Служби у справах дітей – контролюють умови проживання та виховання дітей, виявляють тих, хто потребує допомоги, та сприяють їх влаштуванню до сімейних форм виховання або спеціалізованих закладів. Органи опіки та піклування – розглядають скарги дітей на неналежне виконання батьками своїх обов'язків, вирішують спори щодо опіки, беруть участь у судових процесах з питань захисту дітей. Вони ведуть облік дітей, які залишилися без батьківського нагляду, та сприяють їх подальшому влаштуванню. Міністерство соціальної політики України – розробляє та реалізує державну політику у сфері захисту прав дітей. Зокрема, займається питаннями дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, сприяє розвитку сімейних форм виховання, а також координує програми підтримки дітей, які постраждали від війни [4].

Також, для забезпечення прав дітей в Україні впроваджуються різноманітні соціальні програми: Допомога дітям, які постраждали від війни – психологічна реабілітація, надання статусу постраждалих від бойових дій, забезпечення житлом та навчанням, фінансова підтримка сімей переселенців із дітьми. Оздоровчі програми – безкоштовне оздоровлення для дітей з малозабезпечених сімей, дітей з інвалідністю, сиріт та мешканців постраждалих регіонів. Освітні ініціативи – забезпечення безкоштовними підручниками, харчуванням у школах, доступом до позашкільної освіти, спортивних та культурних секцій [5].

Отже, держава відіграє ключову роль у захисті прав дитини, забезпечуючи законодавчі та соціальні механізми. Водночас залишаються актуальними проблеми дитячої бездоглядності, насильства в сім'ях та труднощів адаптації дітей-сиріт. Для їх вирішення необхідне посилення міжвідомчої координації, збільшення фінансування програм реабілітації та впровадження міжнародного досвіду. Активна участь громадськості та посилення контролю за виконанням законодавчих норм сприятимуть ефективнішому захисту прав дітей в Україні.

#### Література:

1. Закон України Про охорону дитинства , 26.04.2001 № 2402-III , URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 16.03.2025 ).

2. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 16.03.2025).

3. Конвенція про права дитини: Конвенція ООН від 20.11.1989: станом на 16 листопада 2023 р. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) (дата звернення: 16.03.2025).

4. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 № 866 : станом на 1 січня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-п#Text> (дата звернення: 16.03.2025).

5. Захист прав дитини в Україні | Безоплатна правнича допомога. *Безоплатна правова допомога*. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/zahyst-prav-dytyny-v-ukrayini> (дата звернення: 16.03.2025).

## ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМИ SCRATCH ПРИ ЗАПОБІГАННІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДІТЕЙ В РОДИНІ

**МАРДАРОВА Ірина**

*доцент кафедри дошкільної педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

*кандидат педагогічних наук, доцент*

**ГУДАНИЧ Наталія**

*викладач кафедри дошкільної педагогіки  
Державного закладу «Південноукраїнський національний  
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Згідно закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» заклади освіти та установи системи освіти (зокрема, заклади дошкільної освіти) під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству проводять інформаційно-просвітницькі заходи з учасниками освітнього процесу з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей, приділяючи особливу увагу формуванню небайдужого ставлення учасників освітнього процесу до постраждалих осіб [2].

Зауважимо, що дитяче насильство в родині є наразі глобальною соціальною проблемою, яка негативно впливає на фізичний, емоційний і психологічний розвиток дитини дошкільного віку. За даними ЮНІСЕФ, мільйони дітей у світі зазнають різних форм насильства вдома, що призводить до серйозних довготривалих наслідків. В Україні проблема дитячого насильства стала ще гострішою в умовах війни, соціальної нестабільності та економічних труднощів. Тому профілактика запобігання домашньому насильству є критично важливою для захисту дітей, забезпечення їхнього благополуччя та формування здорового українського суспільства.

Розкриємо основні причини дитячого насильства в родині:

- соціально-економічні фактори: бідність, безробіття, міграція, відсутність належного житла (родина переселенців) тощо;
- сімейні конфлікти та стрес: агресія між батьками, проблеми у стосунках тощо.
- низький рівень освіченості батьків, не готовність батьків до виховання дітей: незнання альтернативних методів виховання, традиційні уявлення про покарання як норму тощо.
- наркотичні та алкогольні проблеми, психічні розлади, що підвищують ризик жорстокого поводження з дітьми;

- недостатній контроль з боку суспільства: байдужість оточення, відсутність своєчасного реагування на факти насильства громадістю.

У законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» виокремлені форми дитячого насильства у родині: фізичне насильство (побиття, штовхання, опіки, удари тощо); психологічне насильство (погрози, приниження, шантаж, залякування, булінг тощо); сексуальне насильство (будь-які дії сексуального характеру щодо дитини); економічне насильство (позбавлення дитину основних життєвих потреб, наприклад їжі, одягу, освіти тощо); нехтування потребами дитини (відсутність турботи, медичної допомоги, уваги тощо) [2].

Згідно з Конвенцією ООН про права дитини, кожна дитина має право на безпечне дитинство [3]. Насильство, зокрема в родині призводить до депресії, тривожності, агресії, девіантної поведінки, проблем дитини із соціалізацією. Жорстоке поводження в дитинстві часто стає причиною асоціальної поведінки в дорослому віці. Проте, діти, які не зазнали насильства, виростають емоційно стабільними та здатними будувати гармонійні стосунки. Підвищення обізнаності суспільства, своєчасне виявлення проблеми дає змогу запобігти її наслідкам.

Отже, необхідно проводити в закладах дошкільної освіти профілактичні заходи щодо запобігання домашньому насильству в родині (наприклад, проведення тренінгів для батьків щодо ненасильницького виховання; впровадження вебінарів, майстер-класів в закладах дошкільної освіти з питань безпеки дитини, інформування дітей про їхні права та методи самозахисту під час занять та ігрової діяльності, використання комп'ютерних ігор для навчання дітей безпечній поведінці тощо).

Проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема гейміфікації освітнього процесу знаходять своє відображення в наукових доробках (І.Бевзи, О.Власій, Н.Добрун, В.Кутузової, Н.Листопад, О.Листопада, В.Лучко, Л.Мельничук, Г.Перун, Н.Пихтіної, Л.Потапюк, С.Семчук, О.Чекстере та інших). Вчені вказують, що використання інформаційно-комунікаційних технологій стимулює пізнавальну активність дітей та допомагає їм швидко опрацьовувати необхідну інформацію. Зокрема при профілактиці запобігання домашньому насильству та наданні дітям необхідної інформації щодо у безпеці в родині можливо використовувати анімовані відео та інтерактивні історії, що допомагають дітям зрозуміти свої права, способи захисту та куди звертатися у разі

небезпеки; комп'ютерні ігри та інтерактивні симуляції, що сприяють формуванню безпечної поведінки в кризових ситуаціях.

Спираючись на дослідження О.Власій [1], О.Листопада [4], Л.Мельничук [5] зазначимо, що програма Scratch є ефективним інструментом для створення інтерактивних проєктів, анімацій та навчальних комп'ютерних ігор для дітей, а отже, її можна використовувати для розробки продуктів, спрямованих на профілактику дитячого насилля в родині. Можливості Scratch у розробці таких проєктів: створення інтерактивних анімацій; моделювання ситуацій, у яких дитина стикається з насильством, і демонстрація безпечних шляхів реагування, візуалізація історій, що пояснюють важливість довіри до дорослих (вихователів, психологів, соціальних працівників); розробка освітніх ігор (квест-гри, у яких дитина має обирати правильні дії в певних ситуаціях (наприклад, що робити, якщо вона відчуває загрозу вдома); створення вікторин на тему «Що таке насильство?» і «До кого звертатися по допомогу?»; створення дитячої мультиплікації та соціальних роликів (наприклад, анімованих історій про підтримку дітей, які зазнають насильства, пояснення ролі правоохоронних органів, психологів та соціальних служб тощо).

Окреслимо поетапний алгоритм розробки проєкту щодо запобігання насильства в родині у Scratch:

1. визначення цілі (наприклад, розповісти дитині про її права та способи захисту; ознайомити дітей з поняттям насильства в родині; пояснити, що таке фізичне, психологічне та економічне насильство; навчити дітей, як розпізнавати небезпечні ситуації та куди звертатися за допомогою; розробити інтерактивну історію, яка покаже правильні варіанти поведінки у складних ситуаціях тощо);

2. написання сценарію (розробка діалогів, ситуацій, ключових повідомлень). Сценарій має містити: головного героя (наприклад, дитину, яка потрапила в складну ситуацію), супровідних персонажів (дорослих, друзів, соціальних працівників, поліцейських), ситуації вибору (наприклад, якщо дитина стикається з насильством, вона може обрати: звернутися до дорослого, зателефонувати на гарячу лінію тощо);

3. створення або інтегрування персонажів (дитина, дорослі, соціальний працівник тощо);

4. програмування анімації та інтерактивних елементів (використання команд «керування», «вигляд», «звук», «олівець», «датчики», «оператори», «змінні» у Scratch для створення взаємодії і прописання скриптів кожного персонажу);

5. тестування та вдосконалення (перевірка зрозумілості й інформаційної ефективності проєкту, щоб впевнитися, що діти отримують корисну інформацію після кожного рішення, виправлення помилок та вдосконалення анімації тощо);

6. публікація та використання (демонстрація в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, поширення через онлайн-платформи).

За допомогою цифрового контенту розробленого завдяки програмі Scratch діти отримують доступ до інформації у доступній та ігровій формі, в них формуються навички розпізнавання небезпечних ситуацій, підвищується рівень обізнаності щодо проблеми насильства в родині та його наслідків, розвивається критичне мислення та вміння ухвалювати правильні рішення.

Отже, дитяче насильство в родині є серйозною соціальною проблемою, яка впливає на психоемоційний та фізичний розвиток дитини. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема програми Scratch відкриває нові можливості для профілактики та запобігання насильства в родині, підвищення обізнаності дітей, батьків і вихователів щодо безпечної поведінки та механізмів захисту.

#### **Література:**

1. Власій О., Магомета Н. Реалізація компетентнісного підходу до вивчення програмування на Scratch. *Open educational e-environment of modern University*. 2018. № 5. С. 88-96.

2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». (документ 2229-VIII, чинний, поточна редакція від 19.12.2024). *Верховна рада України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 31.03.2025).

3. Конвенція про права дитини (документ 995\_021, чинний, редакція від 16.11.2023). *Верховна рада України*: сайт. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) (дата звернення: 31.03.2025)

4. Листопад О. А., Мардарова І. К. Модульний курс «Комп'ютерні технології в роботі з дітьми»: навчальний посібник для студентів зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Одеса: Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 192 с.

5. Мельничук Л. М. Лучко В. М., Перун Г. М. Інтерпретована динамічна візуальна мова програмування (Scratch): навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 128 с.



## СЛУЖБА У СПРАВАХ ДІТЕЙ НА ЗАХИСТІ ЇХ ПРАВ ТА СВОБОД

**ПОДВАШЕЦЬКИЙ Володимир**  
*курсант 103-го взводу факультету підготовки фахівців  
для органів досудового розслідування НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник : **КЕЙДАЛЮК Володимир**  
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
доктор філософії*

Актуальність теми служби у справах дітей на захисті їх прав та свобод зумовлена соціально-економічними викликами, що постають у зв'язку з глобальними кризами та військовими конфліктами. Питання захисту прав дитини набуває ще більшої ваги по причині війни на території України. Однак, на жаль, у сучасному суспільстві існує чимало загроз, які можуть негативно вплинути на долю дитини: жорстоке поводження, соціальна незахищеність, відсутність належного піклування з боку батьків, правопорушення, сирітство, зростання рівня насильства над дітьми, соціальна незахищеність, сирітство, булінг та кіберзагрози, тощо вимагають активізації спеціальної служби у справах дітей.

Такою спеціальною службою є Служба у справах дітей. Вона виконує ключову роль у реалізації державної політики у сфері захисту дітей, забезпечуючи їх права, створює умови для повноцінного розвитку здійснює контроль за дотриманням законодавства щодо дітей, виявляє та допомагає тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах, сприяє їх влаштуванню в сімейні форми виховання, а також протидіє порушенням прав неповнолітніх [1]. Робота цієї служби є надзвичайно важливою, адже вона не тільки займається реагуванням на випадки порушень прав дітей, а й запобігає таким ситуаціям, сприяючи створенню безпечного та комфортного середовища для кожної дитини. Саме тому її роль у сучасному суспільстві є неоціненною, адже турбота про дітей – це турбота про майбутнє країни. Діяльність ССД регулюється Законом України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», який визначає правові основи функціонування органів і служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей [2].

Однак ефективність роботи цих органів нерідко знижується через бюрократичні перепони, недостатнє фінансування, нестачу професійних кадрів та зростаючу кількість дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах. Наявність цих проблем вимагає пошуку шляхів їх вирішення [3].

Питання правового регулювання та діяльності служби у справах дітей розглядається в працях українських науковців, таких як О. В. Гнатюк, І. В. Коваль, В. С. Гриценко, А. О. Ткаченко. Вчені аналізують нормативно-правову базу, функціонування служб, їхню взаємодію з іншими державними органами та громадськими організаціями. Проте, у сучасній науковій літературі недостатньо висвітлені питання ефективності роботи цих служб в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема воєнних конфліктів, а також проблематика забезпечення прав внутрішньо переміщених дітей та дітей-сиріт у цих умовах [4]. Проводячи аналіз пошуку шляхів вирішення проблем ефективність роботи ССД були виявленні перешкоди. По-перше, законодавство України у сфері захисту прав дітей свідчить про наявність чіткої нормативної бази, що регулює діяльність служби у справах дітей. Основними законодавчими актами є Конституція України [5], Сімейний кодекс України [6], Закон України «Про охорону дитинства» [7], а також низка міжнародних конвенцій, таких як Конвенція ООН про права дитини [8]. Проте існує проблема узгодженості нормативно-правових актів та їхнього ефективного застосування на практиці.

По-друге, служби у справах дітей часто стикаються з кадровими проблемами, нестачею фінансування та перевантаженістю фахівців, що негативно впливає на якість їхньої роботи [9]. Особливо це відчутно у регіонах, де кількість дітей, які потребують допомоги, значно перевищує можливості служб. По-третє, у воєнний час зросла кількість випадків порушення прав дітей, зокрема, примусового переміщення, насильства, порушення права на освіту та охорону здоров'я. Значна кількість дітей опинилася без належного соціального супроводу та правового захисту [10].

Для підвищення ефективності роботи служб у справах дітей необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, розширити їх повноваження, забезпечити належне фінансування, розвинути систему соціального патронажу, впровадження цифрових інструментів

моніторингу ситуації з дітьми та впроваджувати інноваційні методи соціального захисту дітей. Також необхідним є створення окремих спеціалізованих центрів для роботи з дітьми, які постраждали від воєнних дій та насильства та важливим напрямком є цифровізація процесів моніторингу та обліку дітей, що дозволить оперативно реагувати на порушення їхніх прав та забезпечити ефективний контроль за їхнім становищем.

Отже, можна зробити висновок, що необхідно реформувати службу у справах дітей, підвищивши рівень її кадрового забезпечення, створення нових механізмів контролю за дотриманням прав дітей, підвищення професійного рівня працівників, запровадження додаткових заходів соціальної підтримки сімей з дітьми, які постраждали внаслідок воєнних дій, зокрема, надання їм фінансової допомоги, житлових субсидій та психологічної підтримки. Посилення міжвідомчої взаємодії служби у справах дітей з іншими державними органами, освітніми установами, правоохоронними органами та громадськими організаціями сприятиме покращенню ситуації з дотриманням прав неповнолітніх та створенню ефективної системи захисту дітей. Лише комплексний підхід дозволить забезпечити повноцінний розвиток та благополуччя дітей в Україні.

#### **Література:**

1. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей. Закон України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення : 18.03.2025).

2. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей. Закон України, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр#Text> (дата звернення : 18.03.2025).

3. Гнатюк О. В. Захист прав дитини в Україні: правові аспекти. Київ.: Юрінком Інтер, 2020. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/items/b9254b73-17dd-4d9c-9f2d-9b367f47e1fd> (дата звернення: 18.03.2025).

4. Гриценко В. С. Правове регулювання соціального захисту дітей в Україні. – Львів: Астропринт, 2019. URL: [https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/12\\_12\\_2017/pdf/3.pdf](https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/12_12_2017/pdf/3.pdf) (дата звернення: 19.03.2025).

5. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 19.03.2025).

6. Сімейний кодекс України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 19.03.2025).

7. Про охорону дитинства: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 19.03.2025).

8. Конвенція ООН про права дитини, URL: <https://www.unicef.org/ukraine/uk/convention> (дата звернення: 20.03.2025).

9. Коваль І. В. Діяльність служби у справах дітей: теоретико-правовий аналіз. Харків: Право, 2021. URL: [https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/iipo/96institutes/iist/imem\\_differ\\_spec\\_psh](https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/iipo/96institutes/iist/imem_differ_spec_psh) (дата звернення: 20.03.2025).

10. Ткаченко А. О. Соціальний захист дітей в умовах надзвичайних ситуацій. Одеса: Юридична література, 2022. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24489/1/Ihnatenko.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).

## **КООРДИНАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ**

***САХНО Артем***

*доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін  
факультету № 2*

*Донецького державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник  
ORCID 0000-0002-1260-1212*

Забезпечення прав і свобод дитини є одним із ключових пріоритетів державної політики України у сфері національної безпеки. У цьому контексті особливого значення набуває проблема нормативного врегулювання взаємодії органів (підрозділів) Національної поліції щодо створення безпечного освітнього середовища. Актуальність зазначеного питання істотно зросла внаслідок повномасштабного збройного вторгнення Російської Федерації на територію України, що супроводжується систематичними обстрілами об'єктів соціальної інфраструктури, зокрема – закладів освіти.

Відповідно до офіційної інформації Міністерства освіти і науки України, станом на лютий 2025 року внаслідок воєнної агресії було пошкоджено 3428 закладів освіти, з яких 365 – повністю зруйновано. Найбільшої шкоди зазнала освітня інфраструктура Харківської області, де 96 закладів освіти було зруйновано та ще 727 –

пошкоджено. Водночас найменші втрати освітньої інфраструктури зафіксовано у Закарпатській та Чернівецькій областях [1].

Таким чином, варто погодитися із думкою тих науковців, які переконані, що створення безпечного освітнього середовища є одним із головних завдань поліцейського в умовах збройної агресії росії, зміст якого полягає в убезпеченні дітей від знаходження в місцях підвищеної небезпеки, надання допомоги для швидкого доступу до укриттів, надання допомоги дитині, яка втратила зв'язок з рідними, надання домедичної допомоги та психологічної допомоги у випадку необхідності та вжиття інших заходів спрямованих на захист прав дитини [2, с. 68].

З метою забезпечення міцного нормативного підґрунтя щодо створення безпечного освітнього середовища, Кабінетом Міністрів України прийнято Концепцію безпеки закладів освіти [3], мета якої полягає у поєднанні зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, закладів освіти тощо, для забезпечення участі зазначених суб'єктів публічного адміністрування у реалізації механізму безпечного освітнього середовища.

Чільне місце серед суб'єктів забезпечення освітньої безпеки посідає Національна поліція, органи (підрозділи) якої наділені відповідними повноваженнями, реалізація яких має здійснюватися у тісній внутрішньовідомчій взаємодії.

Разом з тим, аналіз нормативно-правових актів, які визначають організаційно-правові основи діяльності зазначених органів (підрозділів) Національної поліції, дозволяє констатувати, що поза увагою нормотворця залишилися питання щодо унормування механізму внутрішньовідомчої взаємодії цих суб'єктів забезпечення освітньої безпеки.

Так, відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, затвердженої наказом МВС України від 01.10.2024 № 663 [4], поліцейські в ході здійснення повноважень із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) взаємодіють з керівництвом ЗЗСО, педагогічними працівниками, батьками або іншими законними представниками учнів, асистентами дітей та іншими працівниками закладу освіти з питань забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, здійснення превентивних та профілактичних заходів у ЗЗСО.

Крім того, під час здійснення повноважень із забезпечення безпечного освітнього середовища в ЗЗСО поліцейські взаємодіють з іншими органами (підрозділами) поліції, територіальними підрозділами ДСНС, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та територіальними громадами, органами управління у сфері освіти, закладами освіти, міжнародними організаціями та громадськими об'єднаннями відповідно до законодавства (пункт 3 Розділу I Наказу № 663/2024 року).

Відповідно до пункту 4 Розділу I Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України [5], підрозділи ювенальної превенції під час здійснення своїх повноважень взаємодіють з органами і підрозділами поліції, органами державної влади, міжнародними і громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування та об'єднаними територіальними громадами відповідно до законодавства України.

Взаємодію з іншими підрозділами Національної поліції, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей визначено серед основних завдань підрозділів ювенальної превенції.

Крім того, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 № 1364 «Про внесення зміни до категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах», заклади освіти державної та комунальної форми власності включено до категорії об'єктів, які підлягають обов'язковій охороні підрозділами поліції охорони на договірних засадах [6].

Відповідно до Порядку взаємодії органів і підрозділів поліції під час організації та виконання органами поліції охорони заходів з фізичної охорони об'єктів, затвердженого наказом МВС України від 07.07.2017 № 577 [7], уповноваженими посадовими особами поліції охорони розробляються плани оборони особливо важливих об'єктів, до числа яких, в тому числі, належать і заклади загальної середньої освіти. Представляється, що мета розроблення зазначених планів оборони, як раз і полягає в узгодженні спільних дій нарядів поліції щодо реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події, які надходять з охоронюваних об'єктів.

Разом з тим, відповідно до норм зазначеного наказу МВС, плани оборони розробляються у мирний час, що, на нашу думку, не відповідає сучасним умовам реагування на події, що обумовлено наявністю загроз військового характеру, викликаних військовою агресією армії рф.

Висновки. Таким чином, пропонується два варіанти вирішення питання, пов'язаного з нормативним визначенням механізму координації діяльності підрозділів Національної поліції у контексті забезпечення освітньої безпеки, перший з яких пов'язаний із розробленням інструкції, нормами якої має бути визначений механізм внутрішньовідомчої взаємодії органів (підрозділів) Національної поліції у сфері забезпечення освітньої безпеки.

Другий варіант передбачає внесення доповнень до Інструкції, затвердженої наказом МВС № 577/2017 року, шляхом визначення в ній окремого розділу, яким передбачено особливості реагування нарядів поліції (в тому числі й підрозділів ювенальної превенції та служби освітньої безпеки), на повідомлення про кримінальні правопорушення та інші події, з урахуванням особливостей, викликаних війною з країною-окупантом.

### Література:

1. Скільки закладів освіти в Україні пошкоджено та зруйновано внаслідок ворожих атак: онлайн-мапа від МОН. URL: <https://vseosvita.ua/c/news/post/107225>.

2. Моргунов О. А., Юнін О. С. Запровадження та реалізація проекту «Офіцер служби освітньої безпеки» як форми захисту освітнього середовища та дітей у період правового режиму воєнного стану. 2024. С. 68-82.

3. Про схвалення Концепції безпеки закладів освіти: Розпорядження КМУ від 7 квітня 2023 р. № 301-р. Офіційний вісник України. 2023. № 40. Ст. 2182.

4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти : Наказ МВС України від 01.10.2024 № 663. Офіційний вісник України. 2024. № 97. Ст. 6234.

5. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України : Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. Офіційний вісник України. 2018. № 45. Ст. 1589.

6. Про внесення зміни до категорій об'єктів державної форми власності та сфер державного регулювання, які підлягають охороні органами поліції охорони на договірних засадах : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2023 № 1364. Офіційний вісник України. 2024. № 9. Ст. 498.

7. Порядок взаємодії органів і підрозділів поліції під час організації та виконання органами поліції охорони заходів з фізичної

охорони об'єктів : Наказ МВС України від 07.07.2017 № 577.  
Офіційний вісник України. 2017. № 69. Ст. 2088.

## **ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ**

**СПАТЕРУК Богдан**

*курсант 103 навчального взводу*

*факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування*

*Одеського державного університету внутрішніх справ*

*Науковий керівник: **ІЗБАШ Катерина***

*старший науковий співробітник відділення організації  
наукової роботи відділу організації наукової діяльності*

*Одеського державного університету внутрішніх справ*

*кандидат юридичних наук, доцент*

Захист прав дитини в умовах воєнного стану є комплексним завданням не тільки держави, а і міжнародних організацій, громадянського суспільства, кожної людини. Бути в безпеці в цих умовах, разом з сім'єю можуть не всі діти, вплив на психічне здоров'я, особистий розвиток, піклування та захист від усіх форм фізичного та психологічного насильства, захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або тих, що є принизливими для гідності формами поведінки або покарання є важливим напрямком який збереже здорову націю [1]. Охорона прав дитини в період воєнного стану регулюється як міжнародними, так і національними нормативно-правовими актами. На міжнародному рівні основоположним документом є Конвенція про права дитини, прийнята ООН у 1989 році. Україна ратифікувала цю Конвенцію, визнавши дитину повноправним членом суспільства [2]. Один із ключових напрямів державної політики у сфері захисту прав дитини – удосконалення законодавства, ратифікація міжнародних конвенцій та впровадження норм міжнародного права. Завдяки цьому Україна приєдналася до низки міжнародних документів, спрямованих на гарантування прав дітей. Водночас у умовах воєнного стану, що діє на всій території країни, повноцінне виконання державою своїх зобов'язань щодо захисту прав дитини значно ускладнене.

Вступила в силу постанова Кабінету Міністрів України «Про створення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану» від 17.03.2022 № 302, у якому до головних завдань віднесено узгодження дій органів виконавчої влади та місцевого самоврядування для організації евакуації дітей, зокрема



дітей з інвалідністю, сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також тих, хто перебуває у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу чи під опікою. Штаб забезпечує їх безпечне переміщення та створення належних умов для перебування у безпечних регіонах України або країнах тимчасового перебування. Також здійснюється контроль за постановкою дітей на консульський облік, визначення механізмів вирішення проблемних питань, що виникають під час тимчасового влаштування, та підготовка їх повернення до України після припинення воєнних дій [3]. Таким чином, держава завдяки уповноваженим членам складу Координаційного штабу здійснює гідну підтримку та захист прав дітей в умовах воєнного стану. Щоб евакуаційна система працювала бездоганно було розроблено низку рекомендацій, які почали реалізовуватися через постанови Кабінету Міністрів України, зокрема постанову від 23 серпня 2022 року № 940 щодо вдосконалення механізму евакуації. Ці зміни дали значний внесок в плані евакуації дітей[4].

Одним із найважливіших заходів у захисті прав дітей під час воєнного стану та оперативному реагуванні на їхні потреби стало впровадження загальнонаціональної програми **«Дитина не сама»**. Ініціатива реалізована Офісом Президента України у співпраці з Дитячим фондом ООН (UNICEF Ukraine) та Міністерством соціальної політики. Основним інструментом програми є чат-бот **«Дитина не сама»**. Війна щодня розлучає дітей із батьками: одні опиняються у фільтраційних таборах, інші губляться, рятуючись від обстрілів, а дехто, на жаль, гине. Для підтримки таких дітей створено чат-бот **«Дитина не сама»**, який допомагає знайти загублену дитину, надати їй тимчасовий прихисток у сім'ї або повідомити про випадки перебування дітей без нагляду. Ресурс містить корисну інформацію для захисту прав дітей у воєнний час. Зокрема, у боті зібрані норми українського та міжнародного законодавства щодо охорони прав дітей під час збройного конфлікту. Також наведено контакти служб та органів, які надають юридичну, психологічну допомогу чи реагують на випадки порушення прав дитини, зокрема у ситуаціях торгівлі дітьми. Користувачі можуть знайти відповіді на запитання про те, що робити у разі порушення прав дитини та куди звертатися за підтримкою. Для родичів, піклувальників, психологів та журналістів у боті є розділи з інструкціями щодо спілкування та допомоги дітям, які пережили травматичні події. Також передбачена можливість подання заяви для громадян України та іноземних організацій, які бажають тимчасово прихистити дітей. Родини, що планують взяти дитину під опіку,

повинні відповідати певним критеріям, які можна перевірити через бот. Додатково для них пропонується онлайн-навчання щодо адаптації, догляду та психологічної підтримки дитини в нових умовах.

Як вбачається з зазначеного чат-бота, нині українці подали вже понад 18 000 заявок, щоб тимчасово прихистити дитину. Та їхнє число щодня зростає [5]. З початку 2014 року Україна здійснює заходи щодо захисту прав дітей на тимчасово окупованих територіях, попри обмежений доступ до них. Після повномасштабного вторгнення РФ проблема порушення прав дітей загострилася, що зумовило необхідність пошуку нових механізмів захисту. Окупанти насильно інтегрують українських дітей у свою систему через зміну освітніх програм, примусову паспортизацію та депортацію. Завданням держави є збір та документування фактів порушення прав дітей. Для цього створено портал «Діти війни», де акумулюється інформація про загиблих, поранених, зниклих безвісти та депортованих дітей. Платформа також дозволяє громадянам надавати інформацію правоохоронним органам про порушення прав дитини. Крім того, Кабінет Міністрів України ухвалив рішення про створення Єдиного реєстру осіб, зокрема дітей, депортованих або примусово переміщених через збройну агресію РФ, який має об'єднати всю інформацію щодо цих випадків [6]. Офіс Генерального прокурора України веде розслідування злочинів РФ проти дітей. Зафіксовано понад 80 000 кримінальних правопорушень за статтею 438 КК України, з них 1012 воєнних злочинів проти дітей, 1720 атак на установи для дітей, 85 випадків депортації та викрадення дітей. ОГП співпрацює з Міжнародним кримінальним судом (МКС), який 17 березня 2023 року видав ордери на арешт Президента РФ та Уповноваженого з прав людини РФ за незаконну депортацію українських дітей. Для захисту дітей 17 березня 2022 року створено Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану. Він забезпечує евакуацію, розміщення та соціальний захист дітей, а також контроль за їхнім поверненням. Користуючись статистикою Дмитра Лубінця Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини то можна зробити висновок, що РФ незаконно вивозить дітей з нашої країни, знищує дитячі садочки, дитячі будинки [7].

У серпні 2022 року Указом Президента створено Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей [8] відкрито Консультаційний центр Уповноваженого ВРУ з прав людини. Попри складнощі, українські державні органи та міжнародні партнери працюють над поверненням депортованих дітей. Національне інформаційне бюро веде обмін даними з міжнародними організаціями, а Офіс

Уповноваженого ВРУ контактує з російською стороною. Станом на 14 травня 2023 року повернуто 364 дитини. Проте процес залишається складним через відсутність представників України в РФ та системне заперечення депортації з боку Росії. Дітям, які повертаються, необхідна підтримка: ідентифікація, медична допомога, відновлення документів, психологічна реабілітація та соціальний захист. Україна активно взаємодіє з міжнародними організаціями, зокрема Європейською мережею омбудсманів з прав дитини та структурами ООН. 28 квітня 2023 року в ООН відбулося засідання Ради безпеки, присвячене викраденню та депортації дітей під час збройних конфліктів. Таким чином, Україна системно працює над захистом прав дітей, поверненням депортованих та притягненням до відповідальності винних у воєнних злочинах. Однак процес вимагає подальшого вдосконалення механізмів і посилення міжнародного тиску на РФ [9].

На підставі викладеного вище можна зробити висновок про те, що на сьогодні наша держава гідно реалізує виконання покладених на неї функцій щодо забезпечення захисту прав дитини. Разом із тим це вкрай важко, тому у ці тяжкі та важливі для нашої держави часи кожен небайдужий громадянин України має допомагати захистити та реалізувати права найбільш незахищеної категорії осіб – дітей. Кожен громадянин може зробити свій внесок у захист прав дитини, будучи уважним до потреб дітей у своєму оточенні та підтримуючи відповідні ініціативи. Важливо знати свої права та механізми їх захисту, а також вміти звертатися за допомогою до відповідних органів та організацій. Психологічна підтримка дітей в умовах війни є критично важливою для їхнього здорового розвитку та адаптації до складних умов.

#### **Література:**

1. Алла Олійник, суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, стаття «Сучасні виклики та актуальні проблеми захисту прав та інтересів дітей у цивільних справах в умовах воєнного стану». URL.

[https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new\\_folder\\_for\\_uploads/supreme/2023\\_prezent/Prezent\\_Zahist\\_ditei\\_voen\\_stan.pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Zahist_ditei_voen_stan.pdf).( дата звернення 16.03.2025).

2. Конвенція про права дитини. URL. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text) (дата звернення 16.03.2025).

3. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 16.03.2025).

4.Постанова КМУ від 23 серпня 2022 р. № 940 Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо удосконалення механізму проведення евакуації.URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/940-2022-%D0%BF#Text>.

5. ЧАТ-БОТ «ДИТИНА НЕ САМА». URL. <https://dity.msp.gov.ua/> (дата звернення 16.03.2025).

6.Постанова КМУ від 14 серпня 2019 р. № 726 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин».URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/726-2019-%D0%BF#Text>.

7.Статистика Дмитра Лубінця Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.URL. <https://ombudsman.gov.ua/childrenofwar-2023/dii-vlady-ukrainy-spriamovani-na-zakhyst-prav-ditei>.

8.Указ президента України «Про Координаційну раду з питань захисту та безпеки дітей»URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/568/2022#Text>.

9. Європейська мережа омбудсманів з прав дитини на захисті дітей, постраждалих внаслідок нападу РФ на Україну.URL. [https://www.ombudsman.gov.ua/news\\_details/predstavniki-yevropejskoyi-merezhi-ombudsmaniv-z-prav-ditini-obgovorili-sposobi-zahistu-prav-ditej-postrazhdalih-vnaslidok-napadu-rf-na-ukrayinu](https://www.ombudsman.gov.ua/news_details/predstavniki-yevropejskoyi-merezhi-ombudsmaniv-z-prav-ditini-obgovorili-sposobi-zahistu-prav-ditej-postrazhdalih-vnaslidok-napadu-rf-na-ukrayinu).

## **УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ІЗ ДІТЬМИ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА<sup>1</sup>**

**СУКМАНОВСЬКА Лідія**

*доцент кафедри адміністративного права та поліцейської діяльності Навчально-наукового інституту з підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ кандидат юридичних наук, доцент*

**РЕПАН Микола**

*старший викладач кафедри адміністративного права і процесу Навчально-наукового інституту з підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

---

<sup>1</sup> Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть за них нести відповідальність.

Останніми роками в нашій державі все більше приділяється увага питанням запобігання і протидії домашнього насильства як одного із болючих соціальних явищ. Ще до широкомасштабного вторгнення спостерігалась розгорнута інформаційна державно-соціальна кампанія, що стосувалась висвітлення проблематики протидії домашньому насильству, анонсування роботи спеціальних служб та установ, що надають допомогу особам, постраждалим від домашнього насильства. Відбувається спільна діяльність державних та громадських структур із запобігання й протидії домашнього насильства, приділяється немала увага втілення у життя нових законодавчих норм, пов'язаних із реалізацією роботи із кривдниками, що учиняють домашнє насильство.

До протидії домашньому насильству залучається все більше державних та громадських інституцій. Провідним суб'єктом із запобігання та протидії домашньому насильству є Національна поліція, уповноважені підрозділи якої реагують, безпосередньо припиняють правопорушення, пов'язані із домашнім насильством, а також притягають кривдників до юридичної відповідальності за учинені протиправні діяння. Важливою складовою діяльності уповноважених підрозділів органів Національної поліції є робота із дітьми, що постраждали від домашнього насильства й дітьми-кривдниками.

Насильство стосовно дітей є проблемою, існуючою завжди, й скоріше за усе, такою, що буде існувати надалі у сучасному соціумі. На жаль, можна привести такі приклади насильства стосовно дітей як смерть дітей від голоду, смерть дітей від обстрілів та бомбардувань, під час міжнародних військових конфліктів, убивства у таборах для біженців, сексуальне насильство щодо дітей, експлуатація дітей, втягнення до жебракування, проституції, позбавлення житла, їжі, одягу, предметів першої необхідності, коштів для існування, зневажання потреб та інтересів дітей. Найуразливіша та незахищена верства суспільства – діти. Жорстоке ставлення до дитини та зневажання її інтересів набувають різних форм та різновидів, однак їхніми наслідками завжди виступають значна шкода здоров'ю, розвитку та соціалізації, загроза життю та здоров'ю дітей, та навіть смерть.

Реалізація заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, учиненому дітьми та стосовно дітей, а також жорстокому поведженню щодо дітей відповідно до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої Наказом МВС України № 1044 від 19.12.2017 р.

здійснюється підрозділами ювенальної превенції Національної поліції України [1].

Виявивши випадок жорстокого поводження щодо дитини, поліцейський ювенальної превенції: приймає заяву або складає протокол прийняття усної заяви від дитини (якщо така дитина не досягла 16-річного віку – від батьків, законних представників дитини чи іншої дорослої особи, що не причетна до учинення насильницьких дій щодо дитини); складає рапорт про виявлений випадок насильства щодо дитини; уживає заходів із внесення інформації до журналу Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події; при існуванні загрози життю чи здоров'ю дитини вживає заходів із термінового вилучення дитини з сім'ї (закладу) й подальшого влаштування дитини [2].

У випадку, якщо в ході проведення оцінки рівня безпеки дитини виявлено (підтверджено) загрозу її життю або здоров'ю, така дитина негайно доправляється до установи системи охорони здоров'я для здійснення та фіксації результатів медичного огляду, проведення судово-медичного обстеження, надання відповідної медичної допомоги, зокрема стаціонарного лікування або ж згідно п. 31 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 866 від 24.09.2008 р. тимчасово влаштована [3].

Позитивною є практика поміщення постраждалої дитини до спеціалізованої установи – центру захисту дитини Барнахус. Це міждисциплінарна модель надання допомоги дітям, постраждалим від насилля або стали його очевидцями. Така модель передбачає надання постраждалій дитині комплексної допомоги та захисту її прав шляхом співпраці різних фахівців: правоохоронців, психологів, медиків, працівників соціальної сфери та ін. Важливим є захист постраждалих дітей від повторної віктимізації й травматизації під час провадження розслідування випадків жорстокого поводження. Середовище Барнахус побудоване із дотриманням важливих принципів: дитиноцентричності, міждисциплінарності, дружнього до дитини середовища, уникнення повторної травматизації та конфіденційності. Таким чином, у центрах захисту соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя дітей, які є постраждалими або стали свідками насилля за моделлю Барнахус, їм комплексно може бути надана психологічна, медична, правова, соціальна та інші види допомоги. Наразі в Україні існує 13 таких центрів захисту дитини, найближчим часом планується відкриття такого ж центру у м. Львові [4].

Станом на сьогодні правовий статус центрів захисту дитини за моделлю Барнахус не є конкретизованим. Такі центри визнаються спеціалізованими службами для підтримки постраждалих осіб. Водночас не є закріпленим обов'язок поліцейських ювенальної превенції із застосування такої міждисциплінарної моделі надання допомоги дітям, які постраждали від насильства або стали його свідками (там де вона в Україні є запровадженою). На нашу думку задля забезпечення кожній постраждалій дитині повної, комплексної та ефективної допомоги та захисту її прав і законних інтересів на поліцію ювенальної превенції повинно бути покладено прямий обов'язок співпрацювати із іншими фахівцями (соціальними працівниками, психологами, медиками тощо) – в одному місці (центрі захисту дитини за моделлю Барнахус). Такі центри є ефективним інструментом захисту дітей від насильства та забезпечення їх прав. А поліцейські повинні бути частиною цілісної системи, спрямованої на захист дітей від повторної віктимізації та травматизації під час розслідування кожного випадку домашнього насильства чи жорстокого поводження з дитиною.

Домашнє насильство та жорстоке поводження із дітьми є поширеними правопорушеннями, спрямованими проти життя, здоров'я, честі та гідності дитини. Вони завдають колосальних та часто незворотних наслідків для фізичного та психічного здоров'я підростаючого покоління. Підрозділи ювенальної превенції Національної поліції є провідними суб'єктами, що реагують на такі злочини й правопорушення щодо дітей, а також здійснюють усіх необхідних заходів для забезпечення захисту та законних інтересів кожної постраждалої дитини. Позитивним в Україні є врахування поліцейськими практик та міжнародних стандартів реагування правоохоронних структур на випадки домашнього насильства та жорстокого поводження з дітьми, зокрема застосування міждисциплінарної моделі надання багатопрофільної допомоги дітям, які постраждали від домашнього насильства або стали свідками/очевидцями його учинення Барнахус. Законодавством на поліцію повинно бути покладено прямий обов'язок співпрацювати із іншими фахівцями (соціальними працівниками, психологами, медиками тощо) – в одному місці (центрі захисту дитини за моделлю Барнахус), задля забезпечення кожній постраждалій дитині повної, комплексної та ефективної допомоги та захисту її прав і законних інтересів.

### **Література:**

1. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України № 1044 від 19.12.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

2. Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>.

3. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України № 866 від 24.09.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>.

4. Центр захисту дитини за моделлю «Барнахус» у Львівській області стане чотирнадцятим в Україні: що варто знати про його роботу. Львівська обласна військова адміністрація. Офіційний вебсайт. Електронний ресурс. URL: <https://loda.gov.ua/news/128096>.



**ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 4.  
НЕНАСИЛЬНИЦЬКІ ПОЛІТИКИ ТА ПРАКТИКИ ВИХОВАННЯ  
ДІТЕЙ: ДОСВІД ЄС ТА УКРАЇНИ.**

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ  
ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ: ПРИКЛАДИ ЗІ  
ШВЕЦІЇ, КАНАДИ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ**

***ВЕРБИЦЬКИЙ Богдан***

*курсант 201 н.г. Навчально-наукового  
експертно-криміналістичного інституту  
Національної академії внутрішніх справ  
Науковий керівник: ГУЗЕНКО Євгеній  
доцент кафедри спеціальної фізичної підготовки  
Національно-наукового інституту  
Національної академії внутрішніх справ  
кандидат психологічних наук, доцент*

У сучасному глобалізованому світі проблема насильства щодо дітей продовжує залишатися актуальною та потребує системного підходу з боку держав. Незважаючи на спільну мету забезпечити безпечне середовище для розвитку дітей, країни світу формують різні підходи до вирішення цієї проблеми. Особливого значення набуває вивчення та порівняльний аналіз національних стратегій протидії насильству щодо дітей у країнах, що мають розвинені системи захисту прав дитини. У цьому контексті приклади Швеції, Канади та Південної Кореї є надзвичайно репрезентативними, адже кожна з них демонструє унікальні моделі законодавчих, соціальних та освітніх ініціатив. Вивчення цих підходів дає змогу не лише визначити ефективні механізми запобігання насильству, але й адаптувати найкращі практики до національного контексту інших держав [1].

Швеція є однією з перших країн, яка на законодавчому рівні заборонила фізичне покарання дітей, починаючи з 1979 року. Однак її сучасна стратегія, представлена в документі "Barns rätt till skydd mot våld" 2023 року, акцентує увагу не лише на правовій забороні, але й на профілактиці через освіту, раннє виявлення насильства та координацію між органами охорони здоров'я, освіти та соціального захисту [2]. Цей документ підкреслює важливість цілісного підходу, в якому дитина розглядається як суб'єкт права, а не лише як об'єкт захисту. Крім того, Швеція активно впроваджує інформаційні кампанії та навчальні програми для батьків, спрямовані на формування ненасильницьких

моделей виховання. Успішність такої політики підтверджується стабільним зниженням випадків фізичного покарання, зафіксованим національними соціологічними дослідженнями [2].

Канада, у свою чергу, реалізує стратегію протидії насильству щодо дітей через підхід інклюзивної міжвідомчої співпраці та акцент на інтересах корінних народів. Федеральний план "Supporting Children and Families" 2023 року враховує специфіку місцевих громад, визнає культурну ідентичність дітей та пропонує інтегровані сервіси у сфері психічного здоров'я, освіти, правосуддя та соціального захисту [3]. Особливої уваги в стратегії надається попередженню системного насильства в установах, що працюють із дітьми. Канадський підхід демонструє зразкову модель адаптивної політики, що коригується відповідно до зворотного зв'язку з громадськістю та експертним середовищем. Значну роль у формуванні політики відіграють громадські організації та інститути з прав людини, що забезпечують постійний моніторинг виконання стратегії [3].

Південна Корея у своїй стратегії боротьби з насильством щодо дітей робить акцент на використанні цифрових інструментів для виявлення та реагування на випадки насильства. У 2023 році Міністерство гендерної рівності та сім'ї презентувало стратегію "National Plan for Child Protection" з інноваційним підходом до міжагентської комунікації та збору даних [4]. Однією з ключових ініціатив є впровадження системи штучного інтелекту для аналізу сигналів насильства з різних джерел, зокрема шкіл, лікарень та онлайн-платформ. Крім того, значна увага приділяється просвітницькій діяльності серед молоді через цифрові освітні платформи, що сприяють підвищенню обізнаності про права дітей та механізми захисту. Південнокорейська модель демонструє потенціал сучасних технологій у сфері превенції, але водночас ставить питання про етичні аспекти використання персональних даних дітей [4].

Аналізуючи вищезазначені приклади, варто зазначити, що попри різні історичні, культурні та соціальні умови, усі три країни наголошують на необхідності міжвідомчої координації, участі громади та використанні доказової бази для формування політики. Успішність шведської моделі зумовлена історичною тяглістю правозахисних ініціатив, високим рівнем довіри до державних інституцій та потужною системою соціального захисту. Канадський підхід ілюструє важливість врахування багатокультурного контексту, зокрема при роботі з вразливими групами. Південна Корея, у свою чергу, демонструє новаторство в інтеграції цифрових технологій у державну

політику, що може стати зразком для країн із розвинутою інфраструктурою [1; 3; 4].

Попри значні досягнення, кожна з моделей має свої виклики. У Швеції, наприклад, триває дискусія щодо впливу надмірної регуляції на автономію сімей. У Канаді – проблемою залишається недостатній доступ до послуг у віддалених регіонах, а в Південній Кореї – ризики надмірної автоматизації процесів виявлення насильства без належного людського контролю. Ці аспекти вказують на важливість постійного вдосконалення стратегій відповідно до зміни соціального ландшафту [2; 3; 4].

Рекомендації щодо вдосконалення національних стратегій мають спиратися на досвід розглянутих країн. По-перше, важливо впроваджувати міжвідомчі платформи обміну даними, що включають органи охорони здоров'я, освіти, поліції та соціальних служб. По-друге, слід розробити системи навчання та підтримки для батьків, орієнтовані на запобігання насильству в сім'ї. По-третє, необхідно інвестувати в цифрові технології, які можуть пришвидшити виявлення випадків насильства, з одночасним забезпеченням конфіденційності даних. Також варто враховувати культурний контекст при розробці політики, що підвищить її ефективність у конкретних спільнотах [1; 3; 4].

У підсумку, порівняльний аналіз національних стратегій протидії насильству щодо дітей у Швеції, Канаді та Південній Кореї засвідчує різноманіття підходів, заснованих на спільних цінностях прав дитини та недопущення насильства. Водночас, ефективність цих стратегій залежить від гнучкості у впровадженні, спроможності враховувати локальні особливості та залучення усіх зацікавлених сторін до процесу реалізації. Використання цифрових технологій, міжвідомча співпраця та орієнтація на потреби дитини залишаються ключовими чинниками, що можуть бути інтегровані в політики інших країн, які прагнуть до системної трансформації у сфері захисту прав дітей.

#### **Література:**

1. INSPIRE: Seven Strategies for Ending Violence Against Children. URL : [https://www.who.int/publications/i/item/inspire-seven-strategies-for-ending-violence-against-children?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.who.int/publications/i/item/inspire-seven-strategies-for-ending-violence-against-children?utm_source=chatgpt.com).

2. Government Offices of Sweden. (2023). "Barns rätt till skydd mot våld - Strategi för att bekämpa våld mot barn 2023–2026". URL : <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2023/02/barns-ratt-till-skydd-mot-vald/>.

3. Government of Canada. (2023). "Supporting Children and Families: A Federal Strategy to Prevent and Address Violence Against Children".

URL : <https://www.canada.ca/en/public-health/services/publications/health-risks-safety/supporting-children-families-2023.html>.

4. Ministry of Gender Equality and Family, Republic of Korea. (2023). "National Plan for Child Protection 2023–2027". URL : <https://www.mogef.go.kr/eng/np/np010101.do>.

## **СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

***ДМИТРУК Зоя***

*начальник відділу соціально-гуманітарної роботи  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
PhD у галузі Освітні/Педагогічні науки  
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-4279-2838>*

Проблеми у сфері виховання, зокрема у закладах вищої освіти, набувають особливого значення, оскільки від її вирішення залежить майбутнє нашої нації.

Під час воєнного стану в Україні особливої актуальності набувають такі напрями виховання у закладах освіти як: національно-патріотичне виховання, створення умов для реалізації прав дитини, протидія булінгу, запобігання і протидія торгівлі людьми, запобігання домашнього насильства, профілактики шкідливих звичок і девіантної поведінки, сприяння розвитку самоврядних осередків та структур, зокрема у колі здобувачів вищої освіти, сімейне виховання, а також проблематика щодо збереження ментального здоров'я кожного учасника освітнього процесу, надання первинної соціально-психологічної допомоги.

Військова агресія рф відносно України призвела до загострення багатьох внутрішніх суспільних проблем. Це пов'язано не тільки із падінням рівня життя чи втратою частини економічного потенціалу, а й з соціально-психологічною сферою, де відбулася поляризація і диференціація суспільства, як наслідок виникли прояви девіації у поведінці певної частини суспільства.

Державний університет як тип вищого навчального закладу, що був заснований урядом держави або керується ним, здійснює основні завдання у сфері виховання, тому що «державна відіграє особливу конститутивну роль щодо права, бо тільки вона здатна забезпечити загальнообов'язковість соціальних норм у масштабах усього суспільства» [3].

Відповідно до пункту 4 статті 26 розділу VI Закону України «Про вищу освіту» одним з основних завдань ЗВО є формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах.

Відповідно до пункту 16 статті 34 розділу VII Закону України «Про вищу освіту» керівник закладу вищої освіти сприяє та створює умови для діяльності органів студентського самоврядування, організацій профспілок працівників закладу вищої освіти і студентів, громадських організацій, які діють у закладі вищої освіти [1].

Експерти в галузі освіти наголошують на негативних наслідках освітніх втрат та освітніх розривів під час правового режиму воєнного стану. Освітні втрати носять комплексний зміст: крім навчальних втрат, найбільш яскраво вираженими є виховні, фізичні, психологічні та соціокультурні. Наслідками освітніх втрат можуть бути незворотні негативні процеси як на рівні окремої особистості, так і соціуму в цілому [4].

Отже, у сучасних умовах актуалізується завдання щодо переосмислення існуючих та формування нових підходів до розроблення і реалізації управлінських стратегій у сфері виховання молоді та позиціонування закладу вищої освіти як осередку з виховання всебічно розвинутої, соціально зрілої та конкурентно спроможної особистості.

Останнім часом спостерігається тенденція, коли моделі копіювання успішного досвіду у сфері виховання заміщуються процесами щодо створення інновацій.

Інноваційна діяльність наразі здійснюється в умовах систематичної, перманентно зростаючої невизначеності, тому зокрема фахівцям у сфері вищої освіти необхідні вміння щодо швидкого та гнучкого реагування на зміни в освітньому середовищі, що вимагає прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо інноваційних проєктів для реалізації в межах закладів освіти.

Зазначене вище слугуватиме базою, законною основою у створенні та динамічному розвитку інноваційних проєктів, громадських та професійних ініціатив у сфері освіти та виховання, зокрема у закладах вищої освіти.

Наголошуємо, що процеси, які відбуваються нині в Україні, вимагають нових підходів до управління освітніми

організаціями з метою забезпечення їх високої ефективності та конкурентоздатності [2].

3 жовтня 2024 року в Одеському державному університеті внутрішніх справ реалізується професійна ініціатива: утворення та функціонування Центру міжцільової партнерської соціально-психологічної адаптації та розвитку «ПАРТНЕРСТВО ОДУВС – РЕСУРС» як позаштатного підрозділу Одеського державного університету внутрішніх справ на базі відділу соціально-гуманітарної роботи університету.

Авторську дефініцію, а саме поняття «міжцільова партнерська соціально-психологічна адаптація», розглядаємо як процес і результат активного пристосування особистості, представників різних цільових аудиторій до видозміненого середовища, що відбувається на партнерських засадах та за допомогою найрізноманітніших соціально-психологічних засобів та форм (дій, вчинків, видів та форматів діяльності).

Центр створено з метою підвищення ефективності реалізації виховних, просвітницьких та розвивальних завдань, що стоять перед закладом вищої освіти, а також розширення волонтерських партнерських соціальних ініціатив у сфері підтримки різних категорій населення.

Місія Центру – формування безпечного, підтримувального соціально-психологічного простору на базі університету для здобувачів вищої освіти та інших цільових груп громадян, через розвиток соціально-психологічних ресурсів особистості, зміцнення громадянської і професійної ідентичності, а також інтеграцію партнерських ініціатив у галузі освіти і виховання, психології, соціальної роботи та ветеранської підтримки.

Основною метою Центру є сприяння створенню соціально-психологічних умов для:

соціального, інтелектуального та особистісного розвитку здобувачів вищої освіти, набуття особистістю соціальної зрілості як інтегральної характеристики, що містить ціннісні, життєво-знаннєві; мотиваційні, функціональні та інші властивості.

адаптації та підтримки представників ветеранських спільнот;

надання допомоги соціально вразливим верствам населення;

організації взаємодії з іншими цільовими групами громадян України, відповідно до запитів та професійної компетентності фахівців Центру.

Центр реалізує свою діяльність через виконання наступних ключових завдань:

Здійснення за запитом соціального супроводу (в межах компетенції), первинної психологічної діагностики, консультування.

Надання первинної соціально-психологічної педагогічної підтримки здобувачам освіти та іншим учасникам освітнього процесу.

Організація соціально-психологічних просвітницьких заходів, тренінгів, семінарів, спрямованих на розвиток психологічної грамотності, навичок саморегуляції, комунікації та соціальної адаптації.

Розвиток виховних, просвітницьких партнерських ініціатив з державними, громадськими, ветеранськими, міжнародними організаціями.

Підтримка ініціатив курсантсько-студентського самоврядування університету у сфері психологічного добробуту та соціальної інтеграції.

«Соціалізуюча в нових умовах людська особистість виступає в багатьох площинах і в різних сферах прояву своїх цінностей, інтересів, орієнтацій і взаємин з іншими людьми. Людина, з одного боку, реально включена в більш щільні й ускладнені у своєму ціннісному ядрі контакти з найближчим оточенням. З іншого, - соціальна і професійна сфера докладання його сил значно розширюється в різноманітних формах прояву. За цих умов вища школа стає дедалі більш значимою частиною соціального перетворення, в основі якого лежить особлива увага до індивідуальної неповторності особистості» - зазначає науковець Яворська Г.

Отже, у період воєнного стану посилюється роль освітньо-виховного середовища закладу вищої освіти як спеціально організованої, особистісно орієнтованої системи з підготовки майбутніх фахівців, у якій створюються сприятливі умови для оптимальної реалізації механізмів соціалізації, професійного та особистісного розвитку здобувачів вищої освіти, наповненої інноваційними проєктами у партнерській взаємодії з громадськістю, різними цільовими групами нашого суспільства, державними, комунальними і приватними організаціями та установами, дотичними до проблем освіти і виховання молоді.

#### **Література:**

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року № 1556–VII (в редакції від 27.12.2023). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T141556?an=1>.

2. Дмитрук З.А. Досвід успішних виховних ініціатив Одеського державного університету внутрішніх справ. Патріотичне виховання в освіті та соціальній роботі: уроки минулого та сучасний погляд.

Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції (Хмельницький, 22 лютого 2024 року) Хмельницький ПП «А.В.Царук», 2024, 277 с.

3. Крикун В.В. Захист об'єктів критичної інфраструктури в Україні як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Наукові записки. Серія: Право. 2019. Випуск 7. Спецвипуск. Кропивницький: ТОВ «Полімед-Сервіс», 2019. С. 200. Режим доступу: [https://cusu.edu.ua/images/nauk\\_zapiski/pravo/7\\_spec\\_2019/Titul\\_7\\_2019s\\_pes.pdf](https://cusu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/7_spec_2019/Titul_7_2019s_pes.pdf).

4. Лист ІМЗО від 08.08.2024 №21/08-1233 «Про методичні рекомендації «Пріоритетні напрями роботи психологічної служби в системі освіти України у 2024/2025 навчальному році».

5. Яворська Г.Х. Соціально-професійна зрілість курсантів вищих закладів освіти МВС. Монографія, Одеса, ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. 408 с.

## GUARANTEES FOR THE PROTECTION OF MOTHERS' AND CHILDREN'S RIGHTS IN THE FAMILY ENVIRONMENT

**CREANGA Liliana**

*Ph.D. in law, associate professor to the Chair of Public Law of the Academy "Stefan cel Mare" of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Moldova*  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7118-9715>

**Introduction.** Human rights are the essential reference point and the supreme value that any state should consider. National legislation must provide every family with the full range of rights and freedoms, as well as viable mechanisms to realize these rights and freedoms in practice [1].

The protection of the rights of the child through parenting is based on a set of principles reflected in the national laws of the Member States and namely [2]:

- The principle of the best interests of the child includes an essential public interest, according to which parents are obliged to take care of the child's health and physical development, education, training and vocational training according to the child's abilities to make him useful to the community [3]. This principle application always has to be considered in light of the child's ontogenetic stage of development and his special needs. It is debatable how to determine who and what should do in the best interests of the child: adults or the children themselves? On this topic, there are two major streams [4]: paternalism and self-determination. The representatives of paternalism believe that what is good for the child should be determined by society or the family based on the belief that certain



conditions are considered to be in the best interests of the child. Proponents of self-determination advocate for the rights of the child, for the legal possibility given to the child to express his or her point of view in decisions that directly affect his or her life, and to make decisions on his or her behalf.

- Equality in rights of children without distinction, whether they are children of marriage or not. The content of parental care does not differ whether the child is a child of marriage, out of wedlock or adopted [5].

- Equality of both parents in the exercise of parental rights and duties towards their children. It is of recent date in most European legislations, being to a large extent the effect of the development of the human rights movement as well as feminist pressures in their effort to break down gender inequality [6]. At present, the legislation of developed countries stipulates that all matters related to marriage, including education and upbringing of children, choice of place of residence, administration of property, custody of children, etc., are settled based on the principle of equality of spouses by both parents.

- The patrimonial independence between parents and children means that the parent has no rights over the child's property and the child has no rights over the parent's property, apart from the right to inheritance and maintenance [7].

- The exercise of parental rights and duties is under the effective and continuous guidance and control of the State, which is the basis for ensuring the fullest possible care of the minor [8]. State involvement in child protection is relatively recent. Traditionally, relations between parents and children have been regarded as a 'taboo' area of private life. The idea that the state could intervene in this process, or that it had an obligation to do so, has given rise to much controversy [9]. For example, one of the reasons why the USA has not ratified the Convention on the Rights of the Child (although it signed it in 1995) is 'interference with family privacy'. In some publications, the Convention has been described in very harsh terms as the most dangerous attack on parental rights in US history, the latest attempt to annihilate parental rights, etc.

It is obvious that private life must be protected from arbitrary interference, but even if it is not possible to draw a clear line between private and public, the protection of privacy is limited to respect for the dignity and integrity of the person.

**Results and discussions.** State control, through specialized bodies, over how parents exercise their rights and duties about the person and property of the child is, in our opinion, welcome, but without excessive interference in privacy, in conflict with the provisions of national and international legislation on the protection of intimate, family and private life.

Parental guardianship of minors in developed countries is realized through a set of legal institutions regulating parental rights and duties both towards the person of the minor child and towards his or her property [10]. Among the rights and duties of parents about the person of the child we can cite the right and duty to care for the child's health and physical development, the right and duty to educate the child, the duty to provide the child with education and vocational training, the right to bring up the child personally, the right to take certain disciplinary measures against the child, the right to have a personal relationship with the child, the right to decide on the extent of the child's maintenance obligation, the right to request the return of the child from the person who is wrongfully keeping the child, the right to determine the child's place of residence, the right to consent to the adoption of a minor child or to request the adoption to be terminated [11].

The obligation to ensure the child's health and physical development has a dual dimension. On the one hand, it imposes a positive obligation on parents to provide for the child's needs following the child's particular developmental and special needs. On the other hand, it is also a negative obligation to protect the child from physical, mental and emotional abuse, neglect, practices that may be harmful to the child's health, et cetera [12].

If we are to talk about social and economic support for families, most services for families are focused on medical services and do not cover the social problems of families [13]: poverty, unemployment, homelessness, alcoholism, and delinquency. Currently, two priorities in particular are needed [14]:

- preventing institutionalization of children and creating services to help them return to their own or other permanent families (adoption, fostering, guardianship);

- creating services to support vulnerable families at home.

In our opinion, family policy should consider [15]:

- (a) prevention and amelioration of immediate negative aspects in family life, but also allow for a positive, innovative and forward-looking approach;

- (b) support for families, which do not have the minimum income set as the official poverty line, contributes to raising the living standards of these families, but does not lift them out of poverty status;

- c) simply increasing social spending without increasing the efficiency of its use is not a solution;

- d) the income strategy (redistribution) temporarily improves the situation of families with material difficulties but may have negative consequences for economic stimulation.

In the Republic of Moldova, the situation of children is worsening as a result of the massive exodus of citizens to work abroad. Thus, a large

proportion of children left at home become victims of poor nutrition, exclusion from school, neglect and abandonment, as well as juvenile delinquency, drug and alcohol abuse [16].

The family has primary responsibility for the care and protection of children from birth to adolescence. Knowledge of cultural values and societal norms begins in the family. For the harmonious development of their personality, children need to grow up in a family environment, in an atmosphere of happiness, love and understanding. To this end, all social institutions must respect and support the efforts of parents and other legal guardians to educate children in the family environment [17].

In the view of the European Parliament, respect for human rights must be part of global education and human dignity, and all forms of physical or mental violence against the human person constitute a violation of human rights [18].

The primary function of the family, the care and upbringing of children, is distorted with far-reaching and dramatic consequences in the future [19]. The disruption of this function is permanent, like a chronic disease that is exacerbated at critical moments of violence. Research shows that the traumatization of children growing up in an atmosphere of violence, even if they are not the direct victims, is more intense and has more profound and lasting consequences than for children who are direct victims of parental abuse and neglect [20].

In a family haunted by violence, children grow up in an atmosphere in which their basic needs (for safety, orderly life, and love) are deeply neglected; parental functions can no longer be performed [21]. A mother who is a victim of spousal violence is less able to provide the basic care necessary for her child (food, shelter, hygiene, clothing, and physical health) or to protect her child from injuries, accidents, and physical dangers [22].

In the violent environment, the child most often becomes neglected and exposed to all evils, in fact, remains in a solitude filled only by the screams of those around. This situation probably also explains the high number of domestic accidents involving children [23]. Children who grow up in violent families are distinguished by their behaviour and physical condition, which makes them easily recognizable. They show physical problems and unexplained illnesses; they are exposed to accidents in the home and outside the home, and their physical development is slower; they show emotional and intellectual problems: anxiety, feeling guilty, fear of abandonment, isolation, anger, fear of injury and death; lack of self-confidence, depression, frustration, et cetera [24].

Although family violence is not limited to a single social class, it appears to be more visible, however, among classes and strata defined by lower economic status, being more characteristic of those families in which parents have lower levels of education, modest occupations and low incomes [25]. These families are more likely to resolve existing difficulties and problems by aggressive and violent means. Domestic violence is linked to the problem of poverty, to the difficulties faced by families with an income below the poverty line.

An important issue is also the identification and reporting of child abuse. Some legislation has made it obligatory for all citizens to notify the competent authorities whenever they become aware of child abuse [26]. Abuse is usually denoted by a series of outward signs, such as various physical marks: wounds, wounds, bruises, psycho-behavioural changes, neurotic disorders, adjustment disorders, etc. Once these signs are observed by people outside the family and reported to the bodies authorized to intervene, the premises are created for identifying the abuse and holding the perpetrators responsible.

The social reaction to child abuse has led to the development of a variety of specialized services for intervention, receiving messages from abused persons, protection, treatment and recovery of victims. Some of these bodies aim either to support the victim and provide recovery assistance or to hold the perpetrator accountable and prevent similar acts in the future.

Today, although there has been visible progress, child maltreatment remains stable in scale. Although legal regulations in several countries provide for bringing cases of abuse before the courts, however, sentences are lenient and only apply in half of the cases identified. Recognizing the child as an exponent of its future, society becomes responsible for the child's normal development, including by promoting appropriate measures and policies to prevent abuse and to react promptly to such acts.

**Conclusion.** In conclusion, we note that at the moment, we have good laws that have been drafted to regulate domestic violence. The Criminal Code remains the common law on domestic violence. The authorities cannot take action in these cases, as the victim's prior complaint is required. Very few complaints are filed by victims, a trend also seen worldwide.

#### **References:**

1. A. Potângă, Gh. Costache, „Asigurarea drepturilor omului în lume”, ed. Epigraf, Chişinău 2003.
2. I.P. Filipescu, A. Filipescu, Tratat de dreptul familiei. Editura ALL Beck, Bucureşti 1998.
3. [https://ro.wikipedia.org/wiki/Interesul\\_superio...](https://ro.wikipedia.org/wiki/Interesul_superio...), accesat la 25.03.2025
4. <https://referatulmeu.eu/lucrari-de-licenta/licen...>, accesat la 25.03.2025

5. <https://drept.uvt.ro/administrare/files/148104...>, accesat la 25.03.2025
6. <https://legalbadger.org/legal/dreptul-familiei/in...>, accesat la 25.03.2025
7. <https://asistenta-avocat.ro/ce-inseamna-inter...>, accesat la 26.03.2025
8. <https://legeaz.net/dictionar-juridic/drepturi-ind...>, accesat la 26.03.2025
9. <https://legeaz.net/noul-cod-civil/art-263-princ...>, accesat la 26.03.2025
10. [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file...](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file...), accesat la 27.03.2025
11. P.Veyne, „Imperiul roman. Istoria vieții private” Vol. IV, Editura Meridiane. Bucuresti 1994.
12. P. Aries „Centuries of Childhood” Penguin, Harmondsworth 1962.
13. <https://ombudsman.md/wp-content/uploads/2...>, accesat la 27.03.2025
14. <https://referatulmeu.eu/lucrari-de-licenta/licen...>, accesat la 27.03.2025
15. [https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file...](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file...), accesat la 28.03.2025
16. <https://rses.ince.md/bitstreams/4d8300c3-0a...>, accesat la 28.03.2025
17. <https://lege5.ro/Gratuit/gi2tsmbqhe/egalitatea...>, accesat la 28.03.2025
18. <https://www.humanrightsguide.md/themes/fam...>, accesat la 28.03.2025
19. <https://edict.ro/cunoasterea-psihologica-a-co...>, accesat la 29.03.2025
20. <https://www.copilul.ro/legislatie-familie/dreptu...>, accesat la 29.03.2025
21. <https://supermamici.ro/violenta-in-familie/>, accesat la 29.03.2025
22. <https://teologiesociala2011.wordpress.com/2...>, accesat la 29.03.2025
23. <http://repository.utm.md/bitstream/handle/501...>, accesat la 29.03.2025
24. [https://ot.politiaromana.ro/files/userfiles/IPJ\\_...](https://ot.politiaromana.ro/files/userfiles/IPJ_...), accesat la 30.03.2025
25. <https://iamnotscared.pixel-online.org/data/da...>, accesat la 30.03.2025
26. <https://www.slineamt.ro/apostolul/scoala-nem...>, accesat la 30.03.2025

## **CHILD PROTECTION STANDARDS IN POLAND AS A FORM OF SAFEGUARDING CHILDREN FROM VIOLENT PARENTING PRACTICES**

***OSIAK-KRYNICKA Katarzyna***

*Assistant Professor at the Department of Criminal Procedure  
at Maria Curie-Skłodowska University in Lublin*

*Doctor of Law*

A child’s right to respect, protection, support, and to grow up free from violence is not yet universally recognised. According to the WHO definition, child abuse is the intentional or unintentional act/omission by an individual, institution or society as a whole, and any result of such action or inaction that violates the equal rights and freedoms of children and/or

disrupts their optimal development. Violence against children occurs in many areas of life, most notably at home - often due to inappropriate parenting practices - but also in schools, sports clubs, or playgrounds. Child abuse may take many forms, including physical, emotional, or sexual violence. The consequences of any form of violence are devastating and can impact the victim's entire life.

In Poland, violence against children is a widespread phenomenon that spans all areas of social life. According to data from the Polish Ministry of Justice, around 50,000 criminal proceedings are conducted annually in which children have the status of victim. Unfortunately, current statistics do not fully reflect the scale of this issue, as only a small percentage of suspected abuse cases are reported.

The failure to report or respond to child abuse is a serious concern, as such experiences significantly disrupt a child's development, can lead to pathological personality traits, and have long-lasting effects that shape the individual's future. Children who have been abused face a higher risk of becoming victims or perpetrators of violence, experiencing anxiety, attempting suicide, developing addictions later in life, or engaging in risky sexual behavior. They are also significantly more likely to suffer from mental and medical disorders. The long-term health consequences of abuse go far beyond childhood, negatively affecting adulthood as well. Abused children are at higher risk of mental illness, with a notably high prevalence of severe depression. The most tragic consequence of abuse is a child's death.

To respond to violent parenting practices and other forms of child abuse, to prevent violence against children, support affected minors, and provide a safe and nurturing environment for their versatile development, in 2023 the Polish law - specifically the Act of 13 May 2016 on Counteracting the Threat of Sexual Offences and Protecting Minors - introduced an obligation for institutions and entities working with children to implement Child Protection Standards.

The Child Protection Standards are documents that include principles and procedures detailing preventive measures to reduce the risk of endangering children's safety, how to respond when there is information or suspicion that a child has experienced or is experiencing abuse, and the obligation to assist the child and notify relevant institutions of any offence committed against them. The standards also regulate the creation of safe physical and emotional environments in children's peer interactions. The document constitutes as an internal act of a given entity.

For instance, if a teacher notices bruises on a child or witnesses inappropriate behavior by a parent, or if a child reports abuse, the teacher

must initiate the procedures described in the Child Protection Standards, report the situation to the police and the family court, which has the authority to intervene or, if necessary, remove the child from the family.

The Child Protection Standards include, in particular:

1.rules ensuring safe interactions between children and staff/organisers, including a list of prohibited behaviors towards minors;

2.procedures for intervention in cases of suspected abuse or knowledge of abuse;

3.individuals responsible for reporting suspected crimes against children to law enforcement or family courts, and where applicable, initiating the “Blue Card” procedure;

4.procedures for reviewing and updating the standards;

5.scope of responsibilities of the person in charge of preparing staff to apply the standards, including training methods and documentation;

6.rules/methods for sharing the standards with parents, legal or actual guardians, and children for their awareness and application;

7.people responsible for receiving reports of incidents threatening the child’s well-being and for providing support;

8.procedures for documenting and storing reported or disclosed incidents that endanger a minor’s welfare.

The need for a system that counteracts child abuse is justified by the fact that a child - being in a phase of intense physical, psychological and social development - requires protection not only from their parents or close relatives but also from public authorities, as stated in Article 72 of the Polish Constitution. The primary aim of the Child Protection Standards is to establish an effective system of safeguarding children from abuse, including by imposing a legal obligation on both public and private institutions that care for children, provide education, or offer other forms of support, to implement and follow clearly defined standards and procedures. These measures aim to increase the safety of children who are permanently or temporarily present in such institutions, regardless of their nationality, age, gender, sexual orientation, ability/disability, social status, cultural background, or worldview. The Child Protection Standards are also designed to create a more effective, comprehensive, and proactive system for preventing harm to children, ensuring their safety and development in appropriate conditions.

The Child Protection Standards are an important step towards strengthening the child protection system in Poland and shifting the philosophy of perceiving and applying mechanisms to prevent sexual offences against minors. The legislator has moved away from focusing primarily on punitive measures against perpetrators of committed crimes,

opting instead for preventive and intervention strategies. The amended Act on Counteracting the Threat of Sexual Offences and the Protection of Minors introduces solutions aimed at identifying and eliminating risks to children at the earliest possible stage of their occurrence. This enables the implementation of appropriate protective actions for children as soon as the first signs or symptoms of potential threats to their safety are noticed. The obligation for all staff members of entities implementing the standards to comply with them and to respond to information about harm to a child has made them, in a way, guardians of child protection.

#### **References:**

1. J. Helios, W. Jedlecka, *Physical Violence Against Children. Legal Perspective*, Warsaw 2020.
2. K. Makaruk, K. Drabek, S. Wójcik, *Diagnosis of Violence Against Children in Poland 2023*, Empowering Children Foundation, Warsaw 2024.
3. V. Kwiatkowska-Darul, *Child Interviews in Polish Criminal Procedure – General Issues*, *Abused Child*, 2004, vol. 3, no. 1.
4. H. Pietrzak, *Dignity and Equality of the Child in the Family*, *Canon Law*, 2019, no. 4.
5. R. Gostkowska-Maczuga, *Child Protection Standards. Templates, Procedures, Examples*, Warsaw 2024.
6. A. Sotomska (ed.), *Child Protection Standards in Nurseries and Educational Institutions*, Empowering Children Foundation, Warsaw 2023.
7. J. Helios, W. Jedlecka, *Institutional Violence Against Children. Cultural Justification of Institutional Violence*, Warsaw 2020.
8. M. M. Kowalczyk, B. Gotwald, *Threats to the Process of Development and Upbringing of Children*, *Family Pedagogy*, 2011, no. 1.
9. J. Helios, W. Jedlecka, *Violence Against Children in the Family*, Wrocław 2019.
10. J. Kosowski, *Act on Counteracting the Threat of Sexual Offences and Protecting Minors. Commentary*, Warsaw 2025.

## **GOOGLE TRENDS DATA AS AN INDICATOR OF PARENTING CULTURE: A COMPARATIVE APPROACH**

***PALSHKOV Kostiantyn***

*Professor Of The Department of General Law Disciplines  
of Odesa State University Of Internal Affairs  
Phd In Political Science, Associate Professor*

The level of public interest in the problem of parenting can be seen as an indicator of the overall level of parenting culture in the country. The



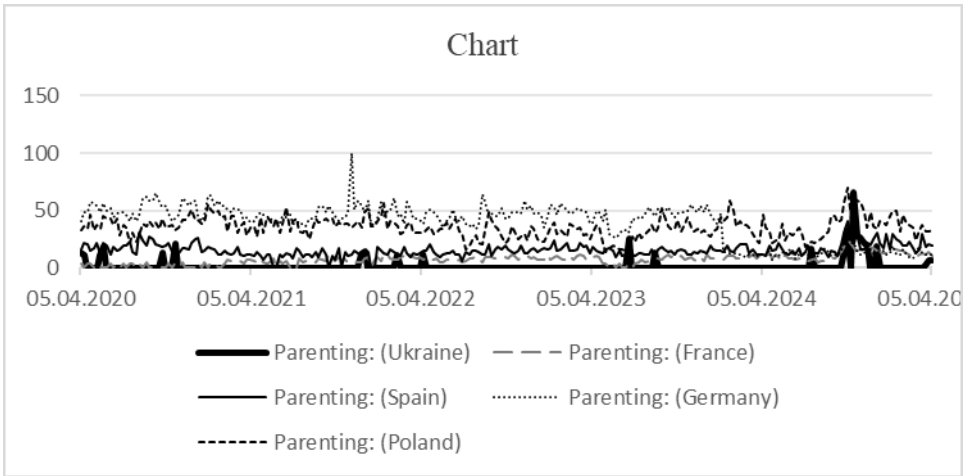
author of the publication suggests that the growing attention to educational practices and the search for alternatives to traditional methods may indicate that society is ready for changes in family relations in favor of the child, and that there is a growing legal awareness and value shift towards more humane models of parenting. On the other hand, a low level of interest or lack of demand for changes in traditional approaches to parenting may signal the dominance of conservative norms and low sensitivity to the issue of child protection.

There are several ways to gain knowledge about raising children. Sources of such information for parents can include television, the Internet, specialized literature, consultations with specialists, advice from friends and acquaintances, etc. A person can also rely on the experience of their own childhood and reflect the cultural traditions of the society to which they belong. These theses document the author's attempt to measure public interest in the topic of “parenting” by using the public web service Google Trends.

The service allows you to determine the frequency of searching for a particular query relative to the total volume of search queries in different countries or the world as a whole. By randomly sampling aggregated, anonymized, and categorized searches made on Google, Google Trends offers a “search interest” score ranging from 0 to 100.

Taking advantage of the opportunity to simultaneously measure search interest in different countries, we compared the frequency of search queries for the term “parenting” in Ukraine, France, Spain, Germany and Poland. The measurement query was made in the context of a “topic”, which, unlike searching by a “search term”, allows Google Trends to analyze a sample of queries made in different languages, as well as queries with duplicates, and thus makes the results more relevant. When forming the measurement query, the Family filter was also used to generate search interest based on the “parenting” queries made on Google in the family context, excluding queries in other contexts, such as etiquette.

Search interest was measured for 5 years, from April 5, 2020 to April 6, 2025 (see the chart). The highest search interest among the above five countries was recorded in Germany in the period from November 7 to 13, 2021, which, according to the Google Trends methodology, was estimated at 100 points. All other indicators were calculated from this point. The average search interest according to Google Trends was: Ukraine 2; France 7; Spain 15; Germany 39 and Poland 35.



Taking into account the difference in search interest between Ukraine and other countries, it should also be taken into account that, according to official data from the State Border Guard Service, a total of about 3 million Ukrainians did not return to Ukraine during the 3 years of full-scale war. This is almost as many as in the 11 years preceding the full-scale invasion of Russian troops, i.e. from 2011 to 2021 (3.3 million) [1]. Given that the data is sorted by Google Trends by geographic location [2], it should be understood that queries from Ukrainians abroad for foster care were counted as queries from their respective countries of residence, thus increasing the figures for those countries.

These results should be taken into account with other factors in mind.

Google itself notes that Google Trends is not a scientific study. Accordingly, its data should not be taken as survey data. Google Trends data simply reflects the interest in searching for specific topics. A surge in searches for a particular topic does not mean that the topic is somehow “popular” or “winning”. It only means that for some undefined reason, many users are searching for a particular topic. Google Trends data should always be considered as just one data point among others before making conclusions [2].

In addition, the results obtained using Google Trends, which is based on Google searches, may provide only a partial picture of online search interest not only in parenting, but also in other terms and topics, also because users may use other search services, such as Yahoo or DuckDuckGo.

It should also be borne in mind that electronic resources that offer

information generation through AI are becoming increasingly popular. Getting parenting advice on such resources may seem more convenient for some users than using search services like Google.

If we perceive and interpret the result with all the above limitations in mind, we can assume that the lowest interest from Google users in Ukraine (in particular, the fact that the curve is at zero means that there is a lack of data for the relevant period) may indicate a relatively lower readiness to find alternative approaches to replace traditional conservative practices.

On the other hand, the comparatively much higher results of Spain, Germany, and Poland can be interpreted as more pronounced tendencies of citizens to search for knowledge that will help in parenting and readiness for changes in parenting methods. However, this interpretation should also be limited by the assumption that a high interest in parenting does not necessarily equate to positive parenting, but rather indicates a search for alternatives.

It should also be assumed that the increase in inquiries on the issue of parenting may be due to both the problematic nature of parenting practices and the growth of anxiety or uncertainty.

The above hypotheses can be tested by researching other mechanisms for gaining knowledge about parenting practices, where possible. However, the Google Trends data itself can serve as valuable material both for general conclusions such as those presented above and for specific practical benefits. In particular, the ability of Google Trends to show related search queries alongside the main search query gives a broader picture of search trends among Google users. Accordingly, such queries can be targeted when preparing new thematic content.

In general, it can be summarized that digital data on parental interest allows us to formulate hypotheses about the dynamics of public readiness for changes in the field of parenting, which can prove to be a valuable tool both in theory and practice.

The Google Trends data that served as the basis for the thesis is available upon request to the author.

#### **References:**

1. Майже 450 000 українців виїхали і не повернулися додому в 2024 році. За три роки війни – близько 3 млн. URL: <https://forbes.ua/news/mayzhe-450-000-ukrainsiv-viikhali-i-ne-povernulisya-dodomu-v-2024-rotsi-za-tri-roki-viyni-blizko-3-mln-15012025-26301>. (date of access: 18.04.2025).

2. FAQ about Google Trends data. URL: <https://support.google.com/trends/answer/4365533?hl=en&sjid=5919842393446837382-EU>. (date of access: 18.04.2025).

## НЕНАСИЛЬНИЦЬКІ ПОЛІТИКИ ТА ПРАКТИКИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ: ДОСВІД ЄС ТА УКРАЇНИ

*ПИШНА Алла*

*завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції  
факультету підготовки фахівців для підрозділів  
превентивної діяльності НПУ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
кандидат юридичних наук, доцент*

Ненасильницьке виховання дітей є ключовим елементом сучасної правової політики як на рівні Європейського Союзу, так і в Україні. Цей підхід базується на усвідомленні того, що забезпечення гідності дитини, її психологічного та фізичного благополуччя є пріоритетними завданнями державної політики та правозастосовної практики. В умовах трансформації правової системи України відповідно до європейських стандартів особливого значення набуває імплементація норм, що регламентують ненасильницьке виховання, а також створення ефективних механізмів запобігання та протидії жорсткому поводженню з дітьми. З огляду на це важливим аспектом є аналіз досвіду ЄС, який демонструє високий рівень нормативно-правового забезпечення у сфері захисту дітей від насильства, зокрема шляхом законодавчого закріплення заборони фізичних покарань та запровадження програм підтримки батьків і педагогів

В Україні спостерігається активний розвиток політики ненасильницького виховання через впровадження освітніх, наукових та правозастосовних ініціатив. Наприклад, проведення міжнародної науково-практичної конференції «Забезпечення принципу гідності дитини: протидія насильницьким методам виховання» є частиною реалізації проєкту Європейського Союзу Еразмус+ Жан Моне «Ненасильницькі практики виховання: досвід ЄС» [1]. Важливим кроком стало видання у 2020 році навчально-методичного посібника від UNICEF щодо запобігання та протидії насильству: діяльність закладів освіти [2]. Цей документ містить навчальну програму для слухачів післядипломної педагогічної освіти, а також теоретично-практичне забезпечення її реалізації, що сприяє формуванню єдиної концепції ненасильницького виховання.

Загальною тенденцією в ЄС та Україні є поступова відмова від репресивних методів виховання на користь підходів, що ґрунтуються на захисті прав дитини, психологічній підтримці та створенні сприятливого соціального середовища. В Європі такі зміни

підтримуються законодавчо: у багатьох країнах заборонені фізичні покарання, а держава активно впроваджує освітні програми для батьків і педагогів, спрямовані на формування ефективних комунікативних стратегій та розвиток емоційного інтелекту дітей. В Україні цей процес перебуває на стадії поступового впровадження через прийняття відповідних нормативно-правових актів, адаптацію освітніх програм та активізацію міжнародної співпраці. Важливим аспектом є розуміння того, що правові норми у сфері захисту дітей повинні супроводжуватися комплексними соціальними, економічними та психологічними заходами, які сприятимуть утвердженню ненасильницьких практик як загальноприйнятого стандарту виховання.

Формування політики ненасильницького виховання дітей є ключовим аспектом правового регулювання як на рівні Європейського Союзу, так і в Україні. Європейська практика ґрунтується на загальновизнаних міжнародних стандартах, зокрема положеннях Конвенції ООН про права дитини 1989 року [3], яка зобов'язує держави-учасниці вживати всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних та освітніх заходів для захисту дитини від усіх форм насильства, фізичного або психологічного. Директива Європейського Парламенту та Ради 2012/29/ЄС [4] встановлює мінімальні стандарти прав, підтримки та захисту дітей, які постраждали від насильства, а також зобов'язує держави-члени забезпечити належні механізми запобігання таким випадкам. У багатьох країнах ЄС, зокрема у Швеції, Фінляндії, Німеччині, Франції та Іспанії, національне законодавство передбачає пряму заборону фізичних покарань дітей у будь-якій формі, що є основою політики ненасильницького виховання.

Українське законодавство також містить ряд нормативно-правових актів, спрямованих на захист дітей від насильства. Конституція України у статті 52 гарантує рівний захист прав дітей незалежно від їхнього походження, а стаття 28 передбачає, що жодна особа не може бути піддана жорстокому або такому, що принижує її гідність, поведженню чи покаранню[5]. Базовим законом, що регулює питання захисту дітей від насильства, є Закон України «Про охорону дитинства» [6], який у статті 10 визначає право дитини на захист від усіх форм насильства та експлуатації. Важливими є також положення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [7], який передбачає механізми виявлення, реагування та профілактики випадків жорстокого поведження з дітьми. Відповідно до цього закону, органи державної влади, зокрема Національна

поліція, органи опіки та піклування, а також освітні установи, зобов'язані здійснювати моніторинг ситуацій, які можуть свідчити про загрозу для дитини.

Політика щодо практик виховання дітей в Європейському Союзі та Україні демонструє суттєві відмінності як у правовому регулюванні, так і в реальному застосуванні механізмів забезпечення захисту дітей від насильницьких методів виховання. У країнах ЄС переважає підхід, що базується на повній забороні фізичних покарань дітей на законодавчому рівні та активній державній підтримці освітніх і соціальних програм для батьків. В Україні нормативна база поступово адаптується до європейських стандартів, проте на практиці механізми захисту дітей від насильницьких методів виховання залишаються недостатньо ефективними. Наприклад, у Словаччині відповідно до Цивільного кодексу (Zákon č. 40/1964 Zb) [8] та Закону про соціально-правовий захист дітей та соціальну опіку (Zákon č. 305/2005 Z. z.) [9] фізичні покарання заборонені у всіх сферах, включаючи сімейне виховання. Органи соціального захисту мають повноваження втручатися в ситуації, коли є підозра на застосування насильства щодо дитини, навіть якщо немає офіційної скарги. В Україні, відповідно до статті 150 Сімейного кодексу [10], батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав і свобод інших людей, але відсутня пряма норма, яка б забороняла фізичне покарання дітей у сім'ї. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [7] передбачає механізми реагування на насильство в сім'ї, проте вони орієнтовані здебільшого на випадки тяжкого фізичного чи психологічного насильства, що ускладнює виявлення менш виражених, але системних випадків жорстокого поводження.

У Польщі Закон про сім'ю та опіку (Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy) [11] та Закон про запобігання домашньому насильству (Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie) [12] прямо забороняють будь-які форми фізичних покарань дітей. Польське законодавство передбачає можливість примусового вилучення дитини з сім'ї, якщо встановлено факт застосування фізичного або психологічного насильства. В Україні механізм тимчасового вилучення дитини застосовується лише у випадках серйозної загрози її життю чи здоров'ю, а відсутність чіткої правової позиції щодо неприпустимості фізичних покарань створює прогалини у правозастосовній практиці.

У Німеччині Закон про реформи у сфері виховання дітей (Gesetz zur Ächtung der Gewalt in der Erziehung) [13] ще у 2000 році закріпив право дитини на ненасильницьке виховання, встановивши, що

будь-які форми тілесного покарання, заподіяння фізичного болю чи приниження є незаконними. Додатково німецьке законодавство передбачає обов'язкову участь батьків у спеціальних програмах з ненасильницького виховання у випадках, коли встановлено факти насильства в сім'ї. В Україні подібні механізми лише починають впроваджуватися. Хоча стаття 28 Конституції України гарантує, що ніхто не може бути підданий жорстокому або такому, що принижує його гідність, поведженню, на практиці механізм захисту дітей залишається недостатньо дієвим через відсутність системних програм навчання батьків ненасильницькому вихованню.

Таким чином, аналізуючи загальні тенденції правового регулювання в ЄС та Україні, можна відзначити, що країни Європейського Союзу роблять акцент на превентивних заходах, зокрема на забороні фізичних покарань та впровадженні програм підтримки для сімей. Україна, хоч і має загальні норми щодо захисту прав дитини, все ще не у повній мірі забезпечує повноціну імплементацію стандартів ЄС, що вимагає не лише вдосконалення нормативно-правової бази, а й активного розвитку механізмів практичної реалізації політики ненасильницького виховання. Загалом відмінності у політиці ненасильницького виховання між ЄС та Україною обумовлені різним рівнем розвитку правозахисних інститутів, відмінностями у правовій культурі та підходах до формування державної політики у сфері захисту прав дитини. В Україні нормативно-правове регулювання має здебільшого загальний характер, тоді як у країнах ЄС воно більш деталізоване та включає ефективні механізми контролю за його дотриманням. Впровадження найкращих європейських практик може сприяти створенню в Україні комплексної системи захисту прав дітей, яка ґрунтуватиметься на забороні фізичних покарань, розвитку соціальних програм підтримки батьків та підвищенні рівня обізнаності суспільства щодо методів ненасильницького виховання.

### **Література:**

1. Міжнародна науково-практична конференція «Забезпечення принципу гідності дитини: протидія насильницьким методам виховання» (24-25.04.2025 р., онлайн/офлайн). URL: <https://erasmusplus.org.ua/project-news/mizhnarodna-naukovo-praktychna-konferencziya-zabezpechennya-pryncypu-gidnosti-dytyny-protydiya-nasylnyckym-metodam-vyhovannya-24-25-04-2025-r-onlajn-oflajn>.

2. Запобігання та протидія проявам насильства: діяльність закладів освіти. Навчально-методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Байдик

В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. та ін. Київ.: ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.

3. Конвенції ООН про права дитини. URL. [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_021#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text).

4. Директива Європейського Парламенту та Ради 2012/29/ЄС. URL. <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/%D0%94%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0-2012-92.pdf>.

5. Конституція України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Про охорону дитинства. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

7. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

8. Zákon č. 40/1964 Zb. URL. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravnepredpisy/SK/ZZ/1964/40/>.

9. Zákon č. 305/2005 Z. Z. URL. <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-305>.

10. Сімейний кодекс України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

11. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy. URL. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19640090059>.

12. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. URL. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20051801493>.

13. Gesetz zur Ächtung der Gewalt in der Erziehung. URL. [https://de.wikipedia.org/wiki/Gesetz\\_zur\\_%C3%84chtung\\_von\\_Gewalt\\_in\\_der\\_Erziehung](https://de.wikipedia.org/wiki/Gesetz_zur_%C3%84chtung_von_Gewalt_in_der_Erziehung).



## ЗМІСТ

|   |           |
|---|-----------|
| <b>ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 1. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ<br/>ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА: МІЖНАРОДНИЙ,<br/>ЄВРОПЕЙСЬКИЙ, НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВНІ</b>               |           |
| <b>ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВОВА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ<br/>ВІД НАСИЛЬСТВА</b>   |           |
| <b><i>БАЗИЛЯК Ірина</i></b> .....   | <b>5</b>  |
| ЗАПОБІГАННЯ ДИТЯЧІЙ ПРАЦІ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ<br>ГІДНОСТІ ДИТИНИ  |           |
| <b><i>БЕРЕЖНА Дарія</i></b> .....   | <b>8</b>  |
| ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО БЕЗПЕКУ ШКІЛ : ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ<br>ПОЛОЖЕНЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ   |           |
| <b><i>ВОЛОШАНІВСЬКА Тетяна</i></b> .....  | <b>11</b> |
| ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ:<br>УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ  |           |
| <b><i>ГАЙЧУК Анастасія</i></b> .....  | <b>15</b> |
| ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ ЯК СКЛАДОВА<br>ПОЛІТИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ   |           |
| <b><i>ГРИГОР'ЄВА Валерія</i></b> .....  | <b>18</b> |
| THE PROTECTION OF CHILDREN FROM VIOLENCE IN<br>INTERNATIONAL LAW: THE ROLE OF INTERNATIONAL<br>FINANCIAL ORGANIZATIONS IN SHAPING CHILD-SAFE POLICIES |           |
| <b><i>IVANOVA R. Yu</i></b> .....   | <b>21</b> |
| ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНО ПРАВА ЩОДО ЗАХИСТУ<br>ПРАВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ  |           |
| <b><i>ІВАШКОВСЬКИЙ Антон</i></b> .....  | <b>24</b> |
| SOME ASPECTS OF LEGISLATIVE REGULATION OF COUNTERING<br>BULLYING IN UKRAINE   |           |
| <b><i>КАРПЕНКО Роман</i></b> .....  | <b>26</b> |
| ТІЛЕСНІ ТА ІНШІ ПРИНИЖУЮЧІ ГІДНІСТЬ ДИТИНИ<br>ПОКАРАННЯ : ТЛУМАЧЕННЯ КОМІТЕТУ ООН З ПРАВ ДИТИНИ   |           |
| <b><i>КОВАЛЬОВА Олена</i></b> .....   | <b>27</b> |
| РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРАВ ДИТИНИ:<br>ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ МЕХАНІЗМИ   |           |
| <b><i>КРИЖАНОВСЬКА Олена</i></b> .....  | <b>31</b> |
| НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ  |           |
| <b><i>КУЧИНСЬКИЙ Євгеній</i></b> .....  | <b>34</b> |
| ПРАВА ДИТИНИ У РІШЕННЯХ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ<br>УКРАЇНИ   |           |
| <b><i>ЛАЗАРЄВ Віктор</i></b> .....  | <b>38</b> |

|  |    |
|--|----|
| ПРАВО ДИТИНИ НА ЗАХИСТ ВІД НАСИЛЛЯ ВИЗНАЧЕНЕ В МІЖНАРОДНИХ ДОКУМЕНТАХ  |    |
| <b>МАКСИМЕНКО Олена</b> .....  | 42 |
| ПРАВОВА ОСНОВА ЗАХИСТУ ДІТЕЙ УКРАЇНИ   |    |
| <b>МОСІЄНКО Яна</b> .....  | 45 |
| МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ  |    |
| <b>ПІДКЕВИЧ Владислав</b> .....  | 49 |
| ПРОБЛЕМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ В УКРАЇНІ  |    |
| <b>ПОЛАГІВ Аліна</b> .....   | 51 |
| ПРАКТИКА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СЕКСУАЛЬНІ ДОМАГАННЯ ЩОДО ДІТЕЙ: ДИСКУСІЇ ПИТАННЯ  |    |
| <b>ПОЛІТОВА Анна</b> .....   | 54 |
| МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ                                 |    |
| <b>ПОНОМАРЕНКО Віктор</b> .....  | 59 |
| НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА   |    |
| <b>СКРИПКІНА Анастасія</b> .....   | 62 |
| ДІТИ ТА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ: ТИПОЛОГІЯ ПОРУШЕНЬ ТА МЕХАНІЗМИ ФІКСАЦІЇ   |    |
| <b>СЛАВНА Оксана</b> .....   | 66 |
| ПРАВО ДИТИНИ НА ГІДНІСТЬ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ   |    |
| <b>ЧУБУК Уляна</b> .....   | 70 |
| ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ  |    |
| <b>ШРАМЕНКО Віталіна</b> .....   | 74 |
| ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЗАСУДЖЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІХ ЧЕРЕЗ УМОВИ ТРИМАННЯ У ВИХОВНИХ КОЛОНІЯХ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТИСК ЯК ФОРМА НАСИЛЬНИЦЬКОГО “ВИХОВАННЯ” |    |
| <b>ЮШКЕВИЧ Олена</b> .....   | 76 |
| ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 2. ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА : ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ  |    |
| РОЛЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ЦЕНТРА У НАДАННІ КОМПЛЕКСНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ В СІМ'Ї                             |    |
| <b>БОГУЧАРОВА Олена</b> .....  | 81 |

|   |            |
|---|------------|
| БУЛІНГ В ЗАКЛАДАХ ОСВИТИ : РОЗУМІННЯ ОЗНАК ТА НЮАНСІВ   |            |
| <b>БОТНАРЕНКО Ірина</b> .....   | <b>85</b>  |
| ВПЛИВ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І НА РОЗВИТОК ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ                                   |            |
| <b>ВОРОТНИЦЬКА Софія</b> .....  | <b>88</b>  |
| ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ, ЩО ПЕРЕЖИЛИ НАСИЛЬСТВО: МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ                        |            |
| <b>ГАЙЧУК Анастасія</b> .....   | <b>91</b>  |
| ЕМОЦІЙНІ ТА ПСИХІЧНІ НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДЛЯ ДІТЕЙ                                     |            |
| <b>ГЛИНЯНСЬКА Анастасія</b> .....   | <b>95</b>  |
| АДАПТАЦІЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ НАСИЛЬСТВО  |            |
| <b>ГРИНЕВИЧ Катерина</b> .....  | <b>98</b>  |
| ПСИХОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДО ЖИТТЯ ПІСЛЯ ПЕРЕЖИТОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО З ВІЙНОЮ |            |
| <b>ДОЦЕНКО Вікторія, МІЛОРАДОВА Наталія</b> .....   | <b>101</b> |
| ВПЛИВ КОНФЛІКТІВ У СІМ'І НА ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ДИТИНИ   |            |
| <b>КАЩИНА Ілона</b> .....   | <b>107</b> |
| ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЩОДО ДІТЕЙ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ             |            |
| <b>КОРОПАТОВ Олег</b> .....   | <b>109</b> |
| THE IMPACT OF VIOLENT PARENTING METHODS ON A CHILD'S PSYCHO-EMOTIONAL DEVELOPMENT                 |            |
| <b>МЯСОУЕДОВА Anastasia</b> .....   | <b>113</b> |
| ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА: ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ   |            |
| <b>СЕРЕДНИЦЬКА Інга, ЦЕРКОВНА Олена</b> .....   | <b>115</b> |
| ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ, ЯКІ ПЕРЕЖИЛИ НАСИЛЬСТВО                                      |            |
| <b>СНІЖКО Софія</b> .....   | <b>119</b> |
| ОБРАЗ Я ПІДЛІТКІВ ЗА РІЗНОГО ВПЛИВУ БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧИХ СТОСУНКІВ                                 |            |
| <b>СПОДАР Тетяна, ШЕРЕМЕТА-СТАНЬКО Наталія</b> .....  | <b>121</b> |
| ЗАГРОЗИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ   |            |
| <b>СУХАРЄВА Анна, НЕСТЕРОВСЬКА Ольга</b> .....  | <b>129</b> |
| <b>ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 3. ДИТИНСТВО БЕЗ НАСИЛЬСТВА: РОЛЬ ФАХІВЦІВ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ</b>           |            |

|   |     |
|---|-----|
| ДИТИНСТВО БЕЗ НАСИЛЬСТВА: РОЛЬ ФАХІВЦІВ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ  |     |
| <i>ГАЛУНЬКО Віра</i> .....  | 134 |
| ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ   |     |
| <i>ГРИНЬКІВ Олександра</i> .....  | 138 |
| РОЛЬ ІНСПЕКТОРА СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО ЗАХИСТУ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ  |     |
| <i>ГУТНИК Аліна</i> .....   | 143 |
| ОФІЦЕР СЛУЖБИ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ НА ЗАХИСТІ ПРАВ ДІТЕЙ   |     |
| <i>ДОРОШКО Данило</i> .....   | 146 |
| УЧАСТЬ АДВОКАТА В ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД НАСИЛЬСТВА   |     |
| <i>ПИТОМЕЦЬ Артем</i> .....   | 149 |
| РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ЗАХИСТІ ПРАВ ДІТЕЙ   |     |
| <i>КЕЙДАЛЮК Володимир, ГРУХ Дар'я</i> .....   | 151 |
| ЮВЕНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ У ЗАХИСТІ ДИТИНИ  |     |
| <i>КОСТЕНКО Валерія</i> .....   | 154 |
| МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї |     |
| <i>ЛИСТОПАД Олексій, ЛИСТОПАД Наталія</i> .....   | 159 |
| ДЕРЖАВА – ОСНОВНИЙ ГАРАНТ У ЗАХИСТІ ДІТЕЙ   |     |
| <i>ЛОБОДА Максим</i> .....  | 162 |
| ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМИ SCRATCH ПРИ ЗАПОБІГАННІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДІТЕЙ В РОДИНІ  |     |
| <i>МАРДАРОВА Ірина, ГУДАНИЧ Наталія</i> .....   | 164 |
| СЛУЖБА У СПРАВАХ ДІТЕЙ НА ЗАХИСТІ ЇХ СПРАВ ТА СВОБОД  |     |
| <i>ПОДВАШЕЦЬКИЙ Володимир</i> .....   | 169 |
| КООРДИНАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ БЕЗПЕКИ                              |     |
| <i>САХНО Артем</i> .....  | 172 |
| ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ   |     |
| <i>СПАТЕРУК Богдан</i> .....  | 176 |
| УДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ ІЗ ДІТЬМИ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА                                    |     |
| <i>СУКМАНОВСЬКА Лідія, РЕПАН Микола</i> .....   | 180 |

**ДИСКУСІЙНА ПЛАТФОРМА 4. НЕНАСИЛЬНИЦЬКІ  
ПОЛІТИКИ ТА ПРАКТИКИ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ: ДОСВІД ЄС  
ТА УКРАЇНИ**

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ  
ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ ЩОДО ДІТЕЙ: ПРИКЛАДИ ЗІ ШВЕЦІЇ,  
КАНАДИ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ  
**ВЕРБИЦЬКИЙ Богдан.....185**  
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ  
ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОГО  
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ  
**ДМИТРУК Зоя.....188**  
GUARANTEES FOR THE PROTECTION OF MOTHERS'  
AND CHILDREN'S RIGHTS IN THE FAMILY ENVIRONMENT  
**CREANGA Liliana.....192**  
CHILD PROTECTION STANDARDS IN POLAND AS A FORM  
OF SAFEGUARDING CHILDREN FROM VIOLENT  
PARENTING PRACTICES  
**OSIAK-KRYNICKA Katarzyna.....197**  
GOOGLE TRENDS DATA AS AN INDICATOR OF PARENTING  
CULTURE: A COMPARATIVE APPROACH  
**PALSHKOV Kostiantyn.....200**  
НЕНАСИЛЬНИЦЬКІ ПОЛІТИКИ ТА ПРАКТИКИ ВИХОВАННЯ  
ДІТЕЙ: ДОСВІД ЄС ТА УКРАЇНИ  
**ПИШНА Алла.....204**

*Наукове видання*

# **ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ГІДНОСТІ ДИТИНИ: ПРОТИДІЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ МЕТОДАМ ВИХОВАННЯ**

**МАТЕРІАЛИ**

**Міжнародної науково-практичної конференції**

*24-25 квітня 2025 року*

Підп. до друку 24.06.2027" . Формат 60x84/16.  
Друк" . Папір офсетний. Гарнітура Times.  
Ум.-друк. арк. 14,7. Обл.-вид. арк. 15.2.  
Наклад 60 прим.

Надруковано з готового оригінал-макет 0  
Редакційно-видавничий відділ  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
м. Одеса, вул. Успенська,1,  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДП № 3507 від 25.06.2009